

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BABÜRNÂME'DE SÖZ YAPIMI: İSİMLER

Hazırlayan
İsmail ÖZLÜ

Danışman
Prof. Dr. Galip GÜNER

Yüksek Lisans Tezi

Ocak 2022, KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BABÜRNÂME'DE SÖZ YAPIMI: İSİMLER

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
İsmail ÖZLÜ

Danışman
Prof. Dr. Galip GÜNER

Ocak 2022, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

İsmail ÖZLÜ

T.C.

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Babürnâme'de Söz Yapımı: İsimler

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 226 sayfalık kısmına ilişkin 13.01.2022 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı**: % 3'** tür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 26.01.2022

Danışman: Prof. Dr. Galip GÜNER Öğrenci: İsmail ÖZLÜ

KILAVUZA UYGUNLUK

"BABÜRNÂME'DE SÖZ YAPIMI: İSİMLER" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

İsmail ÖZLÜ

Danışman

Prof. Dr. Galip GÜNER

Türk Dili ve Edebiyatı ABD Başkanı

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

ÖN SÖZ

Şubat 1483 yılında doğmuş olan Babür, mücadeleci ve savaşçı bir hükümdar olmasının yanı sıra Hindistan'da yaklaşık 332 yıl hüküm süren Babür Hint İmparatorluğu'nu kurmasıyla birlikte Türk tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Ayrıca yazmış olduğu eserler de Türk edebiyatı içerisinde mühim bir yere sahiptir. Bu eserler içerisinde yer alan Babürnâme anı türünde bir eser olup; Fergana, Kâbil ve Hindistan olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. İçerik bakımından da oldukça zengin bir mahiyet taşıyan eser; tarih, sanat, coğrafya, sağlık, sosyoloji, meteoroloji, bitki bilimi ve hayvan bilimi gibi birçok alanı ilgilendiren konuları bünyesinde barındırmaktadır.

Bu çalışma "1. Giriş, 2. Söz Yapımı: İsimler" olmak üzere iki ana bölüm ve eklerden (dizin) meydana gelmektedir. *Giriş* bölümünde Çağatay Türkçesi, Çağatay Türkçesi üzerine yapılan sınıflandırma çalışmaları, Çağatay Türkçesi terimi ve kullanılan diğer terimler, Babür'ün hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın esasını oluşturan *Söz Yapımı: İsimler* bölümü ise W. M. Thackston'un 1993 yılında kaleme aldığı üç ciltlik Baburnama adlı eseri esas alınarak incelenmiştir. Bu bölüm "1. Addan Ad Yapım Ekleri, 2. Eylemden Ad Yapım Ekleri" olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. İlk olarak Babürnâme'de yer alan türemiş adlar tespit edilmiştir. Ardından addan ad ve eylemden ad türetme ekleri açıklanarak, örnekler üzerinden bu eklerin işlevleri belirlenmiştir. Böylece, ekin işlevlerine göre tespit edilmiş olan örnekler verilmiştir. Ayrıca örnekler ortaya konulurken yapı bakımından da incelemeye tabi tutulmuştur. Bununla birlikte yabancı kaynaklı sözcükler belirtilerek ait olduğu dil gösterilmiştir.

Dizinler bölümü; "1. Madde Başı Sözcükler Dizini, 2. Kökteş Sözcükler Dizini, 3. Türetme Ekleri ve Türetilen Sözcükler Dizini" olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. *Madde Başı Sözcükler Dizini;* madde başı sözcükleri ve bu sözcüklerin sayfa numaralarını göstermektedir. *Kökteş Sözcükler Dizini;* aynı kökten türemiş olan ve kök ailesi olarak da nitelendirilen sözcükleri içermektedir. *Türetme Ekleri ve Türetilen Sözcükler Dizini* ise *Söz Yapımı: İsimler* bölümünde yer alan türetme ekleri ve bu eklerle türetilmiş olan sözcüklerin listesini vermektedir.

Çalışma *Sonuç* ve *Kaynaklar* bölümü ile sona ermektedir. *Sonuç* bölümünde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. *Kaynaklar* bölümünde ise tez hazırlama sürecinde yararlanılan kaynaklar yer almaktadır.

Tez yazma sürecim boyunca desteğini hiç esirgemeyen ve çalışmamın her aşamasını dikkatle okuyup bana yol gösteren, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Galip Güner'e teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail ÖZLÜ / Kayseri 2022

BABÜRNÂME'DE SÖZ YAPIMI: İSİMLER

İsmail ÖZLÜ

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2022
Danışman: Prof. Dr. Galip GÜNER

ÖZET

Türkçe yapısı itibarıyla eklemeli diller sınıfındadır. Kökler üzerine çeşitli yapım eklerinin gelmesiyle söz varlığı meydana gelmiştir. Türkçenin kendi bünyesindeki bu eklerin bir kısmı tarihi süreç içerisinde fonolojik ve morfolojik birtakım değişiklikler göstererek yeni bir şekil kazanırken, bir kısmı da öz yapısını korumuştur. Dolayısıyla her dönemin kendine özgü yapısı olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında dönemler arası farkların tespiti ve dilin gelişim sürecinin ortaya konulması açısından söz yapımı çalışmaları oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışmada ise yalnız Çağatay edebiyatının değil, Türk edebiyatının da hatırat türündeki en önemli eserlerinden birisi olan Babürnâme'nin söz yapımı isimler bağlamında ele alınmıştır. Böylece söz yapımı çalışmalarına ek bir kaynak imkânı sunularak katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışma "1. Giriş, 2. Söz Yapımı: İsimler, 3. Dizinler" olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmektedir. *Giriş* bölümünde Çağatay Türkçesi, Babür'ün hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. *Söz Yapımı: İsimler* bölümü ortaya konulurken ilk olarak W. M. Thackston'un 3 cilt olarak hazırlamış olduğu Baburnama adlı eseri taranarak türemiş olan adlar tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sözcükler "1. Addan Ad Yapım Ekleri, 2. Eylemden Ad Yapım Ekleri" olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. İlk olarak addan ad ve eylemden ad türetme ekleri hakkında bilgiler verilmiştir. Sonrasında ise sözcükler üzerinden eklerin işlevleri tespit edilmiştir. Tespit edilen bu işlevlerden hareketle de örnekler verilmiştir. İncelemede ele alınan sözcüklerin köken bilgisi ortaya konulurken öncelikli olarak etimoloji sözlükleri esas alınmakla birlikte tarihi Türk lehçeleri üzerine hazırlanmış olan gramer kitaplarından da yararlanılmıştır. *Dizinler* bölümü üç alt kısımdan oluşmaktadır. *Madde Başı Sözcükler Dizini* ile madde başı sözcükler ve sayfa numaraları gösterilmiştir. *Kökteş Sözcükler Dizini* ile aynı kökten türemiş olan ve kök ailesi olarak da nitelendirilen sözcükler bir bütün olarak gösterilmeye çalışılmıştır. *Türetme Ekleri ve Türetilen Sözcükler Dizini*'yle ise *Söz Yapımı: İsimler* bölümünde yer alan türetme ekleri ve bu eklerle türetilmiş olan sözcüklerin listesi verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Babür, Babürnâme, Söz Yapımı, Babürnâme'de Söz Yapımı.

WORD FORMATION AT BABURNAMA: NOUNS

İsmail ÖZLÜ

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master Thesis, January 2022
Supervisor: Prof. Dr. Galip GÜNER

ABSTRACT

Turkish is in the class of aggulative languages due to its structure. Vocabulary has emerged with the introduction of various construction suffixes on the word roots. While some of these suffixes within the structure of Turkish have gained a new form by showing some phonological and morphological changes in the historical process, some of them have preserved their structure. Therefore, each period may have its own unique structure. When looking from this point of view, word formation studies are very important in terms of determining the differences between periods and revealing the development process of the language. In this study, the word formation of Baburnama, which is one of the most important works in the genre of memoirs of not only Chagatai literature, but also Turkish literature, is discussed in the context of nouns. Thus, it is aimed to contribute to the word formation studies by providing an additional resource opportunity.

This study consists of three main parts: "1. Introduction, 2. Word Formation: Nouns, 3. Indexes." In the *Introduction*, information about Chagatai Turkish, Babur's life and works are given. While the *Word Formation: Nouns* section was being put forward, firstly, the derived nouns were determined by scanning W.M. Thackston's 3 volume Baburnama. These identified words were analysed under two sub-headings: "1. Noun to Noun Suffixes, 2. Verb to Noun Suffixes." Firstly, information is given about the suffixes that the derive noun from noun and verb to noun. Afterwards, the functions of the suffixes were determined over the words. Based on these functions, examples are given. In this research while revealing the origin information of the words discussed in the primally etymology dictionaries were taken as basis, but also grammar books prepared on historical Turkish dialects were also used. The *Indexes* section consist of three sub-sections. With *Headwords Index*, the headwords and page numbers are shown. With *Cognate Words Index*, the words derived from the same root and also described as the root family have been tried to be shown as a whole. With *Derivation Suffixes and Index of Derived Words* in *Word Formation: Nouns* section the derivational suffixes and a list of words that are derived with these suffixes are given.

Key Words: Chagatai Turkish, Babur, Baburnama, Word Formation, Word Formation in Baburnama.

İÇİNDEKİLER

BABÜRNÂME'DE SÖZ YAPIMI: İSİMLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
TEZ ÖZGÜNLÜK ONAYI ..... **ii**
KILAVUZA UYGUNLUK ..... **iii**
KABUL VE ONAY TUTANAĞI ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
ABSTRACT ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ

1.1. Çağatay Türkçesi 3
1.1.1. Çağatay Türkçesi Üzerine Yapılan Sınıflandırma Çalışmaları 4
1.1.2. Çağatay Türkçesi Terimi Ve Kullanılan Diğer Terimler 5
1.2. Zahirüddin Muhammed Babür'ün Hayatı 7
1.2.1. Zahirüddin Muhammed Babür'ün Eserleri 10
1.2.1.1. Divan 11
1.2.1.2. Babürnâme (Vekâyi) 11
1.2.1.3. Aruz Risâlesi 14
1.2.1.4. Mübeyyen Der Fıḳh 15
1.2.1.5. Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi 15

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZ YAPIMI: İSİMLER

2.1. Addan Ad Yapım Ekleri 17
2.1.1. +A 17
2.1.2. +ç, +Aç 17
2.1.3. +AK 18
2.1.4. +AlA 19
2.1.5. +An 19
2.1.6. +Aŋ 19

2.1.7. +Ar, +rAr 20
2.1.8. +Av 20
2.1.9. +CA 20
2.1.10. +CAk 22
2.1.11. +CI 22
2.1.12. +çIn 24
2.1.13. +çUK 24
2.1.14. +dAk 24
2.1.15. +DAm 24
2.1.16. +DAş 25
2.1.17. +dIz, +dUz 25
2.1.18. +GA, +KA 25
2.1.19. +GAç 26
2.1.20. +GArU, +KArU 26
2.1.21. +GI, +GU, +KI 26
2.1.22. +GInA, +KInA 27
2.1.23. +GUn, +KUn 28
2.1.24. +I 28
2.1.25. +K 28
2.1.26. +KI 28
2.1.27. +l 31
2.1.28. +lA 32
2.1.29. +lAK, +lAG 32
2.1.30. +lan 33
2.1.31. +lAy 33
2.1.32. +lIG, +lUG 33
2.1.33. +lIK, +lUK 41
2.1.34. +(I, U)m 59
2.1.35. +mAn 60
2.1.36. +mIş 60
2.1.37. +(I, U)n¹ 60
2.1.38. +(I, U)n² 61

2.1.39. +nek 61
2.1.40. +(I)nçI, +(U)nçU 61
2.1.41. +rA¹ 62
2.1.42. +rA² 62
2.1.43. +rAK 62
2.1.44. +sI¹ 68
2.1.45. +sI² 68
2.1.46. +sIz 68
2.1.47. +(I, U)ş 69
2.1.48. +t 70
2.1.49. +ta, +tu 70
2.1.50. +tık, +tuk; +dIk 70
2.1.51. +yin 70
2.2. Eylemden Ad Yapım Ekleri 71
2.2.1. -A 71
2.2.2. -AK 72
2.2.3. -al 73
2.2.4. -am 73
2.2.5. -An 73
2.2.6. -At 74
2.2.7. -(I)ç 74
2.2.8. -çek 75
2.2.9. -çı 75
2.2.10. -çuḳ 75
2.2.11. -egeç 75
2.2.12. -(I, U)G, -(I, U)K 75
2.2.13. -GA, -KA 77
2.2.14. -GAK, -KAK 78
2.2.15. -GAn, -Kan 79
2.2.16. -GU, -KU 83
2.2.17. -GUçI 84
2.2.18. -GUn 84

2.2.19. -ġur 85
2.2.20. -I, -U¹ 85
2.2.21. -I, -U² 86
2.2.22. -(I, U)K 87
2.2.23. -l 91
2.2.24. -(I, U)m 91
2.2.25. -mA 93
2.2.26. -mAK 94
2.2.27. -mAn 100
2.2.28. -mAs 101
2.2.29. -mur 101
2.2.30. -(I, U)n 101
2.2.31. -nçḳa 103
2.2.32. -(I, U)r 103
2.2.33. -sı 103
2.2.34. -Iş, -Uş, -ş 103
2.2.35. -(I, U)t 105
2.2.36. -v 106
2.2.37. -vul, -avul 106
2.2.38. -y 106
2.2.39. -(I, U)z 106
SONUÇ 108
KAYNAKLAR 148
EKLER 150
Ek 1. Madde Başı Sözcükler Dizini 150
Ek 2. Kökteş Sözcükler Dizini 168
Ek 3. Türetme Ekleri ve Türetilen Sözcükler Dizini 216
Ek 3.1. Addan Ad Yapım Ekleri 216
Ek 3.2. Eylemden Ad Yapım Ekleri 228

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

C. : Cilt

çev. : Çeviren

Çin. : Çince

Far. : Farsça

Hint. : Hintçe

Moğ. : Moğolca

S. : Sayı

s. : Sayfa

Skr. : Sanskritçe

Soğd. : Soğdça

ss. : Sayfa sayıları

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TDK : Türk Dil Kurumu

Tel. : Teleütçe

Türk. : Türkçe

Yak. : Yakutça

GİRİŞ

Hindistan'da kurulan Türk İmparatorluğunun kurucusu olan Babür 14 Şubat 1483 yılında Fergana'nın Endican kasabasında dünyaya geldi. Asıl adı, dönemin önemli mutasavvıflarından olan Hoca Ubeydullah Ahrar'ın koymuş olduğu Zahirüddin Muhammed'dir. Ancak ismin uzun ve telaffuzunun zor olması nedeniyle ailesindeki asilzadeler kendisine "Babür" adını vermiştir. Zamanla Babür adı bu büyük devlet adamının gerçek adının yerini almıştır (Pırlanta, 2016, s. 217).

Babür, Türk tarihi ve edebiyatı içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Devlet yönetimi konusunda olduğu kadar sanat alanında da başarılı olan Babür, nazım ve nesir alanında eserler vermiştir. Öyle ki Nevâyî'den sonra Çağatay Türkçesini temsil eden en önemli şahsiyet olarak görülmektedir (Ölmez, 2007, s. 200). Babür'ün hem padişah hem de sanatkâr olmasıyla birlikte Çağatay Türkçesi Hindistan'a kadar uzanarak yaygınlık alanını genişletmiştir. Ayrıca Babür, sanatı ve sanatçıyı himaye ederek bölgede kültür ve sanatın gelişimine katkıda bulunmuştur (Argunşah, 2018, s. 70).

Babür şiirle birlikte edebiyat, fıkıh ve tasavvuf konularında eserler kaleme almıştır (Akar, 2005, s. 201). Nevâyî ile benzer olarak ilk şiirlerini Farsça kaleme almış, daha sonra şiirlerini Türkçe yazmaya başlamıştır. Henüz 19 yaşındayken hükümdar olan şairler arasında isminin geçmesi de şairliğinin gücünü göstermektedir. Şiir bilgisi de oldukça yüksek olan Babür, klasik edebiyatın temalarına ve aruza hakimdir. Şiirlerinde Nevâyî'nin etkisi görülmekle birlikte daha çok gazel, rubai ve tuyug türlerinde şiirleri vardır (Argunşah, 2018, s. 70).

Çalışma içerisinde Babür'ün eserlerinden olan Babürnâme üzerine bir inceleme yapılmıştır. Eserde yer alan türemiş adların tespit edilmesi ve bu adların köken bilgisi

bakımından tetkik edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma içerisine alınan sözcükler Wheeler M. Thackston'un "Baburnama" adlı eserinden hareketle ortaya konulmuştur. Ele alınan sözcüklerin etimolojisi incelenirken öncelikli olarak Sir Gerard Clauson'un "An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish", Tuncer Gülensoy'un "Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü C-I (A-N), C-II (O-Z)", Hasan Eren'in "Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü" adlı eserleri dikkate alınmıştır. Ayrıca tarihi Türk lehçeleri alanında hazırlanmış olan gramer kitapları ve tez çalışmalarından da faydalanılmıştır. Sözcüklerin kökeninin anlamlandırılmasında ve alıntı sözcüklerin ait olduğu dilin belirlenmesinde ise yukarıda bahsedilen etimolojik sözlüklerin kullanımıyla birlikte; Burhan Paçacıoğlu'nun "8.-16. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı", Suat Ünlü'nün "Çağatay Türkçesi Sözlüğü; Karahanlı Türkçesi Sözlüğü; Harezm-Altınordu Türkçesi Sözlüğü", İsmail Parlatır'ın "Osmanlı Türkçesi Sözlüğü", Ferit Devellioğlu'nun "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat", Ahmet Caferoğlu'nun "Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü" adlı çalışmalarından da faydalanılmıştır. Çalışma içerisinde yer alan *Kökteş Sözcükler Dizini* bölümü ise İbrahim Taş'ın "Kutadgu Bilig'de Söz Yapımı" adlı eserinden yararlanılarak ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ

1.1. Çağatay Türkçesi

İslamî Orta-Asya Türkçesinin (Doğu Orta Türkçesi) üçüncü safhasını kapsayan ve Harezm Türkçesinin bir devamı olarak ortaya çıkan Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Doğu Türklüğünün ortak yazı ve konuşma dili olmuştur (Eckmann, 2017, s. 74). Karahanlılar devrinde Orta Asya'da dil birliği mevcut olup, Karahanlı Türkçesi bütün Türklüğün ortak yazı diliydi. Ancak zaman içerisinde Karahanlı Devleti'nin yıkılması dildeki birliği de etkiledi. Merkezî bir otoritenin olmaması sonucunda yazı ve söyleyişte ayrılmalar meydana gelmeye başladı. Bunun bir neticesi olarak da Harezm ve Kıpçak Türkçesi ortaya çıktı. Fonetik ve morfolojik birtakım farklılıkları bünyesinde barındıran bu lehçeler yazı dilinde kullanılmış ve bu lehçelerle eserler ortaya konulmuştur. Ancak bunlar birer geçiş dönemi diliydi. Timur'un 14. yüzyılın sonlarına doğru Orta Asya'da otorite kurması ve burada yaşayan Türkleri bir çatı altında toplamasıyla birlikte dağılmış olan lehçe ve şiveler yerini tekrar ortak bir dile, yani Çağatay Türkçesi'ne bıraktı. Timur ile birlikte Orta Asya'da kültür ve sanatın gelişmesi de Çağatay Türkçesinin olgunlaşıp gelişmesine katkı sağlamıştır (Argunşah, 2018, s. 15).

Çağatay Türkçesi 15. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazanarak Timurlular Devleti, Şibanîler Devleti, Babür Hint İmparatorluğu ile Buhara, Hive ve Hokand Hanlıklarında resmî dil olarak kullanılmıştır (Argunşah, 2018, s. 15). Çağdaş Türk lehçelerine bakıldığında ise Özbekçe, Yeni Uygurca ve Salarca, Çağatay Türkçesine en yakın olan lehçelerdir. (Akar, 2005, s. 188).

1.1.1. Çağatay Türkçesi Üzerine Yapılan Sınıflandırma Çalışmaları

Çağatay Türkçesi dönemlere ayrılarak birçok Türkolog tarafından tasnif edilmiştir. Bu tasniflerden ilki Samoyloviç tarafından yapıldı. Samoyloviç şive farklarını da gözeterek 15.- 20. yüzyıllar arası Orta Asya edebî Türk dili için Çağatayca terimini kullanarak şöyle sınıflandırmıştır (Eckmann, 2013, s. 13):

1. Karahanlı Türkçesi veya Kâşgar Türkçesi (11.-12. yüzyıllar).

2. Kıpçak-Oğuz Türkçesi (13.-14. yüzyıllar).

3. Çağatayca (15.-19. yüzyıllar).

4. Özbekçe (20. yüzyıl).

Önemli bir diğer tasnif ise Köprülü'ye aittir. Köprülü tasnifinde Çağatay Türkçesinin sınırlarını biraz daha genişleterek Harezm-Altınordu sahasında gelişen Harezm-Altınordu Türkçesini, erken devir Çağatay Türkçesi olarak değerlendirmiştir (Eckmann, 2013, s. 14). Köprülü'nün beş döneme ayırdığı tasnif çalışması şöyledir:

1. Erken devir Çağataycası (13.-14. yüzyıllar).

2. Klasik öncesi Çağatayca (15. yüzyılın ilk yarısı).

3. Klasik Çağatayca (15. yüzyılın ikinci yarısı).

4. Klasik Çağataycanın devamı (16. yüzyıl).

5.Çöküş devri (17.-19.yüzyıllar).

Çağatay Türkçesi alanında önemli bir yere sahip olan Eckmann, Çağatay Türkçesi üzerine yapılan sınıflandırma denemeleri arasında Samoyloviç'in çalışmasını en kabule değer sınıflandırma olarak görür. Eckmann da Çağatay Türkçesinin gelişim sürecindeki gelişmeleri göz önüne alarak 1958 ve 1960 yıllarında yayımladığı ilk çalışmalarında Çağatay Türkçesini dört döneme ayırarak sınıflandırmıştır (Eckmann, 2017, s. 138).

1. İlk Çağatay Türkçesi veya Nevayî'den önceki Çağatay Türkçesi dönemi (15. yüzyılın başlarından Nevayî'nin ilk eserini verdiği 1465 yılına kadar devam eden dönem). Harezm-Altınordu ile Nevayî arasında bir geçiş dönemidir.

2. Klasik Çağatay Türkçesi dönemi (1465-16. yüzyılın ortaları).

3. Klasik dönemden sonraki Çağatay Türkçesi dönemi (17. yüzyılın sonuna kadar).

4. Son Çağatay dönemi (18.-19. yüzyıl). Bu dönemde mahallî unsurlar gittikçe yazı dilinde yer edinmiştir (Eckmann, 2017, ss. 138-139).

Eckmann daha sonraki yıllarda yayımladığı *Çağatayca El Kitabı* adlı eserinde bu görüşlerini değiştirerek Çağatay Türkçesini üç döneme ayırmıştır. Bu sınıflandırma şöyledir:

1. Klasik öncesi dönem (15. yüzyılın başlarından Nevâyî'nin 1465'te ilk divanını tertibine kadar): Bu dönem Eski Türkçe özellikleri de bünyesinde barındıran bir geçiş dönemidir.

2. Klasik dönem (1465-1600).

3. Klasik sonrası dönem (1600-1921). Özbekçe unsurların tesir etmeye başladığı dönem (Eckmann, 2013, s. 16).

Mustafa Canpolat da Çağatay Türkçesi üzerine sınıflandırma yapmıştır. Bu çalışma ise Eckmann'ın tasnifine yaklaşmaktadır (Argunşah, 2018, s. 20):

1. Erken (İlk Çağatayca) veya Nevâyî öncesi dönem (15. yüzyılın ilk yarısı).

2. Klasik Çağatayca dönemi (15. yüzyılın ikinci ve 16. yüzyılın ilk yarısı).

3. Klasik sonrası dönem (16. yüzyılın ilk yarısından 19. yüzyılın sonuna kadar) (Canpolat, 2002, s. 771).

Görüldüğü gibi Çağatay Türkçesinin dönemleri birçok Türkolog tarafından sınıflandırılmıştır. Bu çalışmalar birtakım farklılıklar arz etmekle birlikte 15. yüzyılın başı ile 20. yüzyıla kadar olan dönem, Çağatay Türkçesi için genel kabul görmüştür. Bu 500 yıllık sürecin ardından Çağatay Türkçesi yerini çağdaş Türk lehçelerine bırakmıştır.

1.1.2. Çağatay Türkçesi Terimi Ve Kullanılan Diğer Terimler

Doğu Türklüğünün yaklaşık 500 yıllık bir süreçte yazı dili olarak kullandığı Türkçe için kullanılan en yaygın terim Çağatayca veya Çağatay Türkçesi terimidir. Çağatay adına baktığımızda Cengiz Han'ın ikinci oğlu olan Çağatay'dan gelmektedir (Eckmann, 2013, s. 9). Cengiz Han 1227 yılında öldükten sonra Moğol İmparatorluğu çocukları arasında paylaştırıldı. Böylece Çağatay, Mâverâünnehir'i (Harezm bölgesi

hariç), Semireç'i ve Doğu Türkistan'ı aldı. Daha sonra Çungarya, Uygur Ülkesi, Kâbil ve Gazne'yi de içerisine alan Pamir sahası Çağatay hakimiyetine dâhil oldu. Moğollar arasında da çok saygı gören Çağatay'ın 1241-1242 yıllarında vefat etmesinin ardından onun adı kurulan devlete verildi. Bu devlete tabi olan ulus da "Çağatay Ulusu" olarak nitelendirildi. Ayrıca Çağatay hanlarının askerî kuvvetlerini oluşturan Mâveraünnehir'in Türk ve Türkleşmiş konar-göçerlerine de "Çağatay" adı verildi (Eckmann, 2013, ss. 9-10).

Zamanla Timurlu İmparatorluğundaki Türk halkı için de "Çağatay éli, Çağatay ḫaylı, Çağatay ḫalkı" terimleri, 15. yüzyıl Çağatay müellifleri tarafından kullanıldı. Ayrıca, Çağatay sahasının en önemli temsilcilerinden olan ve Çağatay Türkçesi'nin klasik bir nitelik kazanmasına öncülük eden Nevâyî, *Mizanü'l-evzân* adlı eserinde Timurlu Türklerini diğer Türklerden ayırmak için "Çağatay halkı" terimini kullanmıştır (Eckmann, 2013, s. 11). Muhammed Salih de böyle bir tutum gözeterek *Şibanînâme* adlı eserinde Timurlu Türkleri için "Çağatay" kelimesini kullanmıştır (Argunşah, 2018, s. 17).

Bu dönemde gelişen dili ifade etmek için de "Çağatay tili", "Çağatay Türkîsi" terimleri kullanıldı. Ancak Çağatay Türkçesi ile yazan şair ve yazarlar kendi kullandıkları dil için genellikle "Türkî, Türk tili, Türkî til, Türk lafzı, Türk elfâzı, Türkçe, Türkçe til" gibi terimler kullanmıştır (Argunşah, 2018, s. 17). Nevâyî'ye bakıldığında yalnız bir yerde "Çağatay lafzı", Türkçe'nin yerine kullanılmıştır. Ebulgâzi Bahadır Han' da *Şecere-i Terakime* adlı eserinde Timurlular döneminde kullanılan dil için "Çağatayca" diyerek bu dönemin dilini Arapça ve Farsça kelimelerle karışık ağdalı bir dil olarak nitelendirmiştir (Argunşah, 2018, s. 17). Çağatayca-Farsça önemli bir sözlük olan *Senglâḫ*'ın yazarı Mirza Mehdî Han, eserin giriş bölümünde kendisinin kullandığı dil için "luġat-ı Türk, luġat-ı Türkî ve luġat-ı Çağatay" adlarını kullanır. Böylece Nevâyî, Ebulgâzi Bahadır Han, Mirza Mehdî Han ve diğer yazarların ifadelerinden Çağatay dili terimiyle, Nevâyî ve çağdaşlarının dilinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bazı 16. ve 17. yüzyıl yazarlarının bu dönem dili için luġat-ı Nevâ'iyye (Nevâyî dili) terimini kullandığı da görülmektedir (Eckmann, 2013, s. 12).

Modern çağa gelindiğinde "Çağatay" adını ilk olarak Armin Vámbéry, 1867 yılında Leibzig'de basılan *Çagataische Sprachstudien* (Çağatay Dili Araştırmaları) adlı

eserinde kullanmıştır. Bu dönem dili için Çağatayca denilmesinde ve bu adın yerleşmesinde Vámbéry oldukça önemli bir yere sahiptir. Diğer yandan Jozsef Thury, Martin Hartmann ve başka Türkologlarca da bu adın kullanılması, Çağatay sözünün yaygınlık kazanmasında etkili olmuştur (Argunşah, 2018, s. 18). Türk sözlükçülerinden olan Şeyh Süleyman Efendi "Luġat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmânî" de, "Luġat-ı Çağatay" terimini kullanır. Diğer yandan Fransız Türkologlardan E. Marc Quatremére ve A. Pavet de Courteille, Alman Sözlükçüsü J. Theodor Zenker "Doğu Türkçesi" terimini kullanmayı tercih etmiştir (Eckmann, 2013, s. 13). Rus Türkologlar ve Rus olmayıp 19. ve 20. yüzyıllarda Rusya'da öğrenim gören Türkologlar, Çağatayca teriminin anlamını daraltmıştır. Nitekim W. Radloff ve F.E. Korş Çağatayca terimiyle Uygurca sonrası Orta Asya edebiyat yadigârlarını ifade etmekle birlikte, Doğu Türkçesi terimini daha geniş bir anlamda kullanmışlardır (Eckmann, 2013, s. 13). "Doğu Türkçesi" ile birlikte "Eski Özbekçe" terimi de kullanılmış olsa da Çağatay Türkçesi kadar yaygınlık kazanmamıştır (Argunşah, 2018, s. 18).

1.2. Zahirüddin Muhammed Babür'ün Hayatı

Türk tarihi ve edebiyatı içerisinde mühim bir yere sahip olan Babür, hem anne hem de baba tarafından asil bir soydan gelmektedir. Babası Ömer Şeyh Mirza, Timur'un torunlarından Ebu Said Mirza'nın oğlu, annesi Kutlug Nigâr Hanım ise Cengiz Han'ın torunlarından Yunus Han'ın kızıdır. Babası Ömer Şeyh Mirza ve kardeşleri arasında son zamanlarda kavga başlamıştı. Bu iç mücadeleler devam ederken Ömer Şeyh Mirza, bir uçurum kenarında olan güvercinhanede güvercinlerle ilgilenirken, bulunduğu yerin yıkılması sonucu 9 Haziran 1494 yılında vefat etti. Ömer Şeyh Mirza'nın ölümüyle birlikte Fergana tahtı sahipsiz kaldı. Bunu fırsat bilen Babür'ün amcası Ahmet Mirza ve Moğol hanı Mahmut Han toprakları ele geçirmek için harekete geçti. Bu sırada Ömer Şeyh Mirza'nın büyük oğlu Babür Endican'da, ikinci oğlu Cihangir Mirza Ahsi'de ve en küçük oğlu Nasır Mirza Kasan'da valiydi. Babasının ölümünün ardından hemen harekete geçen Babür çok fazla zorluk çekmeden 10 Haziran 1494 yılında Fergana tahtına çıktı. Tahta çıktığında babasının güçlü kumandanları sayesinde Ahmet Mirza ve Mahmut Han'ın oluşturduğu tehlikeyi bertaraf etti. Babür tahta çıktığında hem akrabaları hem de kendisini tanımayan asi kumandanlarla mücadele etti (Akar, 2005, s. 199; Pırlanta, 2016, ss. 217-219).

Timurluların en önemli şehirlerinden birisi olan Semerkant'ı ele geçirmek Babür'ün en büyük isteklerinden birisiydi. Sultan Hüseyin Baykara döneminde başkent Herat olmasına rağmen, Timur döneminde başkent Semerkant'tı. Babür 1496 yılında Semerkant üzerine yürüse de başarılı olamadı. Ancak 1497 yılında yedi aylık bir kuşatmadan sonra şehri ele geçirdi. Semerkant tahtına oturduktan kısa bir süre sonra yanındaki bey ve askerlerinin çoğu Endican'a geri döndü ve yanında fazla kimse kalmadı. Yanından ayrılan Uzun Hasan ve Ahmet Tenbel ise Endican tahtına Babür'ün kardeşi Cihangir Mirza'yı geçirdi. Bunun üzerinde 100 gündür oturduğu Semerkant tahtını Sultan Ali Mirza'ya bırakmak zorunda kaldı ve Endican üzerine yürüdü. Ancak başarılı olamadı. Nitekim sonrasında yeniden Semerkant ve Endican'ı almak için mücadele etse de bir sonuç elde edemedi. Bir süre ailesiyle birlikte Hocend'de kaldı. 1499 yılına gelindiğinde Uzun Hasan ve Sultan Tenbel ile mücadele ettikten sonra Endican tekrar Babür'ün hakimiyetine girdi. Aynı zamanda Ahsi ve Uş'u da ele geçirdi. Sonrasında Cihangir Mirza ile anlaştı ve Hocend suyunun Ahsi tarafındaki vilayetler Cihangir Mirza'nın, Endican tarafındaki vilayetler Babür'ün oldu (Aka, 2014, s. 4).

1501 yılında Şeybânî Han idaresine geçmiş olan Semerkant'ı ikinci defa ele geçirdi. Bu defa da uzun süre hüküm süremeden, Mayıs 1501'de Şeybânî Han ile girdiği Ser-i Pül savaşını kaybederek Semerkant'ı elinden kaybetti. Daha sonra Taşkent'teki dayısının yanına sığındı. Bir süre burada kaldıktan sonra Kâşgar'daki küçük dayısı da Taşkent'e geldi. Daha sonra iki dayısıyla birlikte Ahmet Tenbel üzerine yürüdüler. Babür bu savaşta başarılı olamazken dayıları 1503-1504 yıllarında Endican'a girdi. Bunun üzerine Tenbel, Şeybânî Han'dan yardım istedi. Şeybânî Han da yardıma geldi ve iki Moğol hanını esir alarak Taşkent ve Seyhun nehrinin sağ kıyısındaki birçok yeri ele geçirdi. Babür ise bozgun esnasında Fergana'nın güneyindeki dağlara çekildi (Aka, 2014, s. 5). Şeybânî Han'ın bu gücü karşısında daha fazla duramayarak kendisine yeni topraklar aramaya koyuldu. 1504 yılında 20.000 askerle birlikte Afganistan'ın merkezi olan Kâbil'i ele geçirerek devletinin başkenti yaptı. Babür'ün bundan sonraki hedefi, eskiden Hunların, Gaznelilerin ve Emir Timur'un istila ettiği Hindistan'ı fethetmekti (Akar, 2005, s. 200).

Babür, idareyi kurmak için Kâbil ve etrafının yönetimini beylere paylaştırdı. Bölgede çıkan ayaklanmaları bastırdı ve yönetimini güçlendirdi. 1505'de Kulet ve Deşt üzerine ganimet için akınlar düzenledi ve birçok ganimet ele geçirdi. 1506 yılında

Şeybânî Han'la mücadele için Herat'a, Hüseyin Baykara'nın oğulları olan Bediüzzaman Mirza ve Muzaffer Mirza'nın yanına geldi. Burada sıcak karşılandı ve içki meclislerine, eğlencelere katıldı. Ancak Şeybânî Han üzerine yürümediler. Kış gelince Babür tekrar Kâbil'e geldi. 1507 yılında ise Şeybânî Han Herat'ı aldı ve mirzalar eşlerini esir bırakmaya mecbur kalarak önceden bölgeyi terk etti. Şeybânî Han'ın bu zaferiyle birlikte Timurlu Devleti son buldu (Aka, 2014, s. 7).

Şeybânî Han, 1510 yılında Şah İsmail'le savaşırken, Merv yakınlarında öldürüldü. Ardından Şah İsmail, Horasan'ı da kendisine bağlayarak Fırat'tan Kandahar'a kadar büyük bir bölgenin hakimi oldu. Daha sonra Babür ile Şah İsmail arasında yakınlaşma meydana geldi. Böylece Babür, 1511 yılında Şah İsmail'in desteğiyle Semerkant ve Buhara'yı ele geçirdi. Bu yardıma karşılık olarak Şah İsmail adına hutbe okutup sikke bastırdı. Ancak bu durum halk tarafından hoş görülmedi. Daha sonra Osmanlılara yenilen Şah İsmail, Babür'e olan desteğini çekti. Halk ile arasına mesafe girmesi ve Şah İsmail'in yenilgisi sonucunda bölgedeki üstünlük Özbeklere geçti. Bunun sonucunda Hisar, Buhara ve üçüncü defa ele geçirdiği Semerkant'ı kaybetti. Tekrar Kâbil'e dönmek zorunda kaldı ve yönünü bütünüyle Hindistan'a çevirdi (Aka, 2014, s. 7; Çağma, 2020, ss. 5-6).

1519 yılında Hindistan üzerine sefer düzenleyerek Bihre, Hoşâb, Cenâb ve Cenyût vilayetlerini savaş ve yağma olmadan kolayca ele geçirdi. Buralar daha önceden atası Timur'un topraklarıydı. Bu yüzden buraları da bir Türk yurdu gibi görerek halkını da kazanmaya çaba gösterdi. Böylece Kuzey Hindistan'ı hakimiyetinde bulunduran Sultan İbrahim Lûdi ve Devlet Han'a elçiler göndererek Türk'e ait olan vilayetleri geri istedi. Bu arada Bihre halkı Afganların tarafına geçerek bölgedeki valileri kovmuştu. Babür de bazı Afgan kabileler üzerine akınlar düzenleyerek Pencâp'a kadar ilerledi. Ardından tekrar Kâbil'e döndü. 1520 yılında Hindistan'a üçüncü seferini düzenleyerek Siyâl-Kût ve Seyidpûr'a kadar olan bölgeleri hakimiyet altına aldı. 1522 yılında ise Kandahar'ı ele geçirdi. Sultan İbrahim Lûdi ile Delhi ve Lahûr valisi olan Devlet Han'ın arasının açılması üzerine Devlet Han, Babür'e tabi oldu. Ayrıca Sultan İbrahim Lûdi'nin halkına ve beylerine kötü davranışından dolayı bazı Afgan beyleri ve Devlet Han, Babür'le anlaşmaya vararak onu tanıdılar. Bununla birlikte Babür; Lahûr ve Dibâlpûr'u ele geçirdi.1525 yılına gelindiğinde Babür Hindistan'a büyük bir sefer düzenledi. Daha önce Babür'e tabi olduğunu bildiren Devlet Han ile de yeniden arası

açılmıştı. Milvet'te olan Devlet Han ve oğlu Ali Han daha sonra gelip teslim oldular. Bunun ardından Babür Delhi üzerine yürürken Pânîpet'te Sultan İbrahim Lûdi'nin ordusuyla karşı karşıya geldi (Aka, 2014, s. 8). Babür'ün ordusu yaklaşık on üç bin kişiydi. Sultan İbrahim Lûdi'nin ordusuysa yaklaşık yüz bin kişiydi. Ayrıca ordusunda bin kadar da fil bulunuyordu. Babür, bu büyük fillerin üzerine geldiğini görünce karşı koymak için ordusunun önüne birçok araba dizdirerek bunları zincirlerle birbirine bağladı. Daha sonra aralarına topları yerleştirdi. Sonunda iki ordu 21 Nisan 1526 yılında savaşa tutuştu. Kısa bir süre içerisinde Hint ordusu bozguna uğradı ve Türk ordusu büyük bir zafer kazandı. Böylece kaçan askerleri kovalayarak Delhi'ye girdiler. Babür, Hindistan'ın en büyük şehirlerinden olan Delhi'ye girdiğinde, cemaatle birlikte Ulu Cami'de namaz kıldı. Ardından kendisi Hindistan padişahı olarak ilan edildi. Babür'ün oğlu Humayun da öncü kuvvetlerle ilerleyerek Hindistan'ın meşhur şehri Agra'yı ele geçirdi. Burada bir evde sığınmış olan Sultan İbrahim Lûdi'nin ailesini de esir aldı. Babür'ün Hindistan fethiyle birlikte büyük bir zenginliği de elde etti. Ancak gözü tok olan, bey ve askerlerine de önem veren Babür, bu hazineleri askerlerine dağıttı (Akar, 2005, ss. 200-201).

O dönemde Hindistan'da birçok asi Afgan beyleri ile Lûdiler, Racputlar ve Belucî racaları bulunmaktaydı. Babür bu racaları ve asi beyleri hakimiyetine alarak ilk defa Hindistan'da birliği sağladı. 1529 yılında ise Ganj'ı geçerek Bengal Sultanını tabi kıldı. Aynı yıl içerisinde Luknov'u ele geçirdikten sonra Agra'ya döndü. Agra'ya döndükten sonra hastalandı ve durumu ağırlaşmaya başlayınca Humayun'u veliaht olarak ilan etti. Hindistan'da büyük bir imparatorluk kuran büyük devlet adamı Babür, henüz 48 yaşındayken 26 Aralık 1530 yılında Agra'da vefat etti (Akar, 2005, s. 201). Cenazesi ilk olarak Cemne nehri kıyısındaki Nûr-Efşân bahçesine gömüldü. Vasiyeti üzerine naaşı altı ay sonra Kâbil'e taşındı. Babürlü hükümdarlarından olan Şah Cihan, Babür'ün mezarı üzerine görkemli bir türbe yaptırmıştır (Bilkan, 2002, s. 111).

1.2.1. Zahirüddin Muhammed Babür'ün Eserleri

Babür, yaşamı boyunca; Divan, Babürnâme (Vekâyi), Aruz Risalesi, Mübeyyen Der Fıḳh ve Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi olmak üzere toplam beş eser ortaya koymuştur. Ayrıca birisi müzik, diğeri harp sanatıyla ilgili olmak üzere iki eserinin de

olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bu eserler henüz ele geçmemiştir (Argunşah, 2018, s. 70).

1.2.1.1. Divan

Klasik edebiyatta belirleyici bir nitelik taşıyan divan yazma geleneği, Çağatay dönemi şairleri tarafından da gelenekselleştirilmiştir. Babür de bu geleneğe uyarak divan yazmış ancak Babür'ün divanı klâsik tarzda düzenlenmemiştir. Divan içerisinde; Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi, yüz on dokuz gazel, on sekiz mesnevî, iki yüz on rubaî, elli yedi muamma, on dokuz kıta, on beş tuyug, yetmiş dokuz matla, yedi masnu şiir, on altı tamamlanmamış gazel, üç nazım, on altı musarra beyit, beş müfred ve dört yerde de mensur parça yer almaktadır. Bunlara ek olarak Farsça yazılmış iki gazel, on iki rubaî, sekiz kıta, on yedi matla ve bir mensur parça bulunmaktadır (Ölmez, 2007, s. 202). Babür şiirlerinde aşk, tabiat, güzellik, ahlak, tasavvuf ve toplumsal konuları ele almıştır. Şiirlerinde samimi bir üslup ve sade bir söyleyiş vardır. Üstelik bütün söz ve şekil sanatlarına hâkim olmasına rağmen sanat yapma endişesinden uzak olup konuşma diliyle yazmıştır (Argunşah, 2018, ss. 70-71).

Babür'ün divanının; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Paris Biblotheque Nationale, Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesi, İstanbul 100. Yıl Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları ve Rampur (Hindistan) Nevvab Kütüphanesi olmak üzere beş nüshası bulunmaktadır (Ölmez, 2007, s. 202).

Divan, 1910 yılında Sir Denison Ross ve 1917 yılında Samoyloviç tarafından yayımlanmıştır. Divanın Türkiye'deki bilimsel yayını ise Bilâl Yücel'in "Babür Divanı (Metin-Gramer-Sözlük)" adlı eseridir (Ercilasun, 2015, s. 420).

1.2.1.2. Babürnâme (Vekâyi)

Babürnâme, Babür'ün 10 Haziran 1494 yılında tahta çıkmasıyla başlayıp 7 Eylül 1529'a kadar olan süreçte başından geçen olayları anlattığı hatırat türündeki eseridir. Eserin dilindeki yalınlık, tasvirlerindeki canlılık ve şiirselliği, eseri Türk dili ve edebiyatının en önemli metinlerinden birisi hâline getirmiştir. Babür eserini kaleme alırken gözlemlerini ve yaşadığı olayları canlı ve açık bir şekilde aktarmıştır. Gittiği memleketlerin iklimi, ekonomisi, hayvancılık durumu, bitki örtüsü, tarihi, halkın inançları, gelenek ve görenekleri gibi birçok konuda bilgi vermiştir (Akar, 2005, s. 202). Görüldüğü gibi içerik yönüyle de oldukça zengin bir mahiyet taşıyan eser Çağatay

Türkçesinin şaheseri olarak da görülmektedir (Argunşah, 2018, s. 71). Yaşadığı dönemin yalnız siyasî olaylarını değil, sosyal ve kültürel hayatını aynı zamanda dünya görüşünü de ortaya koyan eser, bu dönemde meydana gelen olaylar için en önemli tarih kaynakları arasındadır (Ercilasun, 2015, s. 419).

Eserde "Temmuz 1503 - Mayıs 1504, Mayıs 1509 - 2 Ocak 1519, 1521'den birkaç gün hariç 13 Aralık 1520 - 17 Ekim 1525 ve Eylül 1529-1530" yılları arasındaki olayların eksik olduğu görülmektedir (Çağma, 2020, s. 12). Mevcut hatırat, olayların geçtiği bölgelere göre Fergana (1494-1503), Kâbil (1504-1520) ve Hindistan (1525-1529) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Fergana bölümünde, 1494-1503 yılları arasındaki olayları aktarır. İlk olarak Fergana vilayeti ve bu vilayete bağlı yerleri geniş bir şekilde ele alarak tanıtır. Daha sonra babası Ömer Şeyh Mirza, amcaları Sultan Ahmed Mirza ve Sultan Mahmud Mirza hakkında bilgiler vererek, bu kişilerin dış görünüşleri, giyim kuşamları, nesepleri ve ahlaki yönleri gibi pek çok özelliğini anlatmıştır. Bunlarla birlikte ailesinden, akrabalarından ve dönemin önde gelen şahsiyetlerinden de bahsetmektedir. Fergana'da yaptığı işlerle birlikte Baysungur Mirza'nın mücadelelerinin de anlatıldığı bu bölüm, Babür'ün Semerkant üzerine yaptığı seferleri de aktarır. Semerkant'ı ele geçirdikten sonra da bölgenin siyasi, sosyal ve coğrafi özellikleri hakkında bilgiler verir. Ayrıca bütün ülkeyi istila eden, aynı zamanda Orta Asya da oldukça büyük bir gücü bünyesinde toplayan Özbek hükümdarı Şeybânî Han ile yenilgiyle sonuçlanan mücadelesini anlatır. (Çorbacı, 2012, s. 13).

İkinci bölüm, 1504-1520 yıllarındaki olayları kapsayan Kâbil bölümüdür. Babür Şeybânî Han ile olan mücadelesini kaybettikten sonra Fergana'dan ayrılıp, yeniden bir siyasî birlik kurmak ve hakimiyet alanı bulmak amacıyla Kâbil vilayetine gidişini ve burada yaşadığı olayları anlatır. Ayrıca Afganistan'ı hakimiyet altına alma mücadelesini ve Hindistan üzerine yaptığı akınları dile getirir. Aynı zamanda iki önemli şehir olan Kâbil ve Gazne hakkında ayrıntılı bilgiler verir. Önemli bir hükümdar olan Hüseyin Baykara'nın hayatı ve onun çevresindeki insanlar hakkında da önemli bilgiler vermiştir (Çorbacı, 2012, s. 13). Kâbil'deyken de Şeybânî Han ile mücadele eder ancak yine başarılı olamaz ve Kandahar'ı bırakmak zorunda kalır. Yine Moğolların başlattığı isyanlardan da söz eder. Bu olaydan sonra ise 1508-1519 yılları arasındaki yaklaşık 11

yılı kapsayan bir boşluk olur. 1519 yılından sonra eserin anlatımı devam eder ve anıdan ziyade günlük özelliği göstermeye başlar. Bu yılda dünyaya gelen oğluna "Hindal" adını koyar. Sonrasında ise artık Hindistan'a yönelir ve burayı fethetme girişimine koyulur (Çağma, 2020, s. 13).

Üçüncü bölüm, 1525-1529 yıllarındaki olayları kapsayan Hindistan bölümüdür. Bu bölümde Hindistan üzerine yaptığı seferler ve bu seferlerde kazandığı galibiyetlerle Hindistan'da kurduğu Türk İmparatorluğundan bahsetmektedir. Ayrıca Hindistan'ın ekonomisi, coğrafi özellikleri, sosyal yapısı, coğrafyada yaşayan hayvanları, mimari yapısı ve bitki örtüsü ile birlikte halkının yaşayışı, gelenek ve görenekleri geniş bir şekilde anlatılmıştır. Delhi'nin başında bulunan Sultan İbrahim'in annesi Bava Hatun tarafından zehirlendiğini ve sonrasında kurtulduğunu, Hindistan'ın en güçlü kâfirlerinden olduğunu söylediği Rana Sanga'yı yenip gazi unvanı aldığını da anlatır. 1529 yılına gelindiğinde ise Babür gittikçe rahatsızlanır ve 26 Aralık 1530 yılında Agra'da vefat eder (Çorbacı, 2012, ss. 13-14; Çağma, 2020, s. 14).

Babürnâme'nin bilinen on nüshası vardır. Bu nüshalardan dört tanesi kayıp, diğer altı tanesi ise çeşitli kütüphanelerde muhafaza edilmektedir. Kayıp olan 4 nüsha şunlardır:

1. Babür'ün kendi el yazısıyla yazdığı nüsha.

2. Babür'ün Hoca Ubeydullah Ahrar'ın torunu Hoca Kelan için Semerkant'a yolladığı nüsha.

3. Delhi Kütüphanesi'nde bulunan ve Hümâyun'un emri üzerine 1531 yılında istinsah edilen nüsha.

4. Babür'ün teyzesinin oğlu Muhammed Haydar Duglat'ın 1536-1540 yılları arasında muhtemelen kendisinin istinsah ettirmiş olduğu nüsha (Şen, 1993).

Elde bulunan diğer altı nüsha ise şunlardır:

1. Tahran'da, Kütüphane-i Sultanî'de 2936 numarası ile kayıtlı olan el yazması nüsha.

2. Tahran'da Kütüphane-i Melik'te 2948 numarası ile kayıtlı olan el yazması nüsha.

3. Elphinstone Nüshası: Eser, bugün Edinburg'da İskoçya Milli Kütüphanesi'ndedir.

4. 1629 yılında istinsah edilmiş olan ve British Museum'da olan el yazması nüsha.

5. Lindasiana Kütüphanesi'nde bulunan el yazması nüsha.

6. Haydarabad Nüshası (Şen, 1993).

Babürnâme, Latince, Farsça, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Rusça gibi çeşitli dillere çevrilmiştir. Türkiye Türkçesine ise "Gazi Zahirüddin Muhammed Babür Vekayi, Babür'ün Hatıratı" adıyla Reşit Rahmeti Arat tarafından aktarılmıştır. Eserin bilimsel yayını Annette Susannah Beveridge tarafından iki cilt olarak "The Babür-nâma in English" adıyla yayımlanmıştır. Bir diğer yayın ise Wheeler M. Thackston tarafından Çağatayca aslı, Abdurrahim Hanhanan'ın Farsça tercümesi ve İngilizce tercümesi, üç cilt olarak "The Baburnama" adıyla yapılmıştır. Mesut Şen'in de Kâbil ve Hindistan bölümünü ele aldığı "Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, Bâburname (Giriş-Metin (Kâbil ve Hindistan Bölümleri) -Açıklamalı Dizin" adlı doktora tezi çalışması vardır. Babürnâme'nin Haydarabad Nüshası "Bábar-náma" adıyla Beveridge, Kazan Nüshası "Baber-nameh" adıyla N. İlminskiy tarafından tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır (Akar, 2005, ss. 202-203; Argunşah, 2018, s. 71).

1.2.1.3. Aruz Risâlesi

Babür, Nevâyî'nin Mîzânü'l-Evzân adlı eserini yetersiz gördüğü için bu eseri kaleme almıştır. Eserde aruz bilgisini ortaya koyan Babür, Türkler tarafından aruzun bazı nazım şekillerinin nasıl kullanıldığıyla ilgili bilgiler verir (Argunşah, 2018, s. 72). Babür'ün Aruz Risâlesi'ne bakıldığında sınıflandırma ve düzen bakımından Nevâyî'den çok farklı olmadığı görülür. Babür konuları daha ayrıntılı işlemiş ve verilen örneklerin sayısı daha fazladır. Babür'ün eserinde olan önemli bir farklılık ise klâsik aruz kitabında yer almayan ve Türk şiirine özgü olan tuyug, koşuk, urguştek, Türkî gibi nazım şekilleri üzerinde durmasıdır. Ayrıca risâlede beş yüzden fazla vezin bulunmaktadır (Ölmez, 2007, s. 203).

Eserin iki nüshası bulunmaktadır. Bir nüshası, Hacı Muhammed Semerkandî tarafından 1533'te kopyalanmış olup Paris Bibliotheque Nationale'de, Supplemant Turc

1308 numarada kayıtlıdır. 172 yaprak olan ve her sayfasında 13 satır bulunan bu nüsha Fuat Köprülü tarafından gün yüzüne çıkarılmıştır. İkinci nüshası ise 1525 yılında kopyalanmış olup Tahran'da Kütübhâne-i Saltanatî'de bulunmaktadır (Ölmez, 2007, s. 203).

1.2.1.4. Mübeyyen Der Fıḳh

Babür'ün Müslümanlara Hanefi mezhebinin inançlarını ve kurallarını öğretmek amacıyla kaleme aldığı eseridir. Manzum bir eser olan Mübeyyen; iman, zekât, oruç ve hac konularının anlatıldığı beş bölümden oluşmaktadır. İçerisinde yer yer mensur bölümlerin de yer aldığı eser 2558 beyitten meydana gelmiştir. Eser aruzun "Feilâtün mefâilün feilün" kalıbıyla kaleme alınmıştır (Argunşah, 2018, s. 72). Babür eserini, sanat kaygısı gütmeden öğretici tarzda kaleme almıştır. Eserde düşürülen tarihe ve Aruz Risâlesi'nde verilen bilgilere göre 1522'de yazılmıştır (Ölmez, 2007, s. 203). Babür Mübeyyen'i oğulları Hümâyun ve Kâmran'a ithaf etmiştir. Üstelik eser içerisinde kendi imparatorluğunda uygulanan vergilendirme sistemi hakkında bilgi vermesi önem taşımaktadır (Erdem Uçar, 2011, s. 29).

Eserin on nüshasının olduğu bilinmekteydi. Şimdi yeni bir nüshasının İsveç'te Lund Üniversitesi Jarring Koleksiyonu'nda bulunmasıyla bilinen nüsha sayısı on bir olmuştur. Eserin birer nüshası; Mehmet Fuat Köprülü'nün özel kütüphanesi, Ali Şir Nevâyî Edebiyat Müzesi, Şarkşunaslık Enstitüsü, Leningrad'da SSCB Bilimler Akademisi Doğu Bilimler Enstitüsü, Tahran'da Kitabhane-i Saltanatî Kütüphanesi ve Berlin Devlet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Ebu Reyhan Beruniy Enstitüsü ile Hamid Süleyman Kolyazmalar Enstitüsü'nde ise ikişer nüshası yer almaktadır (Çakmak, 2017, ss. 77-78). Bu nüshalar içerisinde Mehmet Fuat Köprülü'nün özel kütüphanesinde olduğu bilinen nüsha kaybolmuştur.

Eser Saidbek Hasan ve Hammidbek Hasan tarafından Mübeyyin adıyla 2000 yılında Taşkent'te yayımlanmıştır. Türkiye'de eserin bilimsel yayımı ise Tanju Oral Seyhan'ın Zahirüddin Muḥammed Babür Mirza, Mübeyyen Der Fıḳh (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım) adlı çalışmasıdır (Argunşah, 2018, s. 72).

1.2.1.5. Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi

Nakşibendî Hoca Ubeydullah Ahrar'ın tasavvuf ahlakını anlatan ve Farsça yazılmış olan Vâlidiyye adlı risâlesinin manzum bir çevirisidir. Toplam da 243 beyitten

oluşan eser aruzun "feilâtün feilâtün feilün" kalıbıyla kaleme alınmıştır. Babür hastalandığında şifa getirmesi ümidiyle bu eseri çevirmeye başlamıştır. Diğer eserlerinde de görüldüğü gibi sade bir dille ele alınan eser Babür'ün mutasavvıf yönünü göstermektedir. Babür bu eser vesilesiyle içkiyi bırakarak tasavvufa yönelmiştir (Ölmez, 2007, s. 203).

Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi Babür Divanı içerisinde yer almaktadır. Fuat Köprülü, İstanbul Üniversitesinde bulunan bir nüshayı "Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi" adıyla yayımlamıştır. Eseri, 1984 yılında A.J.E. Bodrogligeti "Ural-Altaische Jahrbücher" dergisinde yayımlamıştır. Bilâl Yücel'de yayımladığı Bâbür Dîvânı'nın başında bu esere yer vermiştir. Ali Fuat Bilkan ise "Babür, Risâle-i Vâlidiyye Tercümesi" adıyla bir çevirisini yayımlamıştır (Argunşah, 2018, s. 72).

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZ YAPIMI: İSİMLER

2.1. Addan Ad Yapım Ekleri

Ad köklerine, addan veya eylemden türetilmiş ad gövdeleri üzerine gelerek yeni sözcük türetme görevinde kullanılan eklerdir (Ergin, 2013, s. 154). Bu ad türetme eklerinden bir bölümü oldukça işlek bir yapıya sahipken, bir bölümü ise işlek bir yapıya sahip olmayıp az sayıda sözcük türetmiştir. Ayrıca kullanılan bazı ekler türetme özelliğini kaybetmiş olup, canlı bir yapıya sahip değildir (Korkmaz, 2009, s. 33).

Babürnâme'de kullanılan addan ad yapım ekleri şunlardır:

2.1.1. +A

Eski Türkçedeki yönelme-bulunma durumu ekidir (Tekin, 2003, s. 80). Kalıplaşarak pekiştirme anlamında adlar türeten ek nadir kullanılmaktadır (Güner, 2013, s. 107; Argunşah, 2018, s. 121).

kéçe "gece" < kéç "geç, geç vakit" +e (19a/7 - 60b/7 - 379b/4) (Gülensoy, 2007, s. 358; Tekin, 2003, s. 80).

töre ~ törü "töre" < tör "baş köşe, şeref yeri, değer" +e (21b/14 - 187a/3 – 239a/12) (Gülensoy, 2007, s. 927).

tépe "tepe" < töp (< *to-p) "yığın, küme" +e (8b/2) (Gülensoy, 2007, s. 880).

2.1.2. +ç, +Aç

Sınırlı örnekte görülen ek çeşitli işlevlerde adlar türetmiştir. Ekin Babürnâme'de kullanımı şöyledir:

-Hayvan adları türetir:

ḳarluġaç "kırlangıç" < Tel. ḳarlıġ "kırlangıç" +aç (281b/3) (Eren, 1999, s. 238; Eckmann, 2013, s. 45).

sanduvaç “bülbülcük” < Tel. sandıġ “bülbül” +aç (281a/18) (Eckmann, 2013, s. 45).

-Sıfatlar türetir:

yalaŋaç “çıplak” < yalıŋ “yalın, çıplak” +aç (62b/3 - 90b/2 - 239a/3) (Eckmann, 2013, s. 45; Güner, 2013, s. 108).

-Akrabalık adları türetir:

égeç “büyük kız kardeş, abla” < éke “abla” +ç (20a/7 – 95a/11 - 359b/3) (Eraslan, 2012, s. 94; Şen, 2014, s. 54).

2.1.3. +AK

Korkmaz, ekin Eski Türkçedeki +GAk küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Korkmaz, 2009, s. 35). Babürnâme’de ekin organ, araç-gereç, giyecek, hayvan ve cinsiyet bildiren ad ile sıfat türettiği görülmektedir. Bu işlevleri sıralamak gerekirse şöyledir:

-Organ adları türetir:

éŋek “çene” < éŋ “yanak, yüz” +ek (18a/16) (Clauson, 1972, s. 183; Gülensoy, 2007, s. 333).

ḳulaḳ “kulak” < ḳul “kul, köle”+aḳ (95a/8 – 111b/8 – 344b/6) (Güner, 2013, s. 109).

tamaġ “damak” < tam “dam, duvar” +aġ (279b/5) (Korkmaz, 2009, s. 35; Güner, 2013, s. 109).

yaŋaḳ “yanak” < yaŋ “yan” +aḳ (18a/16) (Clauson, 1972, s. 948).

-Araç-gereç adları türetir:

ḳalpaḳ “kalpak” < kalıp “kapak, örtü” +aḳ (164a/12) (Eren, 1999, s. 203).

-Giyecek adları türetir:

étek “giysinin alt kısmı, etek” < ét “et, vücut” +ek (178b/2) (Gülensoy, 2007, s. 346).

yélek “yelek, kolsuz giysi” < yél˜yal “yele, at yelesi” +ek (357b/2) (Şirin, 2012, ss. 91-102).

-Hayvan adları türetir:

éşek “eşek” < éş “arkadaş, dost” +ek (93b/7 - 180b/1) (Gülensoy, 2007, s. 343).

-Sıfatlar türetir:

azaġlaḳ “azıcık, bir miktar” < az “az, çok olmayan” +aġ+laḳ (72a/5 - 328b/8 - 334a/8).

-Cinsiyet bildiren ad türetir:

érkek “erkek” < érk “koç” +ek (276a/7 - 288a/7) (Tekin, 2003, s. 80).

2.1.4. +AlA

+AgU ve +lA eklerinin birleşimiyle meydana gelmiştir. Topluluk sayı adları türetir (Argunşah, 2018, s. 121):

ékele ~ ékelesi “ikisi birlikte” < éki “iki +ele+si (< éki+egü+le+si) (133b/10 - 189b/13 - 207a/4) (Argunşah, 2018, s. 121).

üçele ~ üçelesi “üçü birlikte” < üç “üç” +ele+si (< üç+egü+le+si) (58a/13 – 167a/8 - 300a/10) (Argunşah, 2018, s. 121).

2.1.5. +An

Eski Türkçe çokluk ekidir. Zamanla eklendiği adlarla kalıplaşarak yapım eki görevinde kullanılmıştır. İşlek olmayan ek Babürnâme’de bir örnekte görülmektedir (Korkmaz, 2009, s. 35; Güner, 2013, s. 109; Argunşah, 2018, s. 122):

oġlan “oğlan, çocuk, çocuklar” < oġul “oğul, evlat” +an (62b/6 - 102b/7 - 359a/2) (Eren, 1999, s. 304).

2.1.6. +Aŋ

Ad ve sıfatlara gelerek eklendiği kökle anlam ilişkisi bulunan ad ve sıfatlar türetmektedir. İki örnekte tespit edilen ekin Babürnâme’de kullanımı şöyledir:

-Bitki adları türetir:

öleŋ “çayır, çimen” < öl “ıslak, nem; taze, yaş” +eŋ (41b/1 – 80b/5 – 126a/2) (Eraslan, 2012, s. 94).

-Sıfatlar türetir:

yalaŋ “yalın, çıplak” < yal “yalın, çıplak” +aŋ (42a/8 - 97a/13 - 101b/2) (Argunşah, 2018, s. 122)

2.1.7. +Ar, +rAr

Üleştirme sayı sözleri türeten ektir. Ünlüyle biten sayı sözlerinde +rAr şeklinde kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009, s. 35; Eraslan, 2012, s. 94):

birer “birer” < bir “bir” +er (75b/4 - 120b/6 - 233a/9) (Eckmann, 2017, s. 122).

ékirer “ikişer” < éki “iki” +rer (75b/4 - 192a/10 - 288b/5) (Şen, 2014, s. 54).

törter “dörder” < tört “dört” +er (105b/13) (Ergin, 2013, s. 169).

üçer “üçer” < üç “üç” +er (233a/9 - 105b/13) (Korkmaz, 2009, s. 35).

2.1.8. +Av

+AGU ekindeki /G/ sesinin sızıcılaşarak /v/ sesine dönmesi ve ekin sonundaki /U/ sesinin düşmesi sonucunda Babürnâme’de +Av şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Argunşah, 2018, s. 122). Çoklukla sayı adlarına gelerek birliktelik ifade eden adlar türetir:

birev “birisi” < bir “bir” +ev (< bir+egü) (109a/4 - 114b/7 - 303a/2) (Eckmann, 2017, s. 121).

ékev “ikisi birlikte” < éki “iki” +ev (< éki+egü) (247b/2) (Argunşah, 2018, s. 122).

üçev “üçü birlikte” < üç “üç” +ev (< üç+egü) (247b/13) (Eckmann, 2017, s. 121).

2.1.9. +CA

Özü itibarıyla eşitlik, benzerlik, küçültme ve karşılaştırma görevinde bir çekim ekidir. Zamanla kalıplaşarak yapım eki görevi de üstlenmiştir (Korkmaz, 2009, s. 36). Bunun yanında Farsçadan giren +çA küçültme eki de birkaç örnekte görülmektedir (Eckmann, 2013, s. 46).

Ekin Babürnâme’de kullanımı şöyledir:

-Unvan adları türetir:

ağaça “ağa hatunu, bey karısı” < aġa “ağa, bey” +ça (12b/9 - 168a/10) (Bodrogligeti, 2001, s. 58).

bégçe “beylik mertebesine yakın olan kimse” < bég “bey, soylu kişi” +çe (23b/11) (Çağma, 2020, s. 347).

-Eşya adları türetir:

buġça “dört köşeli kumaş, bohça” < boġ “çıkın, torba” +ça (201a/12) (Gülensoy, 2007, s. 158; Eren, 1999, s. 56).

-Hayvan adları türetir:

ḳarça “bir kuş türü, küçük kırlangıç” < ḳara “kara” + ça (280a/2) (Çağma, 2020, s. 111).

-Renk adları türetir:

zardça “sarı, sarımtırak” < Far. zard “sarı; solgun, soluk” +ça (133b/9 - 134b/10) (Bodrogligeti, 2001, s. 58).

-Dil adları türetir:

Muġulça “Moğolca” < Muġul “Moğol” +ça (49b/4 - 100b/2 - 102b/10).

Türkîçe “Türkçe” < Türkî “Türkçe, Türk’e ait olan” +çe (249b/13).

Sartça “Eski Orta Asya’da “Sart” denilen İranlı tüccarların konuştuğu dil” < Skr. sart “tacir, tüccar, satıcı” +ça (249b/11).

-Görevli kelimeler türetir (Güner, 2013, s. 110):

azaġlaḳça “çok az” < azaġlaḳ “küçük, az bir miktar” +ça (244b/13).

azraḳça “çok az” < azraḳ “az miktar, daha az” +ça (104b/12 - 131a/6 - 380a/14) (Gabain, 1988, s. 43).

barça “bütün, hepsi” < bar “var, mevcut” +ça (51b/4 - 75a/2 - 257b/7) (Gabain, 1988, s. 43).

bilekçe “bilek kalınlığında” < bilek “bilek” +çe (142a/15 – 240a/12).

néçe “birçok, bazı” < né “ne” +çe (60a/7 - 102a/4- 379b/8).

özgeçe “başkaca” < özge “başka” +çe (23b/6 - 74b/8 - 145a/13).

yavuḳça “yakınca” < yavuḳ (< yaġuḳ) “yakın” +ça (52a/4).

-Farsça’dan giren +çA küçültme ekiyle türetilen adlar:

ḳaṣabaça “küçük kasaba” < Ar. ḳaṣaba “kasaba, büyük köy” +ça (4a/13) (Eckmann, 2013, s. 46).

vilâyatça “küçük vilayet” < Ar. vilâyat “vilayet” +ça (131b/8).

2.1.10. +CAk

+CA ekiyle *ok* pekiştirme edatının kaynaşması sonucu meydana gelen ad türetme ekidir. (Korkmaz, 2009, s. 39). Küçültme, sevgi ve kuvvetlendirme işlevlerine sahip olan ek Bâbürnâme’de yer adları türetmiştir:

çuḳurçaḳ “çukurcuk, küçük çukur” < çuḳur “çukur” +çaḳ (127a/12) (Eckmann, 2013, s. 46).

ocaḳ “ateş yakılan yer, ocak” < ot “ateş” +çaḳ (306a/2) (Güner, 2013, s. 111).

2.1.11. +CI

Yaygın kullanılan işlek bir ektir. Adlar üzerine gelerek meslek adı ve sıfatları yapar ve bu mesleklerle ilgili şahısları bildirir (Eckmann, 2013, s. 46). İki örnekte ise soyut ad türeten ekin işlevleri şöyledir:

-Soyut ad türetir:

buzuḳçılıḳ “bozgunculuk” < buzuḳ “bozguncu”+çı+lıḳ (64a/3 – 64b/10 – 99a/16) (Aka, 2014, s. 31).

sınçısız “deneyimsiz” < sın “müşahede, gözlem” +çı+sız (25b/8) (Paçacıoğlu, 2016, s. 550).

-Meslek adları türetir:

âftâbaçı “ibrikçi, saraylarda ibrik tutmadan sorumlu kişi” < Far. âftâba “güğüm” +çı (15b/7).

aḫtaçı “seyis” < Moğ. aḫta (< aḳta) “iğdiş edilmiş at” +çı (15b/6 - 247a/8 - 303a/14) (Bodrogligeti, 2001, s. 59).

aşlıġçı “tahıl ambarı sorumlusu” < aşlıḳ “tahıl, hububat, yemeklik malzeme” +çı (67b/11).

başçı “kılavuz, rehber” < baş “baş, başkan ” +çı (145b/12 - 148a/2 - 230a/3) (Clauson, 1972, s. 378).

bavurçı “aşçı” < baġır “ciğer” +çı (305b/4 - 306b/9) (Güner, 2013, s. 113).

çapḳunçı “çapulcu, yağmacı” < çapḳun “çapul, yağma” +çı (124b/13 - 161b/5 - 260b/11) (Bodrogligeti, 2001, s. 59).

élçi “elçi, sefir” < él “aracı, vasıta” +çi (122a/12 - 185b/9 - 207a/9) (Güner, 2013, s. 112).

ġacarçı “katırcı, kılavuz, rehber” < ġacır “katır” +çı (191a/4) (Paçacıoğlu, 2016, s. 323).

ġunçaçı “cariye” < Ar. ġunça “naz, cilve, eda” +çı (8b/7 – 27b/13 – 167a/9).

ḳaraçu “çingene, dilenci, yağmacı” < ḳaraḳ “yağma” +çu (170b/2) (Paçacıoğlu, 2016, s. 339).

ḳavġunçı “kovalayan, sıkıştıran, takipçi” < ḳavġun “kovalama, iz sürme” +çı (114a/12 - 263a/3 - 338a/2) (Bodrogligeti, 2001, s. 59; Eckmann, 2013, s. 46).

ḳavunçı “kavuncu” < ḳaġun “kavun” +çı (114b/2) (Paçacıoğlu, 2016, s. 326).

kémeçi “gemici” < kéme “gemi” +çi (373a/6) (Aka, 2014, s. 30).

ḳorçı “muhafız; silahtar” < ḳor “sadak, silah” +çı (154b/13) (Bodrogligeti, 2001, s. 59).

ḳoyçı “çoban” < ḳoy “koyun” +çı (147b/14) (Eckmann, 2013, s. 46).

ḳulluḳçı “hizmetçi” < ḳulluḳ “hizmet, kölelik ” +çı (93a/7 - 254b/11) (Eckmann, 2013, s. 46).

ḳuşçı “kuşçu” < ḳuş “kuş” +çı (15a/2 – 19a/3 - 233a/6) (Eraslan, 2012, s. 95; Eckmann, 2013, s. 46).

saġrıçı “arkadan gelen, arkayı kollayan” < saġrı “sırt, arka” +çı (10b/4 – 14b/12) (Çağma, 2020, s. 34).

tilçi “haberci, casus” < til “dil; söz, söylenti” +çi (347b/3) (Güner, 2013, s. 113).

tufakçi “tüfekçi” < Far. tufak “tüfek” +çi (345a/9).

tuġçı “sancaktar” < tuġ “bayrak, sancak” +çı (106b/10) (Clauson, 1972, s. 467).

yadaçı “yağmur büyücüsü” < yada “yağmur taşı, sihirli taş” +çı (347b/9).

yamçı “postacı, haberci” < Moğ. yam “posta atı, ulak atı” +çı (351a/11).

2.1.12. +çIn

Babürnâme’de sadece bir örnekte yer adı türetmiştir:

orçın “il, vilayet, bölge” < or “yer, merkez” +çın (104a/1 – 131b/9) (Bodrogligeti, 2001, s. 59).

2.1.13. +çUK

Adlar üzerine gelerek hayvan ve mekân adı türetmiştir:

-Hayvan adları:

çoġurçuḳ “sığırcık, çekirge kuşu” < çoġur “bir tür çoban düdüğü” +çuḳ (278b/7) (Gülensoy, 2007, s. 248).

çupçuḳ “serçe” < çup “yansıma ses” +çuk (4a/11) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 40; Gülensoy, 2007, s. 238).

-Mekân adı:

alaçuḳ “kulübe, baraka” < alaḳ “kulübe” +çuk (120a/10 – 195b/13) (Güner, 2013, 113).

2.1.14. +dAk

İki örnekte tespit edilmiştir. Araç-gereç ve hayvan adı türetmiştir:

-Araç-gereç adı:

oḳdaḳ “okluk” < oḳ “ok” +daḳ (< da-ḳ) (106b/9).

-Hayvan adı:

tuġdaḳ “toy kuşu” < tuġ ‘toy kuşu’ +daḳ (280a/4) (Çağma, 2020, s. 111).

2.1.15. +DAm

Addan eylem türeten +DA- ekinin üzerine -m eylemden ad türetme ekinin gelmesiyle meydana gelen birleşik bir ektir (Gabain, 1988, s. 46). Babürnâme'de bir örnekte zarf türetmiştir:

ıldam "çabuk, hızlı" < yıl "yel" +dam (93a/1- 106b/13 – 370b/3).

2.1.16. +DAş

Adlar üzerine gelerek ortaklık, beraberlik ve eşlik bildiren ad ve sıfatlar türetmektedir (Korkmaz, 2009, s. 46; Banguoğlu, 2015, s. 169). Babürnâme'de seyrek kullanılmış olan ekin kalınlık-incelik bakımından uyum dışına çıktığı da görülmektedir:

émildaş "süt kardeşi" < émil "meme, süt emme işi" +daş (58b/4) (Gülensoy, 2007, s. 331; Güner, 2013, s. 115).

kükeldaş "süt kardeşi" < Moğ. kükel "sütanne" +daş (58b/4 - 91b/12) (Bodrogligeti, 2001, s. 60; Eckmann, 2013, s. 47).

yandaş "aynı yanı paylaşma, yan yana olma durumu" < yan "yan, taraf" +daş (92b/9).

2.1.17. +dIz, +dUz

Korkmaz işlevinin kesin olarak bilinmediğini ve ölü bir ek olduğunu söylemektedir. İşlek bir yapıya sahip olmayan ek Türkçenin tarihi sürecinde az sayıda sözcük türetmiştir (Korkmaz, 2009, s. 47):

kündüz "gündüz" < kün "gün, güneş" +düz (61a/2 - 200a/11 - 256b/8) (Clauson, 1972, s. 729; Eren, 1999, s. 167).

yulduz "yıldız" < yal "ışık, parlaklık" +duz (89a/5 - 125a/12) (Gülensoy, 2007, s. 1139; Güner, 2013, s. 116).

2.1.18. +GA, +KA

Tekin yönelme-bulunma eki olarak nitelendirmiştir (Tekin, 2003, s. 82). Çekim eki niteliğindeki ek zamanla eklendiği isimlerle kalıplaşarak yapım eki niteliği kazanmıştır:

arḳa "arka, geri" < ar ~ art "arka, sırt, geri" +ka (36b/6 - 74a/3 - 89a/6) (Tekin, 2003, s. 82).

başḳa “başka” < baş “baş” +ḳa (228a/9 - 261b/12 - 309a/3) (Güner, 2013, s. 117).

özge “başka” < öz “kendi” +ge (64a/1 - 101a/3 - 346b/5) (Gülensoy, 2007, s. 681).

2.1.19. +GAç

Küçültme bildiren ektir (Tekin, 2003, s. 82). Babürnâme’de bir örnekte bulunan ek işlek bir yapıya sahip değildir. Bitki adı türetmiştir:

yıġaç “ağaç” < ı “orman” +ġaç (145a/13 – 290b/11 – 353b/1) (Tekin, 2003, s. 82).

2.1.20. +GArU, +KArU

Yön gösterme durumu eki olan bu ek zaman içerisinde eklendiği sözcüklerle kalıplaşarak yapım eki görevi üstlenmiştir (Argunşah, 2018, s. 122). Türetilen sözcükler ise genellikle yer-yön zarfı niteliğindedir (Karamanlıoğlu, 1994, s. 27):

içkeri “içeri” < iç “iç, iç kısım” +keri (127a/5 - 197b/2 - 341a/11) (Clauson, 1972, s. 25).

ilgeri “ileri” < *il “ön, ön taraf” +geri (125a/16 -127a/7 - 224b/2) (Gülensoy, 2007, s. 430).

taşḳarı “dış, dışarı” < taş “dış, dış taraf” +ḳarı (304b/9 - 340b/10 - 354a/13) (Clauson, 1972, s. 563).

yoḳḳarı “yukarı” < yoḳ “üst, yukarı” +ḳarı (202b/14 - 216b/12 - 343b/9) (Clauson, 1972, s. 906).

2.1.21. +GI, +GU, +KI

Ad ve sıfat mahiyetinde sözcükler türetir. Ayrıca eklendiği tabanı pekiştirme işlevi taşıdığı da görülmektedir (Gabain, 1988, s. 45; Eraslan, 2012, s. 97):

bélgülüg “belirli” < bél “işaret, nişan” +gü+lüg (143b/6) (Gülensoy, 2007, s. 129).

ılḳı “hayvan sürüsü, başıboş bırakılmış at ve eşek sürüsü” < yıl “yıl, sene” +ḳı (71a/11 – 161b/2) (Gülensoy, 2007, s. 1141).

içki “yakın adam, dost” < iç “iç, içeri” +ki (39b/10 – 63b/13 – 91a/1) (Çağma, 2020, s. 348).

ḳarangu “karanlık” < ḳaraŋ “kara” +gu (232b/14 - 256b/9 - 372b/5) (Güner, 2013, s. 118).

2.1.22. +GInA, +KInA

Pekiştirme, sevgi ve küçültme bildiren ek isim, sıfat ve zarf niteliğinde sözcükler türetir (Gabain, 1988, s. 105; Eraslan, 2012, s. 98). Ekin Babürnâme’de kalınlık-incelik uyumuna uygun olduğu görülmektedir:

aḳḳına “bembeyaz” < ak “beyaz” +ḳına (236b/13).

azgına “azıcık, çok az” < az “az” +gına (226a/7) (Tekin, 2003, s. 83).

birkine “biricik” < bir “bir” +kine (27b/8 - 87a/11 - 168a/4) (Eckmann, 2013, s. 48).

kémekine “küçük gemi, kayık” < kéme “gemi” +kine (327b/8) (Aka, 2014, s. 31).

kentkine “küçük kent” < Soğd. kent “şehir, kent” +kine (102a/14 - 299b/7) (Eckmann, 2013, s. 47)

kiçikkine “küçücük” < kiçik “küçük” +kine (240b/3 - 254b/12 - 332b/13) (Eraslan, 2012, s. 98; Eckmann, 2013, s. 48).

kiçikrekkine “küçükçe, küçücük” < kiçik “küçük” +rek+kine (366a/9).

ḳuşgına “küçük kuş, kuşçağız” < ḳuş “kuş” + gına (49b/7 – 281a/18) (Eraslan, 2012,s. 98; Eckmann, 2013, s. 48).

pârçagına “parçacık” < Far. pârça “parça, bir bütünden ayrılmış kısım” +gına (128b/8).

tagḳına “küçük dağ” < tag “dağ” +ḳına (273a/15 - 332b/10).

targına “daracık” < tar “dar” +gına (246b/6) (Eckmann, 2013, s. 48).

turşgına “ekşi” < Far. turş “ekşi” +gına (284b/4).

ulugḳına “büyükçe” < ulug “ulu, büyük” +ḳına (168b/5) (Aka, 2014, s. 31).

üykine “küçük ev” < öy ~ üy “ev” +kine (232b/14).

yaḫşıġına “hoşça, güzelce” < yaḫşı (< yaḳşı) “hoş, güzel” +ġına (284a/9 - 369b/6 - 380b/7) (Eckmann, 2013, s. 48).

yolġına “küçük yol, patika” < yol “yol” +ġına (114a/7).

2.1.23. +GUn, +KUn

Eski Türkçe döneminden beri görülen ek topluluk adları türetmektedir. Eraslan, Türkçenin daha eski devirlerinde ekin işlevini kaybettiğini belirtmiştir (Gabain, 1988, s. 44; Eraslan, 2012, s. 97). Babürnâme’de bir örnekte görülen ek işlek bir yapıya sahip değildir:

élgün “halk, topluluk” < él “halk, ahali” +gün (126a/2 - 127b/11 - 296b/7) (Clauson, 1972, s. 121).

2.1.24. +I

İşlek olmayan addan ad türetme ekidir (Eckmann, 2013, s. 48). Babürnâme’de sınırlı örnekte tespit edilen ek soyut ad, ölçü adı ve sıfat türetmiştir:

-Ölçü adı:

ḳarı “arşın, uzunluk birimi” < ḳar “kol” +ı (47a/10 - 50a/9) (Clauson, 1972, s. 644; Eckmann, 2013, s. 48).

-Sıfat:

yaŋı “yeni” < *yaŋ “saklanılacak şey” +ı (61a/12 - 71a/9 - 119a/9) (Gülensoy, 2007, s. 1121).

2.1.25. +K

Asıl işlevi küçültme olan ek organ adları da türetmektedir (Güner, 2013, s. 119). İşlek bir yapıya sahip olmayan ek Babürnâme’de de sınırlı örnekte yer almaktadır:

topuḳ “topuk, ökçe” < top “yuvarlak” + (u)ḳ (276b/4) (Eren, 1999, s. 412).

tumşuḳ “gaga; dağ burnu” < Yak. tumus “gaga, hayvan burnu; dağın burnu” +(u)ḳ (128b/7 - 235a/15 - 278a/7) (Gülensoy, 2007, s. 932; Bilgen, 1989, s. 20).

2.1.26. +KI

Aitlik ekidir. Genellikle yer-yön ve zaman zarflarından sıfatlar türetmektedir (Argunşah, 2018, s. 124):

avvalḳı "önceki" < Ar. avval "evvel, önce" +ḳı (289a/12 - 306b/14 - 370a/4) (Argunşah, 2018, s. 124).

burunḳı "önceki" < burun "önce" +ḳı (50b/15 - 158a/4 - 266b/6) (Güner, 2013, s. 118).

içkeriki "içteki, içerideki" < içkeri "içeri" +ki (158b/6 - 288a/5 - 341b/16).

ilgeriki "ileriki" < ilgeri "ileri" +ki (92a/4 - 251a/13).

kéyinki "sonraki, arkadaki" < kéyin "arka; sonra" +ki (204a/7).

ḳışḳı "kışınki" < ḳış "kış" +ḳı (130b/11).

ḳoyıḳı "aşağıki" < ḳoyı "aşağı" +ḳı (277b/12 - 343a/16 - 353b/2) (Eckmann, 2013, s. 47).

soŋḳı "sonraki" < soŋ "son, sonra" +ḳı (35b/2 - 50b/13 – 304a/5).

taşḳarıḳı "dışarıdaki" < taşḳarı "dışarı" +ḳı (204b/15 - 341b/12 - 354b/2).

taşḳı "dıştaki, dışarıdaki" < taş "dış" +ḳı (34b/3 - 154b/4) (Eckmann, 2013, s. 47).

yoḳḳarıḳı "yukarıki" < yoḳḳarı "yukarı" +ḳı (188b/15 - 366b/3 - 373a/8) (Eckmann, 2013, s. 47).

-Bulunma durumu ekinden sonra gelerek çoklukla sıfat görevinde kelimelerin türetilmesinde de kullanılmaktadır:

Âgradaḳı "Agra'daki" < Âgra "Hindistan'da bir şehir" +da+ḳı (345b/7 – 354a/2).

aġzıdaḳı "ağzındaki" < aġız "ağız" +ı+da+ḳı (259b/12).

alıdaḳı "önündeki" < al "ön" +ı+da+ḳı (259a/12).

aralıḳdaḳı "aralıktaki" < aralıḳ "aralık" +da+ḳı (214a/2).

arasıdaḳı "arasındaki" < ara "ara" +sı+da+ḳı (32a/8).

argtaḳı "iç kaledeki" < arg "iç kale; yüksek yer" +ta+ḳı (212a/9).

arḳasıdaḳı “arkasındaki” < arḳa “arka” +sı+da+ḳı (126b/14).

aṭrâfıdaḳı “çevresindeki, etrafındaki” < Ar. aṭrâf “çevre, etraf” +ı+da+ḳı (224a/5).

bavurçıḫanadaḳı “yemekhanedeki” < bavurçıḫana (< Türk. bavurçı (< bağırçı) + Far. ḫana) “yemekhane” +da+ḳı (305b/8).

bizdaḳı “bizdeki” < biz “biz” +da+ḳı (72a/11).

canûbundaḳı “güneyindeki” < Ar. canûb “güney; yüzünü doğuya dönen kimsenin sağına düşen yön” +un+da+ḳı (104a/4).

dâmanasıdaḳı “dağ eteğindeki” < Far. dâmana “dağ eteği” +sı+da+ḳı (228a/12).

Dihlîdaḳı “Dehli’deki” < Dihlî “Hindistan’ın başkenti” +da+ḳı (345a/8)

éligimdaḳı “elimdeki” < élig “el” +(i)m+da+ḳı (107a/12).

Hindûstândaḳı “Hindistan’daki” < Hindûstân “Hindistan” +da+ḳı (225a/3 – 225a/4).

ḥiṣârdaḳı “hisardaki” < Ar. ḥiṣâr “hisar, etrafı korunaklı kale” +da+ḳı (348a/2).

içideki “içindeki” < iç “iç” +i+de+ki (132b/1).

Kâbuldaḳı “Kâbil’deki” < Kâbul “Kâbil; Afganistan’ın başşehri” +da+ḳı (197a/15 – 197b/9).

ḳandaḳı “neredeki” < ḳanı “nerede” +da+ḳı (85a/7).

ḳaşımdaḳı “katımdaki, huzurumdaki” < ḳaş “kat, huzur” +(ı)m+da+ḳı (15b/12 – 117a/4).

kémedeki “gemideki” < kéme “gemi” +de+ki (62b/6 – 62b/7).

ḳorġandaḳı “kurgandaki” < ḳorġan “kurgan, sığınak, kale” +da+ḳı (40b/4).

köŋlüŋdeki “gönlündeki” < köŋül “gönül” +(ü)ŋ+de+ki (87a/13).

ortasıdaḳı “ortasındaki” < orta “orta” +sı+da+ḳı (132b/2 – 249b/12).

Samarkanddaḳı “Semerkant’taki” < Samarḳand “Özbekistan sınırları içerisinde bir şehir” +da+ḳı (98b/11).

şuḥbatdaḳı “sohbetteki” < Ar. ṣuḥbat “sohbet” +da+ḳı (190b/7).

şastımdaḳı “yüzüğümdeki” < Far. şast “Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları yüzük” +(ı)m+da+ḳı (112b/11).

şimâldaḳı “kuzeydeki” < Ar. şimâl “kuzey; yüzünü doğuya dönen kimsenin soluna düşen yön” +da+ḳı (4a/12).

taġdaḳı “dağdaki” < taġ “dağ” +da+ḳı (194a/8 – 223a/7).

ṭarafıdaḳı “tarafındaki” < Ar. ṭaraf “taraf” +ı+da+ḳı (2a/6).

tépedeki “tepedeki” < tépe “tepe; baş” +de+ki (157b/12).

toġrısıdaḳı “karşısındaki” < toġrı “doğru, karşı” +sı+da+ḳı (365b/7 – 366a/13).

tüpideki “dibindeki, eteğindeki” < tüp “dip, kök” +i+de+ki (136b/13).

tüzdeki “düzlükteki, ovadaki” < tüz “düzlük, ova” +de+ki (62a/3 – 220b/14).

utrudaḳı “karşıdaki” < utru “karşı” +da+ḳı (33a/5).

üstümdeki “üstümdeki” < üst “üst” < +(ü)m+de+ki (194b/10).

yaḳasıdaḳı “kıyısındaki” < yaḳa “kıyı, sahil” +sı+da+ḳı (2a/13).

yanıdaḳı “yanındaki” < yan “yan” +ı+da+ḳı (126b/4).

yavuḳıdaḳı “yakınındaki” < yavuḳ (< yaġuḳ) “yakın” +ı+da+ḳı (80a/6).

yıraḳdaḳı “uzaktaki” < yıraḳ “uzak” +da+ḳı (72a/11).

yüzideki “yüzündeki" < yüz “yüz” +i+de+ki (342a/1).

2.1.27. +l

Sıfat niteliğinde renk adları türetir (Tekin, 2003, s. 83). Aslında ekin üzerine geldiği tabanda pekiştirici bir işlev yüklendiği görülmektedir. Nitekim örneklerde de renk adlarını pekiştirdiği görülmektedir:

ḳızıl “kızıl, kırmızı” < ḳız “kırmızı” +(ı)l (136a/3 – 164a/11 - 342a/9) (Argunşah, 2018, s. 124).

yaşıl “yeşil” < yaş “yeşil, taze” +(ı)l (103a/8 - 164a/11 - 340b/10) (Güner, 2013, s. 120).

2.1.28. +lA

Adlar üzerine gelerek genellikle zarf görevinde sözcükler türetmektedir (Argunşah, 2018, s. 124). Bununla birlikte çarpma sayı adı ve edat da türetmiştir:

-Zarflar:

taŋla "ertesi gün" < taŋ "sabah, tan" +la (77b/7 - 106a/13 - 372b/6) (Clauson, 1972, s. 510).

yaŋla "henüz; yeniden" < yaŋı "yeni" +la (65b/11) (Argunşah, 2018, s. 124).

-Çarpma sayı adları:

ḳatla "defa, kere" < ḳat "kez" +la (123b/5 - 136a/2) (Argunşah, 2018, s. 124).

-Edatlar:

bile "ile, birlikte, beraber" < bir "bir" +le (59a/12 – 74b/11 – 76a/15) (Güner, 2013, s. 120).

2.1.29. +lAK, +lAG

Addan eylem yapan +la- eki ile eylemden ad yapan -K ekinin birleşimiyle meydana gelen birleşik bir ektir (Korkmaz, 2009, s. 49). Çoklukla yer adı türeten ek, giyecek adıyla birlikte sıfat görevinde sözcük de türetmiştir:

-Yer adları:

avlaġ "avlanma yeri" < av "av" +laġ (71a/3 - 338b/13) (Argunşah, 2018, s. 125).

ḳışlaġ "kış geçirilecek yer" < kış "kış" +laġ (71a/2 - 141b/14 - 145b/3) (Gabain, 1988, s. 44).

ḳuşlaġ "kuş avlayacak yer" < ḳuş "kuş" +laġ (142a/4) (Eckmann, 2013, s. 48).

otlaġ "hayvan otlatılan yer" < ot "ot, bitki" +laġ (141a/5) (Argunşah, 2018, s. 125).

yaylaġ "yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri, yayla" < yay "yaz" +laġ (60a/7 - 140b/7 - 141b/14) (Gabain, 1988, s. 44).

-Giysi adı:

köŋlek~köylek “gömlek, üst giysisi” < köŋ “deri, ham deri; işlenmiş deri” +lek (110a/7 - 112b/11) (Gülensoy, 2007, s. 380).

-Sıfat:

azaġlaḳ “azıcık, bir miktar” < azaġ “az, azıcık” +laḳ (72a/5 - 328b/8 - 334a/8) (Bodrogligeti, 2001, s. 60).

2.1.30. +lan

Bir örnekte tespit edilmiştir. Hayvan adı türetmiştir:

aslan “aslan” < ars “yele” +lan (1b/6) (Gülensoy, 2007, s. 82).

2.1.31. +lAy

İki örnekte tespit edilmiştir. Sayı adı ve zarf türetmiştir:

ékiley “iki defa” < éki “iki” +ley (61b/13) (Argunşah, 2018, s. 125).

tirigley “diri diri, canlıyken” < tirig “diri, canlı” +ley (306b/9) (Argunşah, 2018, s. 125).

2.1.32. +lIG, +lUG

Oldukça işlek kullanılan ek, adlar üzerine gelerek sahiplik, üzerinde bulundurma ve o özelliği taşıma anlamında sıfatlar türetmektedir (Korkmaz, 2009, s. 54). Ayrıca Babürnâme’de bir bölge, ülke veya şehre ait olma anlamında sıfatlar da türetmiştir.

Eki işlevlerine göre tasnif edecek olursak:

-Sahiplik, bulunma ve o özelliği taşıma anlamında sıfatlar türetir:

analıġ “anneli” < ana “anne” +lıġ (343a/2) (Aşçı, 2019, s. 220).

andâmlıġ “boylu” < Far. andâm “beden, boy” +lıġ (286b/6).

arġadallıġ “geçitli” < Moğ. arġadal “dere, tepe; dağ geçidi” +lıġ (260a/10).

âşyânlıġ “katlı” < Far. âşîyân “tavan, çatı, kat” +lıġ (45b/7 – 46b/7 - 188b/15).

ataġlıġ “namlı, onurlu” < ataġ “ad, lakap, nam” +lıġ (95a/4 - 196b/9 - 301b/8).

atalıġ “atalı, babalı” < ata “ata, baba” +lıġ (41a/13 - 75a/2 – 79b/2) (Aşçı, 2019, s. 221).

atışlıġ “ok atımında usta, mahir” < atış “atış, atma” +lıġ (175a/11).

atlıġ¹ “adlı, unvanlı” < at “ad, unvan” +lıġ (60a/14 - 61b/8 - 87b/11) (Bodrogligeti, 2001, s. 61; Taş, 2015, s. 49).

atlıġ² “atlı, atı olan” < at “at” +lıġ (119a/4 - 132b/8 - 184a/9).

aṭvârlıġ ~ atvârluġ “tavırlı” < Ar. aṭvâr “tavırlar, hareketler, davranışlar” +lıġ (103a/10 - 192b/4) (Eckmann, 2013, s. 48).

ayvânlıġ “eyvanlı, büyük salonlu” < Far. ayvân “eyvan, büyük salon” +lıġ (2b/11).

baḳışlıġ “bakışlı, bakan” < bakış “bakış, bakma” +lıġ (301a/1).

başlıġ¹ “başlı, lideri olan” < baş “baş, ön” +lıġ (256b/9 - 296b/4 - 373a/11) (Taş, 2015, s. 49).

bélgülüg “belli, belirli” < bélgü “iz, işaret, nişan” +lüg (143b/6) (Taş, 2015, s. 50; Aşçı, 2019, s. 226).

berglig “yapraklı” < Far. berg “yaprak” +lig (284b/11).

bilgülüg “bilgili” < bilgü “bilgi, bilim” +lüg (268b/11).

bilimlig “bilgili, arif, zeki” < bilim “bilim” +lig (170a/11).

boyluġ “boylu” < boy “boy” +luġ (6b/17 – 18a/15 – 25b/8) (Bodrogligeti, 2001, s. 61).

bulutluġ “bulutlu” < bulut “bulut” +luġ (289b/7).

bunyâdlıġ “esaslı, temelli” < Far. bunyâd “esas, temel” +lıġ (222a/11).

buzavlıġ “buzağılı, yavrulu” < buzav (< buzaġu) “buzağı, sığır yavrusu” +lıġ (222b/5).

cam‘iyatlıġ “cemiyetli” < Ar. cam‘iyyat “cemiyet, topluluk, kalabalık” +lıġ (146a/7).

cangallıġ “ormanlı, ağaçlı” < Far. cangal “orman” +lıġ (273b/5 - 333a/5).

cebelig “zırhlı” < Moğ. cebe “zırh” +lig (90a/11 - 230b/3).

cergelig “rütbeli” < Moğ. cerge “bölük, sıra; rütbe” +lig (208a/8).

cilavluġ “doludizgin” < Moğ. cilav “yular, gem, dizgin” +luġ (90a/7).

cussalıġ “cüsseli, kalıplı” < Ar. cussa “gövde, vücut, kalıp” +lıġ (280a/14).

çaşmalıġ “çeşmeli, kaynaklı” < Far. çaşma “pınar, su kaynağı” +lıġ (140b/3).

çaşnîlıġ “latif, tatlı” < Far. çâşnî “tat, lezzet” +lıġ (181a/9).

çériglig “askerli, ordulu” < çérig “asker, ordu” +lig (270a/9 - 271b/14) (Aşçı, 2019, s. 232).

çıraylıġ “güzel” < Moğ. çıray “yüz, çehre” +lıġ (25b/15).

çırmaḳlıġ “sarılmış, sarılı durumda olan” < çırmaḳ “sarma, dolama” +lıġ (142b/3).

çihralig “çehreli, yüzlü” < Fars. çihra “çehre, yüz” + lig (68b/1).

dâ‘iyalıġ “arzulu, iddialı” Ar. dâ‘iya “arzu, hırs, iddia” +lıġ (5b/8 – 59a/2).

darîçalıġ “pencereli” < Far. darîça “pencere; gözetleme deliği” +lıġ (128b/13).

diraḫtlıġ “ağaçlı” < Far. diraḫt “ağaç” +lıġ (281b/6).

égerlig “eyerli” < éger “eyer; binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne” +lig (296b/15 - 362a/4 - 380a/6) (Aşçı, 2019, s. 234).

érklig “güçlü, kuvvetli” < érk “güç, kuvvet” +lig (103a/10) (Taş, 2015, s. 51; Aşçı, 2019, s. 235).

éşiklig “kapılı” < éşik “eşik, kapı” +lig (186a/14).

favvâralıġ “fıskiyeli” < Ar. favvâra “fıskiye” +lıġ (346a/5).

fażîlatlıġ “faziletli” < Ar. fażîlat “fazilet, erdem” +lıġ (87a/6).

gullüg “benekli” < Far. gul “gül; benek” +lüg (277b/4).

gumânlıġ “şüpheli, kuşkulu” < Far. gumân “şüphe, kuşku” +lıġ (259a/10).

ḫâṣṣiyyatlıġ “kuvvetli, tesirli” < Ar. ḫaṣṣiyyat “kuvvet, tesir” +lıġ (5b/5 - 37a/11).

havâlıġ “havalı, havadar” < Ar. havâ “hava” +lıġ (128b/10- 129b/14 - 222a/3).

havaslıġ “hevesli, istekli, meyilli” < Ar. havas “heves, istek, meyil” +lıġ (141b/15).

haysiyyatlıġ “şerefli, onurlu” < Ar. ḥaysiyyat “şeref, onur” +lıġ (175a/17).

ḫazânlıġ “sonbaharlı” < Far. ḫazân “güz, sonbahar” +lıġ (248a/4).

himmatlıġ “ihsanlı, ihsan sahibi” < Ar. himmat “yardım, ihsan” +lıġ (5b/8) (Aşçı, 2019, s. 240).

ḥisâblıġ “hesaplı, uygun” < Ar. ḥisâb “hesap” +lıġ (204b/16).

ḫizânalıġ “hazineli” < Ar. ḫizâna “hazine” +lıġ (355a/10).

ḫoşhavâlıġ “güzel havalı” < ḫoş-havâ (< Far. ḫoş + Ar. havâ) “güzel hava” +lıġ (129b/16).

ḫoşḫuluġ “iyi huylu, iyi tabiatlı” < Far. ḫoş-ḫûy “iyi huy” +luġ (7b/4 - 192b/24).

ḫoyluġ “huylu, yaradılışlı” < Far. ḫoy “huy, yaradılış” +luġ (169a/4).

i‘tibarlıġ “itibar sahibi, değerli” < Ar. i‘tibar “itibar, saygı görme” +lıġ (183a/1 - 333b/11 - 342b/9).

i‘tiḳâdlıġ “itikatlı, inançlı” < Ar. i‘tiḳâd “inanma, inanç” +lıġ (7a/6 - 138a/5) (Aşçı, 2019, s. 243).

i‘timâdlıġ “itimatlı, güvenli” < Ar. i‘timâd “itimat, güven” +lıġ (52a/11 - 123a/2) (Eckmann, 2013, s. 48).

iḥtiyâclıġ “ihtiyaç sahibi, zaruret içinde bulunan” < Ar. ihtiyâc “ihtiyaç, gerekli olan” +lıġ (350b/6).

itlig “köpekli, köpek sahibi” < it “köpek” +lig (141b/15).

ḳâbiliyyatlıġ “yetenekli, becerikli” < Ar. ḳâbiliyyat “yetenek, beceri” +lıġ (175a/17).

ḳanlıġ “kanlı, kan davasında taraf olan kimse” < ḳan “kan” +lıġ (164b/5 - 251a/16) (Argunşah, 2018, s. 125).

ḳarlıġ “karlı” < ḳar “kar” +lıġ (133a/8 - 136a/9 - 136b/2).

ḳaznaḳlıġ “oyulu, kazılmış olan” < ḳaznaḳ “oyuk” +lıġ (300b/14).

kécimlig “zırhlı” < kéçim “zırh” +lig (90a/11 – 230b/3).

kentlig “kentli, köylü” < Soğd. kent “kent, köy” +lig (327b/8).

képeneklig “yağmurluklu” < képenek “yağmurluk” +lig (229b/9).

kéreklig “gerekli” < kérek “gerek, lazım” +lig (180b/10) (Taş, 2015, s. 51; Argunşah, 2018, s. 125).

ḳılıçlıġ “kılıçlı” < ḳılıç “kılıç” +lıġ (175b/5) (Taş, 2015, s. 51).

kifâyatlıġ “yeterli, muktedir” < Ar. kifâyat “yeter miktarda olma, yeterlilik” +lıġ (192b/5).

kindiklig “göbekli” < kindik “göbek” +lig (286a/10).

ḳorġanlıġ “kaleli, hisarlı” < ḳorġan “kale, hisar” +lıġ (294a/8).

köŋüllüg “gönüllü” < köŋül “gönül” +lüg (13b/14 – 40a/10 - 85b/10).

közlüg “gözlü” < köz “göz” +lüg (68b/1) (Argunşah, 2018, s. 125).

ḳutluġ “kutlu, uğurlu” < ḳut “kut, mutluluk, uğur” +luġ (27b/10 - 241b/2) (Şen, 2014, s. 56; Argunşah, 2018, s. 125).

küçlüg “güçlü” < küç “güç” +lüg (59b/11 – 160a/11 - 167a/1) (Taş, 2015, s. 51; Aşçı, 2019, s. 254).

lizzatlıġ “lezzetli, tatlı” < Ar. lizzat “lezzet, ağızla duyulan tat” +lıġ (280a/5 - 287a/6).

mâllıġ “varlıklı, varlık sahibi kimse” < Ar. mâl “mal, mülk, varlık” +lıġ (146a/7) (Aşçı, 2019, s. 255).

martabalıġ “dereceli, rütbeli” < Ar. martaba “kademe, derece, rütbe” +lıġ (208a/8).

maşaḳḳatlıġ “zahmetli, sıkıntılı” < Ar. maşaḳḳat “zahmet, sıkıntı” +lıġ (274a/5) (Aşçı, 201, s. 256).

mavclıġ “dalgalı” < Ar. mavc “dalga” +lıġ (3a/9).

mazalıġ “tatlı, zevkli” < Far. maza “tat, lezzet, zevk” +lıġ (182a/17 - 182b/11) (Aşçı, 2019, s. 257).

mazhablıġ “mezhepli” < Ar. mazhab “tutulan yol, bir dinin şubelerinden her biri” +lıġ (7a/6 – 18b/3 - 138a/5) (Aşçı, 2019, s. 257).

oġulluġ “evlatlı, evlat sahibi” < oġul “evlat, oğul” +luġ (75a/2 – 79b/3 - 343a/2).

oḳluġ “oklu” < oḳ “ok” +luġ (199a/17).

otunluġ “odunlu, ağaçlı” < otun “odun” +luġ (193a/12).

puştalıġ “tepeli” < Far. puşta “tepe, yığın” +lıġ (140b/3).

ra‘iyyatlıġ “riayetli, bağlı” < Ar. ra‘iyyat “bir hükümdar idaresinde olanlar, birinin idaresine bağlı olanlar” +lıġ (232a/6).

raḫtlıġ “eşyalı” < Far. raḫt “lüzumlu eşya, süs eşyası” +lıġ (212a/13).

ranglıġ~ranglig “renkli” < Far. rang “renk” +lıġ (219a/12 - 279b/5 - 283b/7).

sabzalıġ “sebzeli” < Far. sabza “sebze; genellikle pişirilerek yenilen bitkiler veya bunların taneleri” +lıġ (136b/4).

ṣafâlıġ “rahat ve huzur veren” < Ar. ṣafâ “rahat, huzur, kedersizlik” +lıġ (136b/4 - 222a/4) (Aşçı, 2019, s. 264).

saġrılıġ “derili” < saġrı “deri; işlenmiş deri” +lıġ (103a/8).

ṣâḥib-tacribalıġ “tecrübe sahibi olan” < Ar. ṣâḥib-tacriba “tecrübe sahibi” +lıġ (88a/6).

saḳallıġ~ saḳḳallıġ “sakallı” < saḳal “sakal” +lıġ (6b/17 - 164a/11 - 240b/13) (Eckmann, 2013, s. 48).

sâḳlıġ “saplı” < Ar. sâḳ “sap” +lıġ (287b/5).

sâmânlıġ “servet sahibi, varlıklı” < Far. sâmân “servet, varlık” +lıġ (192b/5).

sanaḳlıġ “saygılı” < sanaḳ “saygı, itibar” +lıġ (87b/14 - 211a/9).

sangrezalig “taşlı, taş döşeli” < Far. sang-reza “taş parçası, çakıl” +lig (2a/11).

sarancâmlıġ “sonlu, akıbetli” < Far. sar-ancâm “bir iş, durum veya olayın iyi veya kötü sonu, olay” +lıġ (264b/14).

sévgülüg “sevimli” < sévgü “sevgi, aşk” +lüg (166a/15 - 169b/2 - 182b/18).

si-bergelig “yoncalı” < Far. si-berg “yonca” +lig (3a/6).

siyâḳlıġ “şekilli, üsluplu” < Ar. siyâḳ “şekil, tarz, üslup” +lıġ (300a/6 - 300b/1).

sözlüg “sözlü” < söz “söz” +lüg (15a/3) (Bodrogligeti, 2001, s. 61; Eckmann, 2013, s. 48).

suluġ “sulu, suyu olan” < su “su” +luġ (310a/2).

sutûnluġ “sütunlu” < Far. sutûn “sütun, direk” +luġ (296b/14).

şubhalıġ “şüphe uyandıran, kuşku veren” < Ar. şubha “kuşku, şüphe” +lıġ (14b/3 – 25a/12 - 189b/2) (Bodrogligeti, 2001, s. 61).

ta‘aṣṣubluġ “aşırı tutkulu” < Ar. ta‘aṣṣub “aşırı tutku, bir kimseye veya bir şeye aşırı taraftarlık gösterme” +luġ (30b/5).

ṭab‘lıġ “tabiatlı, huylu” < Ar. tab‘ “huy, mizaç, karakter, yaratılış” +lıġ (13b/14).

tâblıġ “ışıklı” < Far. tâb “parlaklık, ışık” +lıġ (141b/7).

tacribalıġ “görmüş, geçirmiş, deneyim sahibi” < Ar. tacriba “deneme, sınama, görmüş geçirmişlik” +lıġ (106a/11 - 213a/2 - 294b/10).

tadbîrlıġ “tedbirli, önlemini zamanında alan” < Ar. tadbîr “tedbir, çare, önlem” +lıġ (349b/8).

tanalıġ “tanelerden oluşan, taneli” < Far. tana “tane, bazı bitkilerin yenilebilir tohumlarından her birisi” +lıġ (288a/8).

ṭarḥlıġ “düzenli, planlı” < Ar. ṭarḥ “düzenleme, planlama” +lıġ (299b/12 – 360a/4).

taşlıġ “taşlı” < taş “taş” +lıġ (140b/14 - 273a/14).

tavahhumluġ “kuşku duyan, kuruntulu” < Ar. tavahhum “şüpheye düşme, kuruntuya kapılma, kuruntu” +luġ (52a/5).

témürlüg “demirli, demir sahibi” < témür “demir” +lüg (290b/11).

tikenlig “dikenli” < tiken “diken” +lig (274b/1).

topçaḳlıġ “alaca atlı” < Far. topçaḳ “alaca at” +lıġ (211a/6).

törelig “töreli, töreye uygun” < töre “töre, kanun, yasa” +lig (355b/12).

sâyalıġ “gölgeli” < Far. sâya “gölge” +lıġ (136b/7).

törlüg “türlü, çeşitli” < tür “tür, çeşit” + lüg (109a/1 - 140b/2 - 142a/13) (Argunşah, 2018, s. 125).

tumşuḳluġ “çıkıntılı” < tumşuḳ “dağ burnu, çıkıntı” +luġ (286b/14).

tügmelig “düğmeli” < tügme “düğme” +lig (351a/2 - 352a/11 - 357b/3) (Aka, 2014, s. 32).

uluġ “büyük, ulu, yüce” < *ul “temel, asıl, kök” +luġ (56b/5 – 61a/9 - 102a/4) (Gülensoy, 2007, s. 965).

uyḳuluġ “uykulu, uykusu olan” < uyḳu “uyku” +luġ (104b/9) (Aka, 2014, s. 32).

üpçinlig “zırhlı” < Moğ. üpçin “zırh, siper” +lig (113b/7) (Aka, 2014, s. 32).

üylüg “evli, çadırlı” < öy “ev, çadır” +lüg (77b/11 - 123a/4 - 142b/13).

vaṣî‘mulklüg “geniş memleketli” < Ar. vaṣî‘-mulk “geniş memleket” +lüg (270a/9).

vaż‘lıġ “duruşlu, tavırlı, biçimli” < Ar. vaż‘ “duruş, tavır, biçim” +lıġ (341b/10 - 343a/13).

vilâyatlıġ “vilayetli, memleketli” < Ar. vilâyat “il, memleket, ülke” +lıġ (271b/14).

yamġurluġ “yağmurlu” < yaġmur “yağmur” +luġ (142b/6) (Aka, 2014, s. 32).

yaraġlıġ “silahlı, donanımlı” < yaraġ “silah” +lıġ (29a/5 - 88b/10 - 210a/10).

yaralıġ “yaralı” < yara “yara” +lıġ (31a/10 - 112a/14 - 211a/2).

yaşlıġ “yaşlı, ihtiyar” < yaş “yaş, ömür” +lıġ (85a/12 - 168b/13 - 294b/10) (Taş, 2015, s. 56).

yaylıġ “yaylı” < yay “yay” +lıġ (199a/17).

yérlig “yerli” < yér “yer, yeryüzü” +lig (100b/7 - 111b/4 - 303b/7) (Aka, 2014, s. 32).

yüklüg “yüklü, yüklenmiş olan” < yük “yük” +lüg (149a/15) (Aka, 2014, s. 32).

yüzlüg “yüzlü” < yüz “yüz, çehre” +lüg (18a/15 - 68b/1 - 327a/2) (Bodrogligeti, 2001, s. 61; Eckmann, 2013, s. 48).

zahrlıġ “zehirli” < Far. zahr “zehir” +lıġ (306a/3) (Aşçı, 2019, s. 292).

-Bir bölge, ülke veya şehre ait olma anlamında sıfatlar türetir:

Andicânlıġ “Endicanlı” < Andicân “Özbekistan’da bulunan bir şehir” +lıġ (8b/7).

Bheralig “Bihreli” < Bihra “Hindistan’da bulunan bir şehir” +lig (304b/2).

Ḫurâsânlıġ “Horasanlı” < Ḫurâsân “Horasan, İran’ın doğusunda bir şehir” +lıġ (15a/13 - 156b/14) (Eckmann, 2013, s. 48).

Lâhavrluġ “Lâhûrlu” < Lâhûr “Pencâb’ın ünlü merkezi” +luġ (304b/2) (Çağma, 2020, s. 291).

Marġînânlıġ “Merginanlı” < Marġînân “Fergana’nın merkezi olan büyük şehir” +lıġ (104a/8) (Çağma, 2020, s. 293).

Navandâklıġ “Navandaklı” < Navandâḳ “Çağanyan’da bulunan bir yer adı” +lıġ (29b/12).

Samarkandlıġ “Semerkantlı” < Samarḳand “Semizkend, Özbekistan sınırları içerisinde bir şehir” +lıġ (15a/4).

Turkistânlıġ “Türkistanlı” < Türkistân “Türkistan, Türkistan bölgesi” + lıġ (9b/11).

-Kalıcı adlar türetir:

yosunluġ “gibi, benzer” < yosun “tarz, yöntem” +luġ (16a/6 – 33a/10 -39a/8).

2.1.33. +lIK, +lUK

Oldukça işlek ve kapsamlı bir yapıya sahip olan ek genellikle ad ve sıfatlardan adlar türetir. Ekin asıl işlevi “tahsis veya bir şey için” anlamında adlar türetmektir. Ancak zaman içerisinde ekin kullanım alanı zenginleşmiştir (Korkmaz, 2009, s. 55). Babürnâme’de ek soyut ve somut ad, yer, akrabalık, meslek, araç-gereç, yiyecek ve renk adları gibi çeşitli görevlerde sözcükler türetmiştir. Eserde kalınlık-incelik bakımından genellikle uyumlu olan ekin nadir olarak uyum dışı örnekleri de vardır.

Eki işlevlerine göre tasnif edecek olursak:

-Soyut adlar türetir:

‘**âcizlıḳ** “güçsüzlük” < Ar. ‘âciz “güçsüz” +lıḳ (94b/11) (Taş, 2015, s. 57).

‘**ayyârlıḳ** “zekilik, kurnazlık, aldatıcılık” < Ar. ‘ayyâr “zeki, kurnaz, aldatıcı” +lıḳ (59b/5 - 71a/11) (Aşçı, 2019, s. 307).

âbâdânlıḳ “mamurluk, bayındırlık” < Far. âbâdân “güzel, mamur, bayındır” +lıḳ (141b/13) (Argunşah, 2018, s. 126).

açlıḳ “açlık, aç olma durumu” < aç “aç, aç olan kimse” +lıḳ (57b/7 - 159a/11 - 209a/3) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 42; Taş, 2015, s. 57).

âdamîgarlik “adamlık, insanlık” < âdemî-gar (< Ar. âdemî + Far. +gar) “adamlık eden, insanlık yapan” +lik (42a/11).

amânlıḳ “korkusuzluk” < Ar. amân “emin olma, güven, emniyet” +lıḳ (95b/11 - 106b/9 – 213b/15).

aralıḳ “ara, orta” < ara “iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, ara” +lıḳ (219b/3 - 328a/2 - 369b/3).

artuḳsılıḳ “ziyadelik, fazlalık” < artuḳsı “fazla” +lıḳ (88b/4).

aruḳluḳ “zayıflık, halsizlik, güçsüzlük” < aruḳ “zayıf, halsiz, güçsüz” +luḳ (222a/13) (Aşçı, 2019, s. 304).

arzânlıḳ “bolluk” < Far. arzân “ucuz, bol” +lıḳ (95b/11- 138a/5).

ârzûmandlıḳ “özlem, isteklilik” < Far. ârzû-mand “istekli, hevesli” +lıḳ (361a/5).

âsânlıḳ “kolaylık” < Far. âsân “kolay” +lıḳ (78b/11 – 252a/2 - 354b/13) (Aşçı, 2019, s. 305).

asîrlıḳ “esirlik, tutsaklık” < Ar. asîr “esir, tutsak” +lıḳ (11a/3 – 205b/10).

âsûdalıḳ “rahatlık, huzurluluk < Far. âsûda “sıkıntı ve üzüntüden uzak, rahat, huzurlu” +lıḳ (312a/5) (Eckmann, 2013, s. 49).

ʿâşiḳlıḳ “âşıklık, âşık olma durumu” < Ar. ʿâşiḳ “âşık, tutkun” +lıḳ (36a/11 - 176b/3 - 181b/3) (Aşçı, 2019, s. 305).

âşnâlıḳ “aşinalık, tanışıklık” < Far. âşnâ “bildik, tanıdık” +lıḳ (98b/4 - 257b/6 - 333b/9).

azlıḳ “azlık” < az “az, nadir” +lıḳ (98a/4 - 99b/1 - 210b/14) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 14; Taş, 2015, s. 58).

bad‘ahdlıḳ “vefasızlık, verilen sözü tutmamak” < bad-‘ahd (< Far. bad + Ar. ‘ahd) “yemini kötü olan, sözünde durmayan, vefasız”+lıḳ (110b/6).

badma‘âşlıḳ “kötü davranışlılık” < bad-ma‘âş (< Far. bad + Ar. ma‘âş) “kötü davranış, kötü yaşayış”+lıḳ (6a/2).

badnâmlıḳ “kötü namlılık” < Far. bad-nâm “kötü namlı, kötü şöhretli” +lıḳ (35a/5).

badnumâlıḳ “kötü görünüşlülük” < Far. bad-numâ “kötü görünen” +lıḳ (278b/9).

bahadurluḳ “yiğitlik, kahramanlık” < bahadur “yiğit, kahraman” +luḳ (31a/6 - 218a/7) (Aşçı, 2019, s. 308).

baḫîllıḳ “cimrilik, pintilik” < Ar. baḫîl “cimri, pinti” +lık (42b/9) (Aşçı, 2019, s. 308).

be‘aḳıllık “akılsızlık” < bî-‘aḳl (Far. bî + Ar. ‘aḳl) “akılsız” +lıḳ (79b/13).

beadablıḳ “edepsizlik, terbiyesizlik” < bî-adab (< Far. bî + Ar. adab) “edepsiz, terbiyesiz” +lıḳ (155a/11 - 159a/8 – 160a/7) (Bodrogligeti, 2001, s. 62).

beadâlıḳ “kabahat, hata” < bî-adâ (< Far. bî + Ar. adâ) “yanlış davranış sergileme durumu” +lıḳ (121b/5).

bebunyâdlıḳ “temelsizlik, asılsızlık” < Far. bî-bunyâd “temelsiz, asılsız” +lıḳ (63a/5).

bedavlatlıḳ “bahtsızlık, talihsizlik” < bî-davlat (< Far. bî + Ar. davlat) “bahtsız, talihsiz” +lıḳ (174a/15 - 326b/5).

bedillik “korkaklık, cesaretsizlik” < Far. bî-dil “korkak, cesaretsiz” +lik (33a/9 - 35a/9 - 163a/9).

beḫânumânlıḳ “yersiz yurtsuzluk” < Far. bî-ḫân u mân “evsiz, yersiz yurtsuz” +lıḳ (101b/3).

beḥâṣillıḳ “verimsizlik, iktidarsızlık” < bî-ḥâṣıl (< Far. bî + Ar. ḥâṣıl) “verimsiz” +lıḳ (359b/8).

beḥużûrluḳ “huzursuzluk” < bî-ḥużûr (< Far. bî + Ar. ḥużûr) “huzursuz” +luḳ (53b/6 - 67b/9 - 96b/10).

bei‘tidâllıḳ “aşırılık, ölçüsüzlük” < bî-i‘tidâl (< Far. bî +Ar. i‘tidâl) “aşırı, ölçüsüz” +lıḳ (58a/11).

beihtimâmlıḳ “özensizlik, ihmal” < bî-ihtimâm (< Far. bî + Ar. ihtimâm) “özensiz” +lıḳ (356a/3).

bemacallıḳ “güçsüzlük, kuvvetsizlik” < bî-macal (< Far. bî + Ar. macal) “güçsüz, kuvvetsiz” +lıḳ (223a/4).

bemunâsabatlıḳ “ilgisizlik, ilişkisizlik” < bî-munâsabât (< Far. bî + Ar. munâsabât) “ilgisiz, ilişkisiz” +lıḳ (64b/11).

bérklik “sağlamlık” < bérk “sağlam, katı, sıkı” +lik (261a/11 - 272a/9 - 298a/5) (Aşçı, 2019, s. 311).

besarlıḳ “serkeşlik, başsızlık” < Far. bî-sar “dağınık, başsız” +lıḳ (126a/3 - 225b/15 - 268a/14).

betacribalıḳ “tecrübesizlik” < bî-tacriba (< Far. bî + Ar. tacriba) “tecrübesiz, deneyimsiz” +lıḳ (106b/4 - 111a/12 - 113a/12).

beṭâḳatlıḳ “güçsüzlük, kuvvetsizlik” < Far. bî-ṭâḳat (< Far. bî + Ar. ṭâḳat) “güçsüz, kuvvetsiz” +lıḳ (37a/7 - 118b/2 - 327a/3).

bulandlıḳ “yükseklik, yücelik, ululuk” < Far. buland “yüksek, yüce, ulu” +lıḳ (340b/5 - 341b/16 - 351a/10).

buzuḳçılıḳ “bozgunculuk” < buzuḳçı “bozguncu”+lıḳ (64a/3 – 64b/10 – 99a/16) (Aka, 2014, s. 32).

buzuḳluḳ “bozgun, yenilgi” < buzuk “bozuk, yıkık” +luḳ (10a/3 – 12a/12 – 20a/7).

cahângîrlıḳ “dünyayı zapt etme, hüküm altına alma durumu” < Far. cahângîr “dünyayı zapt eden, büyük fatih” +lıḳ (166a/4).

çuġulluḳ “fesat” < çuġul “gıybet, fesat” +luḳ (64a/3).

darbadarlıḳ “derbederlik” < Far. darbadar “derbeder, perişan” +lıḳ (258b/11).

dastandâzlıḳ “el uzatma, birinin hakkına tecavüz etme” < Far. dast-andâz “el uzatan, başkasının hakkına tecavüz eden” +lıḳ (185a/1 - 225b/15).

davlatḫâhlıḳ “mevki bakımından büyük bir kişi ile kurulan yakınlık” < davlat-ḫâh (< Ar. davlat + Far. ḫâh) “devlet isteyen, zenginlik isteyen” +lıḳ (207a/7 - 220a/16 - 257a/10).

dilcûyluḳ “gönül çekicilik” < Far. dil-cûy “gönül arayan, gönül çeken” +luḳ (302b/6).

dilîrlıḳ “yüreklilik, yiğitlik” < Far. dilîr “yürekli, cesur, yiğit (kimse)” +lik (336b/10).

dostluḳ “dostluk” < Far. dost “dost, yakın arkadaş” +luḳ (7b/7 - 226b/14) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 42).

duruştluḳ “kabalık” < Far. duruşt “sert, katı, kaba” +luḳ (124b/2).

duşmanlıḳ “düşmanlık” < Far. duşmân “düşman” +lıḳ (7b/8 - 218a/8) (Aşçı, 2019, s. 317).

duşvârlıġ “güçlük, zorluk” < Far. duşvâr “güç, zor” +lıġ (101b/4).

égelik “sahiplik, iyelik” < ége “sahip, efendi” +lik (172a/12).

égrilik “fenalık, kötülük” < égri “eğri; kötü, fena” +lik (154a/11) (Eckmann, 2013, s. 49).

farzandlıḳ “evlatlık” < Far. farzand “çocuk, oğul” +lıḳ (200b/7).

ġâfillıḳ “gafillik, dalgınlık” < Ar. ġâfil “çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, dikkatsiz” +lıḳ (52b/4 - 58a/1 - 59a/9) (Aşçı, 2019, s. 323; Taş, 2015, s. 60).

ġarîblıḳ “kimsesizlik, zavallılık” < Ar. ġarîb “kimsesiz, zavallı” +lıḳ (169a/11) (Taş, 2015, s. 60).

girâncânlıḳ “ağır canlılık, can sıkıcılık” < Far. girân-cân “ağır canlı, can sıkıcı (adam)” +lıḳ (348b/10).

gollük “ahmaklık, budalalık” < Far. gol “ahmak, budala” +lük (205a/6).

gumrâhlıḳ “şaşkınlık, yoldan çıkma” < Far. gum-râh “yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış” +lıḳ (166b/14).

guvâhlıḳ “şahitlik, tanıklık” < Far. guvâh “şahit, delil, tanık” +lıḳ (378b/5).

guzarbandlıḳ “yol kesme, yol bağlama” < Far. guzar-band “yol kesen” +lıḳ (376a/14).

ḫalâṣlıḳ “kurtulmuşluk, kurtulma durumu” < Ar. ḫalâṣ “kurtulma, kurtuluş” +lıḳ (55a/3).

ḫalvatnişînlıḳ “yalnızlık” < Far. ḫalvat-nişîn “yalnızlığa çekilme” +lıḳ (349b/9).

hamcihatlıḳ “birlik, beraberlik, yandaşlık” < ham-cihat (< Far. ham +Ar. cihat) “bir, beraber” +lıḳ (90b/12 - 194b/5).

hamvârlıḳ “uygunluk” < Far. hamvâr “uygun” +lıḳ (181a/9).

ḫarâblıḳ “yıkıklık, viranelik” < Ar. ḫarâb “yıkık dökük, virane” +lıḳ (135b/7).

ḫarîdârlıḳ “alıcı, alıcılık” < Far. ḫarîdâr “satın alan, alıcı” +lıḳ (252a/5) (Aşçı, 2019, s. 327).

havâdârlıḳ “havadarlık” < havâ-dâr (Ar. havâ + Far. dâr) “havası bol, iyi hava alan yer” +lıḳ (381a/97).

ḫoşnumâlıḳ “hoş görünüşlülük” < Far. ḫoş-numâ “hoş görünen” +lıḳ (283b/10).

ḫoşṭa‘mlıḳ “lezzetlilik, tatlılık” < ḫoş-ṭa‘âm (Far. ḫoş – Ar. ṭa‘âm) “lezzetli, tatlı” +lıḳ (335b/4).

ḫûbluḳ “güzellik” < Far. ḫûb “güzel” +luḳ (121b/3 - 307a/5 - 335b/4).

ḫursandlıḳ “kanaatkârlık, gözü tokluk” < Far. ḫursand “kanaat eden, gözü tok” +lıḳ (380b/9).

ḫ^{v}ârlıḳ “değersizlik, itibarsızlık” < Far. ḫ^{v}âr “değersiz, itibarsız” +lıḳ (101b/4 - 155a/12).

içkülük “sarhoşluk” < içki “içki, içki içme” +lük (19a/5 - 85b/4).

inçkelik “hile, kurnazlık” < inçke “ince, narin” +lik (104b/6 - 117a/5).

ḳabaldârlıḳ “kuşatma, abluka altına alma durumu” < kabal-dâr (< Türk. kabal + Far. dâr) “kuşatan, abluka altına alan” +lıḳ (94a/6 - 163a/8).

kâhillıḳ “tembellik, gayretsizlik” < Ar. kâhil “tembel, uyuşuk, gayretsiz” +lıḳ (325a/9 - 348b/10 - 349b/5).

ḳal‘adârlıḳ “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu” < ḳal‘a-dâr (< Ar. ḳal‘a + Far. dâr) “kale tutan, kale koruyan” +lıḳ (16b/1 - 52b/8).

ḳal‘agîrlıḳ “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu” < ḳal‘a-gîr (< Ar. ḳal‘a + Far. gîr) “kale tutan, kale koruyan” lıḳ (31b/1 - 333a/13).

ḳalınlıḳ “kalınlık” < kalın “kalın” +lıḳ (286a/14 - 289a/10) (Aşçı, 2019, s. 334).

ḳallâşlıḳ “kalleşlik, iki yüzlülük, döneklik” < Far. ḳallâş “kalleş, iki yüzlü, dönek” +lıḳ (101a/14 - 247a/13).

ḳaltaġaylıḳ “cahillik, bilgisizlik” < ḳaltaġay “cahil, bilgisiz” +lıḳ (15b/9).

kamiḫtilâṭlıḳ “uzak durma, az görüşme” < kam-iḫtilâṭ (< Far. kam + Ar. iḫtilâṭ) “az görüşen, az temas eden” +lıḳ (349b/9).

kamlik “eksiklik, azlık” < Far. kam “eksik, noksan, az” +lik (53b/10).

ḳarılıḳ “yaşlılık, ihtiyarlık” < ḳarı “yaşlı, ihtiyar” +lıḳ (14a/11 - 193a/8) (Eckmann, 2013, s. 49).

ḳavîlıḳ “güçlülük, kuvvetlilik” < Ar. ḳavî “güçlü, kuvvetli” +lıḳ (111b/10).

ḳazaḳlıḳ “göçebelik, evsiz yurtsuzluk” < ḳazaḳ “göçebe, evsiz barksız” +lıḳ (144a/13 - 164a/8 - 170a/14).

kéŋlik “genişlik” < kéŋ “geniş” +lik (260a/14 - 260b/9 - 326a/1) (Güner, 2013, s. 123; Aşçı, 2019, s. 338).

ḳısġalıḳ “kısalık” < ḳısġa “kısa” +lıḳ (194a/10 - 240a/5).

kiçiklik “küçüklük” < kiçik “küçük” +lik (170b/7 - 172b/3 - 189a/14).

ḳorḳaḳlıḳ “korkaklık” < ḳorḳaḳ “korkak” +lıḳ (35a/9).

kornamaklik “nankörlük” < Far. kor-namak “nankör” +lik (79b/4).

köplük “çokluk, fazlalık” < köp “çok, fazla” +lük (151b/11 - 287b/11).

köterimlik “sabır, katlanma” < köterim “kaldırma, taşıma, yüklenme” +lik (349a/5).

lavandlıḳ “ayyaşlık, tembellik” < Far. lavand “ayyaş, tembel” +lıḳ (128a/17).

ma‘cûnnâklik “mest olma durumu” < ma‘cûn-nâk (< Ar. ma‘cûn + Far. nâḳ) “afyonlu, mest olmuş” +lik (243a/9 - 328a/9).

ma‘şuḳluḳ “maşukluk, sevilme durumu” < Ar. ma‘şûḳ “aşkla sevilen, âşık olunan kimse” +luḳ (36a/11 -181b/4).

maclisârâlıḳ “hoşsohbetlilik, tatlı sözlerle meclisi şenlendirme” < maclis-ârây (< Ar. maclis + Far. ârây) “meclisi süsleyen, hoşsohbet” +lıḳ (41b/10).

makrûhluḳ “iğrençlik” < Ar. makrûh “iğrenç, tiksinti veren” +luḳ (300a/1).

mâldostlıḳ “mal sevme, mala mülke düşkün olma” < mâl-dost (< Ar. mâl + Far. dost) “mal seven” +lıḳ (205a/4).

mamlakatdârlıḳ “memleketlere sahip olma” < mamlakat-dâr (< Ar. mamlakat + Far. dâr) “memleketleri elinde tutan, memleketlere sahip olan” +lıḳ (64b/2).

mardânalıḳ “yiğitlik, mertlik” < Far. mardâna “yiğitçe, mertçe” +lıḳ (172a/13 - 187b/8 - 198b/13).

mastlıḳ “sarhoşluk” < Far. mast “sarhoş, kendinden geçmiş olan kimse” +lıḳ (189a/12 - 190a/12 - 235b/6) (Argunşah, 2018, s. 242).

maşġûlluḳ “meşgullük, meşgul olma” < Ar. maşġûl “meşgul, bir şeyle uğraşan” +luḳ (177a/13 – 249b/8 - 304b/6).

mihmândârlıḳ “konuk ağırlayıcılık” < Far. mihmân-dâr “misafir kabul eden, konuk ağırlayan kimse” +lıḳ (153b/10 - 190b/2 - 363a/3) (Aşçı, 2019, s. 346).

mihrbânlıḳ “şefkatlilik, dostluk” < Far. mihr-bân “şefkatli, muhabbetli, dost” +lıḳ (32a/3).

mubârakbâdlıḳ “tebrik, kutlama” < mubârak-bâd (< Ar. mubârak + Far. bâd) “mübarek olsun” +lıḳ (85a/6).

Muġullıḳ “Moğol olma durumu, Moğolların tabiatında olan şeyler ” < Muġul “Moğol” +luḳ (65a/5).

mulkdârlıḳ “mülk sahibi olma, hükümdarlık” < mulk-dâr (< Ar. mulk + Far. dâr) “mal mülk sahibi olan, hükümdar” +lıḳ (172a/10).

murdârlıḳ “kirlilik, iğrençlik” < Ar. murdâr “kirli, iğrenç” +lıḳ (274a/6).

muṣâḥiblıḳ “arkadaşlık, dostluk” < Ar. muṣâḥib “biriyle sohbet eden, arkadaş” +lıḳ (172a/4).

muştâḳlıḳ “hasret, özlem” < Ar. muştâḳ “özleyen, hasret çeken” +lıḳ (348a/9 – 350a/9).

mutaġalliblıḳ “zorbalık” < Ar. mutaġallib “zorbalık eden, zorba” +lıḳ (225a/2).

mutaḥayyirlıḳ “şaşkınlık” < Ar. mutahayyir “şaşmış, hayrete düşmüş” +lıḳ (60b/4)

mutamarridlıḳ “inatlık, dikbaşlılık” < Ar. mutamarrid “yanlışını üsteleyen, dikbaşlı” +lıḳ (274b/2).

muzabziblıḳ “kararsızlık, karışıklık” < Ar. muzabzib “iki şey arasında bocalayan, kararsız” +lıḳ (295a/11).

nâhamcihatlıḳ “ayrı olmak, aynı tarafta olmamak” < nâ-ham-cihat (< Far. nâ-ham + Ar. cihat) “aynı taraf olmayan” +lıḳ (91a/8).

nâhamtâylıḳ “işbirliği içinde olmama” < Far. nâ-ham-tây “desteksiz, iş birliksiz” +lıḳ (269a/6).

nâhamvârlıḳ “sapkınlık, yanlış yolda olma” < Far. nâ-ham-vâr “uygun olmayan, çarpık” +lıḳ (200a/13).

nâḫoşluḳ “kötülük, çirkinlik” < Far. nâ-ḫoş “hoşa gitmeyen, hoş olmayan” +luḳ (86b/10 - 183b/2 - 300a/1).

namakḥarâmlıḳ “nankörlük” < namak-ḥarâm (< Far. namak + Ar. ḫaram) “nimeti inkâr eden, nankör” +lıḳ (123b/10 - 302a/5).

nâmarbûṭluḳ “bağlı olmama durumu” < nâ-marbûṭ (< Far. nâ + Ar. marbûṭ) “bağlı olmayan” +luḳ (359a/15).

nâmardlıḳ “namertlik, alçaklık” < Far. nâ-mard “mert olmayan, alçak” +lıḳ (123b/10 - 185a/11).

nâsâzgârlıḳ “uyumsuzluk” < Far. nâ-sâzkâr “uygun olmayan” +lıḳ (200a/13).

nâzuklük “naziklik” < Far. nâzuk “nazik, kibar” +lük (170b/10 - 286a/11).

özlük “benlik, kendilik” < öz “öz, kendi” +lük (97a/2 - 189b/5).

paşimânlıḳ “pişmanlık” < Far. paşimân “yaptığına üzülüp, hayıflanan” +lıḳ (109b/6 – 121b/4).

purgardlıḳ “çok tozlu olma durumu” < Far. pur-gard “çok tozlu” +lıḳ (379b/3).

purgûyluḳ “gevezelik, çok konuşma” < Far. pur-gûy “çok konuşan, geveze” +luḳ (254b/9).

râstlıḳ “doğruluk, uygunluk” < Far. râst “doğru, uygun” +lıḳ (118a/13) (Bodrogligeti, 2001, s. 62).

rezândalıḳ “perişanlık” < Far. rezânda “perişan” +lıḳ (252a/2 - 253a/5).

rûstâ’îlıḳ “köylülük, kabalık” < Far. rûstâ‘î “köylü, kaba” +lıḳ (208a/13).

rustluḳ “sağlamlık” < Far. rust “sağlam” +luḳ (66b/12).

sargardânlıḳ “şaşkınlık, perişanlık” < Far. sar-gardân “şaşkın, perişan” +lıḳ (60b/4 - 101b/3).

sarḫoşluḳ “sarhoşluk” < Far. sarḫoş “sarhoş” +luḳ (189a/12).

sarkaşlik “inatçılık, asilik” < Far. sarkaş “inatçı, asi” +lik (145a/1 - 154a/5 - 162a/5).

sâzvârlıḳ “mizaca uygunluk” < Far. sâz-vâr “mizaca uygun” +lıḳ (27b/11).

sémizlüg “semizlik, besili olma durumu” < sémiz “yağlı, şişman, besili” +lüg (160b/4) (Güner, 2013, s. 123).

ṣuḥbatârâylıḳ “hoşsohbetlilik” < ṣuḥbat-ârây (< Ar. ṣuḥbat + Far. ârây) “sohbeti süsleyen” +lıḳ (187b/7).

sustlıḳ “gevşeklik, tembellik” < Far. sust “gevşek” +lıḳ (114b/12 – 115a/2 – 356a/3).

şarîklig “ortaklık” < Ar. şarîk “ortak” +lig (171b/17 - 172b/4).

şarrangezlik “kötülük yapma, ortalığı karıştırma” < şarr-angez (< Ar. şarr + Far. angez) “kötülük yapan, ortalığı karıştıran” +lik (162a/13).

şuḫluḳ “neşelilik, şen ve oynaklık” < Far. şûḫ “neşeli, şen ve oynak” +luḳ (358b/6 - 366a/2).

tangîşlıḳ “eksiklik, sıkıntı ” < Ar. tangîş “azaltma, kısma” +lıḳ (38a/12 - 51a/9 - 93b/7).

tarlıḳ “darlık” < tar “dar” +lıḳ (253b/1 - 326a/2) (Taş, 2015, s. 63).

taşḳalıḳ “dış, dış kısım” < taşḳı “dışarı, harici” +lıḳ (288a/5).

tabarruklük “mübarek, uğurlu sayılma durumu” < Ar. tabarruk “mübarek sayma, uğur sayma” +lük (5b/3).

télbelik “delilik” < télbe “deli” +lik (205a/6) (Erdem Uçar, 2011, s. 79).

tezfahmlıḳ “çabuk anlayışlılık, çabuk kavrayışlılık” < tez-fahm (< Far. tez + Ar. fahm) “çabuk anlayışlı, çabuk kavrayışlı” +lıḳ (41a/9).

tezlik “çabukluk, hızlılık” < Far. tez “çabuk, hızlı” +lik (34b/5 - 98a/8).

tîramaġzlıḳ “aptallık” < Far. tîra-maġz “aptal” +lıḳ (173a/9).

tîrandâzlıḳ “okçulukta maharet sahibi olma” < Far. tîr-andâz “ok atan, okçulukta maharet sahibi olan (kimse)” +lıḳ (163a/7).

tiriglik “dirilik, canlılık” < tirig “diri, canlı” +lik (20b/5 - 28b/2) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 43; Bodrogligeti, 2001, s. 62).

tişnalıḳ “susuzluk” < Far. tişna “susamış” +lıḳ (331a/18).

tundluḳ “sertlik, şiddetlilik” < Far. tund “sert, şiddetli” +luḳ (129b/10).

uluġluḳ “ululuk, yücelik” < uluġ “ulu, yüce” +luḳ (151a/5 - 193a/9 - 228a/11) (Bodrogligeti, 2001, s. 62; Taş, 2015, s. 64).

umedvârlıḳ “ümit etme, bekleme” < Far. umed-vâr “ümitli” +lıḳ (122b/5 - 163a/9).

vîrânlıḳ “yıkılmışlık, haraplık” < Far. vîrân “yıkık, yıkılmış, harap” +lıḳ (121a/10).

yaġılıḳ “düşmanlık” < yaġı “düşman” +lıḳ (172b/5 - 207b/7 - 226b/13) (Taş, 2015, s. 65).

yaḫşılıḳ “iyilik, güzellik” < yaḫşı (< yaḳşı) “iyi, güzel” +lıḳ (200b/6 - 201a/6 - 201b/8).

yakcihatlıḳ “aynı tarafta olma, fikirdaşlık” < yak-cihat (< Far. yak + Ar. cihat) “aynı tarafta olan, fikri bir olan” +lıḳ (349a/7 - 350b/8 - 355a/6).

yalġuzluḳ “yalnızlık” < yalŋuz ~ yalġuz (< yalıŋ öz) “yalnız” +luḳ (349a/9).

yamanlıḳ “kötülük, fenalık” < yaman “kötü, fena” +lıḳ (201a/6 - 213b/17 - 216a/4) (Erdem Uçar, 2011, s. 79; Güner, 2013, s. 124).

yigitlik “yiğitlik, gençlik, delikanlılık” < yigit “yiğit, genç, delikanlı” +lik (28b/2 - 189b/3 - 239a/6).

yoġanlık “kalınlık, yoğunluk” < yoġan “kalın, yoğun” +lıḳ (240a/12 - 281b/13).

yolluḳ “yasa, nizam” < yol “usul, adap” +luḳ (355b/11).

yupġalıḳ “incelik, hafiflik” < yupġa “ince, hafif” +lıḳ (91a/7).

ża‘îflıḳ “zayıflık” < Ar. ża‘îf “zayıf” +lıḳ (111b/10) (Aşçı, 2019, s. 389).

zabûnluḳ “güçsüzlük, zayıflık” < Far. zabûn “güçsüz, zayıf” +luḳ (112a/13) (Aşçı, 2019, s. 389).

zârlıḳ “zayıflık, perişanlık” < Far. zâr “ağlayan, inleyen” +lıḳ (23a/1 - 155a/12).

-Somut adlar türetir:

badmazalıḳ “tatsızlık” < Far. bad-maza “lezzeti kötü olan, tatsız” +lıḳ (283b/3).

cücüklük “tatlılık, lezzetlilik” < çüçük “tatlı, lezzetli” +lük (3a/14) (Eckmann, 2013, s. 49).

ḫâmlıḳ “hamlık, çiğlik” < Far. ḫâm “ham, çiğ” +lıḳ (284a/7).

ḫuşkluḳ “kuruluk” < Far. ḫuşk “kuru” +luḳ (288a/2).

ısıġlıḳ “sıcaklık” < ısıġ “ısı, sıcak” +lıḳ (296a/7) (Aşçı, 2019, s. 330).

kamâblıḳ “az sululuk” < Far. kam-âb “suyu az, az sulu” +lıḳ (286a/14).

ravşanlıḳ “parlaklık, aydınlık” < Far. ravşan “parlak, aydın” +lıḳ (341a/7).

savuḳlıḳ “soğukluk” < savuḳ (< soġık) “soğuk” +lıḳ (98a/9 - 139a/12).

talḫlıḳ “acılık” < Far. talḫ “acı” +lıḳ (250a/11).

turşlıḳ “ekşilik” < Far. turş “ekşi” +lıḳ (287a/11 - 287b/1).

yaruḳluḳ “parlaklık, aydınlık” < yaruḳ “parlak” +luḳ (340b/7 - 341a/8).

yassılıḳ “yassılık, düzlük” < yassı “yassı, düz” +lıḳ (283a/3).

-Araç-gereç adları türetir:

başlıġ² “başlık” < baş “baş, kafa” +lıġ (232a/8 - 352a/11) (Clauson, 1972, s. 381).

ḳışlıḳ “1. kış için hazırlanmış şey 2. kış günü” < ḳış “kış, kış mevsimi” +lıḳ (38b/6 - 87b/9 - 214a/13).

tüŋlük “çadırların tepesindeki pencere” < tüŋ “gece” +lük (376b/5) (Argunşah, 2018, s. 126).

sangtarâşlıḳ “yontma için kullanılan taş” < Far. sang-tarâş “taş yontucu” +luḳ (49a/5).

-Yer adları türetir:

batġaḳlıġ “bataklık” < batġaḳ “batak” +lıġ (16b/13 - 366a/9)

bortaḳlıḳ “aşılması güç, sarp yer” < bortak “bozuk, sarp yol” +lıḳ (154a/6).

ḳışlaġlıḳ “kışlamaya uygun yer” < ḳışlaġ “kışın barınılan yer” +lıḳ (192a/7).

molcarlig “toplanma alanı, içtima yeri” < Moğ. molcar “toplanma, bir araya gelme; askeri içtima edecek yer” +lig (334a/11).

pastlıḳ “alçaklık, alçak yer; yükseklik karşıtı” < Far. past “aşağı, alçak” +lıḳ (3b/11).

sabzîkârlıḳ “sebze yetiştirilen yer, sebzelik” < Far. sabzîkâr “sebze yetiştiren” +lıḳ (342b/2).

tuşluḳ “konulacak yer” < tuş “yan, yön, taraf” +luḳ (147a/9 - 205b/3).

-Giyecek adları türetir:

tonluġ “elbiselik” < ton “elbise” +luġ (233a/9).

uyḳuluḳ “uyurken giyilen kıyafet, gece kıyafeti” < uyḳu “uyku” +luḳ (110a/7).

yaġlıġ “mendil, baş örtüsü” < yaġ “yağ” +lıḳ (180a/13 - 305b/15) (Gülensoy, 2007, s. 1030; Eckmann, 2013, s. 49).

-Yiyecek adları türetir:

aşlıġ “tahıl, hububat, yemeklik malzeme” < aş “aş, yemek” +lıġ (1b/9 - 57b/11 - 140a/23) (Bodrogligeti, 2001, s. 62; Eckmann, 2013, s. 49).

yégülük “yiyecek, yemeklik” < yégü “yiyecek, yemek” +lük (117a/16) (Eckmann, 2013, s. 110).

-Meslek adı ve uğraşı alanı gösteren adlar türetir:

âşpazlıḳ “aşçılık” < Far. âş-paz “aşçı” +lıḳ (47b/13).

âtaşbâzlıḳ “savaşta ateş fırlatma işi, fişekçilik” < Far. âtaş-bâz “ateşle oynayan, ateşle hüner gösteren oyuncu” +lıḳ (372b/11).

bavurçılıḳ “aşçılık” < bavurçı (< baġırçı) “aşçı” +lıḳ (151b/3).

bökevülluḳ “aşçılık” < Moğ. bökevül “aşçı” +lıḳ (151b/3).

çaġdavulluḳ “bekçilik, gözcülük” < Moğ. çaġdavul “bekçi, gözcü” luḳ (149a/6 - 161b/8).

çâkarlik “kulluk, kölelik” < Far. çâkar “kul, köle” +lik (375b/14).

élçilik “elçilik” < élçi “elçi, sefir” +lik (305a/10 - 329b/6 - 361a/11) (Aşçı, 2019, s. 319).

gadâylıḳ “dilencilik, yoksulluk” < Far. gadây “dilenci, yoksul” +lıḳ (250b/8).

ġunçaçılıḳ “cariyelik; hizmetçilik” < ġunçaçı (< Ar. ġunça + Türk. çı) “cariye, hizmetçi” +lıḳ (169a/14) (Aka, 2014, s. 33).

ḫidmatkârlıḳ “hizmetkârlık” < ḫidmat-kâr (< Ar. ḫidmat + Far. kâr) “hizmet eden, hizmetkâr” +lıḳ (81b/15 - 121b/8).

ḳaraḳlıḳ “yağmacılık” < ḳaraḳ “yağma” +lıḳ (105a/14).

ḳaravulluḳ “bekçilik, koruyuculuk” < ḳaravul “bekçi, koruyucu” +luḳ (114a/10 - 116b/14 - 152a/6).

kâşîkârlıḳ “çinicilik, çini ustalığı” < Far. kâşî-kâr “çini ustası” +lıḳ (340b/10).

ḳorbegilik “cephane memurluğu” < ḳorbegi “cephaneden sorumlu memur” +lik (160a/11 - 161a/11).

ḳulluḳ “kulluk, kölelik” < ḳul “kul, köle” +luḳ (258b/2 - 299b/2 - 303b/4) (Bodrogligeti, 2001, s. 62).

ḳuşçılıḳ “kuşçuluk” < kuşçı “kuşçu” +lıḳ (40a/2 – 173b/4) (Aka, 2014, s. 33).

kuştîgîrlıḳ “güreşçilik, pehlivanlık” < Far. kuştî-gîr “güreşçi, pehlivan” +lıḳ (182b/13 – 366a/2).

laşkarkaşlik “kumandanlık, asker idaresi” < Far. laşkar-kaş “kumandan, asker idare eden” +lik (166a/4).

masḫaralıḳ “şaklabanlık, maskaralık” < Ar. masḫara “tuhaflıklar yaparak çevresini eğlendiren, şaklaban, maskara” +lıḳ (236b/15).

miyângîrlıḳ “ara buluculuk” < Far. miyân-gîr “arayı bulan, ara bulucu” +lıḳ (363b/2 - 366a/3).

muḥaṣṣillıḳ “vergi toplama işi, tahsildarlık” < Ar. muḥaṣṣil “vergi toplayan, tahsildar” +lıḳ (75a/11 - 124b/2 - 213a/2).

muṣavvirlıḳ “ressamlık” < Ar. muṣavvir “ressam, tasvir yapan” +lıḳ (181b/14).

naḳḳâşlıḳ “nakkaşlık” < Ar. naḳḳâş “nakış yapan, süsleme ustası” +lıḳ (68b/7).

nökerlik “kulluk, kölelik, hizmetçilik” < Moğ. nöker “kul, köle, hizmetçi” +lig (241b/5).

oġurluḳ “baskın, hırsızlık” < oġur “hırsız” +luḳ (82b/2 - 83a/5 - 294b/6) (Bodrogligeti, 2001, s. 62; Erdem Uçar, 2011, s. 79).

rahzanlıḳ “haydutluk, eşkıyalık” < Far. rah-zan “haydut, eşkıya” +lıḳ (160a/7 - 294b/6).

raḳḳâṣlıḳ “dansçılık, köçeklik” < Ar. raḳḳâs “raks eden erkek, köçek” +lıḳ (190a/9 - 353b/4).

sallâḫlıḳ “kasaplık” < Ar. sallâḫ “kesilmiş hayvanların derisini yüzen kimse, kasap” +lıḳ (15b/7).

sangkârlıḳ “taş ustalığı” < Far. sang-kâr “taş ustası” +lıḳ (137a/5).

sardârlıḳ “kumandanlık” < Far. sar-dâr “kumandan, baş kumandan” +lıḳ (21b/2 - 35a/8 - 70a/11).

sipahdârlıḳ “başkumandanlık” < Far. sipah-dâr “başkumandan” +lıḳ (54b/11).

sipâhîlıḳ “askerlik, süvarilik” < Far. sipâhî “tımar sahibi sipahi asker” +lik (164a/3 - 240b/10 - 303b/9).

şalayanlıḳ “maskaralık” < Far. şalayan “maskara, saçma sözler söyleyen” +lıḳ (228a/2 - 250a/13 - 254b/10).

şamşîrbâzlıḳ “kılıçla hüner gösterme işi” < Far. şamşîr-bâz “iyi kılıç kullanan, kılıçla hüner gösteren (kimse) +lıḳ (151a/6).

ṭâlib‘ilmlıḳ “öğrencilik” < Ar. tâlib-i ‘ilm “ilim taliplisi, öğrenci” +lıḳ (39b/14 - 271a/1).

ṭarrâḥlıḳ “ressamlık, sanatkârlık” < Far. ṭarrâḥ “süs ressamı, resim yapan sanatkâr” +lıḳ (232b/1).

yadaçılıḳ “yada taşı ile yağmur yağdırma işi” < yadaçı “yağmur büyücüsü” +lıḳ (15a/1 – 40a/2).

-Rütbe, makam ve unvan bildiren adlar türetir:

amîrlıḳ “amirlik” < Ar. amîr “emreden, buyuran” +lıḳ (295a/12).

atekelik “lalalık, atabeylik” < ateke “lala, atabey” +lik (241b/8).

bégimlik “begimlik” < bégim “Timur soyundan olan kadınların Timur soyundan olan erkeklerle evlendiklerinde aldığı unvan” +lik (169a/14).

béglik “beylik” < bég “bey” +lik (123b/8 - 171b/11 - 234a/3) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 14).

daruġalıḳ “valilik” < Moğ. daruġa “vali” +lıḳ (82b/9 - 111a/14 - 231a/11).

dîvânlıḳ “vezir” < Far. dîvân “büyük meclis; vezir, efendi” +lıḳ (367b/4).

ẖanlıḳ “hanlık, hükümdarlık” < ẖan “han, hakan, hükümdar” +lıḳ (6a/7 - 81a/3) (Aşçı, 2019, s. 326).

içkilik “hükümdara yakın olan kimseler için kullanılan unvan” < içki “yakın adam, dost” +lik (173a/11 - 234a/4) (Aka, 2014, s. 33).

kadẖudâlıḳ “kethüdalık, kâhyalık” < Far. kad-ẖudâ “kethüda, kâhya” +lıḳ (223a/11 - 357b/8).

kâḍîlıḳ “kadılık” < Ar. ḳâḍî “kadı, halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü davayı halletmek üzere devlet tarafından görevlendirilen memur” +lıḳ (179a/5).

mîrzâdalıḳ “beylik, beyzadelik” < Far. mîr-zâda “bey oğlu” +lıḳ (22b/12).

mollâlıḳ “molla olma durumu, mollalık” < Ar. molla “molla” +lıḳ (180b/3).

mulkgîrlık “hükümdarlık” < mulk-gîr (< Ar. mulk + Far. gîr) “hükümdar, mülk tutan” +lıḳ (38a/13 – 55b/14 - 64b/1).

pâdişâhlıḳ “padişahlık, hükümdarlık” < Far. pâdişâh “büyük hükümdar, padişah” +lıḳ (269b/2 - 295a/12 - 348b/10) (Aşçı, 2019, s. 355).

şiḳḳdârlıḳ “valilik” < Far. şikḳdâr “vali” +lıḳ (305a/2 - 327a/7 - 335b/13).

valîlıḳ “valilik” < Ar. vâlî “vali” +lıḳ (54a/5).

-Bitki adları türetir:

sabzlıḳ “yeşillik” < Far. sabz “yeşil” +lıḳ (128b/11) (Aka, 2014, s. 33).

-Topluluk adları türetir:

tuġluḳ “alay” < tuġ “bayrak, sancak” +luḳ (88b/4).

-Dinle ilgili adlar türetir:

darveşlik “dervişlik” < Far. darveş “derviş, bir tarikata bağlı bulunan kimse” +lik (166b/7 - 329b/9).

Musalmânlıḳ “Müslümanlık” < Musalmân (Ar. müslim + Far. ân) “müslüman” +lıḳ (110b/14) (Argunşah, 2018, s. 264).

-Akrabalık adları türetir:

küyevlük “damat olma durumu, damatlık” < küyev “damat, güvey” +lük (58a/6).

tuġķanlıķ “kardeşlik” < tuġķan “kardeş” +lık (121b/8 – 152b/7 - 200b/5).

uruķluķ “akrabalık” < uruķ “nesil, soy; tohum, döl” +luķ (24a/14 - 201b/6).

-Zaman adları türetir:

ayçılıķ “bir aylık” < ay “ay” +çı+lıķ (188a/2 - 264b/5 - 327a/3) (Eckmann, 2013, s. 49).

aylıķ “aylık, otuz günlük” < ay “ay” +lıķ (355b/11) (Güner, 2013, s. 124; Taş, 2015, s. 58).

kéçelik “gecelik, bir gecelik zaman dilimi” < kéçe “gece” +lik (41b/8).

künlüg ~ künlük “günlük” < kün “gün” +lük (330b/12 - 350b/1 - 354b/8) (Karamanlıoğlu, 1994, s. 30; Taş, 2015, s. 62).

tüşçilig “kuşluk vakti, öğle ile tan yerinin ağarmasından önceki zaman dilimi” < tüş “kuşluk vakti” +çi+lig (41b/8).

yıllıķ “yıllık, senelik” < yıl “yıl, sene” +lıķ (276b/11) (Argunşah, 2018, s. 126).

-Ölçü, uzunluk ve mesafe bildiren adlar türetir:

laklig “yüz binlik” < Hint. lakh “yüz bine denk gelen ölçü birimi” +lik (302b/13 - 304a/8 – 382a/4).

uzunluķ “uzunluk” < uzun “uzun” +luķ (138b/11 - 142b/1 - 143b/9).

yıraķlıķ “uzaklık” < yıraķ “uzak” +lıķ (104a/3 - 272a/9) (Bodrogligeti, 2001, s. 62).

-Ad-eylem eki olan *-mak* eki üzerine gelerek soyut ad ve eşya adı türetir:

baķmaķlıķ “bakma, bakış” < baķmaķ “bakmak” +lıķ (75b/13).

bérkitmeklik “sağlamlaştırma, güçlendirme” < bérkitmek “sağlamlaştırmak” +lik (94a/7)

içmeklik “içme, içiş” < içmek “içme, bir sıvıyı ağza alıp yutma” +lik (312a/10).

ķatmaķlıķ “katma, katış” < ķatmaķ “katmak, eklemek” +lıķ (75b/14).

kéçmeklik “geçicilik” < kéçmek “geçme, geçmek” +lik (312a/10).

saḫlamaḳlıḳ “gözetme, besleme durumu” < saḫlamaḳ (< saḳlamaḳ) “gözetmek, beslemek” +lıḳ (26a/3).

yatmaḳlıḳ “yatarken giyilen kıyafet” < yatmaḳ “yatmak, uyumak” +lıḳ (110a/9).

-Sıfat-fiil eki olan *-mas* ekinin kalıplaşarak yapım eki görevi üstlendiği sözcükler üzerine gelerek soyut ad türetir:

bilmeslik “bilgisizlik, cahillik” < bilmes “bilgisiz, cahil” +lik (79b/13) (Eckmann, 2013, s. 113).

saḫlamaslıḳ “korumama, gözetmeme” < saḫlamas (< saḳlamas) “korumayan, gözetmeyen” + +lıḳ (26a/4).

-Yokluk ve eksiklik bildiren *+sız* eki üzerine gelerek soyut adlar türetir:

aşlıġsızlıḳ “erzaksızlık” < aşlıḳsız “erzaksız” +lıḳ (70b/10).

başsızlıḳ “başıbozukluk, serkeşlik” < başsız “düzensiz, başıbozuk” +lıḳ (39b/6 - 211b/7 - 255b/6).

ulaġsızlıḳ “atsızlık” < ulaġsız “atsız” +lıḳ (96a/10 - 152a/13).

uyḳusızlıḳ “uykusuzluk” < uyḳusız “uykusuz” +luḳ (331a/15) (Eckmann, 2013, s. 49).

yaraġsızlıḳ “silahsızlık” < yaraġsız “silahsız” +lıḳ (99b/1).

2.1.34. +(I, U)m

Eraslan ekin aslında 1. tekil şahıs iyelik eki olup unvan ve hitap ifadeli gövdeler türettiğini belirtmiştir (Eraslan, 2012, s. 100). Babürnâme’de işlek bir yapıya sahip olmayan ek, adlar üzerine gelerek soyut ad ile birlikte unvan adları türetmiştir:

bégim “Timur soyundan olan kadınların Timur soyundan olan erkeklerle evlendiklerinde aldığı unvan”< bég “bey” +(i)m (9a/3 – 9a/9 – 10b/10) (Çağma, 2020, s. 362).

ẖanım “hükümdar hanımlarına verilen unvan, hanım” < ẖan “han, hakan” +(ı)m (12a/10 - 200a/3) (Çağma, 2020, s. 363).

köçüm “güçlü, kuvvetli” < köç “güç, kuvvet” +(ü)m (30b/3) (Bodrogligeti, 2001, s. 62; Eckmann, 2013, s. 50).

2.1.35. +mAn

İşlek bir yapıya sahip olmayan ekin Babürnâme’de kullanımı şöyledir:

-Eşya adları türetir:

çékmen “cepken, yağmurluk” < çék “pamuktan dokunmuş çizgili kumaş” +men (351a/2 - 352a/10 - 352b/11) (Argunşah, 2018, s. 126).

-Sıfatlar türetir:

çüçümenrek “daha tatlı” < çüçük (< süçig < sütçig~ sütsig) “tatlı” +men+rek (285a/12).

-Boy adı türetir:

Türkmen “Türkmen; Orta Asya’da yaşayan Müslüman Oğuzlara verilen ad” < Türk “Türk” +men (9b/15 - 14a/11).

2.1.36. +mIş

İşlek bir yapıya sahip değildir. Gülsevin ekin altı ve yedi sayı adları üzerine gelerek kalıplaşmış olduğunu belirterek +mış ekinin çok eskiden “on” anlamı taşıdığını ileri sürmüştür (Gülsevin, 2017, s. 128):

altmış “altmış” < altı “altı” +mış (160b/2 - 165a/5 - 249a/4) (Taş, 2015, s. 67).

yétmiş “yetmiş” < yéti “yedi” +miş (260b/8 - 304a/10 - 342b/10) (Güner, 2013, s. 125).

2.1.37. +(I, U)n[1]

Ekin üzerine geldiği kök veya gövdeyi pekiştirdiği görülmekle birlikte çeşitli görevlerde sözcükler türetmiştir.

Eki işlevlerine göre tasnif edecek olursak:

-Organ adları türetir:

boyun “boyun” < boy “boy” +(u)n (112b/12 - 134b/13) (Eraslan, 2012, s. 100; Güner, 2013, s. 125).

ḳarın “İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölge” < ḳar “omuz, kolun üst kısmı” +(ı)n (7a/2 - 275b/8) (Gülensoy, 2007, s. 469).

-Yer adları türetir:

orun “yer, mevki” < or “yer, merkezî yer” +(u)n (72b/4 - 133a/11 - 163a/1) (Gülensoy, 2007, s. 633).

-Somut adlar türetir:

otun “yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç parçası, odun” < ot “ateş” +(u)n (141b/4 - 195b/6) (Eren, 1999, s. 304).

2.1.38. +(I, U)n²

Asıl itibarıyla araç durumu ekidir. Zaman içerisinde kalıplaşarak zarf ve edatlar da türetmiştir:

-Zarflar:

birin birin “birer birer” < bir “bir” +(i)n (10a/3) (Aka, 2014, s. 35).

birin ékin “birer ikişer” < birin éki “iki” +n (19b/1 - 198b/8 - 334a/7) (Aka, 2014, s. 35).

yaşurun “gizli, gizlice” < yaşuru “gizli, gizli olarak” +n (30a/7) (Paçacıoğlu, 2016, s. 755).

-Edatlar:

üçün “için” < *uç “sebep” +(u)n (258b/4 - 259a/6 - 262a/9) (Gülensoy, 2007, s. 424).

2.1.39. +nek

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte giyecek adı türetmiştir:

képenek “soğuktan korunmak için üste alınan, kalın yün keçeden yapılma palto, yağmurluk” < képe~ köpe “keçe, koyun yününden yapılmış kumaş” +nek (229b/9) (Usmanova, 2011, s. 15-23).

2.1.40. +(I)nçI, +(U)nçU

Eski Türkçeden beri kullanılan ek, genellikle sayı adlarına gelerek sıra sayı sıfatları türetir:

altınçı “altıncı” < altı “altı” +nçı (254b/7) (Argunşah, 2018, s. 126).

béşinçi “beşinci” < béş “beş” +(i)nçi (27b/9 – 44b/7 - 85b/6) (Erdem Uçar, 2011, s. 81).

ékinçi “ikinci” < éki “iki” +nçi (11a/4 – 20a/2 – 22b/5) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 62).

ortançı “ortanca” < orta “orta” +nçı (167b/14 - 250a/4 – 300b/13).

sékizinçi “sekizinci” < sékiz “sekiz” +(i)nçi (114a/7) (Eckmann, 2013, s. 88).

törtünçi “dördüncü” < tört “dört” +(ü)nçi (20a/9 - 85b/3 - 128a/7) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 62).

üçünçi “üçüncü” < üç “üç” +(ü)nçi (11a/7 – 20a/5 – 22b/5) (Eckmann, 2013, s. 88).

2.1.41. +rA¹

Aslen yön gösterme ekidir. Zamanla kalıplaşarak yapım eki görevi üstlenmiştir (Argunşah, 2018, s. 126). Babürnâme’de bir örnekte tespit edilen ek zarf türetmiştir:

soŋra “sonra, daha ileri bir zamanda” < soŋ “son, sonra” +ra (338b/6 - 340b/7 - 376b/2) (Gülensoy, 2007, s. 799).

2.1.42. +rA²

İşlek bir yapıya sahip olmayan addan ad türetme ekidir. Babürnâme’de bir örnekte tespit edilen ek alet adı türetmiştir:

tuġra “tuğra, hükümdarın mührü” < tuġ “bayrak, sancak” +ra (26b/1) (Gülensoy, 2007, s. 930).

2.1.43. +rAK

Sıfatlar üzerine gelerek karşılaştırma, üstünlük ve pekiştirme görevinde sözcükler türetir (Argunşah, 2018, s. 126):

‘**âcizraḳ** “daha güçsüz” < Ar. ‘âciz “güçsüz” +raḳ (277b/7).

‘**âlîraḳ** “daha yüksek” < Ar. ‘âlî “yüksek” +raḳ (340b/3).

âhistaraḳ ~ âhastaraḳ “daha yavaş” < Far. âhasta “yavaş” +raḳ (109b/2 - 186a/10).

aḳraḳ “daha ak” < aḳ “ak, beyaz” +raḳ (277a/5) (Aşçı, 2019, s. 440).

artuḳraḳ “daha fazla” < artuḳ “fazla” +raḳ (144b/4 - 298a/5) (Eraslan, 2012, s. 101; Aşçı, 2019, s. 441).

âsânraḳ “daha kolay” < Far. âsân “kolay” +raḳ (16b/7 – 250b/5) (Aşçı, 2019, s. 442).

azraḳ “daha az” < az “az” +raḳ (55a/10 - 59b/11 - 103a/10) (Bodrogligeti, 2001, s. 66; Taş, 2015, s. 70).

başḳaraḳ “daha başka” < başḳa “başka” +raḳ (133b/13) (Bodrogligeti, 2001, s. 66).

beadabânaraḳ “biraz edepsizce” < bî-adab-âna (< Far. bî + Ar. adab + Far. âna) “edepsizce, ahlaka aykırı şekilde” +raḳ (201a/14).

beandâmraḳ “daha biçimsiz” < Far. bî-andâm “biçimsiz” +raḳ (341b/10).

befâyidaraḳ “biraz faydasız” < bî-fâyida (< Far. bî + Ar. fâyida) “faydasız” +raḳ (101a/12).

behavâraḳ “biraz havasız < bî-havâ (< Far. bî + Ar. havâ) “havasız” +raḳ (341a/4).

behunarraḳ “biraz beceriksiz” < Far. bî-hunar “beceriksiz” +raḳ (173a/8).

berangraḳ “daha renksiz” < Far. bî-rang “renksiz” +raḳ (342a/10).

bérirek “daha beri, daha yakın” < béri “beri, yakın” +rek (294a/14 - 299a/8).

beta‘ẓîmraḳ “daha saygısız” < bî-ta‘ẓîm (< Far. bî + Ar. ta‘ẓîm) “saygısız davranma” +raḳ (108b/8).

betakallufraḳ “daha özensiz” < bî-takalluf (< Far. bî + Ar. takalluf) “özensiz” +raḳ (83b/7).

betaraddudraḳ “daha tereddütsüz” < bî-taraddud (< Far. bî + Ar. taraddud) “tereddütsüz” +raḳ (43b/8).

béyikrek “daha büyük” < béyik (< bédük) “büyük” +rek (49a/11).

bulandraḳ “daha yüksek” < Far. buland “yüksek” +raḳ (280b/4 - 287b/6 - 341b/7).

burunraḳ “daha önce” < burun “önce” +raḳ (214a/9 - 225b/6 - 237a/6) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 43; Aşçı, 2019, s. 444).

çuḳurraḳ “daha çukur” < çuḳur “çukur” +raḳ (143b/2).

çüçükrek “daha tatlı” < çüçük (< süçig < sütçig~sütsig) “tatlı” +reḳ (48b/13).

çüçümenrek “daha tatlı” < çüçümen (< çüçük+men)“tatlı” +rek (285a/12).

darandaraḳ “daha yırtıcı” < Far. daranda “yırtıcı” +raḳ (275b/11).

duruştgûyraḳ “daha kaba konuşan” < Far. duruşt-gûy “kaba konuşan” +raḳ (103b/2).

duruştraḳ “daha kaba” < Far. duruşt “kaba” +raḳ (201a/14).

érterek “daha erken” < érte “erken” +rek (221a/4 - 221b/2 - 339a/13).

girdraḳ “daha yuvarlak” < Far. gird “yuvarlak” +raḳ (283b/9).

golrek “daha budala” < Far. gol “ahmak, budala” +rek (205a/3).

hamvârraḳ “daha uygun” < Far. hamvâr “uygun” +raḳ (286a/8).

ḫarâbraḳ “daha yıkık, daha harap” < Ar. ḫarâb “yıkık dökük, virane” +raḳ (162b/8).

ḫoşrangraḳ “daha hoş renkli” < Far. ḫoş-rang “hoş renkli” +raḳ (140a/10).

ıldamraḳ “daha çabuk” < ıldam ~ yıldam “çabuk, hızlı” +raḳ (70a/5 - 221b/5 - 238b/11) (Aka, 2014, s. 35).

ısığraḳ “daha sıcak” < ısığ “sıcak” +raḳ (366a/8).

i‘tibârraḳ “daha itibarlı” < Ar. i‘tibâr “itibar, saygı gösterme” +raḳ (159a/5).

ilgerirek “daha ileri” < ilgeri “ileri” +rek (145b/2 - 147a/5 - 208b/12).

inçkerek “daha ince” < inçke “ince” +rek (276a/7 - 278b/11 - 283a/9) (Argunşah, 2018, s. 126).

kamâbraḳ “suyu daha az” < Far. kam-âb “suyu az alan” +raḳ (49b/5 - 284b/3).

kamḥâṣilraḳ “daha az mahsullü” < kam-ḥâṣil (< Far. kam + Ar. ḥâṣil) “mahsulü az olan” +raḳ (135b/10).

kamraḳ “daha az” < Far. kam “az, eksik” +raḳ (204a/9 - 210a/12) (Aka, 2014, s. 35).

ḳararaḳ “daha kara” < ḳara “kara, siyah” +raḳ (280b/11).

kéçrek “daha geç” < kéç “geç, geç vakit” +rek (212a/11 - 237b/4 - 255b/2) (Teres, 2009, s. 64; Aşçı, 2019, s. 448).

kéŋrek “daha geniş” < kéŋ “geniş” +rek (239b/9 - 327b/4).

kéyinrek “daha arka, daha geri” < kéyin “arka, geri” +rek (145b/6 - 154a/3 - 183b/8) (Teres, 2009, s. 64).

ḳısḳaraḳ “daha kısa” < ḳısḳa “kısa” +raḳ (276a/12 - 277b/4 - 279b/16) (Bodrogligeti, 2001, s. 66).

ḳızılraḳ “daha kızıl” < ḳızıl “kızıl, kırmızı” +raḳ (279b/16 - 281a/11).

kiçikrek “daha küçük” < kiçik “küçük” +rek (134b/9 – 136a/6) (Teres, 2009, s. 63).

ḳobaraḳ “daha kalın” < ḳoba “kalın, şişkin” +raḳ (278b/7).

ḳoyıraḳ “daha aşağı” < ḳoyı “alt, aşağı” +raḳ (2a/4) (Aka, 2014, s. 35).

köprek “daha çok” < köp “çok” +rek (59b/11 - 61a/13 - 88a/9) (Teres, 2009, s. 65; Aka, 2014, s. 35).

lizzatlıġraḳ “daha lezzetli” < lizzatlıġ (< Ar. lizzat + Türk. lıġ) “lezzet, tat” +raḳ (96a/3).

ma‘yûbraḳ “daha kusurlu” < Ar. ma‘yûb “ayıplı, kusurlu” +raḳ (309b/9).

maşhûrraḳ “daha ünlü, daha şöhretli” < Ar. maşhûr “ünlü, şöhretli” +raḳ (180b/16).

mu‘tabarraḳ “daha saygın, daha itibarlı” < Ar. mu‘tabar “saygın, itibarlı (kimse)” +raḳ (21b/8 - 45a/6).

muḫtaṣarraḳ “daha kısa” < Ar. muḫtaṣar “kısa, öz” +raḳ (48b/6).

mulâyimraḳ “daha yumuşak” < Ar. mulâyim “yumuşak” +raḳ (115b/6).

munâfiḳşevaraḳ “biraz münafık tabiatlı” < munâfiḳ-şeva (< Ar. munâfiḳ + Far. şeva) “münafık tabiatlı” +raḳ (192b/7).

nâḳişraḳ “daha eksik, daha noksan” < Ar. nâkiṣ “eksik, noksan” +raḳ (47a/2).

nâmardraḳ “daha alçak” < Far. nâ-mard “alçak, korkak” +raḳ (120b/9).

narıraḳ “daha öte, daha sonra” < narı (< aŋaru) “öte, ileri, sonra” +raḳ (152a/9).

nâzukraḳ “daha zarif, daha narin” < Far. nâzuḳ “ince, narin, zarif” +raḳ (48b/13).

nişîbrek “daha meyilli” < Far. nişîb “iniş, yokuş; meyil” +rek (3a/6).

özgeçerek “daha başka biçimde” < özgeçe “başkaca” +rek (118a/13 – 156b/8) (Aka, 2014, s. 35).

pastraḳ “daha aşağı ” < Far. past “aşağı, alçak” +raḳ (171a/1 - 221b/15 - 341b/9).

purbergrek “daha yapraklı” < Far. pur-berg “yapraklı” +rek (285b/7).

ravşanraḳ “daha parlak” < Far. ravşan “parlak, aydın” +raḳ (285b/7).

rûstâ’îraḳ “daha kaba” < Far. rûstâ‘î “köylü, kaba” +raḳ (103b/2).

sabzraḳ “daha yeşil” < Far. sabz “yeşil” +raḳ (285a/8 - 288a/5).

sâzvârraḳ “daha uygun” < Far. sâz-vâr “uygun, mizaca uygun” +raḳ (93b/9).

sınçısızraḳ “daha deneyimsiz” < sınçısız “deneyimsiz, tecrübesiz” +raḳ (25b/8).

sustraḳ “daha zayıf, daha gevşek” < Far. sust “gevşek” +raḳ (162b/8 - 171a/1).

şarmandaraḳ “biraz mahcup” < Far. şarmanda “mahcup” +raḳ (146b/6).

tarraḳ “daha dar” < tar “dar” +raḳ (232b/13 - 290b/11) (Aşçı, 2019, s. 453).

taşḳarıraḳ “daha dışarı” < taşḳarı “dışarı” +raḳ (4b/13).

télberek “daha deli, delice” < télbe “deli” +rek (172a/14 - 172b/11 - 205a/3) (Aka, 2014, s. 35).

tikenligrek “daha dikenli” < tikenlig “dikenli” +rek (288a/5).

tîraraḳ “daha kara” < Far. tîra “karanlık, kara” +raḳ (141b/7).

tezrek “daha çabuk” < Far. tez “çabuk, hızlı” +reḳ (304a/6 - 337b/2) (Aşçı, 2019, s. 454).

toġrıraḳ “daha doğru” < toġrı “doğru” +raḳ (130b/2).

tundraḳ “daha sert, daha kuvvetli” < Far. tund “sert” +raḳ (135b/13 - 140a/10 - 286a/3).

turşraḳ “daha ekşi” < Far. turş “ekşi” +raḳ (283b/10).

tüzrek “daha düz” < tüz “düz” +rek (112a/6) (Aşçı, 2019, s. 438).

uluġraḳ “daha büyük” < uluġ “ulu, büyük” +raḳ (262b/3 - 273a/16) (Argunşah, 2018, s. 126).

uzunraḳ “daha uzun” < uzun “uzun” +raḳ (130b/1 - 276b/1 - 280b/7) (Teres, 2009, s. 63).

yaḫşıraḳ “daha iyi, daha güzel” < yaḫşı (< yaḳşı) “iyi, güzel” +raḳ (130b/1 - 340b/3) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 43; Bodrogligeti, 2001, s. 66).

yaḳınraḳ “daha yakın” < yaḳın “yakın” +raḳ (208b/9 - 372a/7) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 43; Taş, 2015, s. 72).

yamanraḳ “daha kötü” < yaman “kötü” +raḳ (81a/2 - 118a/13) (Güner, 2013, s. 126).

yaramasraḳ “daha uygunsuz” < yaramas “uygunsuz” +raḳ (87b/10 - 242a/5).

yassıraḳ “daha düz” < yassı “yassı, düz” +raḳ (288a/8).

yaşılraḳ “daha yeşil” < yaşıl “yeşil” +raḳ (283b/9).

yavuḳraḳ “daha yakın” < yavuḳ (< yaġuḳ) “yakın” +raḳ (146a/11 - 239b/8 - 256b/6) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 43; Teres, 2009, s. 64).

yéŋilrek “daha kolay” < yéŋil “hafif, kolay” +rek (147b/10).

yıraḳraḳ “daha uzak” < yıraḳ “uzak” +raḳ (205a/3 – 213a/12 - 228b/4) (Aşçı, 2019, s. 459).

yoḳḳarıraḳ “daha yukarı” < yoḳḳarı “yukarı” +raḳ (261b/14 - 332a/3 - 338a/14).

yumşaḳraḳ “daha yumuşak” < yumşaḳ “yumuşak” +raḳ (284a/4).

zabûnraḳ “daha güçsüz, daha zayıf” < Far. zabûn “güçsüz, zayıf” +raḳ (276a/14).

zorraḳ “daha kuvvetli” < Far. zor “güç, kuvvet” +raḳ (68a/3 - 309b/6).

2.1.44. +sI¹

İşlek olmayan ek bir örnekte tespit edilmiştir:

artuḳsı “çok fazla” < artuḳ “fazla, çok” +sı (221a/9) (Bodrogligeti, 2001, s. 66; Eckmann, 2013, s. 50).

2.1.45. +sI²

Asıl itibarıyla iyelik ekidir. Zaman içerisinde kalıplaşarak yapım eki görevi üstlenmiştir. İki örnekte tespit edilen ek zaman zarfları türetmiştir:

értesi “ertesi gün, yarın” < érte “yarın, sabah” +si (73a/7).

taŋlası “ertesi gün” < taŋla “yarın, sabah” +sı (124a/9 - 127b/8 - 147b/4).

2.1.46. +sIz

Adlar üzerine gelerek “yokluk, eksiklik” bildiren ve olumsuz anlamda sıfatlar türeten oldukça işlek bir ektir (Korkmaz, 2009, s. 64):

aşlıġsızlıḳ “erzaksızlık” < aşlıġ “erzak” +sız+lıḳ (70b/10) (Aka, 2014, s. 34).

baġdaysız “düz, meyilsiz” < baġday “meyil, iniş” +sız (333a/11 - 334a/13).

başsız “başıboş” < baş “baş; lider” +sız (204b/5) (Taş, 2015, s. 76; Argunşah, 2018, s. 127).

bolumsız “uygun olmayan, lâyık olmayan” < bolum “uygun, lâyık” +sız (175b/12) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 15; Taş, 2015, s. 76).

cebesiz “zırhsız” < Moğ. cebe “zırh” +siz (309b/7).

cilavsız “yularsız, gemsiz” < Moğ. cilav “yular, gem, dizgin” +sız (310a/13).

çuhrasız “oğlansız” < Far. çuhra “çehre, yüz; oğlan” +sız (26a/2).

havassız “hevessiz, isteksiz” < Ar. havas “heves, istek, meyil” +sız (233a/6).

kémesiz “gemisiz” < kéme “gemi” +siz (131a/12) (Aka, 2014, s. 34).

képeneksiz “yağmurluksuz” < képenek “yağmurluk” +siz (229b/9).

kömeksiz “yardımsız” < kömek “yardım” +siz (151a/12).

ṣafâsız “rahatsız, huzursuz” < Ar. ṣafâ “rahat, huzur” +sız (250b/13).

sıġġusız “sığmaz, sığmayan” < sıġġu “sığma” +sız (307a/4).

sınçısız “deneyimsiz” < sınçı “deneyim, tecrübe” +sız (25b/8).

susız “susuz” < su “su” +sız (149a/7) (Eckmann, 2013, s. 50).

talaşsız “kavgasız” < Far. talaş “kavga” +sız (156a/6).

tolġamasız “çevirmesiz, kuşatmasız” < tolġama “çevirme, kuşatma” +sız (90a/6) (Aka, 2014, s. 34).

uruşsız “savaşsız” < uruş “savaşsız” +sız (54b/12 - 71b/2 - 156a/6) (Aka, 2014, s. 34).

uyḳusızlıḳ “uykusuzluk” < uyḳu “uyku” +sız+lıḳ (331a/15).

yaraġsız “zırhsız, silahsız” < yaraġ “silah, zırh” +sız (29a/10 – 31a/9 - 155b/5).

yıġaçsız “ağaçsız” < ıġaç~yıġaç “ağaç” +sız (141a/15).

yolsız “yolsuz, konaksız” < yol “yol” +sız (147b/11) (Güner, 2013, s. 126).

yüreksiz “yüreksiz, cesaretsiz” < yürek “cesaret” +siz (26a/7) (Eckmann, 2013, s. 50; Taş, 2015, s. 81).

2.1.47. +(I, U)ş

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek iki örnekte tespit edilmiştir. Topluluk ve yiyecek adı türetmiştir:

ulus “ulus, millet” < *ul “temel, toprak, zemin” +(u)ş (5b/12 - 6a/2 – 10a/1) (Gülensoy, 2007, s. 966).

yémiş “yemiş, meyve” < yém “azık, yem” +iş (133b/6) (Gülensoy, 2007, s. 1118; Taş, 2015, s. 83).

2.1.48. +t

Eski bir çokluk ekidir. Moğolcada da kullanılan ek işlevini büyük ölçüde yitirmiştir (Öztürk, 2015, s. 26). Babürnâme'de sınırlı örnekte tespit edilen ek zarf ve organ adı türetmiştir:

-Zarflar:

ast "alt" < as "aşağı, alt" + t (4b/11 – 30b/6) (Gülensoy, 2007, s. 81; Ecmann, 2013, s. 103)

üst "üst, yukarı" < üz "üst, yukarı" +t (84a/3 - 328b/6 - 373a/19) (Gülensoy, 2007, s. 996; Aşçı, 2019, s. 529).

-Organ adları:

ḳanat "kanat" < ḳana "kuş kanadındaki büyük tüy" +t (135a/9 - 142b/11 - 277b/4) (Güner, 2013, s. 129).

2.1.49. +ta, +tu

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek yer ve mekân adı türetmiştir:

orta "orta, merkez" < or "yer, mekezî yer" +ta (91a/12 - 98a/8 - 100a/13) (Paçacıoğlu, 2016, s. 482).

ordu "saray, karargâh" < or "kale; merkezî yer" +tu (23a/13 - 67b/12 - 73a/10) (Gülensoy, 2007, s. 630).

2.1.50. +tık, +tuk; +dIk

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek organ adları türetmiştir:

ḳıltıḳ "balıkların eti arasında bulunan kıl gibi ince kemik" < ḳıl "kıl" +tıḳ (282a) (Eren, 1999, s. 236).

kindik "göbek" < kin "göbek" +dik (291a/6) (Paçacıoğlu, 2016, s. 392).

ḳoltuḳ "koltuk" < ḳol "kol" +tuḳ (113a/3 - 249a/2) (Güner, 2013, s. 129).

2.1.51. +yin

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte tespit edilmiştir:

kéyin “arka, art, sonra ” < ké “arka, sonra” +yin (70a/20 - 74a/13 - 80b/22) (Argunşah, 2018, s. 127).

2.2. Eylemden Ad Yapım Ekleri

Eylem kök ve gövdeleri üzerine gelerek yeni adlar türeten eklerdir. Bu ekler eylem köklerine, addan türetilmiş eylem ve eylemden türetilmiş eylem gövdeleri üzerine gelerek yeni sözcük türetme görevinde kullanılır. Eylemden ad yapım ekleri içerisinde yer alan eklerden bazıları işlek bir yapıya sahipken, bazıları işlek bir yapıya sahip olmayıp az sayıda sözcük türetmiştir. (Ergin, 2013, s. 184-185)

Babürnâme’de kullanılan eylemden ad yapım ekleri şunlardır:

2.2.1. -A

Asıl itibarıyla zarf-fiil ekidir. Zaman içerisinde kalıplaşarak yapım eki görevinde kullanılmıştır (Argunşah, 2018, s. 128). Çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin Babürnâme’de kullanımı şöyledir:

-Zarflar türetir:

ara “ara, aralık” < ar- “ayırmak” + -a (127b/3 - 145a/11 - 146a/6) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 44).

érte “yarın, ertesi gün” < ért- “geçmek” + -e (65a/9 - 114a/8 – 160b/6) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 44; Güner, 2013, s. 130).

yana “yine, sonra” < yan- “dönmek, döndürmek” + -a (42b/5 - 93a/3 - 98b/9) (Gülensoy, 2007, s. 1146).

-Sıfatlar türetir:

tuta “bitişik, birleşik” < tut- “bağlamak, birleştirmek” + -a (273b/2) (Aka, 2014, s. 35).

-Yer adları türetir:

tégre “çevre, etraf” < tégir- “çevirmek, çevrelemek” + -e (66a/6 - 253b/8 - 298a/13) (Öztürk, 2015, s. 27; Şen, 2014, s. 117).

yaḳa[1] “kıyı, yan” < yaḳ- “yaklaşmak” + -a (5a/10 – 6b/2 - 22b/2) (Argunşah & Yüksekkaya, 2019, s. 326).

-Araç-gereç adları türetir:

tura “siper, kalkan” < tur- “yükselmek; kalkmak” + -a (69b/10 - 216b/9 - 264a/7) (Gülensoy, 2007, s. 933).

yaḳa² “elbise yakası” < yaḳ- “yaklaşmak” + -a (102b/12) (Gülensoy, 2007, s. 1034; Güner, 2013, s. 130).

-İçecek adları türetir:

boza “arpa, darı, mısır, buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek” < boz- “bozmak” + -a (250a/8 – 250a/11) (Gülensoy, 2007, s. 166).

-Soyut ve somut adlar türetir:

busa “pusu” < bus- “pusu kurmak, saklanmak” + -a (92b/11).

tıḳa “kapı; engel, set” < tıḳ- “kapatmak, tıkamak” + -a (36b/6 - 36b/7) (Aka, 2014, s. 35).

yara “yara” < yar- “yarmak, ayırmak” + -a (108b/9 - 112b/4 - 337b/4) (Eckmann, 2013, s. 50).

2.2.2. -AK

Çeşitli işlevlerde sözcük türeten eylemden ad yapım ekidir. Ekin Babürnâme’de kullanımı şöyledir:

-Organ adları türetir:

ayaḳ “ayak; aşağı taraf” < ay- (< ad-) “ayırmak, ayrılmak” + -aḳ (41a/15 - 83b/10) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 21).

kégirtek “gırtlak” < kéŋirt- “genişletmek” + -ek (204a/7).

süŋek “kemik” < süŋ- “sünmek” + -ek (65b/8 - 109a/5 - 168a/2) (Gülensoy, 2007, s. 820).

yürek “yürek, kalp” < yür- “hareket etmek” + -ek (283a/3) (Eren, 1999, s. 462).

-Sıfatlar türetir:

ḳorḳaḳ “korkak” < ḳorḳ- “korkmak” + -aḳ (196b/2) (Güner, 2013, s. 131).

-Topluluk adları türetir:

bölek “bölük, topluluk” < böl- “bölmek” + -ek (93a/3 - 125b/6 - 149a/5) (Güner, 2013, s. 132).

-Araç-gereç adları türetir:

bıçaḳ “bıçak” < bıç- “biçmek” + -aḳ (25a/12 - 238b/13 - 241a/10) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 21).

-Yer adları türetir:

ḳaznaḳ “oyuk” < ḳazın- “kazılmak, oyulmak, eşilmek” + -aḳ (300b/14).

ḳıraḳ “kenar, kıyı, sahil” < ḳır- “kırmak, bükmek”+ -aḳ (153a/13 - 344b/16).

-Bitki adları türetir:

turaḳ “kavak” < tur- “yükselmek” + -aḳ (245b/10).

2.2.3. -al

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte araç-gereç adı türetmiştir:

ḳaytal “eyer kemeri” < ḳayt- “dönmek” + -al (193b/13) (Çağma, 2020, s. 123).

2.2.4. -am

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte sıfat türetmiştir:

tutam “tutam” < tut- “tutmak” + -am (109a/4) (Gülsevin, 2017, s. 145).

2.2.5. -An

Geçişli ve geçişsiz eylem kök veya gövdeleri üzerine gelerek bitki, hayvan, hastalık ve araç-gereç adı olmak üzere çeşitli işlevlerde sözcükler türetir:

-Bitki adları:

tiken “diken” < tik- “batmak” + -en (141b/10 - 288a/5) (Gülensoy, 2007, s. 897).

-Hayvan adları:

yılan “yılan” < yıl- “sürünmek” + -an (4a/9 – 240a/12) (Güner, 2013, s. 132).

-Hastalık adları:

yılḳıran “bir tür salgın hastalık, veba” < yıl “sene” +kır- “kırmak, yok etmek” + -an (245b/10) (Çağma, 2020, s. 402).

-Araç-gereç adları:

ḳalkan “kalkan” < ḳalḳ- “kalkmak, yükselmek” + -an (217a/12) (Güner, 2013, s. 132).

ḳazan “Çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarar büyük, derin ve kulplu kap” < kaz- “kazmak, eşmek” + -an (34b/4 - 67a/6) (Eren, 1999, s. 223; Gülensoy, 2007, s. 488).

yélken “yelken” < *yélik- “esmek” + -en (365a/4) (Eren, 1999, s. 449-450).

-Somut adlar türetir:

süren “savaş narası; asker sevki” < sür- “sürmek, sevk etmek” + -en (100b/5 - 104b/9 - 147a/4).

-Sıfatlar türetir:

yoġan “kalın, yoğun” < yoġ- “yoğunlaşmak, yoğun olmak” + -an (281b/13) (Taş, 2015, s. 166).

2.2.6. -At

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte hastalık adı türetmiştir:

ölet “salgın hastalık, kıran” < öl- “ölmek”+ -et (17a/3) (Eckmann, 2013, s. 55).

2.2.7. -(I)ç

Babürnâme’de sınırlı örnekte görülen ek, alet adı ve soyut adlar türetmiştir:

-Alet adları:

ḳılıç “kılıç” < ḳıl- “kesmek” +-(ı)ç (103a/10 - 112a/9) (Şen, 2014, s. 143).

-Soyut adlar:

ḳorḳunç “korku, ürküntü” < ḳorḳun- “zarar, ziyan gelmesinden çekinmek” + -ç (85b/10 - 104a/3) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 18).

sévinç “sevinç” < sévin- “sevinmek” + -ç (302a/8 - 346b/13 - 348a/13) (Argunşah, 2018, s. 128).

2.2.8. -çek

Sıfat-fiil eki olan -eçek ekinin ilk ünlüsünün düşmesiyle meydana gelen eylemden ad türetme ekidir. İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte tespit edilmiştir:

émçek "meme, meme ucu" < ém- "emmek" + -çek (< ém-eçek) (160a/12) (Güner, 2013, s. 134).

2.2.9. -çı

Bir örnekte tespit edilen ek araç-gereç adı türetmiştir:

ḳamçı "kamçı" < *kam- "vurmak, dövmek" + -çı (5b/1) (Clauson, 1972, s. 626).

2.2.10. -çuḳ

Bir örnekte tespit edilen ek somut ad türetmiştir:

ḳabarçuḳ "kabarcık" < ḳabar- "kabarmak, şişmek" + -cuḳ (72b/3) (Güner, 2013, s. 134).

2.2.11. -egeç

Bir örnekte tespit edilen ek sıfat türetmiştir:

külegeç "güleç, güler yüzlü" < kül- "gülmek" + -egeç (2915a/11).

2.2.12. -(I, U)G, -(I, U)K

Yaygın bir kullanım alanına sahip olan ek, genellikle eylemin sonucunu bildiren adlar türetir (Tekin, 2003, s. 89). Zamanla iki heceli sözcüklerin sonunda ekin düştüğü görülmekle birlikte korunduğu durumlar da vardır (Argunşah, 2018, s. 128). Ünlüyle biten fiil tabanlarına -G ve -K şeklinde gelen ek, ünsüz ile biten fiil tabanlarına -I veya -U yardımcı ünlüsüyle birlikte gelir. Babürnâme'de sıfatlarla birlikte soyut ve somut ad, yer, araç-gereç ve topluluk adı gibi çeşitli işlevlerde sözcük türetmiştir. Bu işlevleri sıralamak gerekirse şöyledir:

-Sıfatlar türetir:

bışıġ "olgun, pişmiş" < bış- "pişmek, olgunlaşmak" + -(ı)ġ (56a/6) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 46; Taş, 2015, s. 119).

ısıġ “sıcak” < ısı- “ısınmak” + -ġ (194b/13 - 195b/5 - 229a/13) (Aşçı, 2019, s. 600).

ḳatıġ “ katı, sert, kuvvetli” < ḳat- “katmak, sıkmak, bastırmak” + -(ı)ġ (190a/16 - 216b/4 - 376b/3) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 19).

ḳuruḳ “kuru” < ḳuru- “kurumak” + -ḳ (141b/11 - 149a) (Eckmann, 2013, s. 51).

ölüg “ölü” < öl- “ölmek” + -(ü)g (91a/10 - 98b/11 - 115a/3) (Tekin, 2003, s. 89; Öztürk, 2015, s. 28).

tirig “diri” < tir- “yaşamak” + -(i)g (87a/1 - 91a/10 - 115a/3) (Eraslan, 2012, s. 105; Tekin, 2003, s. 89).

-Renk adı türetir:

sarıġ “sarı, saz renginde olan” < *sârı-~sâzı- “sararmak, saz renginde olmak” + -ġ (56a/7 - 219a/13) (Gülensoy, 2007, s. 735, Şen, 2014, s. 193).

-Soyut adlar türetir:

açıġ “acı, keder, öfke” < açı- “ağrımak, acımak” + -ġ (242a/5) (Taş, 2015, s. 117).

ataġlıġ “namlı, onurlu” < ata- “ad vermek” + -ġ+lıġ (95a/4 - 196b/9 - 301b/8) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 18).

bilig “bilgi” < bil- “bilmek” + -(i)g (351b/4) (Taş, 2015, s. 119).

ḳoşuġ “türkü, şiir” < koş- “bağlamak, birleştirmek” + -(u)ġ (13b/8) (Argunşah & Yüksekkaya, 2019, s. 105).

-Somut adlar türetir:

aġrıġ “ağrı” < aġrı- “ağrımak, hastalanmak” + -ġ (338a/10) (Taş, 2015, s. 117).

saçıḳ “düğün hediyesi” < saç- “saçmak, dağıtmak” +-(ı)ḳ (215b/6 - 236b/6 - 241b/9) (Argunşah, 2018, s. 128).

tartıġ “hediye, armağan” < tart- “sunmak, takdim etmek” + -(ı)ġ (103a/6 - 123b/5 - 204b/5).

ulaġ “yük hayvanı” < ula- “bağlamak, birleştirmek, eklemek” + -ġ (243a/3) (Paçacıoğlu, 2016, s. 687).

-Topluluk adları türetir:

çérig “ordu, asker” < çér- “savaşmak” + -(i)g (14b/7 – 19b/2 - 52b/6) (Gülensoy, 2007, s. 232).

sürük “sürü” < sür- “sürmek, önüne katmak” + -(ü)k (267a/14) (Eckmann, 2013, s. 51).

-Yer adları türetir:

ḳoruġ “koru, korunan yer” < ḳoru- “korumak” + -ġ (107b/15 - 126a/9) (Aka, 2014, s. 36).

köprüg “köprü” < köpür- “şişmek, köpürmek, taşmak” + -(ü)g (111a/11 - 122b/2 - 233b/8) (Argunşah, 2018, s. 128).

-Araç-gereç adları türetir:

baġ “bağ, düğüm, bağlanacak ip” < ba- “bağlamak” + -ġ (7a/2) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 18; Şen, 2014, s. 56).

tuġ “bayrak, sancak” < tu- “tıkamak, kapamak” + -ġ (100b/3) (Gülensoy, 2007, s. 929).

yaraġ “hazırlık; silah” < yara- “hazırlanmak, hazır olmak” + -ġ (77b/11 - 151a/1 - 205a/12) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 46).

2.2.13. -GA, -KA

İşlev bakımından eylemin gösterdiği işten etkileneni ya da bir işin sonucu olanı gösteren sözcükler türetir (Korkmaz, 2009, s. 78). Babürnâme’de sıfat türetmekle birlikte hayvan, yer, alet ve yiyecek adları türetmiştir:

-Sıfatlar:

ḳısḳa “kısa” < ḳıs- “kısmak” + -ḳa (267a/3) (Güner, 2013, s. 136).

-Hayvan adları:

çévürtke “çekirge” < çékirt- “çektirmek” + -ke (249a/11) (Gülensoy, 2007, s. 228).

-Yer adları:

ḳonalġa “göçün konakladığı yer” < konal- “konaklamak” + -ġa (359b/11 - 364b/9) (Gülensoy, 2007, s. 538).

-Araç-gereç adları:

bildürge “kamçının desteğine vurulan halka” < bildür- “bildirmek” + -ge (142a/14) (Çağma, 2020, s. 45).

tamġa “damga” < tam- “damlamak” + -ġa (312b/7) (Güner, 2013, s. 137).

-Yiyecek adları:

yumurtḳa~ yumurtġa “yumurta” < yumurt- “şişmek, kabarmak” + -ḳa (153a/13 - 286b/6 - 287a/8) (Eckmann, 2013, s. 51).

yupġa “ince açılmış hamur, yufka” < yup- “inceltmek” + -ġa (283b/8 – 305b/14) (Gülensoy, 2007, s. 1170).

-Somut adlar:

yélge “rüzgar” < yél- “esmek” + -ge (194b/2).

2.2.14. -GAK, -KAK

Eylemin sonucu olan adlar türetir (Güner, 2013, s. 137). Babürnâme’de çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin kullanımı şöyledir:

-Yer adları türetir:

batġaḳlıġ “bataklık” < bat- “batmak” + -ġaḳ+lıġ (16b/13 - 366a/9) (Clauson, 1972, s. 51).

buçḳaḳ “kenar, kıyı” < bıç- “kesmek, biçmek” + -ḳaḳ (311b/15) (Paçacıoğlu, 2016, s. 148).

-Araç-gereç adları türetir:

kürek “kürek” < küri- “kürümek, sıyırmak” + -gek (194a/13) (Clauson, 1972, s. 742).

orġaḳ “orak” < or- “kesmek, biçmek” + -ġak (117a/15) (Clauson, 1972, s. 216).

-Bitki adları türetir:

yafraḳ “yaprak” < yapur- “örtmek, kapamak” + -ġaḳ (93b/9 - 113a/3) (Gülensoy, 2007, 1067).

-Soyut ve somut adlar türetir:

tolġaḳ “dalga” < tol- “dolmak” + -ġaḳ (139a/10) (Aka, 2014, s. 37).

yumala- “yuvarlamak” < yum- “yummak, kısarak kapamak” + -ġak+la- (150b/8 - 199b/2) (Gülensoy, 2007, s. 1174).

2.2.15. -GAn, -Kan

Aslen sıfat-fiil eki olmakla birlikte sıfatlar, fail adları ve kalıcı adlar türetir (Argunşah, 2018, s. 128). Babürnâme’de hayvan, akrabalık, yer ve giyecek adları gibi çeşitli işlevlerde sözcükler türetmiştir:

-Sıfat türettiği sözcükler:

alġan “alan” < al- “almak” + -ġan (125b/3).

atanġan “atanan, ad verilen” < atan- “adlanmak, şöhret kazanmak, ” + -ġan (194a/2).

ayırġan “ayıran” < ayır- “ayırmak” + -ġan (25a/8).

ayrılġan “ayrılan” < ayrıl- “ayrılmak” + -ġan (55a/7).

aytılġan “söylenilen, söylenilmiş olan” < aytıl- “söylenilmek” + -ġan (294b/13).

aytḳan “söyleyen” < ayt- “söylemek” + -ḳan (26a/6).

aytmaġan “söylemeyen” < aytma- “söylememek”+ -ġan (26a/6).

bağlaġan “bağlayan” < bağla- “bağlamak” + -ġan (100b/1).

barġan “varan, giden” < bar- “varmak, gitmek” + -ġan (66a/10).

basılġan~ basalġan “bastırılan, ayakla çiğnenen” < basıl- “bastırılmak, ayakla çiğnenmek” + -ġan (194a/3 – 194a/9).

bérkilgen “sağlamlaştırılan, sağlamlaştırılmış olan” < bérkil- “sağlamlaştırılmak, pekiştirilmek” + -gen (57a/10).

bilgen “bilen” < bil- “bilmek” + -gen (85b/2)

bililmegen “bilinmeyen” < bililme- “bilinmemek” +-gen (293b/5).

bitilgen “yazılan, yazılmış olan” < bitil- “yazılmak” + -gen (86a/2 – 201a/3).

bolġan “olan” < bol- “olmak” + -ġan (34b/10 - 56b/9).

bolmaġan “olmayan” < bolma- “olmamak” + -ġan (67b/13).

bütken “inanan” < büt- “inanmak” + -ken (41b/10).

çıḳḳan “çıkan” < çıḳ- “çıkmak” + -ḳan (127a/9).

çıḳmaġan “çıkmayan” < çıḳma- “çıkmamak” + -ġan (35a/9 – 148b/13).

éltken “ileten, götüren” < élt- (< élet-) + -ken (45b/9).

érigen “eriyen”< éri- “erimek” + -gen (302b/4 – 302b/6).

ḳaçḳan “kaçan” < ḳaç- “kaçmak” + -ḳan (51b/2).

ḳalġan “kalan” < ḳal- “kalmak” + -ġan (55a/8 – 55b/4).

ḳatḳan “sert” < ḳat- “kaskatı olmak” + -ḳan (197b/13).

ḳaytḳan “geri dönen” < ḳayt- “geri dönmek” + -ḳan (295a/7).

kéçken “geçen” < kéç- “geçmek” + -ken (33a/8 – 33a/9).

kéçürgen “geçiren” < kéçür- “geçirmek” + -gen (85a/12).

kélgen “gelen” < kél- “gelmek” + -gen (62b/4).

kétken “giden” < két- “gitmek” + -ken (85a/8).

ḳılmaġan “yapmayan, etmeyen” < ḳılma- “yapmamak, etmemek” + -ġan (134a/12).

ḳışlaġan “kışlayan” < ḳışla- “kışlamak, kışı geçirmek” + -ġan (193a/13).

kirgen “giren, tâbi olan” < kir- “girmek, tâbi olmak” + -gen (39b/6 – 86a/9).

kirmegen “girmeyen” < kirme- “girmeyen” + -gen (138b/3).

ḳoyġan “koyan, bırakan” < ḳoy- (< ḳoḍ- < ḳod-) “koymak, bırakmak” + -ġan (110b/15).

köçken “göçen” < köç- “göçmek” + -ken (377b/1).

körgen “gören” < kör- “görmek” + -gen (42a/11 – 85a/12) (Eckmann, 2013, s. 108).

körmegen “görmeyen” < körme- “görmemek” + -gen (91b/8).

kötergen “kaldıran” < köter- “kaldırmak, yükseltmek” + -gen (69b/11 – 134a/12).

küregen “kaçan, kaçmış olan” < küre- “kaçmak, kaçak olmak” + -gen (297b/3).

oḳlaġan “oklayan” < oḳla- “oklamak” + -ġan (161b/12).

oḳuġan “okuyan” < oḳu- “okumak” + -ġan (18b/9 – 181a/12).

olturġan “oturan” < oltur- “oturmak” + -ġan (122b/4 – 163a/1) (Argunşah, 2018, s. 264).

olturulġan “oturulan” < olturul- “oturulmak” + -ġan (367a/6).

oyġanġan “uyanan” < oyġan- “uyanmak” + -ġan (289b/5).

ölgen “ölen” < öl- “ölmek” + -gen (43b/1 – 97a/11).

öltürgen “öldüren” < öltür- “öldürmek” + -gen (314b/12).

örgengen “alışan, alışmış olan” < örgen- (< ögren-) “öğrenmek, alışmak” + -gen (127b/9).

ötken “geçen” < öt- “geçmek” + -ken (119b/15).

sındırulġan “kırdırılan, kırdırılmış olan” < sındırul- “kırdırılmak” + -ġan (312a/13).

talaġan “talan eden, yağmalayan” < tala- “talan etmek, yağmalamak” + -ġan (64a/2 – 64a/4).

talatḳan “yağmalanmış” < talat- “yağmalamak” + -ḳan (202b/2).

tapḳan “bulan” < tap- “bulmak” + -ḳan (97a/8) (Argunşah, 2018, s. 263).

tartḳan “çeken; mücadele eden” < tart- “çekmek; mücadele etmek” + -ḳan (51a/6).

téggen “ulaşan, isabet eden” < tég- “ulaşmak, isabet etmek” + -gen (97b/11).

tépilgen “tepilen, ayakla çiğnenen” < tépil- “tepilmek, ayakla çiğnenmek” + -gen (194a/2 – 194a/9).

tıġılġan “birleştirilen, birleşmiş olan” < tıġıl- “birleştirilmek” + -ġan (288a/5).

tilegen “dileyen” < tile- “dilemek” + -gen (116a/2 - 159b/6).

tökülgen “dökülen” < tökül- “dökülmek” + -gen (87b/8).

turġan “duran” < tur- “durmak” + -ġan (36b/9 – 100b/2).

tutḳan “tutan, alıkoyan” < tut- “tutmak, alıkoymak” + -ḳan (64a/2 – 64a/4).

tutulġan “tutulan, yakalanan” < tutul- “tutulmak, yakalanmak” + -ġan (150b/1 – 161b/12).

tutunġan “tutunan” < tutun- “tutunmak” + -ġan (25a/1).

tükengen “biten” < tüken- “tükenmek, bitmek” + -gen (101a/2).

tüşken “düşen” < tüş- “düşmek” + -ken (30b/6 – 41b/6).

tüzelgen “düzelen” < tüzel- “düzelmek” + -gen (356a/11).

uçḳan “uçan, yıkılan” < uç- “uçmak, yıkılan” + -ḳan (157b/4).

üzülgen “kesilen, koparılan” < üzül- “kesilmek, koparılmak” + -gen (142b/10).

yalġan “yalan” < yal- “töhmet altında bırakmak” + -ġan (176a/11 - 205a/7 - 253a/10) (Gülensoy, 2007, s. 1041; Argunşah, 2018, s. 128).

yarılġan “yarılan” < yarıl- “yarılmak” + -ġan (157b/6).

yıḳılġan “yıkılan” < yıḳıl- “yıkılmak” + -ġan (98b/9).

yıḳılmaġan “yıkılmayan” < yıḳılma- “yıkılmamak” + -ġan (7b/7).

yibérgen “gönderen” < yibér- (< ıyıbér- < ıḍıbér- < ıdıbér-) “gönderen” + -gen (27b/5 – 119a/3).

yürügen “yürüyen, sefere çıkan” < yürü- “yürümek, sefere çıkmak” + -gen (14a/12).

-Soyut ad türettiği sözcükler:

çapḳan “akın” < çap- “akın etmek” + -ḳan (127b/2 - 148b/12).

ḳapaġan “kuşatma” < kapa- “kapatmak” + -ġan (234b/4).

-Hayvan adı türettiği sözcükler:

sıçḳan “sıçan” < sıç- “pislemek” + -ḳan (135b/2) (Gülensoy, 2007, s. 762).

tavusġan “tavşan” < tavış- (< tabış-) “sıçramak” + -ġan (71a/3 - 306a/3) (Gülensoy, 2007, s. 870; Güner, 2013, s. 138).

-Akrabalık adı türettiği sözcükler:

tuġḳan “öz kardeş” < tuġ- “doğmak” + -ḳan (71b/14 - 96b/4 - 101a/17).

-Yer adı türettiği sözcükler:

ḳorġan “kurgan, sığınak” < ḳoru- “korumak” + -ġan (260a/8 - 334a/8 - 359b/7) (Tekin, 2003, s. 90).

yasaġan “sığınak”< yasa- “kurmak, yapmak” + -ġan (140a/5).

-Giyecek adı türettiği sözcükler:

kéygen “elbise” < kéy- (< kéḍ- < kéd-) “giymek” + -gen (97b/8).

2.2.16. -GU, -KU

Eski Türkçe sıfat-fiil eki olmakla birlikte eylemler üzerine gelerek adlar da türetmektedir. Babürnâme’de ekin ünlüsü yuvarlak biçimdedir. Çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin kullanımı şöyledir:

-Sıfatlar türetir:

yaḳḳu “hoş, güzel” < yaḳ- “beğenmek, hoşuna gitmek” + -ḳu (120a/14).

-Soyut adlar türetir:

atḳu “ok atma işi” < at- “atmak, fırlatmak” + -ḳu (211b/9 - 217a/4).

bilgü “bilgili” < bil- “bilmek” + -gü (268b/11) (Argunşah, 2018, s. 128).

çapḳu “vuruş, savaş” < çap- “vurmak, akın etmek” + -ḳu (40a/10 - 84a/9) (Aka, 2014, s. 37).

ḳorḳḳu “korku” < ḳorḳ- “korkmak” + -ḳu (174a/4 - 307a/4) (Taş, 2015, s. 136).

sévgü “sevgi” < sév- “sevmek” + -gü (166a/16) (Güner, 2013, s. 139).

sıġġusız “sığmaz, sığmayan” < sıġ-“sığmak” + -ġu+sız (307a/4).

tarḳu “savaş, vuruş” < tar- “dağıtmak, savurmak” + -ḳu (373b/5).

tartḳu “mücadele” < tart- “çekmek; mücadele etmek” + -ḳu (373b/5).

uyḳu “uyku” < uyı- (< udı-) “uyumak” + -ḳu (289b/5 - 331b/3 - 372a/1) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 48; Eckmann, 2013, s. 52).

-Araç-gereç adları türetir:

üzengü “üzengi” < iz “iz” +e- + -n- + -gü (193b/12 – 204a/8) (Tekin, 2020, ss. 68-78).

-Yiyecek ve içecek adları türetir:

yégülük “yiyecek, yemeklik” < yé- “yemek” + -gü+lük (117a/16) (Argunşah, 2018, s. 129).

içkü “içki; içki meclisi” < iç- “içmek” + -kü (13b/8 - 164b/6) (Eckmann, 2013, s. 52; Argunşah, 2018, s. 128).

2.2.17. -GUçI

-GU ve +çI eklerinin birleşimiyle meydana gelen birleşik bir ektir. Eylemlerin yapanını gösteren adlar türetmektedir (Argunşah, 2018, s. 129):

bérgüçi “verici, veren” < bér- “vermek” + -güçi (204b/4 - 211a/12) (Taş, 2015, s. 136; Argunşah, 2018, s. 129).

dégüçi “anlatıcı, anlatan” < dé- “demek, söylemek” + -güçi (314b/6) (Eckmann, 2013, s. 109).

körsetküçi “gösteren” < körset- “göstermek” + -güçi (80a/3).

öltürgüçi “öldürücü, öldüren” < öltür- “öldürmek” + -güçi (11b/10) (Aşçı, 2019, s. 697).

salġuçı “yayan, seren” < sal- “yaymak, sermek” + -ġuçı (83b/9).

tüşürgüçi “düşürücü, düşüren” < tüşür- “düşürmek” + -güçi (90b/2).

uruşġuçı “savaşçı, savaşan” < uruş- “vuruşmak, savaşmak” + -ġuçı (255a/5) (Eckmann, 2013, s. 110).

yalaŋaçlaġuçı “soyucu, soyan” < yalaŋaçla- “soymak” + -ġuçı (90b/2) (Aka, 2014, s. 38).

2.2.18. -GUn

Geçişli ve geçişsiz tek heceli eylem kökleri üzerine gelerek sözcükler türetmekle birlikte nadiren çok heceli eylem gövdeleri üzerine gelmektedir (Korkmaz, 2009, s. 81). Soyut ve somut adlar türetmekle birlikte ekin üzerine +çı ekinin gelmesiyle eylemin yapanını gösteren sıfatlar türetmiştir:

-Soyut ve somut ad türettiği sözcükler:

çapḳun¹ "akın" < çap- "akın etmek" + -ḳun (144b/11 - 154a/7 - 207b/13) (Eckmann, 2013, s. 52).

çapḳun² "fırtına" < çap- "tez hareket etmek" + -ḳun (139a/8 - 194b/6 - 226a/9).

ḳavġun "kovalama, iz sürme" < ḳov- "kovalamak, ardından gitmek" + -ġun (114a/12) (Eckmann, 2013, s. 52).

satḳun "satış" < sat- "satmak" + -ḳun (360a/6) (Argunşah, 2018, s. 129).

tutḳun "esir, tutsak" < tut- "tutmak, engel olmak" + -ḳun (36a/14) (Eckmann, 2013, s. 52; Hacıeminoğlu, 2013, s. 20).

-*GUn+çI* biçiminde sıfat türettiği sözcükler:

éşitkünçi "işiten" < éşit- "işitmek, duymak" + -kün+çi (201a/8).

ḳılġunçı "yapan, eden" < ḳıl- "yapmak, etmek" + -ġun+çı (255b/6).

oḳuġunçı "okuyan, okuyucu" < oḳu- "okumak" + -ġun+çı (201a/7).

uruşḳunçı "savaşan, savaşçı" < uruş- "savaşmak" + -ḳun+çı (254a/10).

2.2.19. -ġur

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte tespit edilmiştir:

Uyġur "Uygur; uyan" < uy- "uymak" -ġur (23a/7 - 73b/4) (Argunşah, 2018, s. 129).

2.2.20. -I, -U¹

Aslen zarf-fiil eki olan -I ve -U ekleri kalıplaşarak yapım eki görevi üstlenmiştir (Argunşah, 2018, s. 129). Çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin Babürnâme'de kullanımı şöyledir:

-Sıfatlar türetir:

bükri “bükük, bükülmüş” < bükir- “bükmek, eğriltmek” + -i (136b/9) (Argunşah & Yüksekkaya, 2019, s. 189).

égri “eğri” < égir- “bükmek, eğriltmek” + -i (136b/8) (Tekin, 2003, s. 90).

oġrı “hırsız” < oġur- “almak, çalmak” + -ı (159a/3 - 361a/12) (Taş, 2015, s. 141; Aşçı, 2019, s. 713).

toġrı “doğru, karşı” < toġur- “düz olmak, doğru olmak” + -ı (39b/10 – 130b/2) (Clauson, 1972, s. 473).

yaḫşı “iyi, güzel” < yakış- “uygun düşmek, yakışmak” + -ı (80a/7 - 82a/11 - 95b/10) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 48).

-Zarflar türetir:

asru “çok” < aşur- “geçirmek, ötesine götürmek” + -u (3a/13 – 5a/7 – 19a/4) (Argunşah, 2018, s. 222).

ḳoyı “aşağı” < ḳoy- (< ḳoḍ- < ḳod-) “koymak, bırakmak; alçalmak” + -ı (62b/5 - 67a/4 - 80a/7) (Şen, 2014, s. 92).

utru “karşı; ön” < utur- “karşılamak, karşı karşıya gelmek” + -u (64a/6 - 89a/16 - 102a/13) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 48).

yaşurun “gizli, gizlice” < yaşur- “gizlemek, saklamak” + -u+n (30a/7) (Taş, 2015, s. 177).

-Edatlar türetir:

daġı “dahi; da, de; ve” < taḳ- “takmak bağlamak, iliştirmek” + -ı (146b/3 – 185b/9) (Argunşah, 2018, s. 236; Tekin, 2003, s. 90).

-Somut adlar türetir:

ayrı “çatal, ayrılma yeri” < ayır- (< aḍır- < adır-) “ayırmak” + -ı (274a/6) (Argunşah, 2018, s. 223; Gülensoy, 2007, s. 96).

2.2.21. -I, -U²

Eski Türkçenin en işlek eklerinden birisi olan -G’nin düşmesiyle birlikte bu ekten önce gelen yardımcı ünlünün ekin işlevini yüklenmesi sonucu ortaya çıkmış olan

eylemden ad türetme ekidir (Güner, 2013, s. 141). Ekin Babürnâme'de kullanımı şöyledir:

-Somut adlar türetir:

ḳapu "kapı" < ḳap- "kapamak, örtmek" + -u (73a/3 - 116a/1 - 348b/9) (Aka, 2014, s. 36; Güner, 2013, s. 141).

-Yer adları türetir:

yazı "ova" < yaz- "yaymak, sermek" + -ı (70b/6) (Argunşah, 2018, s. 129; Tekin, 2003, s. 90).

2.2.22. -(I, U)K

Oldukça işlek bir yapıya sahiptir. Ünlü ile biten fiil tabanlarına -K olarak gelen ek, ünsüz ile biten fiil tabanlarına -I veya -U yardımcı ünlüsüyle birlikte gelir (Argunşah, 2018, s. 130). Babürnâme'de sıfatlarla birlikte soyut ve somut ad, araç-gereç, yer, organ, topluluk, yiyecek ve akrabalık adları gibi çeşitli işlevlerde sözcükler türetmiştir. Bu işlevleri sıralamak gerekirse:

-Sıfatlar türetir:

artuḳ "fazla" < art- "artmak, fazlalaşmak" – (u)ḳ (193b/6 - 223a/10 - 277b/7) (Eckmann, 2013, s. 54).

aruḳ "yorgun, zayıf" < ar- "zayıflamak, bitkin düşmek" + -(u)ḳ (98a/2) (Şen, 2014, s. 123).

béyik "büyük" < béyi- (< béḍü- < bédü-) "büyümek" + -k (49a/11) (Eraslan, 2012, s. 106)

buzuḳ "yıkık, harap" < buz- "bozmak, yıkmak" + -(u)ḳ (82a/13 - 139a/2 - 231a/2) (Eckmann, 2013, s. 54; Argunşah, 2018, s. 130).

çırmaḳlıġ "sarılmış, sarılı durumda olan" < çırma- "sarmak, dolamak" + -ḳ+lıġ (142b/3) (Paçacıoğlu, 2016, s. 190).

çüçük "tatlı" < süçi- (< süt+si-) "tatlı olmak, güzelleşmek" + -k (106b/7) (Argunşah, 2018, s. 128).

ḳıyıḳ “çekik, eğri” < ḳıy- “kıymak, kesmek” + -(ı)ḳ (164a/10 - 180a/13) (Clauson, 1972, s. 676).

kiçik~küçük “küçük” < *kiçi- “küçük olmak, küçülmek” + -(i)k (61a/9 - 68a/12 - 281a/14) (Argunşah, 2018, s. 130).

öksük “eksik” < öksü- (< éksü-) “eksilmek, azalmak” + -k (223a/11) (Argunşah, 2018, s. 130; Aşçı, 2019, s. 752).

savuḳ “soğuk” < savu- (< soġu-) “soğumak” + -ḳ (15a/3 – 43b/5 – 98a/5) (Güner, 2013, s. 144; Argunşah, 2018, s. 130).

sınuḳ “kırık” < sın- “kırmak” + -(u)ḳ (158a/2 - 224a/2 - 278b/3) (Güner, 2013, s. 144).

soyuḳ “az, seyrek” < soy- “soymak” + -(u)ḳ (25b/8).

tanıḳ “tanıdık; tanık” < tanı- “tanımak” + -ḳ (212a/12) (Şen, 2014, s. 179; Taş, 2015, s. 149).

tik “dik” < *ti- “dikmek, dik olmak” + -k (353a/13 - 353b/2).

téşük ~ töşük~ tüşük “delik, yarık” < téş- “deşmek, delmek” + -(ü)k (34b/1 - 140a/5 - 289a/9) (Clauson, 1972, s. 563).

uşaḳ “ufak, küçük” < uşa- (< uvşa- < uvuşa-) “parçalamak, parçalara ayırmak” + -ḳ (150b/2 - 260a/10 - 282a/2) (Gülensoy, 2007, s. 972).

uzaḳ “uzak” < uza- “uzamak, uzayıp gitmek” + -ḳ (122a/1 - 147b/11 – 176a/11) (Güner, 2013, s. 144).

yavuḳ “yakın” < yavu- (< yaġu-) “yaklaşmak” + -ḳ (4a/1 – 9a/4 – 12a/10) (Argunşah, 2018, s. 130).

yıraḳ “uzak” < yıra- “uzaklaşmak, uzayıp gitmek” + -ḳ (145b/11 - 158b/10 - 187b/7) (Güner, 2013, s. 144).

yumşaḳ “yumuşak; hafif” < yumşa- “yumuşamak” + -ḳ (127a/2 - 140b/3 - 276b/14) (Clauson, 1972, s. 938; Güner, 2013, s. 144).

yügürük “hızlı, çabuk” < yügür- “koşmak” + -(ü)k (71a/5) (Clauson, 1972, s. 914).

-Yer adları türetir:

arıḳ “ırmak, ark, su yolu” < ar- “ayırmak” + -(ı)ḳ (98a/7 - 106b/3 - 128a/16) (Argunşah, 2018, s. 130

köşk “gölgelik; köşk” < köşi- “örtmek, kapatmak” + -k (45b/7 - 197a/17) (Tekin, 2020, s. 32).

-Somut adlar türetir:

éşik “eşik, kapı” < éşü- “örtmek, bürümek” + -k (54b/3 - 56b/8 - 101a/16) (Gülensoy, 2009, s. 344).

ḳısıḳ “bez parçası” < ḳıs- “kısmak, kısaltmak” + -(ı)ḳ (291a/5).

sidük “sidik” < sid- “işemek” + -(ü)k (274a/9) (Güner, 2013, s. 146).

tofraḳ “toprak” < topra- (< *topur+a-) “kurumak” + -ḳ (98b/10) (Clauson, 1972, s. 443; Gülensoy, 2007, s. 914).

yaruḳ “aydınlık, ışık” < yaru- “parlamak, ışıldamak” + -ḳ (125a/12 - 141b/6 - 230a/4) (Eckmann, 2013, s. 55; Argunşah, 2018, s. 130).

-Soyut adlar türetir:

asıḳ “fayda” < *as- “çoğaltmak” + -(ı)ḳ (196a/13) (Taş, 2015, s. 118).

kérek “gerek, ihtiyaç” < kérge- “gerekli görmek, ihtiyaç duymak” + -k (142b/6 – 174a/15 - 207b/7) (Argunşah & Yüksekkaya, 2019, s. 96; Şen, 2014, s. 82).

saḫlamaḳ “koruma, muhafaza etme işi” < sa- “sayı saymak; düşünmek” + -ḳ+la-maḳ (158b/12 - 307a/12 - 377a/4) (Paçacıoğlu, 2016, s. 523).

sanaḳlıġ “saygılı” < sana- “itibar etmek, saygı göstermek” + -ḳ+lıġ (87b/14 - 211a/9) (Paçacıoğlu, 2016, s. 528).

tilek “dilek, istek” < tile- “dilemek, istemek” + -k (118b/5) (Argunşah, 2018, s. 130).

tüzük “tüzük, kanun” < tüz- “düzenlemek” + -(ü)k (13a/2 – 13b/9 - 100b/6) (Aka, 2014, s. 39).

yasaḳ “yasak, kanun, ölüm cezası” < yasa- “kanun koymak, düzenlemek” + -ḳ (158a/11 - 215b/12 - 226a/2) (Paçacıoğlu, 2016, s. 752).

yoḳ “yok, mevcut değil” < yo- “yok olmak” + -ḳ (178a/10 - 290b/5 - 336b/10) (Tekin, 2003, s. 91; Taş, 2015, s. 152).

-Araç-gereç ve eşya adları türetir:

ḳaşuḳ “kaşık” < ḳaşı- “oymak” + -ḳ (25a/12 – 241a/6 - 285b/5) (Clauson, 1972, s. 671; Eren, 1999, s. 216).

ḳazuḳ “kazık, yere çakılan sivri ağaç” < ḳaz- “kazmak, eşmek” + -(u)ḳ (241a/8) (Aka, 2014, s. 39; Gülensoy, 2007, s. 489).

tayaḳ “destek; sopa, değnek” < taya- “dayamak, yaslamak” + -ḳ (126a/4 - 163a/3) (Clauson, 1972, s. 568).

töşek “döşek” < töşe- “yaymak, sermek” + -k (163b/14 - 186a/13 - 189a/5) (Güner, 2013, s. 145).

tuzaḳ “tuzak” < tuza- “ağ kurmak” + -ḳ (143a/3 - 276b/3).

-Akrabalık adları türetir:

uruḳ “akraba, soy” < ur- “dikmek, koymak, düzenlemek” + -(u)ḳ (96b/6 - 99b/2 - 359a/4) (Gülensoy, 2007, s. 970).

-Topluluk adları türetir:

bölük “bölük, tabur” < böl- “bölmek, bölüştürmek” + -(ü)k (133b/2 - 134a/2 - 134b/6) (Eckmann, 2013, s. 54).

-Giyecek adları türetir:

börk “genellikle hayvan postundan yapılan başlık, börk” < börü- “bürümek + -k (97b/8).

yapuḳ~yapuġ “örtü; baş örtüsü, peçe” < yap- “kapamak, örtmek” + -(u)ḳ (20b/8 - 275b/7 - 278a/10) (Eren, 1999, s. 442).

-Yiyecek adları türetir:

ḳavruḳ “kavurma” < ḳavur- “kavurmak, kızartmak” + -(u)ḳ (194b/12) (Aka, 2014, s. 39).

ürük “şeftali, kayısı, erik gibi meyvelerin genel adı” < ér- “ermek, olgunlaşmak” + -(ü)k (129b/3 - 287a/5) (Gülensoy, 2007, s. 337).

-Organ adları türetir:

kömük “kemik” < *kém- “kemirmek” + -(ü)k (275b/10) (Gülensoy, 2007, s. 495).

2.2.23. -l

Gabain ekin Eski Moğolcada da aynı olduğunu belirtmiştir (Gabain, 1988, s. 53). Babürnâme’de çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin kullanımı şöyledir:

-Soyut adlar türetir:

ḳabal “kuşatma” < ḳaba- ~ kapa- “kuşatmak, kapatmak” + -l (44a/8 - 234b/4) (Eckmann, 2013, s. 52).

-Somut adlar türetir:

yulduz “yıldız” < *ya- “parlamak, ışık saçmak” + -l+duz (89a/5 - 125a/12) (Gülensoy, 2007, s. 1139).

-Sıfatlar türetir:

yasal “saf, askerî düzen” < yasa- “kurmak, yapmak, düzenlemek” + -l (69b/10 - 100a/11 - 100b/12) (Eckmann, 2013, s. 53; Argunşah, 2018, s. 130).

yéŋil “hafif” < yéŋi- “hafifletmek” + -l (71b/5 - 72b/9) (Clauson, 1972, s. 950).

-Yer adları türetir:

köl “göl” < kö- “bağlamak” + -l (327b/7 - 339b/12 - 343b/9) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 23).

kötel “geçit” < *köte- “yükseltmek, kaldırmak” + -l (152a/4 - 183b/6 - 214a/2).

yol “yol” < yo-“yürümek” + -l (13a/8 – 13b/5 – 47a/11) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 23)

-Organ adları türetir:

til “dil” < té- “demek, söylemek” + -l (124a/6 - 170b/13 - 221a/12) (Güner, 2013, s. 147).

2.2.24. -(I, U)m

Geçişli ve geçişsiz tek bazen de çift heceli eylemler üzerine gelerek adlar türetir. Ünlüyle biten eylemlere yalnız -m olarak gelirken, ünsüzle biten eylemlere -I veya -U yardımcı ünlüsüyle birlikte gelir (Korkmaz, 2009, s. 89). Ek Babürnâme'de:

-Soyut adlar türetir:

atım "atım" < at- "atmak, fırlatmak" + -(ı)m (135a/10 - 148b/10 - 230a/11) (Eckmann, 2013, s. 53).

bışım "pişim, olgunluk" < bış- "pişmek, olgunlaşmak" + -(ı)m (113a/10 - 151a/10 - 277b/12).

bilim "bilim" < bil- "bilmek" + -(i)m (170a/11).

bolumsız "uygun olmayan, lâyık olmayan" < bol- "olmak" + -(u)m+sız (175b/12) (Taş, 2015, s. 76).

içim "içim, içiş" < iç- "içmek" + -(i)m (306b/14) (Gülsevin, 2017, s. 147).

késim "vergi" < kés- "kesmek" + -(i)m (223a/9) (Aka, 2014, s. 38).

köterim "kaldırma, yüklenme; sabır" < köter- "kaldırmak, taşımak, yüklenmek" + -(i)m (349a/5).

ölüm "ölüm" < öl- "ölmek" + -(ü)m (32b/6 - 62b/8 - 118b/4) (Taş, 2015, s. 154).

-Sıfatlar türetir:

yarım "yarım" < yar- "yarmak, ayırmak" + -(ı)m (124b/2 - 136b/10) (Argunşah, 2018, s. 130).

-Yiyecek adları türetir:

üzüm "üzüm" < üz- "kesmek, koparmak" + -(ü)m (134b/11 - 136a/14 - 136b/2) (Gülensoy, 2007, s. 1008).

yémiş "yemiş, meyve" < yé- "azık, yem" + -m+iş (133b/6) (Gülensoy, 2007, s. 1117).

-Giyecek adları türetir:

kéyim "harp elbisesi" < kéy- (< kéḍ- < kéd-)"giymek" + -(i)m (69b/10 - 89a/8).

-Araç-gereç adları türetir:

tulum “tulum; hayvanın bütün çıkarılan derisi” < tul- “tıkanmak, kapanmak” + -(u)m (218b/14 - 249a/10) (Paçacıoğlu, 2016, s. 659).

2.2.25. -mA

Korkmaz, ekin yapısı bakımından -mAk ekindeki son ses -k’sinin ünlüler arasında yumuşayıp kaybolmasından dolayı meydana geldiğini belirtmiştir. Ancak -mAk ekinin eylemlerin hareket durumundaki adlarını oluşturduğunu, -mA ekinin ise bir hareketi canlandırmadığını belirterek -mA ekinin ad yapma özelliğinin, -mAk ekinden daha güçlü ve belirgin olduğunu söylemiştir (Kormaz, 2009, s. 91). Babürnâme’de çeşitli işlevlerde sözcük türeten ekin kullanımı şöyledir:

-Sıfatlar türetir:

sançma “işleme” < sanç- “takmak, bağlamak; batırmak” + -ma (102b/11 - 103a/8).

tégirme “yuvarlak” < tégir- “çevirmek” + -me (6b/17) (Clauson, 1972, s. 486).

-Soyut adlar türetir:

tolġama “arkadan çevirme, pusu” < tolġa- “dolamak, çevirmek” + -ma (90a/6).

üzdürme “atları nehirden karşıya geçirme” < üzdür- “yüzdürmek” + -me (90a/12) (Çağma, 2020, s. 367).

-Hastalık adları türetir:

ısıtma “sıtma” < ısıt- “ısıtmak, kızdırmak” + -ma (233a/14 - 236a/6 - 331b/3) (Bodrogligeti, 2001, s. 63).

-Yer adları türetir:

çuburtma “patika, engebeli yerlerden gelip geçenlerin ayak izinden oluşan dar yol” < Moğ. çubrut- “birbirinin peşi sıra gitmek; izletmek, peşine takmak” + -ma (160b/2) (Teres, 2009, s. 556).

ségritme “uçurum” < ségrit- “sıçratmak” + -me (195a/8 – 195a/12).

uçma “uçurum” < uç- “uçmak” + -ma (150b/3 - 195a/6 - 260b/13) (Eckmann, 2013, s. 53).

-Alet adları türetir:

tügme “düğme” < tüg- “düğümlemek, bağlamak” + -me (236a/16) (Güner, 2013, s. 149; Hacıeminoğlu, 2013, s. 25).

2.2.26. -mAK

Eylemin mastar biçimi olarak da adlandırılan ek, eylemdeki soyut hareketleri adlandırmaktadır. Geçişli geçişsiz, olumlu olumsuz her türlü eylem kök ve gövdelerine gelerek geçici kılış adları türetir. Bu bakımdan oldukça kullanışlı ve işlek bir yapıya sahiptir. Ancak -mAk eki geçici kılış adları yapmanın yanı sıra kalıplaşarak kalıcı adlar da türetmektedir (Korkmaz, 2009, ss. 95-96):

-Soyut adlar:

açılmaḳ “açılma işi” < açıl- “açılmak” + -maḳ (202b/2 - 250a/6).

aḫtarmaḳ “arama, araştırma işi” < aḫtar- “aramak, araştırmak” + -maḳ (158a/5).

almaḳ “alma işi” < al- “almak” + -maḳ (51a/7 - 55a/6 - 101a/12) (Karamanlıoğlu, 1994, s. 43).

artmaḳ “artma durumu” < art- “artmak” + -maḳ (212a/15) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 51).

artturmaḳ “arttırma işi” < arttur- “arttırmak” + -maḳ (86a/2) (Argunşah, 2018, s. 130).

atlanmaḳ “atlanma, sefere çıkma işi” < atlan- “atlanmak, ata binmek” + -maḳ (308a/2 - 356b/2 - 381b/12).

atmaḳ “atma işi” < at- “atmak” + -maḳ (199b/8 – 336b/5 - 370a/15) (Aşçı, 2019, s. 815).

avlamaḳ “avlama işi” < avla- “avlamak” + -maḳ (339a/2).

aytmaḳ “söyleme işi” < ayt- “söylemek” + -maḳ (87b/6 - 102a/6) (Aşçı, 2019, s. 818).

bağlamaḳ “bağlama işi” < bağla- “bağlamak” + -maḳ (118b/13 - 143a/9 - 274b/8) (Aşçı, 2019, s. 819).

baḳmaḳlıḳ “bakma, bakış” < baḳ- “bakmak” + -maḳ+lıḳ (75b/13).

barmaḳ “varma, gitme işi” < bar- “varmak, gitmek” + -maḳ (60a/6 - 61a/4 - 76a/11) (Taş, 2015, s. 158).

basmaḳ “basma, baskın yapma işi” < bas- “basmak, baksın yapmak” + -maḳ (101a/12).

bérkitmek “sağlamlaştırma işi” < bérkit- “sağlamlaştırmak” + -mek (122b/5 - 204b/9 - 206b/12) (Taş, 2015, s. 158).

bérmek “verme işi” < bér- “vermek” + -mek (108a/7 – 308a/11) (Taş, 2015, s. 158)

bitimek “yazma işi” < biti- “yazmak” + -mek (46b/6 - 166b/16 - 296a/4).

bolmaḳ “olma işi” < bol- “olmak” + -maḳ (49b/2 - 51b/12) (Taş, 2015, s. 159).

buzmaḳ “bozma, yıkma işi” < buz- “bozmak, yıkmak” + -maḳ (190b/11 - 217b/13 - 218a/2).

buzulmaḳ “bozulma, yıkılma işi” < buzul- “bozulmak, yıkılmak” + -maḳ (22a/5 - 105b/14 - 274b/5).

çapmaḳ “akın etme işi” < çap- “akın etmek” + -maḳ (203a/4 - 207b/11).

çıḳarmaḳ “çıkarma işi” < çıḳar- “çıkarmak” + -maḳ (77b/6 - 110a/10).

çıḳmaḳ “çıkma işi” < çık- “çıkmak” + -maḳ (93a/10 - 94b/12 - 100b/9) (Aşçı, 2019, s. 827).

çırmaşmaḳ “sarılma, dolanma işi” < çırmaş- “sarılmak, dolanmak” + -maḳ (77b/9).

ékmek “ekme işi” < ék- “ekmek” + -mek (360a/11) (Aşçı, 2019, s. 829).

éliglemek “ele geçirme, zapt etme işi” < éligle- “ele geçirmek, zapt etmek” + -mek (303b/6).

étmek “yapma, etme işi” < ét- “yapmak, etmek” + -mek (195a/10).

haydamaḳ “yürütme, ileri sürme işi” < hayda- “yürütmek, ileri sürmek” + -maḳ (274a/8).

ılġamaḳ “akın etme işi” < ılġa- “atla saldırmak, akın etmek” + -maḳ (206b/14 - 364b/6).

içmek “içme işi” < iç- “içmek” + -mek (41b/9 - 189b/8 - 275a/5) (Taş, 2018, s. 159).

ḳaçmaḳ “kaçma işi” < ḳaç- “kaçmak” + -maḳ (51a/10 - 80b/4 - 104b/12) (Aşçı, 2019, s. 833).

ḳapamaḳ “kuşatma işi” < ḳapa- “kuşatmak” + -maḳ (57a/2 - 61b/8 - 73a/8).

ḳatmaḳlıḳ “katma, katış” < ḳat- “katmak, eklemek” + -maḳ+lıḳ (75b/14).

ḳavlamaḳ “kovalama işi” < ḳavla- (< kovala-) “kovalamak” + -maḳ (105a/6 - 211a/8).

ḳazmaḳ “kazma, eşme işi” < ḳaz- “kazmak, eşmek” + -maḳ (217b/8 - 274b/8 - 300b/7).

kéçmek “geçme işi” < kéç- “geçmek” + -mek (297b/5 - 338b/3).

kélmek “gelme işi” < kél- “gelmek” + -mek (16b/11 – 38b/1 - 72a/8) (Güner, 2013, s. 149).

kélmemek “gelmeme işi” < kélme- “gelmemek” + -mek (185b/3).

kéltürmek “getirme işi” < kéltür- “getirmek” + -mek (174a/15 - 360a/7).

kétmek “gitme işi” < két- “gitmek” + -mek (101b/5 - 162b/4 - 296a/4) (Güner, 2013, s. 149).

kéymek “giyme işi” < kéy- (< kéḏ- < kéd-) “giymek” + -mek (7a/3 – 29a/14) (Aşçı, 2019, s. 839).

ḳılmaḳ “yapma işi” < ḳıl- “yapmak, etmek” + -maḳ (52a/9 - 57a/7 -178a/2) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 51).

ḳışlamaḳ “kışlama işi” < ḳışla- “kışlamak, kışı geçirmek” + -maḳ (70b/8 - 96b/6).

kirmek “girme işi” < kir- “girmek” + -mek (130a/11 - 225a/6) (Aşçı, 2019, s. 841).

kivürmek “girdirme, sokma işi” < kivür- (< kirgür-) “girdirmek, sokmak” + -mek (78b/12).

ḳoparmaḳ “koparma işi” < ḳopar- “koparmak” + -maḳ (274b/10).

ḳopmaḳ “ayrılma işi” < ḳop- “ayrılmak” + -maḳ (215a/7).

ḳorḳutmaḳ “korkutma işi” < ḳorḳut- “korkutmak” + -maḳ (309b/11).

ḳoşmaḳ “koşma işi” < ḳoş- “koşmak” + -maḳ (73a/2).

ḳoşulmaḳ “koşulma, birleşme işi” < koşul- “koşulmak, birleşmek” + -maḳ (120b/11).

ḳoymaḳ “koyma işi” < ḳoy- (< ḳoḍ- < ḳod-) “koymak” + -maḳ (111a/11 - 256b/12 - 312a/14) (Aşçı, 2019, s. 843).

körmek “görme işi” < kör- “görmek” + -mek (155a/14 - 188a/10 - 293b/4) (Aşçı, 2019, s. 844).

körüşmek “görüşme işi” < körüş- “görüşmek” + -mek (38a/4) (Taş, 2015, s. 160).

ḳurmaḳ “kurma işi” < ḳur- “kurmak” + -maḳ (370b/1) (Aşçı, 2019, s. 846).

ḳurutmaḳ “kurutma işi” < ḳurut- “kurutmak” + -maḳ (376b/9).

küçletmek “zorlama işi” < küçlet- “zorlamak” + -mek (70b/9).

küymek “yanma işi” < küy- “yanmak” + -mek (141b/9).

oḳumaḳ “okuma işi” < oḳu- “okumak” + -maḳ (237a/13) (Aşçı, 2019, s. 850).

olmak “olma işi” < ol- “olmak” + -maḳ (325a/1).

olturmaḳ “oturma işi” < oltur- “oturmak” + -maḳ (76a/11 - 119b/9 - 262b/4) (Aşçı, 2019, s. 850).

ölmek “ölme işi” < öl- “ölmek” + -mek (23a/14 - 118b/3 - 312a/7) (Taş, 2015, s. 160).

öltürmek “öldürme işi” < öltür- “öldürmek” + -mek (29b/3).

örgüdemek “uyuklama durumu” < Moğ. örgüde- “uyuklamak” + -mek (104b/8).

ötmek “geçme işi” < öt- “geçmek” + -mek (372b/4 - 373a/11 - 376a/12) (Aşçı, 2019, s. 854).

saḫlamaḳ “koruma, muhafaza etme işi” < saḫla- (< saḳla-) “korumak, muhafaza etmek” + -maḳ (158b/12 - 307a/12 - 377a/4) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 163).

salmaḳ “kurma; yollama işi” < sal- “kurmak; yollamak” + -maḳ (43b/8).

sanamaḳ “sayma, hesaplama işi” < sana- “saymak, hesap etmek” + -maḳ (212b/8).

satmaḳ “satma işi” < sat- “satmak” + -maḳ (2a/8) (Aşçı, 2019, s. 858).

sormaḳ “sorma işi” < sor- “sormak” + -maḳ (200a/8) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 51).

sözleşmek “sözleşme, anlaşma işi” < sözleş- “sözleşmek, anlaşmak” + -mek (208b/3).

talamaḳ “soyma, talan etme işi” < tala- “soymak, talan etmek” + -maḳ (159b/14 - 200a/5 - 207b/7).

tapılmaḳ “bulunma işi” < tapıl- “bulunma işi” + -maḳ (370b/12).

tapmaḳ “bulma işi” < tap- “bulmak” + -maḳ (22a/5 - 370b/2).

tapşurmaḳ “verme, teslim etme işi” < tapşur- “vermek, teslim etmek” + -maḳ (127b/6 - 297b/10 - 304a/14).

tartmaḳ “çekme, mücadele etme işi” < tart- “çekmek; mücadele etmek” + -maḳ (163b/1 - 353b/14).

téşmek “deşme işi” < téş- “deşmek” + -mek (218a/2) (Aşçı, 2019, s. 867).

tıymaḳ “durdurma, engel olma işi” < tıy- “durdurmak, engel olmak” + -maḳ (203b/5).

tikilmek “dikilme, kurulma işi” < tikil- “dikilmek, kurulmak” + -mek (316a/6).

tikmek “dikme işi” < tik- “dikmek” + -mek (360a/10).

tilemek “dileme, isteme işi” < tile- “dilemek, istemek” + -mek (110a/14 - 208a/6) (Aşçı, 2019, s. 867).

tirilmek “dirilme, iyileşme işi” < tiril- “dirilmek, iyileşmek” + -mek (53a/6) (Aşçı, 2019, s. 868).

tolġamaḳ “çevirme işi” < tolġa- “çevirmek” + -maḳ (266a/12).

torġamaḳ “doğrama, kesme işi” < toġra- “doğramak, kesmek” + -maḳ (190b/11).

tökmek “dökme işi” < tök- “dökmek” + -mek (274a/8) (Aşçı, 2019, s. 869).

turmaḳ “durma, kalma işi” < tur- “durmak, kalmak” + -maḳ (60a/6 - 77b/9 - 89b/7).

tutmaḳ “tutma, yakalama işi” < tut- “tutmak, yakalamak” + -maḳ (126b/3 - 142a/12 - 276b/9) (Güner, 2013, s. 150).

tüşürmek “düşürme işi” < tüşür- “düşürmek” + -mek (105a/6 - 211a/8).

tüzelmek “düzelme işi” < tüzel- “düzelmek” + -mek (274b/6).

uçmaḳ “uçma işi” < uç- “uçmak” + -maḳ (277b/7 - 281a/11).

ulġaymaḳ “büyüme, büyüklenme işi” < ulġay- “büyümek” + -maḳ (36a/2 – 42a/14).

urmaḳ “vurma, atma işi” < ur- “vurmak, atmak” + -maḳ (85b/14 - 159b/14) (Taş, 2015, s. 161; Aşçı, 2019, s. 873).

uruşmaḳ “savaşma, vuruşma işi” < uruş- “savaşmak, vuruşmak” + -maḳ (88a/10 - 89b/10 – 105a/3) (Aşçı, 2019, s. 873).

üleşmek “paylaşma işi” < üleş- “paylaşmak” + -mek (293b/4).

yaḳmaḳ “sürme işi” < yaḳ- “sürmek” + -maḳ (109a/3).

yanmaḳ “dönme işi” < yan- “dönmek” + -maḳ (36a/3 – 114a/3 - 186a/6) (Taş, 2015, s. 161; Aşçı, 2019, s. 876).

yasamaḳ “kanun koyma, düzenleme işi” < yasa- “kanun koymak, düzenlemek” + -maḳ (209a/13 - 274b/10 - 370b/1).

yıġılmaḳ “yığılma, toplanma işi” < yıġıl- “yığılmak, toplanmak” + -maḳ (88a/11 - 309a/14) (Aşçı, 2019, s. 882).

yıġışturmaḳ “toplama, biriktirme işi” < yıġıştur- “toplamak, biriktirmek” + -maḳ (179b/6 - 264b/14).

yıġlamaḳ “ağlama işi” < yıġla- “ağlamak” + -maḳ (360b/14) (Aşçı, 2019, s. 883).

yıġmaḳ “yığma, toplama işi” < yıġ- “yığmak, toplamak” + -maḳ (271b/11 - 370b/2).

yıḳmaḳ “yıkma işi” < yıḳ- “yıkmak” + -maḳ (217b/8).

yibérmek “gönderme işi” < yibér- (< ıyıbér- < ıḍıbér- < ıdıbér-) “göndermek” + -mek (176a/4).

yükünmek “boyun eğme, diz çökme işi” < yükün- “boyun eğmek, diz çökmek” + -mek (258b/7).

yürkütmek “ürkütme, korkutma işi” < ürküt- “ürkütmek, korkutmak” + -mek (64b/1).

yürümek “yürüme, sefere çıkma işi” < yürü- “yürümek, ilerlemek, sefere çıkmak” + -mek (54b/5 - 76a/11 - 89b/7).

yürüşmek “sefere çıkma işi” < yürüş- “yürümek, sefere çıkmak” + -mek (55b/15).

zorlamaḳ “zorlama işi” < zorla- (< Far. zor + Türk. la-) “zorlamak” + -maḳ (216b/6 - 333b/12).

Araç-gereç adları:

toḳmaḳ “tokmak” < toḳı- “vurmak” + -maḳ (289a/10) (Güner, 2013, s. 150).

yarmaḳ “para, akçe” < yar- “kesmek” + -maḳ (236a/9) (Sertkaya & Alimov, 2006, s. 72).

Yiyecek adları:

yémek “yemek, yiyecek” < yé- “yemek” + -mek (7a/4 – 29a/14 - 275a/7) (Bodrogligeti, 2001, s. 64).

2.2.27. -mAn

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek araç-gereç adları türetmiştir:

kétmen “kazma, çapa” < két- (< kert-) “kazmak, yontmak” + -men (66a/10) (Şen, 2014, s. 181).

tégirmen “değirmen” < tégir- “çevirmek, döndürmek” + -men (260a/14 - 262a/1 - 328a/7) (Clauson, 1972, s. 486; Güner, 2013, s. 150).

2.2.28. -mAs

Sıfat-fiil ekidir ve adlaşarak üzerine yapım ekleri de alabilmektedir (Argunşah, 2018, s. 131):

bilmeslik “bilgisizlik, cahillik” < bil- “bilmek” + -mes+lik (79b/13) (Eckmann, 2013, s. 113).

içmes “içmeyen” < iç- “içmek” + -mes (240b/14).

saḫlamaslıḳ “korumama, gözetmeme” < saḫla- (< saḳla-) “korumak, muhafaza etmek” + -mas+lıḳ (26a/4).

yaramas “kötü, uygunsuz, faydasız” < yara- “yaramak, uygun olmak” + -mas (15a/2 - 98a/13 - 182b/2) (Argunşah & Yüksekkaya, 2019, s. 108).

yétmes “yetmeyen, ulaşmayan” < yét- “yetmek, ulaşmak” + -mes (36a/2).

2.2.29. -mur

İşlek bir yapıya sahip değildir. Bir örnekte somut ad türetmiştir:

yamġur “yağmur” < yaġ- “yağmak” + -mur (149b/11 - 152a/13 - 224a/6) (Eren, 1999, s. 439).

2.2.30. -(I, U)n

İşlek bir yapıya sahip olan eylemden ad yapım ekidir. Geçişli ve geçişsiz tek ve çift heceli eylem kökleri üzerine gelerek eylemin sonucu veya ürünü olma görevini üstlenen adlar, çok seyrek olarak da sıfatlar türetmiştir (Korkmaz, 2009, s. 101):

-Organ adı türettiği sözcükler:

burun “1. burun, koku alma organı 2. önce” < bur- “kokmak” + -(u)n (149a/1 - 226a/2 – 372b/4) (Gülensoy, 2007, s. 187).

égin “omuz; arka, sırt” < ég- “eğmek, eğilmek” + -(i)n (226a/12) (Eren, 1999, s. 130; Taş, 2015, s. 164).

-Sıfat türettiği sözcükler:

bütün “bütün, hep” < büt- “bitmek, sona ermek, tamamlanmak” + -(ü)n (280a/18) (Eckmann, 2013, s. 53).

kalın “kalın, çok” < kal- “yığılmak, birikmek, artmak” + -(ı)n (78a/10 - 107b/2) (Eckmann, 2013, s. 53).

uzun “uzun” < uza- “uzamak, yükselmek” + -n (260b/10 - 277a/5 - 282a/1) (Clauson, 1972, s. 288).

yaḳın “yakın” < yaḳ- “yaklaşmak” + -(ı)n (66b/5 - 75b/13 - 90a/9) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26).

-Zarf türettiği sözcükler:

tün “gece” < *tü-~tu- “karanlık olmak” + -n (60b/8 - 83a/8 - 98a/10) (Gülensoy, 2007, s. 946).

yan “yan” < ya- “yaklaşmak” + -n (64a/13 – 69b/8) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26).

-Bitki adı türettiği sözcükler:

ékin “ekin” < ék- “ekmek” + -(i)n (138b/12 - 139b/3 - 141a/7) (Eckmann, 2013, s. 53).

-Soyut ve somut ad türettiği sözcükler:

oyun “oyun” < oy- “oynamak, sıçramak” + -(u)n (353a/2 - 353b/1) (Gülensoy, 2007, s. 644).

san “sayı” < sa- “saymak” + -n (254a/4) (Taş, 2015, s. 164; Argunşah, 2018, s. 131).

talan “talan, yağma” < tala- “talan etmek, yağmalamak” + -n (51a/6 - 57a/6 - 202b/12) (Eren, 1999, s. 392).

tütün “duman” < tüt- “tütmek” + -(ü)n (141b/6 - 161b/12 - 203b/3) (Eckmann, 2013, s. 54).

yaġın “yağmur, yağış” < yaġ- “yağmak” + -(ı)n (139a/8 - 226a/9 - 250a/5) (Eckmann, 2013, s. 54).

yıġın “yığın, küme” < yıġ- “yığmak, biriktirmek” + -(ı)n (44a/3) (Güner, 2013, s. 152).

2.2.31. -nçḳa

Bitki adı türetmede kullanılan eklerdendir (Eren, 1999, s. 457). İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte tespit edilmiştir:

yorunçḳa "yonca" < yoru- "yürümek" + -nçḳa (216a/14) (Eren, 1999, s. 457).

2.2.32. -(I, U)r

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek eylemin bildirdiği işin sonucu olan adlar türetir (Güner, 2013, s. 152). Bununla birlikte sıfatlar da türetmektedir:

-Sıfatlar:

aġır "ağır" < aġ- "kaldırmak" + -(ı)r (226a/) (Gülensoy, 2007, s. 53).

-Meslek adları:

ılgar "akıncı" < ılga- "atla saldırmak" + -r (261a/1 - 304a/3 - 332b/6) (Eren, 1999, s. 183).

-Yer adları:

çuḳur "çukur" < çuk- "kazmak, çukurlaştırmak" + -(u)r (291a/3 - 341a/3 - 367b/7) (Güner, 2013, s. 152).

2.2.33. -sı

İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte sıfat türetmiştir:

yassı "yassı" < yas- "yaymak, yassıltmak" + -sı (14a/7 - 97b/10) (Gülensoy, 2007, s. 1080).

2.2.34. -Iş, -Uş, -ş

Geçişli ve geçişsiz eylem kök veya gövdeleri üzerine gelerek genellikle eylemin sonucu olan soyut adlar türetir. Bununla birlikte somut ad, araç-gereç, meslek ve organ adı da türetmiştir:

-Soyut ad türettiği sözcükler:

alış "alış" < al- "almak" + -ış (223a/10) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26).

atışlıġ "ok atımında usta, mahir" < at- "atmak, fırlatmak" + -ış++lıġ (175a/11) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26).

ayrılış “ayrılış” < ayrıl- “ayrılmak” + -ış (233b/2).

baḳışlıġ “bakışlı, bakan” < baḳ- “bakmak” + -ış+lıġ (301a/1) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26).

bériş “veriş” < bér- “vermek” + -iş (223a/10).

çapḳulaş “çarpışma, vuruşma” < çapḳula- “dövüşmek, vuruşmak” + -ş (40a/13) (Bodrogligeti, 2001, s. 68).

çıḳış “çıkış” < çıḳ- “çıkmak” + -ış (136a/5 - 140a/2 - 340b/12) (Güner, 2013, s. 153).

ḳatılış “birleşim yeri, birleşme” < ḳatıl- “katılmak, birleşmek” + -ış (123a/15 - 130b/7 - 131a/9).

kéliş “geliş” < kél- “gelmek” + -iş (112b/3 - 264b/14 - 311a/5) (Bodrogligeti, 2001, s. 68).

kéŋeş “danışma, istişare” < kéŋe- “danışmak, görüşmek” + -ş (145a/9 - 244a/5 - 264a/9) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 26; Taş, 2015, s. 171).

körünüş “huzura kabul, görüşme (meclis)” < körün- “görünmek” + -üş (119b/15 - 188b/10 - 357a/3).

oḳuş “okuyuş” < oḳu- “okumak” + -ş (190a/6).

ötüş “geçiş” < öt- “geçmek” + -üş (336b/11).

talaş “dalaş, kavga” < tala- “yağmalamak, talan etmek” + -ş (19b/2 - 100b/9 - 124b/3).

tartış “mücadele” < tart- “mücadele etmek” + -ış (59b/9) (Aka, 2014, s. 40).

turuş “muharebe, karşı koyma” < tur- “karşı koymak” + -uş (44a/4 - 69b/6 - 112a/8).

tükeniş “bitiş, tükeniş” < tüken- “tükenmek, bitmek” + -iş (180a/3 - 330b/2 - 339b/2).

uruş “vuruş, savaş” < ur- “vurmak” + -uş (70b/2 - 91b/6 - 92a/7) (Bodrogligeti, 2001, s. 68).

ülüş “hisse, pay” < ül- “bölmek, paylaştırmak” + -üş (31a/5) (Bodrogligeti, 2001, s. 68).

yanış “dönüş” < yan- “dönmek” + -ış (370a/3) (Taş, 2015, s. 172).

yaraş “barış, uygunluk” < yara- “yaramak, uygun olmak” + -ş (51a/1 - 74a/5 - 229a/15) (Bodrogligeti, 2001, s. 68; Eckmann, 2013, s. 55).

yığılış “yığılma, toplanma” < yığıl- “yığılmak, toplanmak” + -ış (267a/5).

yügürüş “koşma, koşuş” < yügür- “koşmak” + -üş (276a/14).

yürüş “yürüyüş, sefer” < yürü- “yürümek, sefer etmek” + -ş (148b/7 - 204a/6 - 226b/13) (Argunşah, 2018, s. 129).

-Somut ad türettiği sözcükler:

bağış “bağdaş” < bağı- “kapanmak, kilitlenmek” + -ş (34a/9).

éniş “bayır, iniş” < én- “inmek” + -iş (42a/2 - 147b/11 - 147b/12) (Hacıeminoğlu, 1997, s. 52).

-Araç-gereç adı türettiği sözcükler:

kiriş “ok kirişi, yay” < kér- “germek” + -iş (68a/8) (Gülensoy, 2007, s. 526).

-Meslek adı türettiği sözcükler:

yatış “gece gözcüsü, hükümdarın oda bekçisi” < yat- “yatmak, uyumak” + -ış (216a/15) (Çağma, 2020, s. 160).

-Organ adı türettiği sözcükler:

tiş “diş” < *ti- “dik olmak” + -ş (251a/13 - 275a/6).

2.2.35. -(I, U)t

İşlek bir yapıya sahip değildir. Babürnâme’de sınırlı sayıda sözcük türeten ekin işlevi şöyledir:

-Yer adları türetir:

kéçit “geçit” < kéç- “geçmek” + -(i)t (14a/7 - 65a/9) (Eckmann, 2013, s. 55).

-Somut adlar türetir:

bulut “bulut” < bulu- “bulutlanmak” + -t (376b/2) (Gülensoy, 2007, s. 182).

2.2.36. -v

-GU ekinin ünlüsünün düşmesi ve -G sesinin sızıcılaşarak -v olmasıyla meydana gelmiştir (Argunşah, 2018, s. 131). İşlek bir yapıya sahip olmayan ek bir örnekte akrabalık adı türetmiştir:

küyev “güvey, damat” < küẕe- (< küde-) “korumak, gözetmek” + -v (176a/5 - 186b/4 - 214b/4) (Argunşah, 2018, s. 131).

2.2.37. -vul, -avul

Moğolca kökenli olan ek Türkçe kelimelere de gelebilmektedir (Eckmann, 2013, s. 56). Ancak birkaç örnekte görülen ek yaygın bir kullanım alanına sahip değildir:

ḳaravul “karakol; bekçi, nöbetçi asker” < ḳara- “bakmak” + -vul (183b/4 - 205a/12 - 243b/12) (Eckmann, 2013, s. 56).

yasavul “çavuş, zabıta” < yasa- “kanun koymak, düzenlemek” + -vul (371b/9 - 375b/7) (Argunşah, 2018, s. 131).

2.2.38. -y

İşlek bir yapıya sahip değildir. Bir örnekte tespit edilmiştir:

toy “düğün, şenlik, ziyafet” < *to- “doymak” + -y (10b/3 – 20a/3) (Gülensoy , 2007, s. 921).

2.2.39. -(I, U)z

Babürnâme’de sıfat, zamir, soyut ad, organ ve alet adları türetmiştir:

-Organ adları:

aġız “ağız” < aġı- “konuşmak, söylemek” + -z (195a/8 - 258b/15) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 27).

boġuz “boğaz” < boġ- “boğmak, boğumlamak” + -(u)z (279b/18) (Eckmann, 2013, s. 56).

köz “göz” < *kö- “görmek” + -z (64a/6 - 79b/6 - 80b/2) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 17).

müŋüz “boynuz” < büŋ- “boynuz vurmak, süsmek” + -(ü)z (25a/9 - 276a/13) (Paçacıoğlu, 2016, s. 464).

tiz “diz” < *ti- “dik olmak” + -z (18b/6 - 118a/10) (Güner, 2013, s. 155).

-Soyut adlar:

söz “söz” < *sö- “söylemek” + -z (256b/7 - 258b/15 - 278b/7) (Hacıeminoğlu, 2013, s. 126).

-Zamirler:

öz “kendi” < ö- “düşünmek” + -z (50b/7 - 56b/8 - 80b/3) (Güner, 2013, s. 155).

-Sıfatlar:

sémiz “semiz, besili” < sém- “tıka basa yemek” + -(i)z (142a/3 - 195b/5 - 204a/10) (Güner, 2013, s. 155).

-Alet adları:

ḳopuz “ozanların çaldığı telli Türk sazı” < kop- “çınlamak, yankı vermek” + -(u)z (22a/8) (Gülensoy, 2007, s. 541).

SONUÇ

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Doğu Türklüğünün ortak yazı ve konuşma dili olmuştur. Yaklaşık 500 yılı kapsayan bu süreçte Çağatay Türkçesi ile birçok eser ortaya konmuştur. Bu eserler içerisinde yer alan ve bir padişahın kendi ağzından kaleme alınan Babürnâme'nin yeri oldukça önemlidir. Eser içerisinde sadece Türkoloji'nin değil, diğer birçok bilim dalının ilgi alanına girebilecek zengin bir konu dağılımı olduğu görülmektedir. Nitekim eser; tarih, sanat, coğrafya, sosyoloji, astroloji, meteoroloji, sağlık, bitki bilimi, hayvan bilimi ve köken bilimi gibi birçok konudaki söz varlığını bünyesinde barındırmaktadır. Böylece eserin içerikle birlikte dil malzemesi açısından da oldukça zengin bir mahiyet taşıdığı görülmektedir.

Bu çalışmada Babürnâme'de yer alan ve bununla birlikte addan ad ve eylemden ad yapım eki almış olan toplam 1214 madde başı sözcük yer almaktadır. Bu sözcükler içerisinde birden fazla yapım eki alan sözcüklerden bazıları yalnız bir örnek şeklinde metin içerisinde yer aldığı için iki farklı ek altında incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu sözcükler şunlardır: *aşlıġsızlık* "erzaksızlık", *azaġlaḳ* "azıcık, az bir miktar", *baḳışlıġ* "bakan", *baḳmaḳlıḳ* "bakma, bakış", *batġaḳlıġ* "bataklık", *bélgülüg* "belirli", *bilmeslik* "bilgisizlik, cahillik", *bolumsız* "uygun olmayan, lâyık olmayan", *buzuḳçılıḳ* "bozgunculuk", *çırmaḳlıġ* "sarılmış, sarılı durumda olan", *çüçümenrek* "daha tatlı", *ḳatmaḳlıḳ* "katma, katış", *saḫlamaḳ* "koruma, muhafaza etme işi", *saḫlamaslıḳ* "korumama, gözetmeme", *sanaḳlıġ* "saygılı", *sıġġusız* "sığmaz, sığmayan", *sınçısız* "deneyimsiz", *uyḳusızlıḳ* "uykusuzluk", *yaşurun* "gizli, gizlice", *yégülük* "yiyecek, yemeklik", *yémiş* "yemiş, meyve", *yulduz* "yıldız".

Çalışma içerisinde yer alan sözcükler "1. Addan Ad Yapım Ekleri, 2. Eylemden Ad Yapım Ekleri" olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Tespit edilen sözcüklerden hareketle en fazla yapım eki *Addan Ad Yapım Ekleri* içerisinde yer

almakla birlikte toplam 51 tanedir. Bu ekler içerisinde sözcük türetmede en işlek olan ek sıralaması şöyledir*: +lIK, +lUK* (283), *+lIG, +lUG* (150), *+rAK* (98), *+KI* (52), *+CI* (25), *+sIz* (23), *+CA* (17), *+GInA, +KInA* (16).

Diğerlerine nazaran daha az işlek yapıda olan ve bir örnek barındıran ekler şunlardır: *+An, +çın, +DAm, +GAç, +GUn, +KUn, +lan, +nek, +rA¹, +rA², +sI¹, +yin.*

Çalışma içerisinde yer alan *Addan Ad Yapım Ekleri* ve bu eklerin sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

ADDAN AD YAPIM EKLERİ	SAYI
1. +A	3
2. +Aç	4
3. +AK	10
4. +ALA	2
5. +An	1
6. +Aŋ	2
7. +Ar, +rAr	4
8. +Av	3
9. +CA	17
10. +CAk	2
11. +CI	25
12. +çın	1
13. +çUK	3
14. +dAk	2
15. +DAm	1
16. +DAş	3
17. +dIz, +dUz	2
18. +GA, +KA	3
19. +GAç	1
20. +GArU, +KArU	4
21. +GI, +GU, +KI	4
22. +GInA, +KInA	16

23. +GUn, +KUn	1
24. +I	2
25. +K	2
26. +KI	52
27. +l	2
28. +lA	4
29. +lAK, +lAG	7
30. +lan	1
31. +lAy	2
32. +lIG, +lUG	150
33. +lIK, +lUK	283
34. +(I, U)m	3
35. +mAn	3
36. +mIş	2
37. +(I, U)n¹	4
38. +(I, U)n²	4
39. +nek	1
40. +(I)nçI, +(U)nçU	7
41. +rA¹	1
42. +rA²	1
43. +rAK	98
44. +sI¹	1
45. +sI²	2
46. +sIz	23
47. +(I)ş	2
48. +t	3
49. +ta, +tu	2
50. +tık, +tuk; +dIk	3
51. +yin	1

Eylemden Ad Yapım Ekleri içerisinde 39 tane ek bulunmaktadır. Bu ekler içerisinde sözcük türetmede en işlek olan ek sıralaması şöyledir: *-mAK* (109), *-GAn,* -

KAn (82), *-(I, U)K* (50), *-Iş, -Uş, -ş* (29), *-(I, U)G, -(I, U)K* (22), *-(I, U)n* (15), *-GU, -KU* (13), *-AK* (11), *-A* (11), *-I, -U*^{I} (11).

Diğerlerine nazaran daha az işlek yapıda olan ve bir örnek barındıran ekler şunlardır: *-al, -am, -At, -çı, -çuḳ, -egeç, -ġur, -mur, -nçḳa, -sı, -v, -y*.

Eylemden Ad Yapım Ekleri içerisinde yer alan eklerden *-vul, -avul* ekinin Moğolcadan alıntı olduğu ve bu eklerle "ḳaravul ve yasavul" sözcüklerinin türetildiği görülmektedir. Diğer *Eylemden Ad Yapım Ekleri* ise Türkçe kökenlidir.

Çalışma içerisinde yer alan *Eylemden Ad Yapım Ekleri* ve bu eklerin sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

EYLEMDEN AD YAPIM EKLERİ	**SAYI**
1. -A	11
2. -AK	11
3.-al	1
4. -am	1
5. -An	8
6. -At	1
7. -(I)ç	3
8. -çek	1
9. -çı	1
10. -çuḳ	1
11. -egeç	1
12. -(I, U)G, -(I, U)K	22
13. -GA, -KA	8
14. -GAK, -KAK	6
15. -GAn, -KAn	82
16. -GU, -KU	13
17. -GUçI	8
18. -GUn	9
19. -ġur	1

20. -I, -U¹	11
21. -I, -U²	2
22. -Iş, -Uş, -ş	29
23. -(I, U)K	50
24. -l	8
25. -(I, U)m	13
26. -mA	9
27. -mAK	109
28. -mAn	2
29. -mAs	5
30. -mur	1
31. -(I, U)n	15
32. -nçḳa	1
33. -(I, U)r	4
34. -sı	1
35. -(I, U)t	2
36. -v	1
37. -vul, -avul	2
38. -y	1
39. -(I, U)z	9

Çalışma içerisinde bulunan ekler ele alınırken sözcükler üzerinden işlevleri belirlenmiştir. Eklerin işlevlerinden hareketle çalışma içerisinde yer alan sözcüklerin sınıflandırılması şöyledir: *Sıfatlar, Zarflar, Edatlar, Zamirler; Soyut Adlar, Somut Adlar; Akrabalık Adları, Araç-Gereç/Alet Adları, Bitki Adları, Boy Adları, Cinsiyet Bildiren Adlar, Dil Adları, Dinle İlgili Adlar, Giyecek/Eşya Adları, Hastalık Adları, Hayvan Adları, Meslek Adı ve Uğraşı Alanı Gösteren Adlar, Organ Adları, Ölçü, Uzunluk ve Mesafe Bildiren Adlar, Renk Adları, Rütbe, Makam ve Unvan Bildiren Adlar, Sayı Adları, Topluluk Adları, Yer/Mekân Adları, Yiyecek ve İçecek Adları, Zaman Adları.*

Toplam 26 grupta incelenen sözcüklerin sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

GRUP	SAYI
Sıfatlar	421
Zarflar	85
Edatlar	4
Zamirler	1
Soyut Adlar	358
Somut Adlar	40
Akrabalık Adları	10
Araç-Gereç/Alet Adları	34
Bitki Adları	8
Boy Adları	2
Cinsiyet Bildiren Adlar	1
Dil Adları	3
Dinle İlgili Adlar	2
Giyecek/Eşya Adları	18
Hastalık Adları	3
Hayvan Adları	13
Meslek Adı ve Uğraşı Alanı Gösteren Adlar	64
Organ Adları	27
Ölçü, Uzunluk ve Mesafe Bildiren Adlar	4
Renk Adları	4
Rütbe, Makam ve Unvan Bildiren adlar	21
Sayı Adları	20
Topluluk Adları	7
Yer/Mekân Adları	47
Yiyecek ve İçecek Adları	12
Zaman Adları	6

Yukarıda yer alan tablodan hareketle en çok sözcüğün yer aldığı grup sırasıyla şöyledir: *Sıfatlar* (421), *Soyut Adlar* (358), *Zarflar* (85), *Meslek Adı ve Uğraşı Alanı Gösteren Adlar* (64), *Yer/Mekân Adları* (47), *Somut Adlar* (40), *Araç-Gereç/Alet Adları* (34), *Organ Adları* (27), *Rütbe, Makam ve Unvan Bildiren Adlar* (21), *Sayı Adları* (20), *Giyecek/Eşya Adları* (18), *Hayvan Adları* (13), *Yiyecek ve İçecek Adları* (12), *Akrabalık Adları* (10), *Bitki Adları* (8), *Topluluk Adları* (7), *Zaman Adları* (6), *Edatlar* (4), *Ölçü, Uzunluk ve Mesafe Bildiren Adlar* (4), *Renk Adları* (4), *Dil Adları* (3), *Hastalık Adları* (3), *Boy Adları* (2), *Dinle İlgili Adlar* (2), *Zamirler (1), Cinsiyet Bildiren Adlar* (1).

Sayısal bakımdan ifade edilen bu sözcük grupları içerisinde değerlendirilen sözcüklerin durumu ise şöyledir:

-*Sıfatlar;* "1. Niteleme sıfatları, 2. Belirsizlik sıfatları, 3. Karşılaştırma ve üstünlük bildiren sıfatlar, 4. Sıfat yapan "ki" ile meydana gelen sıfatlar" başlığı altında değerlendirilmiştir. Sıfatlar içerisinde toplam 421 sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerden 314 tanesi *Niteleme sıfatı*, 51 tanesi *Sıfat yapan "ki" ile meydana gelen sıfatlar*, 44 tanesi *Karşılaştırma ve üstünlük bildiren sıfatlar*, 12 tanesi ise *Belirsizlik sıfatları* içerisinde yer almaktadır. Örnekler şöyledir:

1. Niteleme sıfatları: *aġır* "ağır", *aḳḳına* "bembeyaz", *alġan* "alan", *analıġ* "anneli", *andâmlıġ* "boylu", *Andicânlıġ* "Endicanlı", *arġadallıġ* "geçitli", *aruḳ* "yorgun, zayıf", *âşyânlıġ* "katlı", *ataġlıġ* "namlı, onurlu", *atalıġ* "atalı, babalı", *atanġan* "atanan, ad verilen", *atışlıġ* "ok atımında usta, mahir", *atlıġ¹* "adlı, unvanlı", *atlıġ²* "atlı, atı olan", *aṭvârlıġ~ atvârluġ* "tavırlı", *ayırġan* "ayıran", *ayrılġan* "ayrılan", *aytılġan* "söylenilen, söylenilmiş olan", *aytḳan* "söyleyen", *aytmaġan* "söylemeyen", *ayvânlıġ* "eyvanlı, büyük salonlu", *baġdaysız* "düz, meyilsiz", *baġlaġan* "bağlayan", *baḳışlıġ* "bakışlı, bakan", *barġan* "varan, giden", *basılġan~ basalġan* "bastırılan, ayakla çiğnenen", *başlıġ¹* "başlı, lideri olan", *başsız* "başıboş", *bélgülüg* "belirli", *berglig* "yapraklı", *bérgüçi* "verici, veren", *bérkilgen* "sağlamlaştırılan, sağlamlaştırılmış olan", *béyik* "büyük", *Bheralig* "Bihreli", *bışıġ* "olgun, pişmiş", *bilekçe* "bilek kalınlığında", *bilgen* "bilen", *bilgülüg* "bilgili", *bililmegen* "bilinmeyen", *bilimlig* "bilgili, arif, zeki", *birkine* "biricik", *bitilgen* "yazılan, yazılmış olan", *bolġan* "olan", *bolmaġan* "olmayan", *bolumsız* "uygun olmayan, lâyık olmayan", *boyluġ* "boylu", *bulutluġ* "bulutlu", *bunyâdlıġ* "esaslı, temelli", *buzavlıġ* "buzağılı, yavrulu", *buzuḳ* "yıkık,

harap", *bükri* "bükük, bükülmüş", *bütken* "inanan", *cam'iyatlıġ* "cemiyetli", *cangallıġ* "ormanlı, ağaçlı", *cebelig* "zırhlı", *cebesiz* "zırhsız", *cergelig* "rütbeli", *cilavluġ* "doludizgin", *cilavsız* "yularsız, gemsiz", *cussalıġ* "cüsseli, kalıplı", *çaşmalıġ* "çeşmeli, kaynaklı", *çaşnîlıġ* "latif, tatlı", *çériglig* "çerili, ordulu", *çıḳḳan* "çıkan", *çıḳmaġan* "çıkmayan", *çıraylıġ* "güzel", *çırmaḳlıġ* "sarılmış, sarılı durumda olan", *çihralig* "çehreli, yüzlü", *çuhrasız* "oğlansız", *çüçük* "tatlı", *dâ'iyalıġ* "arzulu, iddialı", *darîçalıġ* "pencereli", *dégüçi* "anlatıcı, anlatan", *diraḫtlıġ* "ağaçlı", *égerlig* "eyerli", *égri* "eğri", *éltken* "ileten, götüren", *érigen* "eriyen", *érklig* "güçlü, kuvvetli", *éşiklig* "kapılı", *éşitkünçi* "işiten", *favvâralıġ* "fıskiyeli", *faẓîlatlıġ* "faziletli", *gullüg* "benekli", *gumânlıġ* "şüpheli, kuşkulu", *ḫâṣṣiyyatlıġ* "kuvvetli, tesirli", *havâlıġ* "havalı, havadar", *havaslıġ* "hevesli, istekli", *havassız* "hevessiz, isteksiz", *haysiyyatlıġ* "şerefli, onurlu", *ḫazânlıġ* "sonbaharlı", *himmatlıġ* "ihsanlı, ihsan sahibi", *ḥisâblıġ* "hesaplı, uygun", *ḫizânalıġ* "hazineli", *ḫoşhavâlıġ* "güzel havalı", *ḫoşḫuluġ* "iyi huylu, iyi tabiatlı", *ḫoyluġ* "huylu, yaradılışlı", *Ḫurâsânlıġ* "Horasanlı", *ısıġ* "sıcak", *i'tibarlıġ* "itibar sahibi, değerli", *i'tiḳâdlıġ* "itikatlı, inançlı" *i'timâdlıġ* "itimatlı, güvenli", *içmes* "içmeyen", *iḥtiyâclıġ* "ihtiyaç sahibi, zaruret içinde bulunan", *itlig* "köpekli, köpek sahibi", *ḳâbiliyyatlıġ* "yetenekli, becerikli", *ḳaçḳan* "kaçan", *ḳalġan* "kalan", *kalın* "kalın, çok" *ḳanlıġ* "kanlı, kan davasında taraf olan kimse", *ḳarlıġ* "karlı", *ḳatıġ* "katı, sert, kuvvetli", *ḳatḳan* "sert", *ḳaytḳan* "geri dönen", *ḳaznaḳlıġ* "oymalı, kazılmış olan", *kécimlig* "zırhlı", *kéçken* "geçen", *kéçürgen* "geçiren", *kélgen* "gelen", *kémesiz* "gemisiz", *kentlig* "kentli, köylü", *képeneklig* "yağmurluklu", *képeneksiz* "yağmurluksuz", *kéreklig* "gerekli", *kétken* "giden", *ḳılġunçı* "yapan, eden", *ḳılıçlıġ* "kılıçlı", *ḳılmaġan* "yapmayan, etmeyen", *ḳısḳa* "kısa", *ḳışlaġan* "kışlayan", *ḳıyıḳ* "çekik, eğri", *kiçik ~ küçük* "küçük", *kiçikkine* "küçücük", *kiçikrekkine* "küçükçe, küçücük", *kifâyatlıġ* "yeterli, muktedir", *kindiklig* "göbekli", *kirgen* "giren", *kirmegen* "girmeyen", *ḳorġanlıġ* "kaleli, hisarlı", *ḳorḳaḳ* "korkak", *ḳoyġan* "koyan, bırakan", *köçken* "göçen", *kömeksiz* "yardımsız", *köŋüllüg* "gönüllü", *körgen* "gören", *körmegen* "görmeyen", *körsetküçi* "gösteren", *kötergen* "kaldıran", *közlüg* "gözlü", *ḳuruḳ* "kuru", *ḳutluġ* "kutlu, uğurlu", *küçlüg* "güçlü, kuvvetli", *külegeç* "güleç, güler yüzlü", *küregen* "kaçan, kaçmış olan", *Lâhavrluġ* "Lâhûrlu", *lizzatlıġ* "lezzetli, tatlı", *mâllıġ* "varlıklı, varlık sahibi kimse", *Marġînânlıġ* "Merginanlı", *martabalıġ* "dereceli, rütbeli", *maşaḳḳatlıġ* "zahmetli, sıkıntılı", *mavclıġ* "dalgalı", *mazalıġ* "tatlı, zevkli", *mazhablıġ*

“mezhepli”, *Navandâklıġ* “Navandaklı”, *oġrı* “hırsız”, *oġulluġ* “evlatlı, evlat sahibi”, *oḳlaġan* “oklayan”, *oḳluġ* “oklu”, *oḳuġan* “okuyan”, *oḳuġunçı* “okuyan, okuyucu”, *olturġan* “oturan”, *olturulġan* “oturulan”, *otunluġ* “odunlu, ağaçlı”, *oyġanġan* “uyanan”, *ölgen* “ölen”, *öltürgen* “öldüren”, *öltürgüçi* “öldürücü, öldüren”, *ölüg* “ölü”, *örgengen* “alışan, alışmış olan”, *ötken* “geçen”, *pârçaġına* “parçacık”, *puştalıġ* “tepeli”, *ra‘iyyatlıġ* “riayetli, bağlı”, *raḫtlıġ* “eşyalı”, *ranglıġ~ ranglig* “renkli”, *sabzalıġ* “sebzeli”, *ṣafâlıġ* “rahat ve huzur veren”, *ṣafâsız* “rahatsız, huzursuz”, *saġrılıġ* “derili”, *ṣâḥib-tacribalıġ* “tecrübe sahibi olan”, *saḳallıġ ~ saḳḳallıġ* “sakallı”, *sâḳlıġ* “saplı”, *salġuçı* “yayan, seren”, *sâmânlıġ* “servet sahibi, varlıklı”, *Samarkandlıġ* “Semerkantlı”, *sanaḳlıġ* “saygılı”, *sançma* “işleme”, *sangrezalig* “taşlı, taş döşeli”, *sarancâmlıġ* “sonlu, akıbetli”, *savuḳ* “soğuk”, *sâyalıġ* “gölgeli”, *sémiz* “semiz, besili”, *sévgülüg* “sevimli”, *sıġġusız* “sığmaz, sığmayan”, *sınçısız* “deneyimsiz”, *sındırulġan* “kırdırılan, kırdırılmış olan”, *sınuḳ* “kırık”, *si-bergelig* “yoncalı”, *siyâḳlıġ* “şekilli, üsluplu”, *soyuḳ* “az, seyrek”, *sözlüg* “sözlü”, *suluġ* “sulu”, *susız* “susuz”, *sutûnluġ* “sütunlu”, *şubhalıġ* “şüphe uyandıran, kuşku veren”, *ta‘aṣṣubluġ* “aşırı tutkulu”, *ṭab‘lıġ* “tabiatlı, huylu”, *tâblıġ* “ışıklı”, *tacribalıġ* “görmüş, geçirmiş, deneyim sahibi”, *tadbîrlıġ* “tedbirli, önlemini zamanında alan”, *talaġan* “talan eden, yağmalayan”, *talaşsız* “kavgasız”, *talatḳan* “yağmalanmış”, *tanalıġ* “tanelerden oluşan, taneli”, *tanıḳ* “tanıdık; tanık”, *tapḳan* “bulan”, *targına* “daracık”, *ṭarḥlıġ* “düzenli, planlı”, *tartḳan* “çeken; mücadele eden”, *taşlıġ* “taşlı”, *tavahhumluġ* “kuşku duyan, kuruntulu”, *téggen* “ulaşan, isabet eden”, *tégirme* “yuvarlak”, *témürlüg* “demirli”, *tépilgen* “tepilen, ayakla çiğnenen”, *téşük~ töşük~ tüşük* “delik, yarık”, *tıġılġan* “birleştirilen, birleştirilmiş olan”, *tik* “dik”, *tikenlig* “dikenli”, *tilegen* “dileyen”, *tirig* “diri”, *toġrı* “doğru, karşı”, *tolġamasız* “çevirmesiz, kuşatmasız”, *topçaḳlıġ* “alaca atlı”, *tökülgen* “dökülen”, *törelig* “töreli, töreye uygun”, *törlüg* “türlü, çeşitli”, *tumşuḳluġ* “çıkıntılı”, *turġan* “duran”, *Turkistânlıġ* “Türkistanlı”, *turşġına* “ekşi”, *tuta* “bitişik, birleşik”, *tutḳan* “tutan, alıkoyan”, *tutulġan* “tutulan”, *tutunġan* “tutunan”, *tügmelig* “düğmeli”, *tükengen* “tükenen”, *tüşken* “düşen”, *tüşürgüçi* “düşürücü, düşüren”, *tüzelgen* “düzelen”, *uçḳan* “uçan, yıkılan”, *uluġ* “büyük, ulu, yüce”, *uluġḳına* “büyükçe”, *uruşġuçı* “savaşçı, savaşan”, *uruşḳunçı* “savaşan, savaşçı”, *uruşsız* “savaşsız”, *uşaḳ* “ufak, küçük”, *uyḳuluġ* “uykulu”, *uzaḳ* “uzak”, *uzun* “uzun”, *üpçinlig* “zırhlı”, *üylüg* “evli, çadırlı”, *üzülgen* “kesilen, koparılan”, *vaṣî‘mulklüg* “geniş memleketli”, *vaż‘lıġ* “duruşlu, tavırlı, biçimli”,

vilâyatlıġ “vilayetli, memleketli”, *yaḫşı* “iyi, güzel”, *yaḫşıġına* “hoşça, güzelce”, *yaḳın* “yakın”, *yaḳḳu* “hoş, güzel”, *yalaŋ* “yalın, çıplak”, *yalaŋaç* “çıplak”, *yalaŋaçlaġuçı* “soyucu, soyan”, *yalġan* “yalan”, *yamġurluġ* “yağmurlu”, *yaŋı* “yeni”, *yaraġlıġ* “silahlı, donanımlı”, *yaraġsız* “silahsız, zırhsız”, *yaralıġ* “yaralı”, *yaramas* “kötü, uygunsuz, faydasız”, *yarılġan* “yarılan”, *yarım* “yarım”, *yasal* “saf, askerî düzen”, *yassı* “yassı”, *yaşlıġ* “yaşlı, ihtiyar”, *yavuḳ* “yakın”, *yavuḳça* “yakınca”, *yaylıġ* “yaylı”, *yéŋil* “hafif”, *yérlig* “yerli”, *yétmes* “yetmeyen, ulaşmayan”, *yıġaçsız* “ağaçsız”, *yıḳılġan* “yıkılan”, *yıḳılmaġan* “yıkılmayan”, *yıraḳ* “uzak”, *yibérgen* “gönderen”, *yoġan* “kalın, yoğun”, *yolsız* “yolsuz, konaksız”, *yumşaḳ* “yumuşak”, *yügürük* “hızlı, çabuk”, *yüklüg* “yüklü, yüklenmiş olan”, *yüreksiz* “yüreksiz, cesaretsiz”, *yürügen* “yürüyen, sefere çıkan”, *yüzlüg* “yüzlü”, *zahrlıġ* “zehirli”.

2. Belirsizlik sıfatları: *artuḳ* “fazla”, *artuḳsı* “çok fazla”, *azaġlaḳ* “azıcık, bir miktar”, *azġına* “azıcık, çok az”, *barça* “bütün, hepsi”, *başḳa* “başka”, *bütün* “bütün, hep”, *néçe* “birçok, bazı”, *öksük* “eksik”, *özge* “başka”, *özgeçe* “başkaca”, *tutam* “tutam”.

3. Karşılaştırma ve üstünlük bildiren sıfatlar: *‘âcizraḳ* “daha güçsüz”, ‘*âlîraḳ* “daha yüksek”, *aḳraḳ* “daha ak”, *beadabânaraḳ* “biraz edepsizce”, *beandâmraḳ* “daha biçimsiz”, *berangraḳ* “daha renksiz”, *béyikrek* “daha büyük”, *bulandraḳ* “daha yüksek”, *darandaraḳ* “daha yırtıcı”, *duruştgûyraḳ* “daha kaba konuşan”, *duruştraḳ* “daha kaba”, *girdraḳ* “daha yuvarlak”, *hamvârraḳ* “daha uygun”, *ḫarâbraḳ* “daha yıkık, daha harap”, *ḫoşrangraḳ* “daha hoş renkli”, *i‘tibârraḳ* “daha itibarlı”, *inçkerek* “daha ince”, *kamâbraḳ* “suyu daha az”, *kamḥâṣilraḳ* “daha az mahsullü”, *ḳararaḳ* “daha kara”, *kéŋrek* “daha geniş”, *ḳısḳaraḳ* “daha kısa”, *ḳızılraḳ* “daha kızıl” *kiçikrek* “daha küçük”, *ḳobaraḳ* “daha kalın”, *maşhûrraḳ* “daha ünlü, daha şöhretli”, *mu‘tabarraḳ* “daha saygın, daha itibarlı”, *mulâyimraḳ* “daha yumuşak”, *nâḳişraḳ* “daha eksik, daha noksan”, *nişîbrek* “daha meyilli”, *purbergrek* “daha yapraklı”, *ravşanraḳ* “daha parlak”, *rûstâ’îraḳ* “daha kaba”, *toġrıraḳ* “daha doğru”, *tundraḳ* “daha sert, daha kuvvetli”, *turşraḳ* “daha ekşi”, *tüzrek* “daha düz”, *uzunraḳ* “daha uzun”, *yaḫşıraḳ* “daha iyi, daha güzel”, *yamanraḳ* “daha kötü”, *yassıraḳ* “daha düz”, *yaşılraḳ* “daha yeşil”, *yumşaḳraḳ* “daha yumuşak”, *zabûnraḳ* “daha güçsüz, daha zayıf”.

4. Sıfat yapan “ki” ile meydana gelen sıfatlar: *Âgradaḳı* “Agra’daki”, *aġzıdaḳı* “ağzındaki”, *alıdaḳı* “önündeki”, *aralıḳdaḳı* “aralıktaki”, *arasıdaḳı* “arasındaki”, *argtaḳı* “iç kaledeki”, *arḳasıdaḳı* “arkasındaki”, *aṭrâfıdaḳı* “çevresindeki, etrafındaki”, *avvalḳı* “önceki”, *bavurçıḫanadaḳı* “yemekhanedeki”, *bizdaḳı* “bizdeki”, *burunḳı* “önceki”, *canûbundaḳı* “güneyindeki”, *dâmanasıdaḳı* “dağ eteğindeki”, *Dihlîdaḳı* “Dehli’deki”, *éligimdaḳı* “elimdeki”, *Hindûstândaḳı* “Hindistan’daki”, *ḥiṣârdaḳı* “hisardaki”, *içideki* “içindeki”, *içkeriki* “içteki, içerideki”, *ilgeriki* “ileriki”, *Kâbuldaḳı* “Kâbil’deki”, *ḳandaḳı* “neredeki”, *ḳaşımdaḳı* “katımdaki, huzurumdaki”, *kémedeki* “gemideki”, *kéyinki* “sonraki, arkadaki”, *ḳışḳı* “kışınki”, *ḳorġandaḳı* “kurgandaki”, *ḳoyıḳı* “aşağıki”, *köŋlüŋdeki* “gönlündeki”, *ortasıdaḳı* “ortasındaki”, *Samarkanddaḳı* “Semerkant’taki”, *soŋḳı* “sonraki”, *ṣuḥbatdaḳı* “sohbetteki”, *şastımdaḳı* “yüzüğümdeki”, *şimâldaḳı* “kuzeydeki”, *taġdaḳı* “dağdaki”, *ṭarafıdaḳı* “tarafındaki”, *taşḳarıḳı* “dışarıdaki”, *taşḳı* “dıştaki”, *tépedeki* “tepedeki”, *toġrısıdaḳı* “karşısındaki”, *tüpideki* “dibindeki”, *tüzdeki* “düzlükteki, ovadaki”, *utrudaḳı* “karşıdaki”, *üstümdeki* “üstümdeki”, *yaḳasıdaḳı* “kıyısındaki”, *yanıdaḳı* “yanındaki”, *yavuḳıdaḳı* “yakınındaki”, *yıraḳdaḳı* “uzaktaki”, *yoḳḳarıḳı* “yukarıki”, *yüzideki* “yüzündeki”.

-*Zarflar;* “1. Durum zarfları 2. Yer-yön zarfları, 3. Zaman zarfları, 4. Miktar zarfları” olarak sınıflandırılmıştır. Zarflar içerisinde toplam 85 sözcük bulunmaktadır. Bunlardan 41 tanesi *Durum zarfları*, 23 tanesi *Yer-yön zarfları*, 14 tanesi *Zaman zarfları*, 6 tanesi *Miktar zarfları* içerisinde yer almaktadır. Örnekler şöyledir:

1. Durum zarfları: *âhistaraḳ ~ âhastaraḳ* “daha yavaş”, *artuḳraḳ* “daha fazla”, *âsânraḳ* “daha kolay”, *başḳaraḳ* “daha başka”, *befâyidaraḳ* “biraz faydasız”, *behavâraḳ* “biraz havasız”, *behunarraḳ* “biraz beceriksiz”, *beta‘ẓîmraḳ* “daha saygısız”, *betakallufraḳ* “daha özensiz”, *betaraddudraḳ* “daha tereddütsüz”, *birin birin* “birer birer”, *birin ékin* “birer ikişer”, *çuḳurraḳ* “daha çukur”, *çüçükrek* “daha tatlı”, *çüçümenrek* “daha tatlı”, *golrek* “daha budala”, *ıldam* “çabuk, hızlı”, *ıldamraḳ* “daha çabuk”, *ısıġraḳ* “daha sıcak”, *lizzatlıġraḳ* “daha lezzetli”, *ma‘yûbraḳ* “daha kusurlu”, *muḫtaṣarraḳ* “daha kısa”, *munâfiḳṣevaraḳ* “biraz münafık tabiatlı”, *nâmardraḳ* “daha alçak”, *nâzukraḳ* “daha zarif, daha narin”, *özgeçerek* “daha başka biçimde”, *sabzraḳ* “daha yeşil”, *sâzvârraḳ* “daha uygun”, *sınçısızraḳ* “daha deneyimsiz”, *sustraḳ* “daha zayıf, daha gevşek”, *şarmandaraḳ* “biraz mahcup”, *tarraḳ* “daha dar”, *télberek* “daha deli, delice”, *tezrek* “daha çabuk”, *tikenligrek* “daha dikenli”, *tîraraḳ* “daha kara”,

tirigley “diri diri, canlıyken”, *uluġraḳ* “daha büyük”, *yaramasraḳ* “daha uygunsuz”, *yaşurun* “gizli, gizlice”, *yéŋilrek* “daha kolay”, *zorraḳ* “daha kuvvetli”.

2. Yer-yön zarfları: *ara* “ara”, *aralıḳ* “ara, orta”, *arḳa* “arka, geri”, *ast* “alt”, *bérirek* “daha beri, daha yakın”, *içkeri* “içeri”, *ilgeri* “ileri”, *ilgerirek* “daha ileri”, *kéyinrek* “daha arka, daha beri”, *ḳoyı* “aşağı”, *ḳoyıraḳ* “daha aşağı”, *narıraḳ* “daha öte, daha sonra”, *pastraḳ* “daha aşağı”, *taşḳarı* “dış, dışarı”, *taşḳarıraḳ* “daha dışarı”, *utru* “karşı; ön”, *üst* “üst”, *yaḳınraḳ* “daha yakın”, *yan* “yan”, *yavuḳraḳ* “daha yakın”, *yıraḳraḳ* “daha uzak”, *yoḳḳarı* “yukarı”, *yoḳḳarıraḳ* “daha yukarı”.

3. Zaman zarfları: *burunraḳ* “daha önce”, *érte* “yarın, ertesi gün”, *érterek* “daha erken”, *értesi* “ertesi gün, yarın”, *kéçe* “gece”, *kéçrek* “daha geç”, *kéyin* “arka, art, sonra”, *kündüz* “gündüz”, *soŋra* “sonra”, *taŋla* “ertesi gün”, *taŋlası* “ertesi gün”, *tün* “gece”, *yana* “yine”, *yaŋla* “henüz; yeniden”.

4. Miktar zarfları: *asru* “çok”, *azaġlaḳça* “çok az”, *azraḳ* “daha az”, *azraḳça* “çok az”, *kamraḳ* “daha az”, *köprek* “daha çok”.

Edatlar: bile “ile, birlikte, beraber”, *daġı* “dahi; da, de; ve”, *üçün* “için”, *yosunluġ* “gibi, benzer”.

Zamirler: öz “kendi”.

-*Soyut adlar: ‘âcizlıḳ* “güçsüzlük” *‘ayyârlıḳ* “zekilik, kurnazlık, aldatıcılık”, *âbâdânlıḳ* “mamurluk, bayındırlık”, *açıġ* “acı, keder”, *açılmaḳ* “açılma işi”, *açlıḳ* “açlık”, *âdamîgarlik* “adamlık, insanlık”, *aḫtarmaḳ* “arama, araştırma işi”, *alış* “alış”, *almaḳ* “alma işi”, *amânlıḳ* “korkusuzluk”, *artmaḳ* “artma durumu”, *artturmaḳ* “arttırma işi”, *artuḳsılıḳ* “ziyadelik, fazlalık”, *aruḳluḳ* “zayıflık, güçsüzlük”, *arzânlıḳ* “bolluk”, *ârzûmandlıḳ* “özlem, isteklilik”, *âsânlıḳ* “kolaylık”, *asıḳ* “fayda”, *asîrlıḳ* “esirlik, tutsaklık”, *âsûdalıḳ* “rahatlık, huzurluluk”, *aşlıġsızlıḳ* “erzaksızlık”, *ʼâşiḳlıḳ* “âşıklık, âşık olma durumu”, *âşnâlıḳ* “aşinalık, tanışıklık”, *atım* “atım”, *atlanmaḳ* “atlanma, sefere çıkma işi”, *atmaḳ* “atma işi”, *avlamaḳ* “avlama işi”, *ayrılış* “ayrılış”, *aytmaḳ* “söyleme işi”, *azlıḳ* “az olma durumu”, *bad‘ahdlıḳ* “vefasızlık, verilen sözü tutmamak”, *badma‘âşlıḳ* “kötü davranışlılık”, *badnâmlıḳ* “kötü namlılık”, *badnumâlıḳ* “kötü görünüşlülük”, *baġlamaḳ* “bağlama işi”, *bahadurluḳ* “yiğitlik, kahramanlık”, *baḫîllıḳ* “cimrilik, pintilik”, *baḳmaḳlıḳ* “bakma, *bakış*”, barmaḳ “varma, gitme işi”, *basmaḳ* “basma, baskın yapma işi”, *başsızlıḳ* “başıbozukluk, serkeşlik”, *be‘aḳıllık* “akılsızlık”,

beadablıḳ “edepsizlik”, *beadâlıḳ* “kabahat, hata”, *bebunyâdlıḳ* “temelsizlik, asılsızlık”, *bedavlatlıḳ* “bahtsızlık, talihsizlik”, *bedillik* “korkaklık, cesaretsizlik”, *beḫânumânlıḳ* “yersiz, yurtsuzluk”, *beḥâṣillıḳ* “verimsizlik, iktidarsızlık”, *beḥużûrluḳ* “huzursuzluk”, *bei‘tidâllıḳ* “aşırılık, ölçüsüzlük”, *beihtimâmlıḳ* “özensizlik, ihmal”, *bemacallıḳ* “güçsüzlük, kuvvetsizlik”, *bemunâsabatlıḳ* “ilgisizlik, ilişkisizlik”, *bériş* “veriş”, *bérkitmek* “sağlamlaştırma işi”, *bérkitmeklik* “sağlamlaştırma, güçlendirme”, *bérklik* “sağlamlık”, *bérmek* “verme işi”, *besarlıḳ* “serkeşlik, başsızlık”, *betacribalıḳ* “tecrübesizlik”, *beṭâḳatlıḳ* “güçsüzlük, kuvvetsizlik”, *bışım* “pişim, olgunluk”, *bilgü* “bilgi”, *bilig* “bilgi”, *bilim* “bilim”, *bilmeslik* “bilgisizlik, cahillik”, *bitimek* “yazma işi”, *bolmaḳ* “olma işi”, *bulandlıḳ* “yükseklik, yücelik, ululuk”, *busa* “pusu”, *buzmaḳ* “bozma, yıkma işi”, *buzuḳçılıḳ* “bozgunculuk”, *buzuḳluḳ* “bozgun, yenilgi”, *buzulmaḳ* “bozulma, yıkılma işi”, *cahângîrlıḳ* “dünyayı zapt etme, hüküm altına alma durumu”, *çapḳan* “akın”, *çapḳu* “vuruş, savaş”, *çapḳulaş* “çarpışma, vuruşma”, *çapḳun[1]* “akın”, *çapmaḳ* “akın etme işi”, *çıḳarmaḳ* “çıkarma işi”, *çıḳış* “çıkış”, *çıḳmaḳ* “çıkma işi”, *çırmaşmaḳ* “sarılma, dolanma işi”, *çuġulluḳ* “fesat”, *darbadarlıḳ* “derbederlik”, *dastandâzlıḳ* “el uzatma, birinin hakkına tecavüz etme”, *davlatḫâhlıḳ* “mevki bakımından büyük bir kişi ile kurulan yakınlık”, *dilcûyluḳ* “gönül çekicilik”, *dilîrlıḳ* “yüreklilik, yiğitlik”, *dostluḳ* “dostluk”, *duruştluḳ* “kabalık”, *duşmanlıḳ* “düşmanlık”, *duşvârlıġ* “güçlük, zorluk”, *égelik* “sahiplik, iyelik” , *égrilik* “fenalık, kötülük”, *ékmek* “ekme işi”, *éliglemek* “ele geçirme, zaptetme işi”, *étmek* “yapma, etme işi”, *farzandlıḳ* “evlatlık”, *ġâfîllıḳ* “gafillik, dalgınlık”, *ġarîblıḳ* “kimsesizlik, zavallılık”, *girâncânlıḳ* “ağır canlılık, can sıkıcılık”, *gollük* “ahmaklık, budalalık”, *gumrâhlıḳ* “şaşkınlık, yoldan çıkma”, *guvâhlıḳ* “şahitlik, tanıklık”, *guzarbandlıḳ* “yol kesme, yol bağlama”, *ḫalâṣlıḳ* “kurtulmuşluk, kurtulma durumu”, *ḫalvatnişînlıḳ* “yalnızlık”, *hamcihatlıḳ* “birlik, beraberlik, yandaşlık”, *hamvârlıḳ* “uygunluk”, *ḫarâblıḳ* “yıkıklık, viranelik”, *ḫarîdârlıḳ* “alıcı, alıcılık”, *havâdârlıḳ* “havadarlık”, *haydamaḳ* “yürütme, ileri sürme işi”, *ḫoşnumâlıḳ* “hoş görünüşlülük”, *ḫûbluḳ* “güzellik”, *ḫursandlıḳ* “kanaatkârlık, gözü tokluk”, *ḫ^{v}ârlıḳ* “değersizlik, itibarsızlık”, *ılġamaḳ* “akın etme işi”, *içim* “içim, içiş”, *içkülük* “sarhoşluk", *içmek* “içme işi”, *içmeklik* “içme, içiş”, *inçkelik* “hile, kurnazlık”, *ḳabal* “kuşatma”, *ḳabaldârlıḳ* “kuşatma, abluka altına alma durumu”, *ḳaçmaḳ* “kaçma işi”, *kâhillıḳ* “tembellik, gayretsizlik”, *ḳal‘adârlıḳ* “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu”, *ḳal‘agîrlıḳ* “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu”, *ḳalınlıḳ*

“kalınlık”, *ḳallâşlıḳ* “kalleşlik, iki yüzlülük, döneklik”, *ḳaltaġaylıḳ* “cahillik, bilgisizlik”, *kamiḫtilâṭlıḳ* “uzak durma, az görüşme”, *kamlik* “eksiklik, azlık”, *ḳapaġan* “kuşatma”, *ḳapamaḳ* “kuşatma işi”, *ḳarılıḳ* “yaşlılık, ihtiyarlık”, *ḳatılış* “birleşim yeri, birleşme”, *ḳatmaḳlıḳ* “katma, katış”, *ḳavġun* “kovalama, iz sürme”, *ḳavîlıḳ* “güçlülük, kuvvetlilik”, *ḳavlamaḳ* “kovalama işi”, *ḳazaḳlıḳ* “göçebelik, evsiz yurtsuzluk”, *ḳazmaḳ* “kazma, eşme işi”, *kéçmek* “geçme işi”, *kéçmeklik* “geçicilik”, *kéliş* “geliş”, *kélmek* “gelme işi”, *kélmemek* “gelmeme işi”, *kéltürmek* “getirme işi”, *kéŋeş* “danışma, istişare”, *kéŋlik* “genişlik”, *kérek* “gerek, ihtiyaç”, *késim* “vergi”, *kétmek* “gitme işi”, *kéymek* “giyme işi”, *ḳılmaḳ* “yapma işi”, *ḳısġalıḳ* “kısalık”, *ḳışlamaḳ* “kışlama işi”, *kiçiklik* “küçüklük”, *kirmek* “girme işi”, *kivürmek* “girdirme, sokma işi”, *ḳoparmaḳ* “koparma işi”, *ḳopmaḳ* “ayrılma işi”, *ḳorḳaḳlıḳ* “korkaklık”, *ḳorḳḳu* “korku”, *ḳorḳunç* “korku, ürküntü”, *ḳorḳutmaḳ* “korkutma işi”, *kornamaklik* “nankörlük”, *ḳoşmaḳ* “koşma işi”, *ḳoşuġ* “türkü, şiir”, *ḳoşulmaḳ* “koşulma, birleşme işi”, *ḳoymaḳ* “koyma işi”, *köçüm* “güçlü, kuvvetli”, *köplük* “çokluk, fazlalık”, *körmek* “görme işi”, *körünüş* “huzura kabul, görüşme (meclis)”, *körüşmek* “görüşme işi”, *köterim* “kaldırma, taşıma; sabır”, *köterimlik* “sabır, katlanma”, *ḳurmaḳ* “kurma işi”, *ḳurutmaḳ* “kurutma işi”, *küçletmek* “zorlama işi”, *küymek* “yanma işi”, *lavandlıḳ* “ayyaşlık, tembellik”, *ma‘cûnnâklik* “mest olma durumu”, *ma‘şuḳluḳ* “maşukluk, sevilme durumu”, *maclisârâlıḳ* “hoşsohbetlilik, tatlı sözlerle meclisi şenlendirme”, *makrûhluḳ* “iğrençlik”, *mâldostlıḳ* “mal sevme, mala mülke düşkün olma”, *mamlakatdârlıḳ* “memleketlere sahip olma”, *mardânalıḳ* “yiğitlik, mertlik”, *mastlıḳ* “sarhoşluk”, *maşġûlluḳ* “meşgullük, meşgul olma”, *mihmândârlıḳ* “konuk ağırlayıcılık”, *mihrbânlıḳ* “şefkatlilik, dostluk”, *mubârakbâdlıḳ* “tebrik, kutlama”, *Muġullıḳ* “Moğol olma durumu, Moğolların tabiatında olan şeyler”, *mulkdârlıḳ* “mülk sahibi olma, hükümdarlık”, *murdârlıḳ* “kirlilik, iğrençlik”, *muṣâḥiblıḳ* “arkadaşlık, dostluk”, *muştâḳlıḳ* “hasret, özlem”, *mutaġalliblıḳ* “zorbalık”, *mutaḥayyirlıḳ* “şaşkınlık”, *mutamarridlıḳ* “inatlık, dikbaşlılık”, *muzabziblıḳ* “kararsızlık, karışıklık”, *nâhamcihatlıḳ* “ayrı olmak, aynı tarafta olmamak”, *nâhamtâylıḳ* “işbirliği içinde olmama”, *nâhamvârlıḳ* “sapkınlık, yanlış yolda olma”, *nâḫoşluḳ* “kötülük, çirkinlik”, *namakḥarâmlıḳ* “nankörlük”, *nâmarbûṭluḳ* “bağlı olmama durumu”, *nâmardlıḳ* “namertlik, alçaklık”, *nâsâzgârlıḳ* “uyumsuzluk”, *nâzuklük* “naziklik”, *oḳumaḳ* “okuma işi”, *oḳuş* “okuyuş”, *olmak* “olma işi”, *olturmaḳ* “oturma işi”, *oyun* “oyun”, *ölmek* “ölme işi”, *öltürmek* “öldürme işi”, *ölüm* “ölüm”, *örgüdemek* “uyuklama

durumu", *ötmek* "geçme işi", *ötüş* "geçiş", *özlük* "benlik, kendilik", *paşimânlıḳ* "pişmanlık", *purgardlıḳ* "çok tozlu olma durumu", *purgûyluḳ* "gevezelik, çok konuşma", *râstlıḳ* "doğruluk, uygunluk", *rezândalıḳ* "perişanlık", *rûstâ'îlıḳ* "köylülük, kabalık" *rustluḳ* "sağlamlık", *saḫlamaḳ* "koruma, muhafaza etme işi", *saḫlamaḳlıḳ* "gözetme, besleme durumu", *saḫlamaslıḳ* "korumama, gözetmeme", *salmaḳ* "kurma; yollama işi", *san* "sayı", *sanamaḳ* "sayma, hesaplama işi", *sargardânlıḳ* "şaşkınlık, perişanlık", *sarḫoşluḳ* "sarhoşluk", *sarkaşlik* "inatçılık, asilik", *satḳun* "satış", *satmaḳ* "satma işi", *sâzvârlıḳ* "mizaca uygunluk", *sémizlüg* "semizlik, besili olma durumu", *sévgü* "sevgi", *sévinç* "sevinç", *sıġġusız* "sığmaz, sığmayan", *sınçısız* "deneyimsiz", *sormaḳ* "sorma işi", *söz* "söz", *sözleşmek* "sözleşme, anlaşma işi", *ṣuḥbatârâylıḳ* "hoşsohbetlilik", *sustlıḳ* "gevşeklik, tembellik", *şarîklig* "ortaklık", *şarrangezlik* "kötülük yapma, ortalığı karıştırma", *şuḫluḳ* "neşelilik, şen ve oynaklık", *tabarruklük* "mübarek, uğurlu sayılma durumu", *talamaḳ* "soyma, talan etme işi", *talan* "talan, yağma", *talaş* "dalaş, kavga", *tangîşlıḳ* "eksiklik, sıkıntı", *tapılmaḳ* "bulunma işi", *tapmaḳ* "bulma işi", *tapşurmaḳ* "verme, teslim etme işi", *tarlıḳ* "darlık", *tartış* "mücadele", *tartmaḳ* "çekme, mücadele etme işi", *taşḳalıḳ* "dış, dış kısım", *télbelik* "delilik", *téşmek* "deşme işi", *tezfahmlıḳ* "çabuk anlayışlılık, çabuk kavrayışlılık", *tezlik* "çabukluk, hızlılık", *tıymaḳ* "durdurma, engel olma işi", *tikilmek* "dikilme, kurulma işi", *tikmek* "dikme işi", *tilek* "dilek, istek", *tilemek* "dileme, isteme işi", *tîramaġzlıḳ* "aptallık", *tîrandâzlıḳ* "okçulukta maharet sahibi olma", *tiriglik* "dirilik, canlılık", *tirilmek* "dirilme, iyileşme işi", *tişnalıḳ* "susuzluk", tolġama "arkadan çevirme, pusu", *tolġamaḳ* "çevirme işi", *torġamaḳ* "doğrama, kesme işi", *toy* "düğün, şenlik, ziyafet", *tökmek* "dökme işi", *töre ~ törü* "töre", *tundluḳ* "sertlik, şiddetlilik", *turmaḳ* "durma işi", *turuş* "muharebe, karşı koyma", *tutḳun* "esir, tutsak", *tutmaḳ* "tutma, yakalama işi", *tükeniş* "bitiş, tükeniş", *tüşürmek* "düşürme işi", *tüzelmek* "düzelme işi", *tüzük* "tüzük, kanun", *uçmaḳ* "uçma işi", *ulaġsızlıḳ* "atsızlık", *ulġaymaḳ* "büyüme, büyüklenme işi", *uluġluḳ* "ululuk, yücelik", *umedvârlıḳ* "ümit etme, bekleme", *urmaḳ* "vurma, atma işi", *uruş* "vuruş, savaş", *uruşmaḳ* "savaşma, vuruşma işi", *uyḳu* "uyku", *uyḳusızlıḳ* "uykusuzluk", *üleşmek* "paylaşma işi", *ülüş* "hisse, pay", *üzdürme* "atları nehirden karşıya geçirme", *vîrânlıḳ* "yıkılmışlık, haraplık", *yaġılıḳ* "düşmanlık", *yaḫşılıḳ* "iyilik, güzellik", *yakcihatlıḳ* "aynı tarafta olma, fikirdaşlık", *yaḳmaḳ* "sürme işi", *yalġuzluḳ* "yalnızlık", *yamanlıḳ* "yamanlık, fenalık", *yandaş* "aynı yanı paylaşma, yan yana olma

durumu", *yanış* "dönüş", *yanmaḳ* "dönme işi", *yaraġsızlıḳ* "silahsızlık", *yaraş* "barış, uygunluk", *yasaḳ* "yasak, kanun, ölüm cezası", *yasamaḳ* "kanun koyma, düzenleme işi", *yıġılış* "yığılma, toplanma", *yıġılmaḳ* "yığılma, toplanma işi", *yığın* "yığın, küme", *yıġışturmaḳ* "toplama, biriktirme işi", *yıġlamaḳ* "ağlama işi", *yıġmaḳ* "yığma, toplama işi", *yıḳmaḳ* "yıkma işi", *yibérmek* "gönderme işi", *yiğitlik* "yiğitlik, gençlik, delikanlılık", *yoġanlık* "kalınlık, yoğunluk", *yoḳ* "yok, mevcut değil", *yolluḳ* "yasa, nizam", *yupġalıḳ* "incelik, hafiflik", *yügürüş* "koşma, koşuş", *yükünmek* "boyun eğme, diz çökme işi", *yürkütmek* "ürkütme, korkutma işi", *yürümek* "yürüme, ilerleme, sefere çıkma işi", *yürüş* "yürüyüş, sefer", *yürüşmek* "sefere çıkma işi", *ża'îflıḳ* "zayıflık", *zabûnluḳ* "güçsüzlük, zayıflık", *zârlıḳ* "zayıflık, perişanlık", *zorlamaḳ* "zorlama işi".

-*Somut adlar: aġrıġ* "ağrı", *badmazalıḳ* "tatsızlık", *ayrı* "çatal, ayrılma yeri", *baġış* "bağdaş", *bulut* "bulut", *çapḳun²* "fırtına", *cücüklük* "tatlılık, lezzetlilik", *éniş* "bayır, iniş", *éşik* "eşik, kapı", *ḫâmlıḳ* "hamlık, çiğlik", *ḫoşṭa'mlıḳ* "lezzetlilik, tatlılık", *ḫuşkluḳ* "kuruluk", *ılḳı* "hayvan sürüsü, başıboş bırakılmış at ve eşek sürüsü", *ısıġlıḳ* "sıcaklık", *ḳabarçuḳ* "kabarcık", *kamâblıḳ* "az sululuk", *ḳapu* "kapı", *ḳarangu* "karanlık", *ḳısıḳ* "bez parçası", *otun* "odun", *ravşanlıḳ* "parlaklık, aydınlık", *saçıḳ* "düğün hediyesi", *savuḳlıḳ* "soğukluk", *sidük* "sidik", *süren* "savaş narası; asker sevki", *talḫlıḳ* "acılık", *tartıġ* "hediye, armağan", *tıḳa* "kapı; engel, set", *tofraḳ* "toprak", *tolġaḳ* "dalga", *turşlıḳ* "ekşilik", *tütün* "duman", *ulaġ* "yük hayvanı", *yaġın* "yağmur, yağış", *yamġur* "yağmur", *yara* "yara", *yaruḳ* "aydınlık, ışık", *yaruḳluḳ* "parlaklık, aydınlık", *yassılıḳ* "yassılık, düzlük", *yélge* "rüzgâr", *yulduz* "yıldız".

-*Meslek adı ve uğraşı alanı gösteren adlar: âftâbaçı* "ibrikçi", *aḫtaçı* "seyis", *aşlıġçı* "tahıl ambarı sorumlusu", *âşpazlıḳ* "aşçılık", *âtaşbâzlıḳ* "savaşta ateş fırlatma işi, fişekçilik", *başçı* "klavuz, rehber", *bavurçı* "aşçı", *bavurçılıḳ* "aşçılık", *bökevülluḳ* "aşçılık", *çaġdavulluḳ* "bekçilik, gözcülük", *çâkarlik* "kulluk, kölelik", *çapḳunçı* "çapulcu, yağmacı", *élçi* "elçi, sefir", *élçilik* "elçilik", *ġacarçı* "katırcı, klavuz, rehber", *gadâylıḳ* "dilencilik, yoksulluk", *ġunçaçı* "cariye", *ġunçaçılıḳ* "cariyelik", *ḫidmatkârlıḳ* "hizmetkârlık", *ılgar* "akıncı", *ḳaraçu* "çingene, dilenci, yağmacı", *ḳaraḳlıḳ* "yağmacılık", *ḳaravul* "karakol; bekçi, nöbetçi asker", *ḳaravulluḳ* "bekçilik, koruyuculuk", *kâşîkârlıḳ* "çinicilik, çini ustalığı", *ḳavġunçı* "kovalayan, sıkıştıran, takipçi", *ḳavunçı* "kavuncu", *kémeçi* "gemici", *ḳorbegilik* "cephane memurluğu", *ḳorçı* "muhafız; silahtar", *ḳoyçı* "çoban", *ḳulluḳ* "kulluk, kölelik", *ḳullukçı* "hizmetçi", *ḳuşçı*

“kuşçu”, *ḳuşçılıḳ* “kuşçuluk”, *kuştîgîrlıḳ* “güreşçilik, pehlivanlık”, *laşkarkaşlik* “kumandanlık, asker idaresi”, *masḫaralıḳ* “şaklabanlık, maskaralık”, *miyângîrlıḳ* “ara buluculuk”, *muḥaṣṣillıḳ* “vergi toplama işi, tahsildarlık”, *muṣavvirlıḳ* “ressamlık”, *naḳḳâşlıḳ* “nakkaşlık”, *nökerlik* “kulluk, kölelik, hizmetçilik”, *oġurluḳ* “baskın, hırsızlık”, *rahzanlıḳ* “haydutluk, eşkıyalık”, *raḳḳâşlıḳ* “dansçılık, köçeklik”, *saġrıçı* “arkadan gelen, arkayı kollayan”, *sallâḫlıḳ* “kasaplık”, *sangkârlıḳ* “taş ustalığı”, *sardârlıḳ* “kumandanlık”, *sipahdârlıḳ* “başkumandanlık”, *sipâhîlıḳ* “askerlik, süvarilik”, *şalayanlıḳ* “maskaralık”, *şamşîrbâzlıḳ* “kılıçla hüner gösterme işi”, *ṭâlib ʿilmlıḳ* “öğrencilik”, *ṭarrâḫlıḳ* “ressamlık, sanatkârlık”, *tilçi* “haberci, casus”, *tufakçi* “tüfekçi”, *tuġçı* “sancaktar”, *yadaçı* “yağmur büyücüsü”, *yadaçılıḳ* “yada taşı ile yağmur yağdırma işi”, *yamçı* “postacı, haberci”, *yasavul* “çavuş, zabıta”, *yatış* “gece gözcüsü, hükümdarın oda bekçisi”.

-*Rütbe, makam ve unvan bildiren adlar: aġaça* “ağa hatunu, bey karısı”, *amîrlıḳ* “amirlik”, *atekelik* “lalalık, atabeylik”, *bégçe* “beylik mertebesine yakın olan kimse”, *bégim* “begim”, *bégimlik* “begimlik”, *béglik* “beylik”, *daruġalıḳ* “valilik”, *dîvânlıḳ* “vezir”, *ḫanım* “hanım”, *ḫanlıḳ* “hanlık, hükümdarlık”, *içki* “yakın adam, dost”, *içkilik* “hükümdara yakın olan kimseler için kullanılan unvan”, *kadḫudâlıḳ* “kethüdalık, kâhyalık”, *kâḍîlıḳ* “kadılık”, *mîrzâdalıḳ* “beylik, beyzadelik”, *mollâlıḳ* “molla olma durumu, mollalık”, *mulkgîrlık* “hükümdarlık”, *pâdişâhlıḳ* “padişahlık”, *şiḳḳdârlıḳ* “valilik”, *valîlıḳ* “valilik”.

-*Sayı adları;* “1. Asıl sayı adları, 2. Sıra sayı adları, 3. Topluluk sayı adları, 4. Üleştirme sayı adları, 5. Çarpma sayı adları” olarak sınıflandırılmıştır. Sayı adları içerisinde toplam 20 sözcük bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi *Asıl sayı adları,* 7 tanesi *Sıra sayı adları,* 5 tanesi *Topluluk sayı adları,* 4 tanesi *Üleştirme sayı adları,* 2 tanesi ise *Çarpma sayı adları* içerisinde yer almaktadır. Örnekler şöyledir:

1. Asıl sayı adları: *altmış* “altmış”, *yétmiş* “yetmiş”.

2. Sıra sayı adları: *altınçı* “altıncı” *béşinçi* “beşinci”, *ékinçi* “ikinci”, *ortançı* “ortancı”, *sékizinçi* “sekizinci”, *törtünçi* “dördüncü”, *üçünçi* “üçüncü”.

3. Topluluk sayı adları: *birev* “birisi”, *ékele ~ ékelesi* “ikisi birlikte”, *ékev* “ikisi birlikte”, *üçele ~ üçelesi* “üçü birlikte”, *üçev* “üçü birlikte”.

4. Üleştirme sayı adları: *birer* “birer”, *ékirer* “ikişer”, *törter* “dörder”, *üçer* “üçer”.

5. Çarpma sayı adları: *ékiley* “iki defa”, *ḳatla* “defa, kere”.

-*Yer/mekân adları: alaçuḳ* “kulübe”, *arıḳ* “ırmak, ark, su yolu”, *avlaġ* “avlanma yeri”, *batġaḳlıġ* “bataklık”, *bortaḳlıḳ* “aşılması güç, sarp yer”, *buçḳaḳ* “kenar, kıyı”, *çuburtma* “patika”, *çuḳur* “çukur”, *çuḳurçaḳ* “çukurcuk, küçük çukur”, *ḳaṣabaça* “küçük kasaba”, *ḳaznaḳ* “oyuk”, *kéçit* “geçit”, *kentkine* “küçük kent”, *ḳıraḳ* “kenar, kıyı, sahil”, *ḳışlaġ* “kış geçirilecek yer”, *ḳışlaġlıḳ* “kışlamaya uygun yer”, *ḳonalġa* “göçün konakladığı yer”, *ḳorġan* “kurgan, sığınak”, *ḳoruġ* “koru, korunan yer”, *köl* “göl”, *köprüg* “köprü”, *köşk* “gölgelik; köşk”, *kötel* “geçit”, *ḳuşlaġ* “kuş avlayacak yer”, *molcarlig* “toplanma alanı, içtima yeri”, *ocaḳ* “ateş yakılan yer, ocak”, *orçın* “il, vilayet, bölge”, *ordu* “saray, kararâh”, *orta* “orta, merkez”, *orun* “yer, mevki”, *otlaġ* “hayvan otlatılan yer”, *pastlıḳ* “alçaklık, alçak yer”, *sabzîkârlıḳ* “sebze yetiştirilen yer, sebzelik”, *ségritme* “uçurum”, *taġḳına* “küçük dağ”, *tégre* “çevre, etraf”, *tépe* “tepe”, *tuşluḳ* “konulacak yer”, *uçma* “uçurum”, *üykine* “küçük ev”, *vilâyatça* “küçük vilayet”, *yaḳa* “kıyı, yan”, *yasaġan* “sığınak”, *yaylaġ* “yayla”, *yazı* “ova”, *yol* “yol”, *yolġına* “küçük yol”.

-*Hayvan adları: aslan* “aslan”, *çévürtke* “çekirge”, *çoġurçuḳ* “sığırcık, çekirge kuşu”, *çupçuḳ* “serçe”, *éşek* “eşek”, *ḳarça* “bir kuş türü, küçük kırlangıç”, *ḳarluġaç* “kırlangıç”, *ḳuşġına* “küçük kuş”, *sanduvaç* “bülbülcük”, *sıçḳan* “sıçan”, *tavusġan* “tavşan”, *tuġdaḳ* “toy kuşu”, *yılan* “yılan”.

-*Akrabalık adları*: *égeç* “büyük kız kardeş, abla”, *émildaş* “süt kardeşi”, *kükeldaş* “süt kardeşi”, *küyev* “güvey, damat”, *küyevlük* “damat olma durumu, damatlık”, *oġlan* “oğlan, çocuk, çocuklar”, *tuġḳan* “öz kardeş”, *tuġḳanlıḳ* “kardeşlik”, *uruḳ* “akraba, soy”, *uruḳluḳ* “akrabalık”.

-*Organ adları: ağız* “ağız”, *ayaḳ* “ayak”, *boġuz* “boğaz”, *boyun* “boyum”, *burun* “burun”, *égin* “omuz; arka, sırt”, *émçek* “meme, meme ucu”, *éŋek* “çene”, *ḳanat* “kanat”, *ḳarın* “karın”, *kégirtek* “gırtlak”, *ḳıltıḳ* “kılçık”, *kindik* “göbek”, *ḳoltuḳ* “koltuk”, *kömük* “kemik”, *köz* “göz”, *ḳulaḳ* “kulak”, *müŋüz* “boynuz”, *süŋek* “kemik”, *tamaġ* “damak”, *til* “dil”, *tiş* “diş”, *tiz* “diz”, *topuḳ* “topuk”, *tumşuḳ* “gaga”, *yaŋaḳ* “yanak”, *yürek* “yürek, kalp”.

-*Araç-gereç/alet adları: baġ* “bağ, düğüm, bağlanacak ip”, *bıçaḳ* “bıçak”, *bildürge* “kamçının desteğine vurulan halka”, *üzengü* “üzengi”, *ḳalkan* “kalkan”, *ḳamçı* “kamçı”, *ḳaşuḳ* “kaşık”, *ḳaytal* “eyer kemeri”, *ḳazan* “kazan”, *ḳazuḳ* “kazık, yere çakılan sivri ağaç”, *kémekine* “küçük gemi”, *kétmen* “kazma, çapa”, *ḳılıç* “kılıç”, *ḳışlıḳ* “kış için hazırlanmış şey”, *kiriş* “ok kirişi, yay”, *ḳopuz* “ozanların çaldığı telli Türk sazı”, *kürek* “kürek”, *oḳdaḳ* “okluk”, *orġaḳ* “orak”, *sangtarâşlıḳ* “yontma için kullanılan taş”, *tamġa* “damga”, *tayaḳ* “destek; sopa, değnek”, *tégirmen* “değirmen”, *toḳmaḳ* “tokmak”, *tuġ* “bayrak, sancak”, *tuġra* “tuğra, hükümdar mührü”, *tulum* “tulum”, *tura* “siper, kalkan”, *tuzaḳ* “tuzak”, *tügme* “düğme”, *tüŋlük* “çadırların tepesindeki pencere”, *yaraġ* “silah”, *yarmaḳ* “para, akçe”, *yélken* "yelken”.

-*Dil adları: Muġulça* “Moğolca”, *Sartça* “Eski Orta Asya’da “Sart” denilen İranlı tüccarların konuştuğu dil”, *Türkîçe* “Türkçe”.

-*Bitki adları: ékin* “ekin”, *öleŋ* “çayır, çimen”, *sabzlıḳ* “yeşillik”, *tiken* “diken”, *turaḳ* “durak”, *yafraḳ* “yaprak”, *yıġaç* “ağaç”, *yorunçḳa* “yonca”.

Renk adları: kızıl “kızıl, kırmızı”, *sarıġ* “sarı”, *yaşıl* “yeşil”, *zardça* “sarı, sarımtırak”.

-*Giyecek/Eşya adları: başlıġ*[2] “başlık”, *buġça* “dört köşeli kumaş, boğça”, *börk* “genellikle hayvan postundan yapılan başlık, börk”, *çékmen* “cepken, yağmurluk”, *étek* “giysinin alt kısmı, etek”, *ḳalpaḳ* “kalpak”, *képenek* “yağmurluk”, *kéygen* “elbise”, *kéyim* “harp elbisesi”, *köŋlek ~ köylek* “gömlek, üst giysisi”, *tonluġ* “elbiselik”, *töşek* “döşek”, *uyḳuluḳ* “uyumaya özgü, uyurken giyilecek kıyafet”, *yaġlıġ* “mendil, baş örtüsü”, *yaḳa* “elbise yakası”, *yapuḳ ~ yapuġ* “örtü; baş örtüsü, peçe”, *yatmaḳlıḳ* “yatarken giyilen kıyafet”, *yélek* “yelek, kolsuz giysi”.

-*Yiyecek ve içecek adları: aşlıġ* “tahıl, hububat”, *boza* “arpa, darı, mısır, buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek”, *içkü* “içki; içki meclisi”, *ḳavruḳ* “kavurma”, *ürük* “erik”, *üzüm* “üzüm”, *yégülük* “yiyecek, yemeklik”, *yémek* “yemek, yiyecek”, *yémiş* “yemiş, meyve”, *yumurtḳa ~ yumurtġa* “yumurta”, *yupġa* “ince açılmış hamur, yufka”.

-*Topluluk adları: bölek* “bölük, topluluk”, *bölük* “bölük, topluluk”, *çérig* “ordu, asker”, *élgün* “halk, topluluk”, *sürük* “sürü”, *tuġluḳ* “alay”, *ulus* “ulus millet”.

-*Ölçü, uzunluk ve mesafe bildiren adlar: ḳarı* "arşın, uzunluk birimi", *laklig* "yüz bine denk gelen ölçü birimi", *uzunluḳ* "uzunluk", *yıraḳlıḳ* "uzaklık".

-*Hastalık adları: ısıtma* "sıtma", *ölet* "salgın, hastalık, kıran", *yılḳıran* "bir tür salgın hastalık, veba".

-*Dinle ilgili adlar: darveşlik* "dervişlik", *Musalmânlıḳ* "Müslümanlık".

-*Zaman adları: ayçılıḳ* "bir aylık", *aylıḳ* "aylık, otuz günlük", *kéçelik* "gecelik, bir gecelik zaman dilimi", *künlüg~künlük* "günlük", *tüşçilig* "kuşluk vakti, öğle", *yıllıḳ* "yıllık, senelik".

-*Boy adları: Türkmen* "Türkmen; Orta Asya'da yaşayan Müslüman Oğuzlara verilen ad", *Uyġur* "Uygur".

-*Cinsiyet bildiren adlar: érkek* "erkek".

Söz yapımı açısından bakıldığında, Türkçe kökenli sözcükler üzerine gelen yapım ekleriyle yeni sözcükler türetilmekle birlikte, Arapça, Çince, Farsça, Hintçe, Moğolca, Sanskritçe, Soğdça, Teleütçe, ve Yakutça gibi dillerden alınmış olan sözcükler üzerine getirilen yapım ekleriyle de yeni sözcükler türetme yoluna gidilmiştir. Ayrıca, Arapça + Farsça, Farsça + Arapça, Türkçe + Farsça, Türkçe + Moğolca; Farsça + Arapça + Farsça gibi birleşik sözcükler üzerine Türkçe yapım eklerinin getirilmesiyle de adların türetildiği görülmektedir. Türetilmiş olan sözcüklerin yapı bakımından durumu ve sayısal ifadesi aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Sözcük Kökeni + Ek	**Sayı**
Arapça + Türkçe	102
Çince + Türkçe	2
Farsça + Türkçe	175
Hintçe + Türkçe	1
Moğolca + Türkçe	20
Sanskritçe + Türkçe	1
Soğdça + Türkçe	2
Teleütçe + Türkçe	2
Türkçe + Moğolca	2
Türkçe + Türkçe	844

Yakutça + Türkçe	2
Arapça + Farsça + Türkçe	18
Farsça + Arapça + Türkçe	29
Türkçe + Farsça + Türkçe	4
Türkçe + Moğolca + Türkçe	1
Farsça + Arapça + Farsça + Türkçe	1

Köken bakımından en fazla sözcüğün yer aldığı dil sıralaması şöyledir: *Türkçe* (844), *Farsça* (175), *Arapça (*102), *Moğolca* (20), *Çince* (2), *Soğdça* (2), *Teleütçe* (2), *Hintçe* (1), *Sanskritçe* (1), *Yakutça* (1).

Birleşik yapılı sözcüklerden en fazla sözcüğün yer aldığı grup sıralaması şöyledir: *Farsça + Arapça* (29), *Arapça + Farsça* (18), *Türkçe + Farsça* (4), *Türkçe + Moğolca* (1), *Farsça + Arapça + Farsça* (1).

Yukarıdaki tabloda sayısal bağlamda ifade edilen sözcük kökeni ve eklerin örnekleri şöyledir:

-*Türkçe sözcük + Türkçe ek: açıġ* "acı, keder, öfke", *açılmaḳ* "açılma işi", *açlıḳ* "açlık", *aġaça* "ağa hatunu, bey karısı", *aġır* "ağır", *aġız* "ağız", *aġrıġ* "ağrı" *aġzıdaḳı* "ağzındaki", *aḫtarmaḳ* "arama, araştırma işi", *aḳḳına* "bembeyaz", *aḳraḳ* "daha ak", *alaçuḳ* "kulübe, baraka", *alġan* "alan", *alıdaḳı* "önündeki", *alış* "alış", *almaḳ* "alma işi", *altıncı* "altıncı", *altmış* "altmış", *analıġ* "anneli", *ara* "ara, aralık", *aralıḳ* "ara, orta", *aralıḳdaḳı* "aralıktaki", *arasıdaḳı* "arasındaki", *argtaḳı* "iç kaledeki", *arıḳ* "ırmak, ark, su yolu", *arḳa* "arka, geri", *arḳasıdaḳı* "arkasındaki", *artmaḳ* "artma işi", *artturmaḳ* "arttırma işi", *artuḳ* "çok, fazla", *artuḳraḳ* "daha fazla", *artuḳsı* "çok fazla", *artuḳsılıḳ* "ziyadelik, fazlalık", *aruḳ* "yorgun, zayıf", *aruḳluḳ* "zayıflık, halsizlik, güçsüzlük", *asıḳ* "fayda", *aslan* "aslan", *asru* "çok", *ast* "alt", *aşlıġ* "tahıl, hububat", *aşlıġsızlıḳ* "erzaksızlık", *aşlıġçı* "tahıl ambarı sorumlusu", *ataġlıġ* "namlı, onurlu", *atalıġ* "atalı, babalı", *atanġan* "atanan, ad verilen", *atekelik* "lalalık, atabeylik", *atım* "atım", *atışlıġ* "ok atımında usta, mahir", *atḳu-* "ok atma işi", *atlanmaḳ* "atlanma, sefere çıkma işi", *atlıġ¹* "adlı, unvanlı", *atlıġ²* "atlı, atı olan", *atmaḳ* "atma işi", *avlaġ* "avlanma yeri", *avlamaḳ* "avlama işi", *ayaḳ* "ayak", *ayçılıḳ* "bir aylık", *ayırġan* "ayıran", *ayrı* "çatal,

ayrılma yeri", *aylıḳ* "aylık, otuz günlük", *ayrılġan* "ayrılan", *ayrılış* "ayrılış", *aytılġan* "söylenilen, söylenilmiş olan", *aytḳan* "söyleyen", *aytmaġan* "söylemeyen", *aytmaḳ* "sorma işi", *azaġlaḳ* "azıcık, bir miktar", *azaġlaḳça* "çok az", *azġına* "azıcık, çok az", *azlıḳ* "azlık", *azraḳ* "daha az", *azraḳça* "çok az", *baġ* "bağ, düğüm, bağlanacak ip", *baġdaysız* "düz, meyilsiz", *bağış* "bağdaş", *bağlaġan* "bağlanan", *bağlamaḳ* "bağlama işi", *bahadurluḳ* "yiğitlik, kahramanlık", *baḳışlıġ* "bakışlı", *baḳmaḳlıḳ* "bakma, bakış", *barça* "bütün, hepsi", *barġan* "varan, giden", *barmaḳ* "varma, gitme işi", *basılġan~basalġan* "bastırılan, ayakla çiğnenen", *basmaḳ* "basma baskın yapma işi", *başçı* "kılavuz, rehber", *başḳa* "başka", *başḳaraḳ* "daha başka", *başlıġ¹* "başlı, lideri olan", *başlıġ²* "başlık", *başsız* "başıboş", *başsızlıḳ* "başıbozukluk, serkeşlik", *batġaḳlıġ* "bataklık", *bavurçı* "aşçı", *bavurçılıḳ* "aşçılık", *bégçe* "beylik mertebesine yakın olan kimse", *bégim* "begim", *bégimlik* "begimlik", *béglik* "beylik", *bélgülüg* "belirli", *bérgüçi* "verici, veren", *bérirek* "daha beri, daha yakın", *bériş* "veriş", *bérkilgen* "sağlamlaştırılan, sağlamlaştırılan", *bérkitmek* "sağlamlaştırma işi", *bérkitmeklik* "sağlamlaştırma, güçlendirme", *bérklik* "sağlamlık", *bérmek* "verme işi", *béşinçi* "beşinci", *béyik* "büyük", *béyikrek* "daha büyük", *bıçaḳ* "bıçak", *bışıġ* "olgun, pişmiş", *bışım* "pişim, olgunluk", *bildürge* "kamçının desteğine vurulan halka", *bile* "ile, birlikte, beraber", *bilekçe* "bilek kalınlığında", *bilgen* "bilen", *bilgi* "bilgi", *bilgülüg* "bilgili", *bilig* "bilgi", *bililmegen* "bilinmeyen", *bilim* "bilim", *bilimlig* "bilgili, arif, zeki", *bilmeslik* "bilgisizlik, cahillik", *birer* "birer", *birev* "birisi", *birin birin* "birer birer", *birin ékin* "birer ikişer", *birkine* "biricik", *bizdaḳı* "bizdeki", *boġuz* "boğaz", *bolġan* "olan", *bolmaġan* "olmayan", *bolmaḳ* "olma durumu", *bolumsız* "uygun olmayan, lâyık olmayan", *bortaḳlıḳ* "aşılması güç, sarp yer", *boylıġ* "boylu", *boyun* "boyun", boza "arpa, darı, mısır, buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek", *bölek* "bölük, topluluk", *bölük* "bölük, tabur", *börk* "genellikle hayvan postundan yapılan başlık, börk", *buçḳaḳ* "kenar, kıyı", *buġça* "dört köşeli kumaş, boğça", *bulut* "bulut", *bulutluġ* "bulutlu", *burun* "burun, koku alma organı; önce", *burunḳı* "önceki", *burunraḳ* "daha önce", *busa* "pusu", *buzavlıġ* "buzağılı, yavrulu", *buzmaḳ* "bozma, yıkma işi", *buzuḳ* "yıkık, harap", *buzuḳçılıḳ* "bozgunculuk", *buzuḳluḳ* "bozgun, yenilgi", *buzulmaḳ* "bozulma, yıkılma işi", *bükri* "bükük, bükülmüş", *bütken* "inanan", *bütün* "bütün, hep", *cücüklük* "tatlılık, lezzetlilik", *çapḳan* "akın", *çapḳu* "vuruş, savaş", *çapḳulaş* "çarpışma, vuruşma", *çapḳun¹* "akın", *çapḳun²*

“fırtına”, *çapḳunçı* “çapulcu, yağmacı”, *çapmaḳ* “akın etme işi”, *çékmen* “cepken, yağmurluk”, *çérig* “ordu, asker”, *çériglig* “ordulu, askerli”, *çévürtke* “çekirge”, *çıḳarmaḳ* “çıkarma işi”, *çıḳış* “çıkış”, *çıḳḳan* “çıkan”, *çıḳmaġan* “çıkmayan”, *çıḳmaḳ* “çıkma işi”, *çırmaḳlıġ* “sarılmış, sarılı durumda olan”, *çırmaşmaḳ* “sarılma, dolanma işi”, *çoġurçuḳ* “sığırcık, çekirge kuşu”, *çuġulluḳ* “fesat”, *çuḳur* “çukur”, *çuḳurçaḳ* “çukurcuk, küçük çukur”, *çuḳurraḳ* “daha çukur”, *çupçuḳ* “serçe”, *çüçük* “tatlı”, *çüçükrek* “daha tatlı”, *çüçümenrek* “daha tatlı”, *dağı* “dahi; da, de; ve”, *dégüçi* “anlatıcı, anlatan”, *égeç* “büyük kız kardeş, abla”, *égelik* “sahiplik, iyelik”, *égerlig* “eyerli”, *égin* “omuz; arka, sırt”, *égri* “eğri”, *égrilik* “fenalık, kötülük”, *ékele ~ ékelesi* “ikisi birlikte”, *ékev* “ikisi birlikte”, *ékiley* “iki defa”, *ékin* “ekin”, *ékinçi* “ikinci”, *ékirer* “ikişer”, *ékmek* “ekme işi”, *élçi* “elçi, sefir”, *élçilik* “elçilik”, *élgün* “halk, topluluk”, *éligimdaḳı* “elimdeki”, *éliglemek* “ele geçirme, zaptetme işi”, *éltken* “ileten, götüren”, *émçek* “meme, meme ucu”, *émildaş* “süt kardeşi”, *éniş* “bayır, iniş”, *éŋek* “çene”, *érigen* “eriyen”, *érkek* “erkek”, *érklig* “güçlü, kuvvetli”, *érte* “yarın, ertesi gün”, *érterek* “daha erken”, *értesi* “yarın, ertesi gün”, *éşek* “eşek”, *éşik* “eşik, kapı”, *éşiklig* “kapılı”, *éşitkünçi* “işiten”, *étek* “giysinin alt kısmı, etek”, *étmek* “yapma, etme işi”, *ġacarçı* “katırcı, klavuz, rehber”, *ḫanım* “hanım”, *ḫanlıḳ* “hanlık, hükümdarlık”, *haydamaḳ* “yürütme, ileri sürme işi”, *ıldam* “çabuk, hızlı”, *ıldamraḳ* “daha çabuk”, *ılġamaḳ* “akın etme işi”, *ılgar* “akıncı”, *ılḳı* “hayvan sürüsü, başı boş bırakılmış at ve eşek sürüsü”, *ısıġ* “sıcak”, *ısıġlıḳ* “sıcaklık”, *ısıġraḳ* “daha sıcak”, *ısıtma* “sıtma”, *içideki* “içindeki”, *içim* “içim”, *içkeri* “içeri”, *içkeriki* “içteki, içerideki”, *içki* “yakın adam, dost”, *içkilik* “hükümdara yakın olan kimseler için kullanılan unvan”, *içkü* “içki; içki meclisi”, *içkülük* “sarhoşluk”, *içmek* “içme işi”, *içmeklik* “içme, içiş”, *içmes* “içmeyen”, *ilgeri* “ileri”, *ilgeriki* “ileriki”, *ilgerirek* “daha ileri”, *inçkelik* “hile, kurnazlık”, *inçkerek* “daha ince”, *itlig* “köpekli, köpek sahibi”, *üzengü* “üzengi”, *ḳabal* “kuşatma”, *ḳabarçuḳ* “kabarcık”, *ḳaçḳan* “kaçan”, *ḳaçmaḳ* “kaçma işi”, *ḳalġan* “kalan”, *kalın* “kalın, çok”, *ḳalınlıḳ* “kalınlık”, *ḳalkan* “kalkan”, *ḳalpaḳ* “kalpak”, *ḳaltaġaylıḳ* “cahillik, bilgisizlik”, *ḳamçı* “kamçı”, *ḳanat* “kanat”, *ḳandaḳı* “neredeki”, *ḳanlıġ* “kanlı, kan davasında taraf olan kimse”, *ḳapaġan* “kuşatma”, *ḳapamaḳ* “kuşatma işi”, *ḳapu* “kapı”, *ḳaraçu* “çingene, dilenci, yağmacı”, *ḳaraḳlıḳ* “yağmacılık”, *ḳarangu* “karanlık”, *ḳararaḳ* “daha kara”, *ḳarça* “bir kuş türü, küçük kırlangıç”, *ḳarı* “arşın, uzunluk birimi”, *ḳarılıḳ* “yaşlılık, ihtiyarlık”, *ḳarın* “karın”, *ḳarlıġ* “karlı”, *ḳaşımdaḳı* “katımdaki, huzurumdaki”,

ḳaşuḳ “kaşık”, *ḳatıġ* “katı, sert, kuvvetli”, *ḳatılış* “birleşim yeri, birleşme”, *ḳatḳan* “sert”, ḳatla “defa, kere”, *ḳatmaḳlıḳ* “katma, katış”, *ḳavġun* “kovalama, iz sürme”, *ḳavġunçı* “kovalayan, sıkıştıran, takipçi”, *ḳavlamaḳ* “kovalama işi”, *ḳavruḳ* “kavurma”, *ḳaytal* “eyer kemeri”, *ḳaytḳan* “geri dönen”, *ḳazaḳlıḳ* “göçebelik, evsiz yurtsuzluk”, *ḳazan* “kazan”, *ḳazmaḳ* “kazma işi”, *ḳaznaḳ* “oyuk”, *ḳaznaḳlıġ* “oymalı, kazılmış olan”, *ḳazuḳ* “kazık, yere çakılan sivri ağaç”, *kécimlig* “zırhlı”, *kéçe* “gece”, *kéçelik* “gecelik, bir gecelik zaman dilimi”, *kéçit* “geçit”, *kéçken* “geçen”, *kéçmek* “geçme işi”, *kéçmeklik* “geçicilik”, *kéçrek* “daha geç”, *kéçürgen* “geçiren”, *kégirtek* “gırtlak”, *kélgen* “gelen”, *kéliş* “geliş”, *kélmek* “gelme işi”, *kélmemek* “gelmeme işi”, *kéltürmek* “getirme işi”, *kémeçi* “gemici”, *kémedeki* “gemideki”, *kémekine* “küçük gemi”, *kémesiz* “gemisiz”, *kéŋeş* “danışma, istişare”, *kéŋlik* “genişlik”, *kéŋrek* “daha geniş”, *képeneklig* “yağmurluklu”, *képeneksiz* “yağmurluksuz”, *kérek* “gerek, ihtiyaç”, *kéreklig* “gerekli”, *késim* “vergi”, *kétken* “giden”, *kétmek* “gitme işi”, *kétmen* “kazma, çapa”, *kéygen* “elbise”, *kéyim* “harp elbisesi”, *kéyin* “arka, art, sonra”, *kéyinki* “sonraki, arkadaki”, *kéyinrek* “daha arka, daha geri”, *kéymek* “giyme işi”, *ḳılġunçı* “yapan, eden”, *ḳılıç* “kılıç”, *ḳılıçlıġ* “kılıçlı”, *ḳılmaġan* “yapmayan, etmeyen”, *ḳılmaḳ* “yapma işi”, *ḳıltıḳ* “kılçık”, *ḳıraḳ* “kenar, kıyı, sahip”, *ḳısġalıḳ* “kısalık”, *ḳısıḳ* “bez parçası”, *ḳısḳa* “kısa”, *ḳısḳaraḳ* “daha kısa”, *ḳışḳı* “kışınki”, *ḳışlaġ* “kış geçirilecek yer”, *ḳışlaġan* “kışlayan”, *ḳışlaġlıḳ* “kışlamaya uygun yer”, *ḳışlamaḳ* “kışlama işi”, *ḳışlıḳ* “kış için hazırlanmış şey; kış günü”, *ḳıyıḳ* “çekik, eğri”, *kızıl* “kızıl, kırmızı”, *ḳızılraḳ* “daha kızıl”, *kiçik ~ küçük* “küçük”, *kiçikkine* “küçücük”, *kiçiklik* “küçüklük”, *kiçikrek* “daha küçük”, *kiçikrekkine* “küçükçe, küçücük”, *kindik* “göbek”, *kindiklig* “göbekli”, *kirgen* “giren, tâbi olan”, *kiriş* “ok kirişi, yay”, *kirmegen* “girmeyen”, *kirmek* “girme işi”, *kivürmek* “girdirme, sokma işi”, *ḳobaraḳ* “daha kalın”, *ḳoltuḳ* “koltuk”, *ḳonalġa* “göçün konakladığı yer”, *ḳoparmaḳ* “koparma işi”, *ḳopmaḳ* “ayrılma işi”, *ḳopuz* “ozanların çaldığı telli Türk sazı”, *ḳorbegilik* “cephane memurluğu”, *ḳorçı* “muhafız; silahtar”, *ḳorġan* “kurgan”, *ḳorġandaḳı* “kurgandaki”, *ḳorġanlıġ* “kaleli, hisarlı”, *ḳorḳaḳ* “korkak”, *ḳorḳaḳlıḳ* “korkaklık”, *ḳorḳḳu* “korku”, *ḳorḳunç* “korku, ürküntü”, *ḳorḳutmaḳ* “korkutma işi”, *ḳoruġ* “koru, korunan yer”, *ḳoşmaḳ* “koşma işi”, *ḳoşuġ* “türkü, şiir”, *ḳoşulmaḳ* “koşulma, birleşme işi”, *ḳoyçı* “çoban”, *ḳoyġan* “koyan, bırakan”, *ḳoyı* “aşağı”, *ḳoyıḳı* “aşağıki”, *ḳoyıraḳ* “daha aşağı”, *ḳoymaḳ* “koyma işi”, *köçken* “göçen”, *köçüm* “güçlü, kuvvetli”, *köl* “göl”, *kömeksiz* “yardımsız”, *kömük* “kemik”, *köŋlek~köylek* “gömlek, üst

giysisi", *köŋlüŋdeki* "gönlündeki", *köŋüllüg* "gönüllü", *köplük* "çokluk, fazlalık", *köprek* "daha çok", *köprüg* "köprü", *körgen* "gören", *körmegen* "görmeyen", *körmek* "görme işi", *körsetküçi* "gösteren", *körünüş* "huzura kabul, görüşme (meclis)", *körüşmek* "görüşme işi", *köşk* "gölgelik; köşk", *kötel* "geçit", *kötergen* "kaldıran", *köterim* "sabır, katlanma", *köterimlik* "sabır, katlanma", *köz* "göz", *közlüg* "gözlü", *ḳulaḳ* "kulak", *ḳulluḳ* "kulluk, kölelik", *ḳulluḳçı* "hizmetçi", *ḳurmaḳ* "kurma işi", *ḳuruḳ* "kuru", *ḳurutmaḳ* "kurutma işi", *ḳuşçı* "kuşçu", *ḳuşçılıḳ* "kuşçuluk", *ḳuşġına* "küçük kuş", *ḳuşlaġ* "kuş avlayacak yer", *ḳutluġ* "kutlu, uğurlu", *küçletmek* "zorlama işi", *küçlüg* "güçlü", *külegeç* "güleç, güler yüzlü", *kündüz* "gündüz", *künlüg~ künlük* "günlük", *küregen* "kaçan, kaçmış olan", *küyev* "güvey, damat", *küyevlük* "damat olma durumu, damatlık", *küymek* "yanma işi", *müŋüz* "boynuz", *narıraḳ* "daha öte, daha sonra", *néçe* "birçok, bazı", *ocaḳ* "ateş yakılan yer, ocak", *oġrı* "hırsız", *oġlan* "oğlan, çocuk, çocuklar", *oġulluġ* "evlatlı, evlat sahibi", *oġurluḳ* "baskın, hırsızlık", *oḳdaḳ* "okluk", *oḳlaġan* "oklayan", *oḳluġ* "oklu", *oḳuġan* "okuyan", *oḳuġunçı* "okuyan, okuyucu", *oḳumaḳ* "okuma işi", *oḳuş* "okuyuş", *olmak* "olma işi", *olturġan* "oturmak", *olturmaḳ* "oturma işi", *olturulġan* "oturulan", *orçın* "il, vilayet, bölge", *ordu* "saray, karargâh", *orġaḳ* "orak", *orta* "orta, merkez", *ortançı* "ortanca", *ortasıdaḳı* "ortasındaki", *orun* "yer, mevki", *otlaġ* "hayvan otlatılan yer", *otun* "odun", *otunluġ* "odunlu, ağaçlı", *oyġanġan* "uyanan", *oyun* "oyun", *öksük* "eksik", *öleŋ* "çayır, çimen", *ölet* "salgın, hastalık, kıran", *ölgen* "ölen", *ölmek* "ölme işi", *öltürgen* "öldüren", *öltürgüçi* "öldürücü, öldüren", *öltürmek* "öldürme işi", *ölüg* "ölü", *ölüm* "ölüm", *örgengen* "alışan, alışmış olan", *ötken* "geçen", *ötmek* "geçme işi", *ötüş* "geçiş", *öz* "kendi", *özge* "başka", *özgeçe* "başka, başkaca", *özgeçerek* "daha başka biçimde", *özlük* "benlik, kendilik", *saçıḳ* "düğün hediyesi", *saġrıçı* "arkadan gelen, arkayı kollayan", *saġrılıġ* "derili", *saḫlamaḳ* "koruma, muhafaza etme işi", *saḫlamaḳlıḳ* "gözetme, muhafaza etme durumu", *saḫlamaslıḳ* "korumama, gözetmeme", *saḳallıġ~ saḳḳallıġ* "sakallı", *salġuçı* "yayan, seren", *salmaḳ* "kurma; yollama işi", *san* "sayı", *sanaḳlıġ* "saygılı", *sanamaḳ* "sayma, hesaplama işi", *sançma* "işleme", *sarıġ* "sarı", *satḳun* "satış", *satmaḳ* "satma işi", *savuḳ* "soğuk", *savuḳlıḳ* "soğukluk", *ségritme* "uçurum", *sékizinçi* "sekizinci", *sémiz* "semiz, besili", *sémizlüg* "semizlik, besili olma durumu", *sévgü* "sevgi", *sévgülüg* "sevimli", *sévinç* "sevinç", *sıçḳan* "sıçan", *sıġġusız* "sığmaz, sığmayan", *sınçısız* "deneyimsiz", *sınçısızraḳ* "daha deneyimsiz", *sındırulġan*

“kırdırılan, kırdırılmış olan”, *sınuḳ* “kırık”, *sidük* “sidik”, *soŋḳı* “sonraki”, *soŋra* “sonra”, *sormaḳ* “sorma işi”, *soyuḳ* “az, seyrek”, *söz* “söz”, *sözleşmek* “sözleşme, anlaşma işi”, *sözlüg* “sözlü”, *suluġ* “sulu, suyu olan”, *susız* “susuz”, *süŋek* “kemik”, *süren* “savaş narası; asker sevki”, *sürük* “sürü”, *tagdaḳı* “dağdaki”, *tagḳına* “küçük dağ”, *talaġan* “talan eden yağmalayan”, *talamaḳ* “soyma, talan etme işi”, *talan* “talan, yağma”, *talaş* “dalaş, kavga”, *talaşsız* “kavgasız”, *talatḳan* “yağmalanmış”, *tamaġ* “damak”, *tamġa* “damga”, *tanık* “tanıdık; tanık”, *taŋla* “ertesi gün”, *taŋlası* “ertesi gün”, *tapılmaḳ* “bulunma işi”, *tapḳan* “bulan”, *tapmaḳ* “bulma işi”, *tapşurmaḳ* “verme, teslim etme işi”, *targına* “daracık”, *tarḳu* “savaş”, *tarlık* “darlık”, *tarraḳ* “daha dar”, *tartıġ* “hediye, armağan”, *tartış* “mücadele”, *tartḳan* “çeken; mücadele eden”, *tartḳu* “mücadele”, *tartmaḳ* “çekme, mücadele etme işi”, *taşḳalık* “dış, dış kısım”, *taşḳarı* “dışarı”, *taşḳarıḳı* “dışarıdaki”, *taşḳarıraḳ* “daha dışarı”, *taşḳı* “dıştaki”, *tavusġan* “tavşan”, *tayaḳ* “destek; sopa, değnek”, *téggen* “ulaşan, isabet eden”, *tégirme* “yuvarlak”, *tégirmen* “değirmen”, *tégre* “çevre, etraf”, *télbelik* “delilik”, *télberek* “daha deli, delice”, *témürlüg* “demirli”, *tépe* “tepe”, *tépedeki* “tepedeki”, *tépilgen* “tepilen, ayakla çiğnenen”, *téşmek* “deşme işi”, *téşük~ töşük~ tüşük* “delik, yarık”, *tıġılġan* “birleştirilen, birleşmiş olan”, *tıḳa* “kapı; engel, set”, *tıymaḳ* “durdurma, engel olma işi”, *tik* “dik”, *tiken* “diken”, *tikenlig* “dikenli”, *tikenligrek* “daha dikenli”, *tikilmek* “dikilme, kurulma işi”, *tikmek* “dikme işi”, *til* “dil”, *tilçi* “haberci, casus”, *tilegen* “dileyen”, *tilek* “dilek”, *tilemek* “dileme, isteme işi”, *tirig* “diri”, *tirigley* “diri diri, canlıyken”, *tiriglik* “dirilik, canlılık”, *tirilmek* “dirilme, iyileşme işi”, *tiş* “diş”, *tiz* “diz”, *tofraḳ* “toprak”, *toġrı* “doğru, karşı”, *toġrıraḳ* “daha doğru”, *toġrısıdaḳı* “karşısındaki”, *toḳmaḳ* “tokmak”, *tolġaḳ* “dalga”, *tolġama* “arkadan çevirme, pusu”, *tolġamaḳ* “çevirme işi”, *tolġamasız* “çevirmesiz, kuşatmasız”, *tonluġ* “elbiselik”, *topuḳ* “topuk, ökçe”, *torġamaḳ* “doğrama işi”, *toy* “düğün, şenlik, ziyafet”, *tökmek* “dökme işi”, *tökülgen* “dökülen”, *töre ~ törü* “töre”, *törelig* “töreli, töreye uygun”, *törlüg* “türlü, çeşitli”, *törter* “dörder”, *törtünçi* “dördüncü”, *töşek* “döşek”, *tuġ* “bayrak, sancak”, *tuġçı* “sancaktar”, *tuġdaḳ* “toy kuşu”, *tuġḳan* “öz kardeş”, *tuġḳanlıḳ* “kardeşlik”, *tuġluḳ* “alay”, *tuġra* “tuğra, hükümdar mührü”, *tulum* “tulum”, *tura* “siper, kalkan”, *turaḳ* “kavak”, *turġan* “duran”, *turmaḳ* “durma, kalma işi”, *turuş* “muharebe, karşı koyma”, *tuşluḳ* “konulacak yer”, *tuta* “bitişik, birleşik”, *tutam* “tutam”, *tutḳan* “tutan, alıkoyan”, *tutḳun* “esir, tutsak”, *tutmaḳ* “tutma, yakalama işi”, *tutulġan* “tutulan, yakalanan”, *tutunġan* “tutunan”, *tuzaḳ*

“tuzak”, *tügme* “düğme”, *tügmelig* “düğmeli”, *tükengen* “biten”, *tükeniş* “bitiş, tükeniş”, *tün* “gece”, *tünŋlük* “çadırların tepesindeki pencere”, *tüpideki* “dibindeki”, *Türkmen* “Türkmen”, *tüşçilig* “kuşluk vakti”, *tüşken* “düşen”, *tüşürgüçi* “düşürücü, düşüren”, *tüşürmek* “düşürme işi”, *tütün* “duman”, *tüzdeki* “düzlükteki, ovadaki”, *tüzelgen* “düzelen”, *tüzelmek* “düzelme işi”, *tüzrek* “daha düz”, *tüzük* “tüzük, kanun”, *uçḳan* “uçan”, *uçma* “uçurum”, *uçmaḳ* “uçma işi”, *ulaġ* “yük hayvanı”, *ulaġsızlıḳ* “atsızlık”, *ulġaymaḳ* “büyüme, büyüklenme işi”, *uluġ* “büyük”, *uluġḳına* “büyükçe”, *uluġluḳ* “ululuk, yücelik”, *uluġraḳ* “daha büyük”, *ulus* “ulus, millet”, *urmaḳ* “vurma, atma işi”, *uruḳ* “akraba, soy”, *uruḳluḳ* “akrabalık”, *uruş* “vuruş, savaş”, *uruşġuçı* “savaşçı, savaşan”, *uruşḳunçı* “savaşçı, savaşan” *uruşmaḳ* “savaşma, vuruşma işi”, *uruşsız* “savaşsız”, *uşaḳ* “ufak, küçük”, *utru* “karşı”, *utrudaḳı* “karşıdaki”, *Uyġur* “Uygur”, *uyḳu* “uyku”, *uyḳuluġ* “uykulu”, *uyḳuluḳ* “uyumaya özgü, uyurken giyilen kıyafet”, *uyḳusızlıḳ* “uykusuzluk”, *uzaḳ* “uzak”, uzun “uzun”, *uzunluḳ* “uzunluk”, *uzunraḳ* “daha uzun”, *üçele ~ üçelesi* “üçü birlikte”, *üçer* “üçer”, *üçev* “üçü birlikte”, *üçün* “için”, *üçünçi* “üçüncü”, *üleşmek* “paylaşma işi”, *ülüş* “hisse, pay”, *ürük* “erik”, *üst* “üst”, *üstümdeki* “üstümdeki”, *üykine* “küçük ev”, *üylüg* “evli, çadırlı”, *üzdürme* “atları nehirden karşıya geçirme”, *üzülgen* “kesilen, koparılan”, *üzüm* “üzüm”, *yadaçı* “yağmur büyücüsü”, *yadaçılık* “yada taşı ile yağmur yağdırma işi”, *yafraḳ* “yaprak”, *yağılıḳ* “düşmanlık”, *yağın* “yağmur, yağış”, *yağlıġ* “mendil, baş örtüsü”, *yaḫşı* “iyi, güzel”, *yaḫşıġına* “hoşça, güzelce”, *yaḫşılıḳ* “iyilik, güzellik”, *yaḫşıraḳ* “daha iyi, daha güzel”, *yaḳa* “kıyı, yan”, *yaḳa* “elbise yakası”, *yaḳasıdaḳı* “kıyısındaki”, *yaḳın* “yakın”, *yaḳınraḳ* “daha yakın”, *yaḳḳu* “hoş, güzel”, *yaḳmaḳ* “sürme işi”, *yalaŋ* “yalın, çıplak”, *yalaŋaç* “çıplak”, *yalaŋaçlaġuçı* “soyucu, soyan”, *yalġan* “yalan”, *yalġuzluḳ* “yalnızlık”, *yamanlıḳ* “kötülük, fenalık”, *yamanraḳ* “daha kötü”, *yamġur* “yağmur”, *yamġurluġ* “yağmurlu”, *yan* “yan”, *yana* “yine, sonra”, *yandaş* “aynı yanı paylaşma, yan yana olma durumu”, *yanıdaḳı* “yanındaki”, *yanış* “dönüş”, *yanmaḳ* “dönme işi”, *yaŋaḳ* “yanak”, *yaŋı* “yeni”, *yaŋla* “henüz; yeniden”, *yapuḳ ~ yapuġ* “örtü; baş örtüsü, peçe”, *yara* “yara”, *yaraġ* “hazırlık; silah”, *yaraġlıġ* “silahlı, donanımlu”, *yaraġsız* “silahsız”, *yaraġsızlıḳ* “silahsızlık”, *yaralıġ* “yaralı”, *yaramas* “kötü, uygunsuz, faydasız”, *yaramasraḳ* “daha uygunsuz”, *yaraş* “barış, uygunluk”, *yarılġan* “yarılan”, *yarım* “yarım”, *yarmaḳ* “para, akçe”, *yaruḳ* “aydınlık, ışık”, *yaruḳluḳ* “parlaklık, aydınlık”, *yasaġan* “sığınak”, *yasaḳ* “yasak, kanun, ölüm cezası”, *yasal* “saf, askerî düzen”, *yasamaḳ* “kanun koyma,

düzenleme işi", *yassı* "yassı", *yassılıḳ* "yassılık, düzlük", *yassıraḳ* "daha düz", *yaşıl* "yeşil", *yaşılraḳ* "daha yeşil", *yaşlıġ* "yaşlı, ihtiyar", *yaşurun* "gizli, gizlice", *yatış* "gece gözcüsü, hükümdarın oda bekçisi", *yatmaḳlıḳ* "yatarken giyilen kıyafet", *yavuḳ* "yakın", *yavuḳça* "yakınca", *yavuḳıdaḳı* "yakınındaki", *yavuḳraḳ* "daha yakın", *yaylaġ* "yayla", *yaylıġ* "yaylı", *yazı* "ova", *yégülük* "yiyecek, yemeklik", *yélek* "yelek, kolsuz giysi", *yélge* "rüzgâr", *yélken* "yelken", *yémek* "yemek, yiyecek", *yémiş* "yemiş, meyve", *yéŋil* "hafif, kolay", *yéŋilrek* "daha kolay", *yérlig* "yerli", *yétmiş* "yetmiş", *yétmes* "yetmeyen", *yıġaç* "ağaç", *yıġaçsız* "ağaçsız", *yıġılış* "yığılma, toplanma", *yıġılmaḳ* "yığılma, toplanma işi", *yıġın* "yığın, küme", *yıġışturmaḳ* "toplama, biriktirme işi", *yıġlamaḳ* "ağlama işi", *yıġmaḳ* "yığma, toplama işi", *yıḳılġan* "yıkılan", *yıḳılmaġan* "yıkılmayan", *yıḳmaḳ* "yıkma işi", *yılan* "yılan", *yılḳıran* "bir tür salgın hastalık, veba", *yıllıḳ* "yıllık, senelik", *yıraḳ* "uzak", *yıraḳdaḳı* "uzaktaki", *yıraḳlıḳ* "uzaklık", *yıraḳraḳ* "daha uzak", *yibérgen* "gönderen", *yibérmek* "gönderme işi", *yigitlik* "yiğitlik, gençlik, delikanlılık", *yoġan* "kalın, yoğun", *yoġanlık* "yoğunluk, kalınlık", *yoḳ* "yok", *yoḳḳarı* "yukarı", *yoḳḳarıḳı* "yukarıki", *yoḳḳarıraḳ* "daha yukarı", *yol* "yol", *yolġına* "küçük yol, patika", *yolluḳ* "yasa, nizam", *yolsız* "yolsuz", *yorunçḳa* "yonca", *yosunluġ* "gibi, benzer", *yulduz* "yıldız", *yumala-* "yuvarlamak", *yumşaḳ* "yumuşak", *yumşaḳraḳ* "daha yumuşak", *yumurtḳa ~ yumurtġa* "yumurta", *yupġa* "ince açılmış hamur, yufka", *yupġalıḳ* "incelik, hafiflik", *yügürük* "hızlı, çabuk", *yügürüş* "koşma, koşuş", *yüklüg* "yüklü", *yükünmek* "boyun eğme, diz çökme", *yürek* "yürek, kalp", *yüreksiz* "yüreksiz, cesaretsiz", *yürkütmek* "ürkütme, korkutma işi", *yürügen* "yürüyen", *yürümek* "yürüme, sefere çıkma işi", *yürüş* "yürüyüş, sefer" , *yürüşmek* "sefere çıkma işi", *yüzideki* "yüzündeki", *yüzlüg* "yüzlü".

-Farsça sözcük + Türkçe ek: âbâdânlıḳ "mamurluk, bayındırlık", *âftâbaçı* "ibrikçi", *âhistaraḳ ~ âhastaraḳ* "daha yavaş", *andâmlıġ* "boylu", *arzânlıḳ* "bolluk", *ârzûmandlıḳ* "özlem, isteklilik", *âsânlıḳ* "kolaylık", *âsânraḳ* "daha kolay", *âsûdalıḳ* "rahatlık, huzurluluk", *âşnâlıḳ* "aşinalık, tanışıklık", *âşpazlıḳ* "aşçılık", *âşyânlıġ* "katlı", *âtaşbâzlıḳ* "savaşta ateş fırlatma işi, fişekçilik", *ayvânlıġ* "eyvanlı, büyük salonlu", *badmazalıḳ* "tatsızlık", *badnâmlıḳ* "kötü namlılık", *badnumâlıḳ* "kötü görünüşlülük", *beandâmraḳ* "daha biçimsiz", *bebunyâdlıḳ* "temelsizlik, asılsızlık", *bedillik* "korkaklık, cesaretsizlik", *beẖânumânlıḳ* "yersiz, yurtsuzluk", *behunarraḳ* "biraz beceriksiz", *berangraḳ* "daha renksiz", *berglig* "yapraklı", *besarlıḳ* "serkeşlik, başsızlık", *bulandlıḳ*

“yükseklik, yücelik, ululuk”, *bulandraḳ* “daha yüksek”, *bunyâdlıġ* “esaslı, temelli”, *cahângîrlıḳ* “dünyayı zaptetme, hüküm altına alma durumu”, *cangallıġ* “ormanlı, ağaçlı”, *çâkarlik* “kulluk, kölelik”, *çaşmalıġ* “çeşmeli, kaynaklı”, *çaşnîlıġ* “latif, tatlı”, *çihralig* “çehreli, yüzlü”, *çuhrasız* “oğlansız”, *dâmanasıdaḳı* “dağ eteğindeki”, *darandaraḳ* “daha yırtıcı”, *darbadarlıḳ* “derbederlik”, *darîçalıġ* “pencereli”, *darveşlik* “dervişlik”, *dastandâzlıḳ* “el uzatma, birinin hakkına tecavvüz etme”, *dilcûyluḳ* “gönül çekicilik”, *dilîrlıḳ* “yüreklilik, yiğitlik”, *diraḫtlıġ* “ağaçlı”, *dîvânlıḳ* “vezir”, *dostluḳ* “dostluk”, *duruştgûyraḳ* “daha kaba konuşan”, *duruştluḳ* “kabalık”, *duruştraḳ* “daha kaba”, *duşmanlıḳ* “düşmanlık”, *duşvârlıġ* “güçlük, zorluk”, *farzandlıḳ* “evlatlık”, *gadâylıḳ* “dilencilik, yoksulluk”, *girâncânlıḳ* “ağır canlılık, can sıkıcılık”, *girdraḳ* “daha yuvarlak”, *gollük* “ahmaklık, budalalık”, *golrek* “daha budala”, *gullüg* “benekli”, *gumânlıġ* “şüpheli, kuşkulu”, *gumrâhlıḳ* “şaşkınlık, yoldan çıkma”, *guvâhlıḳ* “şahitlik, tanıklık”, *guzarbandlıḳ* “yol kesme, yol bağlama”, *ḫalvatnişînlıḳ* “yalnızlık”, *ḫâmlıḳ* “hamlık, çiğlik”, *hamvârlıḳ* “uygunluk”, *hamvârraḳ* “daha uygun”, *ḫarîdârlıḳ* “alıcı, alıcılık”, *ḫazânlıġ* “sonbaharlı”, *ḫoşḫuluġ* “iyi huylu, iyi tabiatlı”, *ḫoşnumâlıḳ* “hoş görünüşlülük”, *ḫoşrangraḳ* “daha hoş renkli”, *ḫoyluġ* “huylu, yaradılışlı”, *ḫûbluḳ* “güzellik”, *ḫursandlıḳ* “kanaatkârlık, gözü tokluk”, *ḫuşkluḳ* “kuruluk”, *ḫ^{v}ârlıḳ* “değersizlik, itibarsızlık”, *kadḫudâlıḳ* “kethüdalık, kâhyalık”, *ḳallâşlıḳ* “kalleşlik, iki yüzlülük, döneklik”, *kamâblıḳ* “az sululuk”, *kamâbraḳ* “suyu daha az”, *kamlik* “eksiklik, azlık”, *kamraḳ* “daha az”, *kâşîkârlıḳ* “çinicilik, çini ustalığı”, *kornamaklik* “nankörlük”, *kuştîgîrlıḳ* “güreşçilik, pehlivanlık”, *laşkarkaşlik* “kumandanlık, asker idaresi”, *lavandlıḳ* “ayyaşlık, tembellik”, *mardânalıḳ* “yiğitlik, mertlik”, *mastlıḳ* “sarhoşluk”, *mazalıġ* “tatlı, zevkli”, *mihmândârlıḳ* “konuk ağırlayıcılık”, *mihrbânlıḳ* “şefkatlilik, dostluk”, *mîrzâdalıḳ* “beylik, beyzadelik”, *miyângîrlıḳ* “ara buluculuk”, *nâhamtâylıḳ* “işbirliği içinde olmama”, *nâhamvârlıḳ* “sapkınlık, yanlış yolda olma”, *nâḫoşluḳ* “kötülük, çirkinlik”, *nâmardlıḳ* “namertlik, alçaklık”, *nâmardraḳ* “daha alçak”, *nâsâzgârlıḳ* “uyumsuzluk”, *nâzuklük* “naziklik”, nâzukraḳ “daha nazik”, *nişîbrek* “daha meyilli”, *pâdişâhlıḳ* “padişahlık, hükümdarlık”, *pârçaġına* “parçacık”, *pastlıḳ* “alçaklık, alçak yer”, *pastraḳ* “daha aşağı”, *paşimânlıḳ* “pişmanlık”, *purbergrek* “daha yapraklı”, *purgardlıḳ* “çok tozlu olma durumu”, *purgûyluḳ* “gevezelik, çok konuşma”, *puştalıġ* “tepeli”, *raḫtlıġ* “ağaçlı”, *rahzanlıḳ* “haydutluk, eşkıyalık”, *ranglıġ~ ranglig* “renkli”, *râstlıḳ* “doğruluk, uygunluk”, *ravşanlıḳ* “parlaklık, aydınlık”, *ravşanraḳ* “daha parlak”,

rezândalıḳ “perişanlık”, *rûstâ’îlıḳ* “köylülük, kabalık”, *rûstâ’îraḳ* “daha kaba”, *rustluḳ* “sağlamlık”, *sabzalıġ* “sebzeli”, *sabzîkârlıḳ* “sebze yetiştirilen yer, sebzelik”, *sabzlıḳ* “yeşillik”, *sabzraḳ* “daha yeşil”, *sâmânlıġ* “servet sahibi, varlıklı”, *sangkârlıḳ* “taş ustalığı”, *sangrezalig* “taşlı, taş döşeli”, *sangtarâşlıḳ* “yontma için kullanılan taş”, *sarancâmlıġ* “sonlu, akıbetli”, *sardârlıḳ* “kumandanlık”, *sargardânlıḳ* “şaşkınlık, perişanlık”, *sarḫoşluḳ* “sarhoşluk”, *sarkaşlik* “inatçılık, asilik”, *sâyalıġ* “gölgeli”, *sâzvârlıḳ* “mizaca uygunluk”, *sâzvârraḳ* “daha uygun”, *si-bergelig* “yoncalı”, *sipahdârlıḳ* “başkumandanlık”, *sipâhîlıḳ* “askerlik, süvarilik”, *sustlıḳ* “gevşeklik, tembellik”, *sustraḳ* “daha zayıf, daha gevşek”, *sutûnluġ* “sütunlu”, *şalayanlıḳ* “maskaralık”, *şamşîrbâzlıḳ* “kılıçla hüner gösterme işi”, *şarmandaraḳ* “biraz mahcup”, *şastımdaḳı* “yüzüğümdeki”, *şiḳḳdârlıḳ* “valilik”, *şuḫluḳ* “neşelilik, şen ve oynaklık” *tâblıġ* “ışıklı” *talḫlıḳ* “acılık”, *tanalıġ* “tanelerden oluşan, taneli”, *ṭarrâḥlıḳ* “ressamlık, sanatkârlık”, *tezlik* “çabukluk, hızlılık”, *tezrek* “daha çabuk”, *tîramaġzlıḳ* “aptallık”, *tîrandâzlıḳ* “okçulukta maharet sahibi olma”, *tîraraḳ* “daha kara”, *tişnalıḳ* “susuzluk”, *topçaḳlıġ* “alaca atlı”, *tufakçi* “tüfekçi”, *tundluḳ* “sertlik, şiddetlilik”, *tundraḳ* “daha sert, daha kuvvetli”, *turşġına* “ekşi”, *turşlıḳ* “ekşilik”, *turşraḳ* “daha ekşi”, *umedvârlıḳ* “ümit etme, bekleme”, *vîrânlıḳ* “yıkılmışlık, haraplık”, *zabûnluḳ* “zayıflık”, *zabûnraḳ* “daha zayıf”, *zahrlıġ* “zehirli”, *zârlıḳ* “zayıflık, perişanlık”, *zorlamaḳ* “zorlama işi”, *zorraḳ* “daha kuvvetli”.

-Arapça sözcük + Türkçe ek: ‘âcizlıḳ “güçsüzlük”, *‘âcizraḳ* “daha güçsüz”, *‘âlîraḳ* “daha yüksek”, *‘ayyârlıḳ* “zekilik, kurnazlık”, *amânlıḳ* “korkusuzluk”, *amîrlıḳ* “amirlik”, *asîrlıḳ* “esirlik, tutsaklık”, *ʿâşiḳlıḳ* “aşıklık”, *aṭrâfıdaḳı* “etrafındaki”, *aṭvârlıġ~ atvârluġ* “tavırlı”, *avvalḳı* “önceki”, *baḫîllıḳ* “cimrilik, pintilik”, *cam‘iyatlıġ* “cemiyetli”, *canûbundaḳı* “güneyindeki”, *cussalıġ* “cüsseli, kalıplı”, *dâ‘iyalıġ* “arzulu, iddialı”, *favvâralıġ* “fıskiyeli”, *faẓîlatlıġ* “faziletli”, *ġâfîllıḳ* “gafillik, dalgınlık”, *ġarîblıḳ* “kimsesizlik, zavallılık”, *ġunçaçı* “cariye”, *ḫalâṣlıḳ* “kurtulmuşluk, kurtulma durumu”, *ḫarâblıḳ* “yıkıklık, viranelik”, *ḫarâbraḳ* “daha yıkık, daha harap”, *ḫâṣṣiyyatlıġ* “kuvvetli, tesirli”, *havâlıġ* “havalı, havadar”, *havaslıġ* “hevesli, istekli”, *havassız* “hevessiz, isteksiz”, *haysiyyatlıġ* “şerefli, onurlu”, *himmatlıġ* “ihsanlı, ihsan sahibi”, *ḥisâblıġ* “hesaplı, uygun”, *ḥiṣârdaḳı* “hisardaki”, *ḫizânalıġ* “hazineli”, *i‘tibarlıġ* “itibar sahibi, değerli”, *i‘tibârraḳ* “daha itibarlı”, *i‘tiḳâdlıġ* “itikatlı, inançlı”, *i‘timâdlıġ* “itimatlı, güvenli”, *iḥtiyâclıġ* “ihtiyaç sahibi, zaruret içinde olan”, *ḳâbiliyyatlıġ*

“yetenekli, becerikli”, *kâḍîlıḳ* “kadılık”, *kâhillıḳ* “tembellik, gayretsizlik”, *ḳaṣabaça* “küçük kasaba”, *ḳavîlıḳ* “güçlülük, kuvvetlilik”, *kifâyatlıġ* “yeterli, muktedir”, *lizzatlıġ* “lezzetli, tatlı”, *lizzatlıġraḳ* “daha lezzetli”, *ma‘şuḳluḳ* “maşukluk, sevilme durumu”, *ma‘yûbraḳ* “daha kusurlu”, *makrûhluḳ* “iğrençlik”, *mâllıġ* “varlıklı, varlık sahibi kimse”, *martabalıġ* “dereceli, rütbeli”, *masḫaralıḳ* “şaklabanlık, maskaralık”, *maşaḳḳatlıġ* “zahmetli, sıkıntılı”, *maşġûlluḳ* “meşgullük”, *maşhûrraḳ* “daha ünlü, daha şöhretli”, *mavclıġ* “dalgalı”, *mazhablıġ* “mezhepli”, *mollâlıḳ* “molla olma durumu, mollalık”, *mu‘tabarraḳ* “daha saygın, daha itibarlı”, *muḥaṣṣillıḳ* “vergi toplama işi, tahsildarlık”, *muḫtaṣarraḳ* “daha kısa”, *mulâyimraḳ* “daha yumuşak”, *murdârlıḳ* “kirlilik, iğrençlik”, *muṣâḥiblıḳ* “arkadaşlık, dostluk”, *muṣavvirlıḳ* “ressamlık”, *muştâḳlıḳ* “hasret, özlem”, *mutaġalliblıḳ* “vergi toplama işi, tahsildarlık”, *mutaḥayyirlıḳ* “şaşkınlık”, *mutamarridlıḳ* “inatlık, dikbaşlılık”, *muzabziblıḳ* “kararsızlık, karışıklık”, *nâḳiṣraḳ* “daha eksik, daha noksan”, *naḳḳâşlıḳ* “nakkaşlık”, *ra‘iyyatlıġ* “riayetli, bağlı”, *raḳḳâṣlıḳ* “dansçılık, köçeklik”, *ṣafâlıġ* “rahat ve huzur veren”, *ṣafâsız* “rahatsız, huzursuz” , *ṣâḥib-tacribalıġ* “tecrübe sahibi olan”, *sâḳlıġ* “saplı”, *sallâḫlıḳ* “kasaplık”, *siyâḳlıġ* “şekilli, üsluplu”, *ṣuḥbatdaḳı* “sohbetteki”, *şarîklig* “ortaklık”, *şimâldaḳı* “kuzeydeki”, *şubhalıġ* “şüphe uyandıran, kuşku veren”, *ta‘aṣṣubluġ* “aşırı tutkulu”, *ṭab‘lıġ* “tabiatlı, huylu”, *tabarruklük* “mübarek, uğurlu sayılma durumu”, *tacribalıġ* “tecrübeli”, *tadbîrlıġ* “tedbirli, önlemini zamanında alan”, *ṭâlib‘ilmlıḳ* “ilim taliplisi, öğrenci”, *tangîşlıḳ* “eksiklik, sıkıntı”, *ṭarafıdaḳı* “tarafındaki”, *ṭarḥlıġ* “düzenli, planlı”, *taşlıġ* “taşlı”, *tavahhumluġ* “kuşku duyan, kuruntulu”, *valîlıḳ* “valilik”, *vaṣî‘mulklüg* “geniş memleketli”, *vaż‘ltıġ* “duruşlu, tavırlı, biçimli”, *vilâyatça* “küçük vilayet, *vilâyatlıġ* “vilayetli, memleketli”, *ża‘îflıḳ* “zayıflık”.

-*Moğolca sözcük + Türkçe ek: aḫtaçı* “seyis”, *arġadallıġ* “geçitli”, *bökevülluḳ* “aşçılık”, *cebelig* “zırhlı”, *cebesiz* “zırhsız”, *cergelig* “rütbeli”, *cilavluġ* “doludizgin”, *cilavsız* “yularsız, gemsiz”, *çaġdavulluḳ* “bekçilik, gözcülük”, *çıraylıġ* “güzel”, *çuburtma* “patika”, *daruġalıḳ* “valilik”, *kükeldaş* “süt kardeşi”, *molcarlig* “toplanma alanı, içtima yeri”, *Muġulça* “Moğolca”, *Muġullıḳ* “Moğol olma durumu”, *nökerlik* “kulluk, kölelik, hizmetçilik”, *örgüdemek* “uyklama durumu”, *üpçinlig* “zırhlı”, *yamçı* “postacı, haberci”.

-*Çince sözcük + Türkçe ek: bitimek* “yazma işi”, *bitilgen* “yazılan, yazılmış olan”.

-*Soğdça sözcük + Türkçe ek: kentkine* “küçük kent”, *kentlig* “kentli, köylü”.

-*Teleütçe sözcük + Türkçe ek: ḳarluġaç* “kırlangıç”, *sanduvaç* “bülbülcük”.

-*Hintçe sözcük + Türkçe ek: laklig* “yüz bine denk gelen ölçü birimi”.

-*Sanskritçe sözcük + Türkçe ek: Sartça* “Eski Orta Asya’da “Sart” denilen İranlı tüccarların konuştuğu dil”.

-*Yakutça sözcük + Türkçe ek: tumşuḳ* “gaga; dağ burnu”, *tumşuḳluġ* “çıkıntılı”.

-*Farsça + Arapça sözcük + Türkçe ek: bad‘ahdlıḳ* “vefasızlık, verilen sözü tutmamak”, *badma‘âşlıḳ* “kötü davranışlılık”, *be‘aḳıllık* “akılsızlık”, *beadablıḳ* “edepsizlik, terbiyesizlik”, *beadâlıḳ* “kabahat, hata”, *bedavlatlıḳ* “bahtsızlık, talihsizlik”, *befâyidaraḳ* “biraz faydasız”, *beḥâṣillıḳ* “verimsizlik, iktidarsızlık”, *behavâraḳ* “biraz havasız”, *beḥużûrluḳ* “huzursuzluk”, *bei‘tidâllıḳ* “aşırılık, ölçüsüzlük”, *beihtimâmlıḳ* “özensizlik, ihmal”, *bemacallıḳ* “güçsüzlük, kuvvetsizlik”, *bemunâsabatlıḳ* “ilgisizlik, ilişkisizlik”, *beta‘ẓîmraḳ* “daha saygısız”, *betacribalıḳ* “tecrübesizlik”, *betakallufraḳ* “daha özensiz”, *beṭâḳatlıḳ* “güçsüzlük, kuvvetsizlik”, *betaraddudraḳ* “daha tereddütsüz”, *hamcihatlıḳ* “birlik, beraberlik, yandaşlık”, *ḫoşhavâlıġ* “güzel havalı”, *ḫoşṭa‘mlıḳ* “lezzetlilik, tatlılık”, *kamḥâṣilraḳ* “daha az mahsullü”, *kamiḫtilâṭlıḳ* “uzak durma, az görüşme”, *nâhamcihatlıḳ* “ayrı olmak, aynı tarafta olmamak”, *namakḥarâmlıḳ* “nankörlük”, *nâmarbûṭluḳ* “bağlı olmama durumu”, *tezfahmlıḳ* “çabuk anlayışlılık, çabuk kavrayışlılık”, *yakcihatlıḳ* “aynı tarafta olma, fikirdaşlık”.

-*Arapça + Farsça sözcük + Türkçe ek: âdamîgarlik* “adamlık, insanlık”, *davlatḫâhlıḳ* “mevki bakımından büyük bir kişi ile kurulan yakınlık”, *ġunçaçılıḳ* “cariyelik”, *havâdârlıḳ* “havadarlık”, *ḫidmatkârlıḳ* “hizmetkârlık”, *ḳal‘adârlıḳ* “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu”, *ḳal‘agîrlıḳ* “kaleyi savunma, kaleyi muhafaza etme durumu”, *ma‘cûnnâklik* “mest olma durumu”, *maclisârâlıḳ* “hoşsohbetlilik, tatlı sözlerle meclisi şenlendirme”, *mâldostlıḳ* “mal sevme, mala mülke düşkün olma”, *mamlakatdârlıḳ* “memleketlere sahip olma”, *mubârakbâdlıḳ* “tebrik, kutlama”, *mulkdârlıḳ* “mülk sahibi olma, hükümdarlık”, *mulkgîrlık* “hükümdarlık”, *munâfiḳşevaraḳ* “biraz münafık tabiatlı”, *Musalmânlıḳ* “Müslümanlık”, *şuḥbatârâylıḳ* “hoşsohbetlilik”, *şarrangezlik* “kötülük yapma, ortalığı karıştırma”.

-*Türkçe + Farsça sözcük + Türkçe ek: bavurçıḫanadaḳı* "yemekhanedeki", *ḳabaldârlıḳ* "kuşatma, abluka altına alma durumu", *Turkistânlıġ* "Türkistanlı", *Türkîçe* "Türkçe".

-*Türkçe + Moğolca sözcük + Türkçe ek: ḳaravulluḳ* "bekçilik, koruyuculuk".

-*Farsça + Arapça + Farsça sözcük + Türkçe ek: beadabânaraḳ* "biraz edepsizce".

-*Türkçe sözcük + Moğolca ek: ḳaravul* "karakol; bekçi, nöbetçi asker", *yasavul* "çavuş, zabıta".

Çalışmada yer alan madde başı sözcüklerden hareketle Babürnâme'nin ses bilgisi özellikleri değerlendirilmiştir. Eserin ses ve şekil bilgisi bakımından Çağatay Türkçesi özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

Ünlülerle ilgili tespit edilen ses bilgisi özellikleri şöyledir:

1. Türkçe kökenli kelimelerde kalınlık-incelik uyumu vardır. Ancak çok az örnekte sözcüklere bazı eklerin gelmesiyle uyumun bozulduğu görülmektedir. Kalınlık-incelik uyumuna aykırı örnekler şöyledir: *bizdaḳı* "bizdeki", *éligimdaḳı* "elimdeki", *émildaş* "süt kardeş".

2. Alıntı sözcüklere bakıldığında kendisinden sonra gelen Türkçe eklerle kalınlık-incelik uyumunun bozulduğu durumlar olmakla birlikte, uyuma giren örnekler de mevcuttur.

a. Kalınlık-incelik bakımından uyumlu sözcükler: *âftâbaçı* "ibrikçi", *aḫtaçı* "seyis", *avvalḳı* "önceki", *bunyâdlıġ* "esasslı, temelli", *canûbundaḳı* "güneyindeki", *ġunçaçı* "cariye", *ḳaṣabaça* "küçük kasaba", *kentkine* "küçük kent, küçük köy", *pârçaġına* "parçacık", *Sartça* "Eski Orta Asya'da "Sart" denilen İranlı tüccarların konuştuğu dil", *vilâyatça* "küçük vilayet", *yamçı* "postacı, haberci", *zardça* "sarı, sarımtırak".

b. Kalınlık-incelik bakımından uyum dışı örnekler şöyledir:

-Kalın ünlülü alıntı sözcüklere ince ünlülü ek gelerek uyum bozulur: *çâkarlik* "kulluk, kölelik", *kamlik* "eksiklik, azlık", *kornamaklik* "nankörlük", *kükeldaş* "süt

kardeşi", *laklig* "yüz binlik", *nâzuklük* "naziklik", *ranglig* "renkli", *sangrezalig* "taşlı, taş döşeli", *tufakçi* "tüfekçi".

-İnce ünlülü sözcüklere kalın ünlülü eklerin gelmesiyle uyum bozulur: *bökevülluḳ* "aşçılık", *muṣâḥiblıḳ* "arkadaşlık, dostluk", *mutaġalliblıḳ* "zorbalık", *mutamarridlıḳ* "inatlık, dikbaşlılık".

3. Düzlük-yuvarlaklık uyumunun tam olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni ise; sözcük tabanındaki ilk hece düz ünlülü ve ikinci hece yuvarlak ünlülü veya ilk hece yuvarlak ünlülü ve ikinci hece düz ünlülü olabilmektedir. Aynı şekilde düz ünlülü sözcüklere yuvarlak ünlülü eklerin gelmesi ve yuvarlak ünlülü eklere düz ünlülü eklerin gelmesiyle de uyum bozulmaktadır. Uyumun bozulmasındaki bir diğer neden ise bazı eklerin yalnız yuvarlak ünlülü, bazı eklerin ise yalnız düz ünlülü biçimde sözcüklere gelmesidir (Argunşah, 2018, s. 101).

-Uyum dışı örnekler şöyledir: *alaçuḳ* "kulübe, barak", *aruḳ* "yorgun, zayıf", *atvârluġ* "tavırlı", *bavurçı* "aşçı", *bélgülüg* "belirli", *bérgüçi* "verici, veren", *bilgülüg* "bilgili", *buzuḳçılıḳ* "bozgunculuk", *çapḳu* "vuruş, savaş", *çapḳun[1]* "akın", *çapḳunçı* "çapulcu, yağmacı", *dégüçi* "anlatıcı, anlatan", *élgün* "halk, topluluk", *golrek* "daha budala", *içkü* "içki; içki meclisi", *ḳabarçuḳ* "kabarcık", *ḳaraçu* "çingene, dilenci, yağmacı", *ḳarangu* "karanlık", *ḳaravul* "karakol; bekçi, nöbetçi asker", *ḳavġunçı* "kovalayan, sıkıştıran, takipçi", *ḳorçı* "muhafız; silahtar", *ḳoyçı* "çoban", *körsetküçi* "gösteren", *ḳuşçı* "kuşçu", *orçın* "il, vilayet, bölge", *salġuçı* "yayan, seren", *satḳun* "satış", *sévgü* "sevgi", *sévgülüg* "sevimli", *sıġġusız* "sığmaz, sığmayan", *sidük* "sidik", *toġrı* "doğru, karşı", *törtünçi* "dördüncü", *turşġına* "ekşi", *uluġḳına* "büyükçe", *uyḳusızlıḳ* "uykusuzluk", *üçünçi* "üçüncü", *üykine* "küçük ev", *yaḳḳu* "hoş, güzel", *yalaŋaçlaġuçı* "soyucu, soyan". *yamġurluġ* "yağmurlu", *yasavul* "çavuş, zabıta", *yégülük* "yiyecek, yemeklik", *yolġına* "küçük yol", *yüzideki* "yüzündeki".

4. Ünlü olaylarını sınıflandırmak gerekirse şöyledir:

a. Yuvarlaklaşma

Çağatay Türkçesinde olduğu gibi Babürnâme'de de düz ünlülerin yuvarlaklaşması sık görülen bir olaydır. Örnekler şöyledir:

é > ö : *éksük* > *öksük* “eksik”, *kémük* > *kömük* “kemik”, *téşük* > *töşük* “delik, yarık”.

é > ü: *éb* > *üy* “ev”, *érik* > *ürük* “erik”.

ı > u: *bulıt* > *bulut* “bulut”, *ḳarlıġaç* > *ḳarluġaç* “kırlangıç”, *soġıḳ* > *savuḳ* “soğuk”.

i > ü: *érik* > *ürük* “erik”, *kiçik* > *küçük* “küçük”.

b. Düzleşme

Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi sık görülen bir olaydır. Örnekler şöyledir:

o > a: *soġıḳ* > *savuḳ* “soğuk”, *kovġun* > *ḳavġun* “kovalama, iz sürme”.

ö > e : *töpü* > *tépe* “tepe”.

ü > e: *törü* > *töre* “töre”, *töpü* > *tépe* “tepe”.

u > a: *ortu* > *orta* “orta”.

ü > i: *bérü* > *béri* “beri, yakın”, *bédük* > *béyik* “büyük”.

c. Genişleme

Dar ünlülerin genişlemesi olayıdır. Örnekler şöyledir:

u > a : *ortu* > *orta* “orta”.

ü > e: *bölük* > *bölek* “bölük, topluluk”.

ü > ö: *küçüm* > *köçüm* “güçlü, kuvvetli”.

d. Daralma

Geniş ünlülerin daralma olayıdır. Örnekler şöyledir:

a > ı: *yalaŋ* > *yalıŋ* “yalın, çıplak”, *yalaŋaç* > *yalıŋaç* “çıplak”, *yalaŋaçlaġuçı* > *yalıŋaçlaġuçı* “soyucu”.

a > u: *yalduz* > *yulduz* “yıldız”.

é > ü: *érik* > *ürük* “erik”, *téşük* > *tüşük* “delik, yarık”.

o > ü: *yor-* > *yür-* “yürümek, hareket etmek”.

e. Ünlü birleşmesi

Ünlü ile biten bir kelimeden sonra ünlü ile başlayan bir sözcüğün gelmesiyle birlikte iki ünlünün kaynaşıp tek bir ünlüye dönüşmesi ile meydana gelen olaydır. Örnekler şöyledir:

éki + *ele* > *ékele* "ikisi birlikte", *éki* + *egü* > *ékev* "ikisi birlikte".

f. Ünlü düşmesi

Çeşitli nedenlerden dolayı ünlünün kelime başında, ortasında ve sonunda düşmesiyle meydana gelen ünlü olayıdır. Örnekler şöyledir:

-Başta ünlü düşmesi: *ıdıbérmek* > *ıḍıbérmek* > *ıyıbérmek* > *yibérmek* "gönderme işi"

-Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi: *altımış* > *altmış* "altmış", *büküri* > *bükri* "bükük, bükülmüş", *égiri* > *égri* "eğri", *émeçek* > *émçek* "meme, meme ucu", *ḳavuruḳ* > *ḳavruḳ* "kavurma", *köşik* > *köşk* "gölgelik; köşk", *oġulan* > *oġlan* "oğlan, çocuk, çocuklar", *oġurı* > *oġrı* "hırsız", *tégire* > *tégre* "çevre, etraf", *toġurı* > *toġrı* "doğru, karşı", *toḳımaḳ* > *toḳmaḳ* "tokmak", *topuraḳ* > *tofraḳ* "toprak", *uturu* > *utru* "karşı", *yaŋıla* > *yaŋla* "henüz; yeniden", *yéliken* > *yélken* "yelken", *yétimiş* > *yétmiş* "yetmiş". *yumuşaḳ* > *yumşaḳ* "yumuşak".

-Sonda ünlü düşmesi: *biregü* > *birev* "birisi", *buzaġu* > *buzav* "buzağı, yavru", *ékegü* > *ékev* "ikisi birlikte", *üçegü* > *üçev* "üçü birlikte".

Ünsüzlerle ilgili tespit edilen ses bilgisi özellikleri şöyledir:

1. Babürnâme'de ünsüz uyumu tam değildir. Çoğu kelime ve ekin uyuma girmiş örnekleri olduğu gibi uyum dışı örnekleri de mevcuttur.

-Ünsüz uyumu bulunan örnekler: *artuḳsı* "çok fazla", *aytḳan* "söyleyen", *başsız* "başıboş", *bérkilgen* "sağlamlaştırılan, sağlamlaştırılmış olan", *bilgen* "bilen", *çapḳun*[2] "fırtına", *çévürtke* "çekirge", *ḳatḳan* "sert", *ḳısḳa* "kısa", *ḳonalġa* "göçün konakladığı yer", *ḳuşçı* "kuşçu", *talaşsız* "kavgasız", *tamġa* "damga", *taşḳarı* "dış, dışarı", *yıġaçsız* "ağaçsız".

-Ünsüz uyumuna aykırı örnekler: *aşlıġsız* "erzaksız", *barça* "bütün, hepsi", *bolumsız* "uygun olmayan, lâyık olmayan", *ḳorçı* "muhafız; silahtar", *orçın* "il, vilayet,

bölge”, *tilçi* “haberci, casus”, *ulaġsız* “atsız”, *yumurtġa* “yumurta”, *yupġa* “ince açılmış hamur, yufka”, *yigitlik* “yiğitlik, gençlik, delikanlılık”.

2. Tespit edilen ünsüz değişmeleri şöyledir:

/b/ > /y/

Bir örnekte tespit edilmiştir: *éb* > *üy* “ev”.

/b/ > /w/ > /v/

-Başta: Eski Türkçe’de bulunan sözcük başı /b-/ sesi, Babürnâme’de korunmaktadır: *barmaḳ* “varma, gitme işi”, *bérmek* “verme işi”

-Ortada ve sonda: Eski Türkçe’de bulunan söz içi ve söz sonu /b/ sesi, Karahanlı ve Harezm Türkçesinde /w/, Çağatay Türkçesinde ise /v/ olmuştur (Argunşah, 2018, s. 109). Babürnâme’de de aynı durum görülmektedir: *ab* > *aw* > *av* “av”, *séb-* > *séw-* > *sév-* “sevmek”, *tabışġan* > *tawuşġan* > *tavusġan* “tavşan”.

/G/ > /w/ > /v/:

Eski Türkçedeki /G/ sesi, Karahanlı ve Harezm Türkçesinde /w/, Çağatay Türkçesinde ise /v/ olmuştur. Babürnâme’de de aynı durum görülmektedir: *biregü* > *birev* “birisi”, *ékegü* > *ékev* “ikisi birlikte”, *ḳaġun* > *ḳawun* > *ḳavun* “kavun”, *üçegü* > *üçev* “üçü birlikte”, *yaġuḳ* > *yawuḳ* > *yavuḳ* “yakın”.

/d/ > /ḍ/ > /y/

Eski Türkçedeki /d/ sesi Karahanlı Türkçesinden itibaren sızıcılaşarak /ḍ/ biçiminde görülmeye başlamıştır. Harezm Türkçesinde /d/ ve /ḍ/ seslerinin ikili biçimde kullanımı görülmektedir. Çağatay Türkçesine gelindiğinde ise /y/ şekline dönüşmüştür. Babürnâme’de de /y/ li kullanım söz konusudur: *adaḳ* > *aḍaḳ* > *ayaḳ* “ayak”, *adrı* > *aḍrı* > *ayrı* “çatal, ayrılma yeri”, *bédük* > *béḍük* > *béyük* “büyük”, *kéd-* > *keḍ-* > *kéy-* “giymek”, *ḳodı* > *ḳoḍı* > *ḳoyı* “aşağı”.

/g/ > /k/

/g/ sesi tonsuzlaşarak /k/ olabilmektedir: *sürüg* > *sürük* “sürü”.

/ḳ/ > /ḫ/

Birkaç örnekte görülmektedir: *aḳtarmaḳ* > *aḫtarmaḳ* “arama, araştırma işi”, *saḳlamaḳ* > *saḫlamaḳ* “koruma, muhafaza etme işi”, *yaḳşı* > *yaḫşı* “iyi, güzel”.

/ḳ/ > /ġ/

Örnekler şöyledir: *aşlıḳ* > *aşlıġ* “tahıl, hububat”, *ḳısḳa* > *ḳısġa* “kısa”, *taḳı* > *dağı* “dahi; da, de; ve”, *tamaḳ* > *tamaġ* “damak”, *yaraḳ* > *yaraġ* “silah”.

/k/ > /g/

Nadir görülen bir ses değişimidir: *ékeç* > *égeç* “büyük kız kardeş, abla”, *künlük* > *künlüg* “günlük”.

/k/ > /v/

Bir örnekte tespit edilmiştir: *çékirtke* > *çévürtke* “çekirge”.

/t/ > /d/

Genel olarak sözcük başı /t/ sesleri korunmaktadır. Ancak bazı sözcüklerde /t/ sesinin tonlulaşarak /d/ sesine dönüştüğü de görülmektedir: *küntüz* > *kündüz* “gündüz”, *ortu* > *ordu* “saray, karargâh”, *taḳı* > *dağı* “dahi; da, de; ve”, *yultuz* > *yulduz* “yıldız”.

/y/ > /g/

Bir örnekte tespit edilmiştir: *éye* > *ége* “sahip, efendi”.

/s/ > /ç/

Nadir görülen ses değişimidir: *süçük* > *çüçük* “tatlı”, *süçükrek* > *çüçükrek* “daha tatlı”.

/ŋ/ > /g/

İki örnekte tespit edilmiştir: *kéŋirtek* > *kégirtek* “gırtlak”**,** *yalŋuzluḳ* > *yalġuzluḳ* “yalnızlık”.

/ŋ/ > /y/

Bir örnekte tespit edilmiştir: *köŋlek* > *köylek* “gömlek, üst giysisi”.

/z/ > /s/

Sıfat-fiil eki olan /-maz/ ekindeki /z/ ünsüzü tonsuzlaşarak /s/ biçiminde görülmektedir: *bilmez* > *bilmes* “bilmeyen”, *içmez* > *içmes* “içmeyen”, *saḫlamaz* >

saḫlamas “korumayan, gözetmeyen”**,** *yaramaz* > *yaramas* “uygunsuz”, *yétmez* > *yétmes* “yetmeyen”.

/p/ > /f/

Çağatay Türkçesine ait önemli ses değişmelerinden birisidir. İki örnekte tespit edilmiştir: *topraḳ* > *tofraḳ* “toprak”, *yapraḳ* > *yafraḳ* “yaprak”.

4. Tespit edilen ünsüz düşmeleri şöyledir:

/b/ düşmesi

Bir örnekte tespit edilmiştir: *bolmaḳ* > *olmak* “olma işi”.

/G/ düşmesi

Kelime içi /G/ sesinin düştüğü görülmektedir: *éşgek* > *éşek* “eşek”, *kérgek* > *kérgek* “gerek, ihtiyaç”, *ḳulġaḳ* > *ḳulaḳ* “kulak”, *tamġaġ* > *tamaġ* “damak”.

/ḳ/ düşmesi

Nadir görülen bir ses olayıdır: *ḳaraḳçu* > *ḳaraçu* “çingene, dilenci, yağmacı”.

/r/ düşmesi

Yapısı itibarıyla düşme eğilimi gösteren ve titrek bir ses olan /r/ sesinin düştüğü örnekler şöyledir: *arslan* > *aslan* “aslan”, *birle* > *bile* “ile, birlikte, beraber”, *kértmen* > *kétmen* “kazma, çapa”.

/v/ düşmesi

Bir örnekte tespit edilmiştir: *sub* > *suw* > *suv* > *su* “su”.

/y/ düşmesi

Birkaç örnekte /y/ sesinin düştüğü görülmektedir: *Far. ḫoş-ḫûy* > *ḫoş-ḫu* “iyi huy”, *yıldam* > *ıldam* “çabuk, hızlı”, *yılkı* > *ılḳı* “hayvan sürüsü, başıboş bırakılmış at ve eşek sürüsü”, *yinçke* > *inçke* “ince”.

5. Tespit edilen ünsüz türemeleri şunlardır:

/y/ türemesi:

Birkaç örnekte kelime başında /y/ sesinin türediği görülmektedir: *ıġaç* > *yıġaç* “ağaç”, *ıraḳ* > *yıraḳ* “uzak”, *ürkütmek* > *yürkütmek* “ürkütme, korkutma işi”.

İkizleşme:

İki örnekte tespit edilmiştir: *éki* > *ékki* “iki”, *saḳal* > *saḳḳal* “sakal”.

Göçüşme:

Birkaç örnekte tespit edilmiştir:

/-gr-/ > /-rg-/: *ögrengen* > *örgengen* “alışan, alışmış olan”.

/-ġr-/ > /-rġ-/: *toġramaḳ* > *torġamaḳ* “doğrama, kesme işi”.

/-ġm-/ > /-mġ-/: *yaġmur* > *yamġur* “yağmur”.

Tespit edilen verilere bakıldığında Çağatay Türkçesinin ses bilgisi özelliklerinin Babürnâme’de yansıtıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak Çağatay sahasında kaleme alınmış en önemli eserlerden biri olan Babürnâme içerik ve dil verileri bakımından oldukça zengindir. Ancak eserin dili üzerine yapılan çalışmaların sayısının çok fazla olmadığı görülmektedir. Bu yüzden eser üzerine yapılacak çalışmaların artması, eserin içerisinde barındırdığı değerlerin ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır. Eserdeki adların söz yapımını ele alan bu çalışma da literatürdeki eksikliğin biraz olsun giderilmesi adına önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Aka, M. (2014). *Babürnâme'nin dil özellikleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akar, A. (2005). *Türk dili tarihi*. Ötüken Neşriyat.

Arat, R. R. (2000). *Baburnâme, Babur'un hâtıratı*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Argunşah, M. (2018). *Çağatay Türkçesi*. Kesit Yayınları.

Argunşah, M. & Sağol Yüksekkaya, G. (2019). *Karahanlıca, Harezmce, Kıpçakça dersleri*. Kesit Yayınları.

Aşçı, M. (2019). *Harezm Türkçesinde söz yapımı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ata, A. (2016). *Harezm-Altın Ordu Türkçesi*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Bilgen, İpek (1989). *Dîvânu Lugâti't-Türk'te söz yapımı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilkan, A. F. (2002). Divân ve Bâbürnâme ışığında Bâbür'ün Hindistan hayatı. *Bilig Dergisi*. 21, Bahar, s. 97-116.

Bodrogligeti, A. J. E. (2001). *A grammar of Chagatay*. Lincom Europa.

Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü.* TDK Yayınları.

Canpolat, M. (2002). Çağatay dili ve edebiyatı. *Türkler, 8,* 769-776.

Clauson, S. G. (1972). *An etimological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford University Press.

Çağma, Ş. D. (2020). *Babürnâme'de isimlerin kavram alanlarına göre sınıflandırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak, S. (2017). Bâbür'ün Mübeyyen adlı eserinin bilinmeyen bir nüshası. *SUTAD*, 41, Bahar, 75-89.

Çorbacı, E. (2012). *Babürname'de sıfatlar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Devellioğlu, F. (1984). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat.* Aydın Kitabevi.

Eckmann, J. (2013). *Çağatayca el kitabı.* (Çev. G. Karaağaç). Kesit Yayınları.

Eckmann, J. (2017). *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi üzerine araştırmalar.* (Yay. haz.: O. F. Sertkaya). TDK Yayınları.

Eraslan, K. (1999). *Mevlâna Sekkâkî divanı.* TDK Yayınları.

Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. TDK Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2015). *Başlangıçtan günümüze Türk dili tarihi*. Akçağ Yayınları.

Ercilasun, A. B. & Akkoyunlu, Z. (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-metin-çeviri-notlar-dizin).* TDK Yayınları.

Erdem Uçar, F. M. (2011). *Çağatay Türkçesinde isim* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eren, H. (1999). *Türk Dilinin etimolojik sözlüğü.* Bizim Büro Basımevi.

Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.

Gabain, A. V. (1988). *Eski Türkçenin grameri*. (Çev. M. Akalın). TDK Yayınları.

Gülensoy, T. (2007). *Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü C-I (A-N), C-II (O-Z).* TDK Yayınları.

Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. TDK yayınları.

Güner, G. (2013). *Kıpçak Türkçesi grameri.* Kesit Yayınları.

Hacıeminoğlu, N. (1997). *Harezm Türkçesi ve grameri.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Hacıeminoğlu, N. (2013). *Karahanlı Türkçesi grameri.* TDK Yayınları.

Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi sözlüğü.* Say Yayınları.

Karamanlıoğlu, A. F. (1994). *Kıpçak Türkçesi grameri.* TDK Yayınları..

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri.* TDK Yayınları.

Ölmez, Zühal (2007). Çağatay edebiyatı ve Çağatay edebiyatı üzerine araştırmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, *5*, 9, 173-219.

Öztürk, R. (2015). *Köktürkçe el kitabı*. Palet Yayınları.

Paçacıoğlu, B. (2016). *VIII.-XVI. yüzyıllar arasında Türkçenin sözcük dağarcığı.* Kesit Yayınları.

Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü.* Yargı Yayınevi.

Pırlanta, İ. (2016). Babür Şah'ın hayatı ve kişiliği. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *10*, 10, 215-245.

Sertkaya, O. F. & Alimov R. (2006). *Eski Türklerde para: Göktürklerde, Uygurlarda, Türgişlerde*. Ötüken Neşriyat.

Şen, M. (1993). *Gazi Zahirüddin Muhammed Bâbur, Bâburname (Giriş-metin (Kâbil ve Hindistan bölümleri) -açıklamalı dizin* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Şen, S. (2014). *Eski Uygur Türkçesi dersleri.* Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

Şirin, H. (2012). Etimoloji önerileri: eser, yelek. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, *19*, 1, 91-102.

Taş, İ. (2015). *Kutadgu Bilig'de söz yapımı***.** TDK Yayınları

Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi grameri.* Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9.

Tekin, T. (2014). *Orhon yazıtları.* TDK Yayınları.

Tekin, Ş. (2020). *İştikakçının köşesi.* Dergâh Yayınları.

Teres, E. (2009). *Çağataycada söz yapımı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Thackston, W. (1993). *Muhammad Zahiruddin Muhammad Babur Mirza, Bâburnâme*. The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Hardvard University.

Toparlı, R., Vural, H. & Karaatlı, R. (2007). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü.* TDK Yayınları.

Usmanova, Shoira (Yaz 2011). Altay dillerinde üst giysi adları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, *11*, 1, 15-23.

Ünlü, S. (2012) *Harezm-Altınordu Türkçesi sözlüğü.* Eğitim Yayınevi.

Ünlü S. (2012) *Karahanlı Türkçesi sözlüğü.* Eğitim Yayınevi.

Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi sözlüğü.* Eğitim Yayınevi.

EKLER

Ek 1. Madde Başı Sözcükler Dizini

‘âcizlıḳ *42*
‘âcizraḳ *62*
‘âlîraḳ *63*
‘ayyârlıḳ *42*
âbâdânlıḳ *42*
açıġ *76*
açılmaḳ *94*
açlıḳ *42*
âdamîgarlik *42*
âftâbaçı *22*
aġaça *21*
aġır *103*
aġız *106*
Âgradaḳı *29*
aġrıġ *76*
aġzıdaḳı *29*
âhistaraḳ~âhastaraḳ *63*
aḫtaçı *22*
aḫtarmaḳ *94*
aḳḳına *27*
aḳraḳ *63*
alaçuḳ *24*
alġan *79*
alıdaḳı *29*
alış *103*
almaḳ *94*
altınçı *62*
altmış *60*
amânlıḳ *42*
amîrlıḳ *56*
analıġ *33*
andâmlıġ *33*
Andicânlıġ *41*
ara *71*
aralıḳ *42*
aralıḳd
arasıdaḳı *29*
arġadallıġ *33*
argtaḳı *29*
arıḳ *89*
arḳa *25*
arḳasıdaḳı *30*
artmaḳ *94*
artturmaḳ *94*
artuḳ *87*
artuḳraḳ *63*
artuḳsı *68*
artuḳsılıḳ *42*
aruḳ *87*
aruḳluḳ *42*
arzânlıḳ *42*
ârzûmandlıḳ *42*
âsânlıḳ *42*
âsânraḳ *63*
asıḳ *89*
asîrlıḳ *42*
aslan *33*
asru *86*
ast *70*
âsûdalıḳ *42*
ʿâşiḳlıḳ *42*
aşlıġ *54*
aşlıġsızlıḳ *59, 68*

aşlığçı *22*

âşnâlıḳ *43*

âşpazlıḳ *54*

âşyânlıġ *33*

ataġlıġ *33, 76*

atalıġ *33*

atanġan *79*

âtaşbâzlıḳ *54*

atekelik *56*

atım *92*

atışlıġ *34, 103*

atḳu *83*

atlanmaḳ *94*

atlıġ¹ *34*

atlıġ² *34*

atmaḳ *94*

aṭrâfıdaḳı *30*

aṭvârlıġ~atvârluġ *34*

avlaġ *32*

avlamaḳ *94*

avvalḳı *29*

ayaḳ *72*

ayçılıḳ *58*

ayırġan *79*

aylıḳ *58*

ayrı *86*

ayrılġan *79*

ayrılış *104*

aytılġan *79*

aytḳan *79*

aytmaġan *79*

aytmaḳ *94*

ayvânlıġ *34*

azaġlaḳ *19, 33*

azaġlaḳça *21*

azġına *27*

azlıḳ *42*

azraḳ *63*

azraḳça *21*

bad‘ahdlıḳ *43*

badma‘âşlıḳ *43*

badmazalıḳ *52*

badnâmlıḳ *43*

badnumâlıḳ *43*

baġ *77*

bağdaysız *68*

bağış *105*

bağlaġan *79*

bağlamaḳ *94*

bahadurluḳ *43*

baḫîllıḳ *43*

baḳışlıġ *34, 104*

baḳmaḳlıḳ *58, 94*

barça *21*

barġan *79*

barmaḳ *95*

basılġan~basalġan *79*

basmaḳ *95*

başçı *23*

başḳa *26*

başḳaraḳ *63*

başlıġ¹ *34*

başlıġ² *53*

başsız *68*

başsızlıḳ *59*

batġaḳlıġ *53, 78*

bavurçı *23*

bavurçıḫanadaḳı *30*

bavurçılıḳ *54*

be‘aḳıllık *43*
beadabânaraḳ *63*
beadablıḳ *43*
beadâlıḳ *43*
beandâmraḳ *63*
bebunyâdlıḳ *43*
bedavlatlıḳ *43*
bedillik *43*
befâyidaraḳ *63*
bégçe *21*
bégim *59*
bégimlik *56*
béglik *56*
beḫânumânlıḳ *44*
beḥâṣillıḳ *44*
behavâraḳ *63*
behunarraḳ *63*
beḥużûrluḳ *44*
bei‘tidâllıḳ *44*
beihtimâmlıḳ *44*
bélgülüg *26, 34*
bemacallıḳ *44*
bemunâsabatlıḳ *44*
berangraḳ *63*
berglig *34*
bérgüçi *84*
bérirek *63*
bériş *104*
bérkilgen *79*
bérkitmek *95*
bérkitmeklik *58*
bérklik *44*
bérmek *95*
besarlıḳ *44*
béşinçi *62*
beta‘ẓîmraḳ *63*
betacribalıḳ *44*
betakallufraḳ *63*
beṭâḳatlıḳ *44*
betaraddudraḳ *63*
béyik *87*
béyikrek *64*
Bheralig *41*
bıçaḳ *73*
bışıġ *75*
bışım *92*
bildürge *78*
bile *32*
bilekçe *21*
bilgen *79*
bilgü *83*
bilgülüg *34*
bilig *76*
bililmegen *79*
bilim *92*
bilimlig *34*
bilmeslik *59, 101*
birer *20*
birev *20*
birin birin *61*
birin ékin *61*
birkine *27*
bitilgen *80*
bitimek *95*
bizdaḳı *30*
boġuz *106*
bolġan *80*
bolmaġan *80*
bolmaḳ *95*

bolumsız *68, 92*
bortaḳlıḳ *53*
boyluġ *34*
boyun *60*
boza *72*
bökevülluḳ *54*
bölek *73*
bölük *90*
börk *90*
buçḳaḳ *78*
buġça *21*
bulandlıḳ *44*
bulandraḳ *64*
bulut *106*
bulutluġ *34*
bunyâdlıġ *34*
burun *101*
burunḳı *29*
burunraḳ *64*
busa *72*
buzavlıġ *34*
buzmaḳ *95*
buzuḳ *87*
buzuḳçılıḳ *22, 44*
buzuḳluḳ *44*
buzulmaḳ *95*
bükri *86*
bütken *80*
bütün *102*
cahângîrlıḳ *45*
cam‘iyatlıġ *34*
cangallıġ *34*
canûbundaḳı *30*
cebelig *34*
cebesiz *68*
cergelig *34*
cilavluġ *35*
cilavsız *68*
cussalıġ *35*
cücüklük *52*
çaġdavulluḳ *54*
çâkarlik *54*
çapḳan *82*
çapḳu *83*
çapḳulaş *104*
çapḳun[1] *85*
çapḳun[2] *85*
çapḳunçı *23*
çapmaḳ *95*
çaşmalıġ *35*
çaşnîlıġ *35*
çékmen *60*
çérig *77*
çériglig *35*
çévürtke *77*
çıḳarmaḳ *95*
çıḳış *104*
çıḳḳan *80*
çıḳmaġan *80*
çıḳmaḳ *95*
çıraylıġ *35*
çırmaḳlıġ *35, 87*
çırmaşmaḳ *95*
çihralig *35*
çoġurçuḳ *24*
çuburtma *93*
çuġulluḳ *45*
çuhrasız *68*
çuḳur *103*
çuḳurçaḳ *22*

çuḳurraḳ *64*
çupçuḳ *24*
çüçük *87*
çüçükrek *64*
çüçümenrek *60, 64*
dâ‘iyalıġ *35*
dağı *86*
dâmanasıdaḳı *30*
darandaraḳ *64*
darbadarlıḳ *45*
darîçalıġ *35*
daruġalıḳ *56*
darveşlik *57*
dastandâzlıḳ *45*
davlaṯâhlıḳ *45*
dégüçi *84*
Dihlîdaḳı *30*
dilcûyluḳ *45*
dilîrlıḳ *45*
diraḫtlıġ *35*
dîvânlıḳ *56*
dostluḳ *45*
duruştgûyraḳ *64*
duruştluḳ *45*
duruştraḳ *64*
duşmanlıḳ *45*
duşvârlıġ *42*
égeç *18*
égelik *45*
égerlig *35*
égin *101*
égri *86*
égrilik *45*
ékele ~ ékelesi *19*
ékev *20*
ékiley *33*
ékin *102*
ékinçi *62*
ékirer *20*
ékmek *95*
élçi *23*
élçilik *54*
élgün *28*
éligimdaḳı *30*
éliglemek *95*
éltken *80*
émçek *75*
émildaş *25*
éniş *105*
éŋek *18*
érigen *80*
érkek *19*
érklig *35*
érte *71*
érterek *64*
értesi *68*
éşek *19*
éşik *89*
éşiklig *35*
éşitkünçi *85*
étek *18*
étmek *95*
farzandlıḳ *45*
favvâralıġ *35*
faẋîlatlıġ *35*
ġacarçı *23*
gadâylıḳ *54*
ġâfillıḳ *45*
ġarîblıḳ *45*

girâncânlıḳ *46*
girdraḳ *64*
gollük *46*
golrek *64*
gullüg *35*
gumânlıġ *35*
gumrâhlıḳ *46*
ġunçaçı *23*
ġunçaçılıḳ *54*
guvâhlıḳ *46*
guzarbandlıḳ *46*
ḫalâṣlıḳ *46*
ḫalvatnişînlıḳ *46*
hamcihatlıḳ *46*
ḫâmlıḳ *52*
hamvârlıḳ *46*
hamvârraḳ *64*
ḫanım *59*
ḫanlıḳ *57*
ḫarâblıḳ *46*
ḫarâbraḳ *64*
ḫarîdârlıḳ *46*
ḫâṣṣiyyatlıġ *35*
havâdârlıḳ *46*
havâlıġ *35*
havaslıġ *36*
havassız *69*
haydamaḳ *95*
haysiyyatlıġ *36*
ḫazânlıġ *36*
ḫidmatkârlıḳ *54*
himmatlıġ *36*
Hindûstândaḳı *30*
ḥisâblıġ *36*
ḥişârdaḳı *30*
ḫizânalıġ *36*
ḫoşhavâlıġ *36*
ḫoşḫuluġ *36*
ḫoşnumâlıḳ *46*
ḫoşrangraḳ *64*
ḫoşṭa‘mlıḳ *46*
ḫoyluġ *36*
ḫûbluḳ *46*
Ḫurâsânlıġ *41*
ḫursandlıḳ *46*
ḫuşkluḳ *52*
ıldam *25*
ıldamraḳ *64*
ılġamaḳ *95*
ılgar *103*
ılḳı *26*
ısıġ *76*
ısıġlıḳ *52*
ısıġraḳ *64*
ısıtma *93*
i‘tibarlıġ *36*
i‘tibârraḳ *64*
i‘tiḳâdlıġ *36*
i‘timâdlıġ *36*
içideki *30*
içim *92*
içkeri *26*
içkeriki *29*
içki *27*
içkilik *57*
içkü *84*
içkülük *47*
içmek *96*

içmeklik *58*

içmes *101*

iḫtiyâclıġ *36*

ilgeri *26*

ilgeriki *29*

ilgerirek *64*

inçkelik *47*

inçkerek *64*

itlig *36*

ḳabal *91*

ḳabaldârlıḳ *47*

ḳabarçuḳ *75*

ḳâbiliyyatlıġ *36*

Kâbuldaḳı *30*

ḳaçḳan *80*

ḳaçmaḳ *96*

kadḫudâlıḳ *57*

kâḍîlıḳ *57*

kâhillıḳ *47*

ḳal‘adârlıḳ *47*

ḳal‘agîrlıḳ *47*

ḳalġan *80*

kalın *102*

ḳalınlıḳ *47*

ḳalkan *74*

ḳallâşlıḳ *47*

ḳalpaḳ *18*

ḳaltaġaylıḳ *47*

kamâblıḳ *53*

kamâbraḳ *65*

ḳamçı *75*

kamḥâṣilraḳ *65*

kamiḫtilâṭlıḳ *47*

kamlik *47*

kamraḳ *65*

ḳanat *70*

ḳandaḳı *30*

ḳanlıġ *36*

ḳapaġan *82*

ḳapamaḳ *96*

ḳapu *87*

ḳaraçu *23*

ḳaraḳlıḳ *54*

ḳarangu *27*

ḳararaḳ *64*

ḳaravul *106*

ḳaravulluḳ *55*

ḳarça *21*

ḳarı *28*

ḳarılıḳ *47*

ḳarın *61*

ḳarlıġ *36*

ḳarluġaç *17*

ḳaṣabaça *22*

ḳaşımdaḳı *30*

kâṣîkârlıḳ *55*

ḳaşuḳ *90*

ḳatıġ *76*

ḳatılış *104*

ḳatḳan *80*

ḳatla *32*

ḳatmaḳlıḳ *58, 96*

ḳavġun *85*

ḳavġunçı *23*

ḳavîlıḳ *47*

ḳavlamaḳ *96*

ḳavruḳ *90*

ḳavunçı *23*

ḳaytal *73*

ķaytķan *80*
ķazaķlıķ *47*
ķazan *74*
ķazmaķ *96*
ķaznaķ *73*
ķaznaķlıġ *36*
ķazuķ *90*
kécimlig *37*
kéçe *17*
kéçelik *58*
kéçit *105*
kéçken *80*
kéçmek *96*
kéçmeklik *59*
kéçrek *65*
kéçürgen *80*
kégirtek *72*
kélgen *80*
kéliş *104*
kélmek *96*
kélmemek *96*
kéltürmek *96*
kémeçi *23*
kémedeki *30*
kémekine *27*
kémesiz *69*
kentkine *27*
kentlig *37*
kéŋeş *104*
kéŋlik *47*
kéŋrek *65*
képenek *61*
képeneklig *37*
képeneksiz *69*
kérek *89*
kéreklig *37*
késim *92*
kétken *80*
kétmek *96*
kétmen *100*
kéygen *83*
kéyim *92*
kéyin *71*
kéyinki *29*
kéyinrek *65*
kéymek *96*
ķılġunçı *85*
ķılıç *74*
ķılıçlıġ *37*
ķılmaġan *80*
ķılmaķ *96*
ķıltıķ *70*
ķıraķ *73*
ķısġalıķ *47*
ķısıķ *89*
ķısķa *77*
ķısķaraķ *65*
ķışķı *29*
ķışlaġ *32*
ķışlaġan *80*
ķışlaġlıķ *53*
ķışlamaķ *96*
ķışlıķ *53*
ķıyıķ *88*
ķızıl *31*
ķızılraķ *65*
kiçik~küçük *88*
kiçikkine *27*
kiçiklik *47*

kiçikrek *65*
kiçikrekkine *27*
kifâyatlıġ *37*
kindik *70*
kindiklig *37*
kirgen *80*
kiriş *105*
kirmegen *80*
kirmek *96*
kivürmek *96*
ķobaraķ *65*
ķoltuķ *69*
ķonalġa *78*
ķoparmaķ *96*
ķopmaķ *97*
ķopuz *107*
ķorbegilik *55*
ķorçı *23*
ķorġan *83*
ķorġandaķı *30*
ķorġanlıġ *37*
ķorķaķ *72*
ķorķaķlıķ *47*
ķorķķu *83*
ķorķunç *74*
ķorķutmaķ *97*
kornamaklik *48*
ķoruġ *77*
ķoşmaķ *97*
ķoşuġ *76*
ķoşulmaķ *97*
ķoyçı *23*
ķoyġan *80*
ķoyı *86*
ķoyıķı *29*
ķoyıraķ *65*
ķoymaķ *97*
köçken *80*
köçüm *60*
köl *91*
kömeksiz *69*
kömük *91*
köŋlek~köylek *33*
köŋlüŋdeki *30*
köŋüllüg *37*
köplük *48*
köprek *65*
köprüg *77*
körgen *80*
körmegen *81*
körmek *97*
körsetküçi *84*
körünüş *104*
körüşmek *97*
köşk *89*
kötel *91*
kötergen *81*
köterim *92*
köterimlik *48*
köz *106*
közlüg *37*
ķulaķ *18*
ķulluķ *55*
ķulluķçı *23*
ķurmaķ *97*
ķuruķ *76*
ķurutmaķ *97*
ķuşçı *23*
ķuşçılıķ *55*

ḳuşġına *27*
ḳuşlaġ *32*
kuştîgîrlıḳ *55*
ḳutluġ *34*
küçletmek *97*
küçlüg *37*
kükeldaş *25*
külegeç *75*
kündüz *25*
künlüg~künlük *58*
küregen *81*
kürek *78*
küyev *106*
küyevlük *58*
küymek *97*
Lâhavrluġ *41*
laklig *58*
laşkarkaşlik *55*
lavandlıḳ *48*
lizzatlıġ *37*
lizzatlıġraḳ *65*
ma‘cûnnâklik *48*
ma‘şuḳluḳ *48*
ma‘yûbraḳ *65*
maclisârâlıḳ *48*
makrûhluḳ *48*
mâldostlıḳ *48*
mâllıġ *37*
mamlakatdârlıḳ *48*
mardânalıḳ *48*
Marġînânlıġ *41*
martabalıġ *37*
masḫaralıḳ *55*
mastlıḳ *48*
maşaḳḳatlıġ *37*
maşġûlluḳ *48*
maşhûrraḳ *65*
mavclıġ *37*
mazalıġ *37*
mazhablıġ *38*
mihmândârlıḳ *48*
mihrbânlıḳ *48*
mîrzâdalıḳ *57*
miyângîrlıḳ *55*
molcarlig *53*
mollâlıḳ *57*
mu‘tabarraḳ *65*
mubârakbâdlıḳ *48*
Muġulça *21*
Muġullıḳ *49*
muḥaṣṣillıḳ *55*
muḫtaṣarraḳ *66*
mulâyimraḳ *66*
mulkdârlıḳ *49*
mulkgîrlık *57*
munâfiḳşevaraḳ *66*
murdârlıḳ *49*
muṣâḥiblıḳ *49*
Musalmânlıḳ *57*
muṣavvirlıḳ *55*
muştâḳlıḳ *49*
mutaġalliblıḳ *49*
mutaḥayyirlıḳ *49*
mutamarridlıḳ *49*
muzabziblıḳ *49*
müŋüz *107*
nâhamcihatlıḳ *49*
nâhamtâylıḳ *49*
nâhamvârlıḳ *49*

nâḫoşluḳ *49*
nâḳişraḳ *66*
naḳḳâşlıḳ *55*
namakḥarâmlıḳ *49*
nâmarbûṭluḳ *49*
nâmardlıḳ *50*
nâmardraḳ *66*
narıraḳ *66*
nâsâzgârlıḳ *50*
Navandâklıġ *41*
nâzuklük *50*
nâzukraḳ *66*
néçe *21*
nişîbrek *66*
nökerlik *55*
ocaḳ *22*
oġlan *19*
oġrı *86*
oġulluġ *38*
oġurluḳ *55*
oḳdaḳ *24*
oḳlaġan *81*
oḳluġ *38*
oḳuġan *81*
oḳuġunçı *85*
oḳumaḳ *97*
oḳuş *104*
olmak *97*
olturġan *81*
olturmaḳ *97*
olturulġan *81*
orçın *24*
ordu *70*
orġaḳ *78*
orta *70*
ortançı *62*
ortasıdaḳı *30*
orun *61*
otlaġ *32*
otun *61*
otunluġ *38*
oyġanġan *81*
oyun *102*
öksük *88*
öleŋ *19*
ölet *74*
ölgen *81*
ölmek *97*
öltürgen *81*
öltürgüçi *84*
öltürmek *97*
ölüg *76*
ölüm *92*
örgengen *81*
örgüdemek *97*
ötken *81*
ötmek *97*
ötüş *104*
öz *107*
özge *26*
özgeçe *21*
özgeçerek *66*
özlük *50*
pâdişâhlıḳ *57*
pârçaġına *27*
pastlıḳ *53*
pastraḳ *66*
paşimânlıḳ *50*
purbergrek *66*

purgardlıḳ *50*
purgûyluḳ *50*
puştalıġ *38*
ra‘iyyatlıġ *38*
raḫtlıġ *38*
rahzanlıḳ *55*
raḳḳâşlıḳ *55*
ranglıġ~ranglig *38*
râstlıḳ *50*
ravşanlıḳ *53*
ravşanraḳ *66*
rezândalıḳ *50*
rûstâ’îlıḳ *50*
rûstâ’îraḳ *66*
rustluḳ *50*
sabzalıġ *38*
sabzîkârlıḳ *53*
sabzlıḳ *57*
sabzraḳ *66*
saçıḳ *76*
ṣafâlıġ *38*
ṣafâsız *69*
saġrıçı *23*
saġrılıġ *38*
ṣâḥib-tacribalıġ *38*
saḫlamaḳ *89, 98*
saḫlamaḳlıḳ *59*
saḫlamaslıḳ *59, 101*
saḳallıġ~saḳḳallıġ *38*
sâḳlıġ *38*
salġuçı *84*
sallâḫlıḳ *56*
salmaḳ *98*
sâmânlıġ *38*
Samarkanddaḳı *30*
Samarkandlıġ *41*
san *102*
sanaḳlıġ *38, 89*
sanamaḳ *98*
sançma *93*
sanduvaç *18*
sangkârlıḳ *56*
sangrezalig *38*
sangtarâşlıḳ *53*
sarancâmlıġ *38*
sardârlıḳ *56*
sargardânlıḳ *50*
sarḫoşluḳ *50*
sarıġ *76*
sarkaşlik *50*
Sartça *21*
satḳun *85*
satmaḳ *98*
savuḳ *88*
savuḳlıḳ *53*
sâyalıġ *39*
sâzvârlıḳ *50*
sâzvârraḳ *66*
ségritme *93*
sékizinçi *62*
sémiz *107*
sémizlüg *50*
sévgü *83*
sévgülüg *38*
sévinç *74*
sıçḳan *82*
sıġġusız *69, 83*
sınçısız *22, 69*
sınçısızraḳ *66*

sındırulġan *81*
sınuḳ *88*
si-bergelig *38*
sidük *89*
sipahdârlıḳ *56*
sipâhîlıḳ *56*
siyâḳlıġ *39*
soŋḳı *29*
soŋra *62*
sormaḳ *98*
soyuḳ *88*
söz *107*
sözleşmek *98*
sözlüg *39*
ṣuḥbatârâylıḳ *50*
ṣuḥbatdaḳı *31*
suluġ *39*
susız *69*
sustlıḳ *50*
sustraḳ *66*
sutûnluġ *39*
süŋek *72*
süren *74*
sürük *77*
şalayanlıḳ *56*
şamşîrbâzlıḳ *56*
şarîklig *51*
şarmandaraḳ *66*
şarrangezlik *51*
şastımdaḳı *31*
şıḳḳdârlıḳ *57*
şimâldaḳı *31*
şubhalıġ *39*
şuḫluḳ *51*
ta‘aṣṣubluġ *39*
ṭab‘lıġ *39*
tabarruklük *51*
tâblıġ *39*
tacribalıġ *39*
tadbîrlıġ *39*
taġdaḳı *31*
taġḳına *27*
talaġan *81*
talamaḳ *98*
talan *102*
talaş *104*
talaşsız *69*
talatḳan *81*
talḫlıḳ *53*
ṭâlib‘ilmlıḳ *56*
tamaġ *18*
tamġa *78*
tanalıġ *39*
tangîşlıḳ *51*
tanıḳ *88*
taŋla *32*
taŋlası *68*
tapılmaḳ *98*
tapḳan *81*
tapmaḳ *98*
tapşurmaḳ *98*
ṭarafıdaḳı *31*
tarġına *27*
ṭarḫlıġ *39*
tarḳu *83*
tarlıḳ *51*
ṭarrâḫlıḳ *56*
tarraḳ *66*
tartıġ *76*

tartış *104*
tartḳan *81*
tartḳu *83*
tartmaḳ *98*
taşḳarıḳı *29*
taşḳarıraḳ *66*
taşḳalıḳ *51*
taşḳarı *26*
taşḳı *29*
taşlıġ *39*
tavahhumluġ *39*
tavusġan *83*
tayaḳ *90*
téggen *81*
tégirme *93*
tégirmen *101*
tégre *71*
télbelik *51*
télberek *66*
témürlüg *39*
tépe *17*
tépedeki *31*
tépilgen *81*
téşmek *98*
téşük~töşük~tüşük *88*
tezfahmlıḳ *51*
tezlik *51*
tezrek *67*
tıġılġan *81*
tıḳa *72*
tıymaḳ *98*
tik *88*
tiken *73*
tikenlig *39*
tikenligrek *67*
tikilmek *98*
tikmek *98*
til *91*
tilçi *23*
tilegen *82*
tilek *89*
tilemek *98*
tîramaġzlıḳ *51*
tîrandâzlıḳ *51*
tîraraḳ *67*
tirig *76*
tirigley *33*
tiriglik *51*
tirilmek *98*
tiş *105*
tişnalıḳ *51*
tiz *107*
tofraḳ *89*
toġrı *86*
toġrıraḳ *67*
toġrısıdaḳı *31*
toḳmaḳ *100*
tolġaḳ *79*
tolġama *93*
tolġamaḳ *99*
tolġamasız *69*
tonluġ *54*
topçaḳlıġ *39*
topuḳ *28*
torġamaḳ *99*
toy *106*
tökmek *99*
tökülgen *82*
töre ~ törü *17*

törelig *39*
törlüg *40*
törter *20*
törtünçi *62*
töşek *90*
tufakçi *23*
tuġ *77*
tuġçı *24*
tuġdaḳ *24*
tuġḳan *83*
tuġḳanlıḳ *58*
tuġluḳ *57*
tuġra *62*
tulum *93*
tumşuḳ *28*
tumşuḳluġ *40*
tundluḳ *51*
tundraḳ *67*
tura *72*
turaḳ *73*
turġan *82*
Turkistânlıġ *41*
turmaḳ *99*
turşġına *27*
turşlıḳ *53*
turşraḳ *67*
turuş *104*
tuşluḳ *53*
tuta *71*
tutam *73*
tutḳan *82*
tutḳun *85*
tutmaḳ *99*
tutulġan *82*
tutunġan *82*
tuzaḳ *90*
tügme *94*
tügmelig *40*
tükengen *82*
tükeniş *104*
tün *102*
tünlük *53*
tüpideki *31*
Türkîçe *21*
Türkmen *60*
tüşçilig *58*
tüşken *82*
tüşürgüçi *84*
tüşürmek *99*
tütün *102*
tüzdeki *31*
tüzelgen *82*
tüzelmek *99*
tüzrek *67*
tüzük *89*
uçḳan *82*
uçma *93*
uçmaḳ *99*
ulaġ *76*
ulaġsızlıḳ *59*
ulġaymaḳ *99*
uluġ *40*
uluġḳına *27*
uluġluḳ *51*
uluġraḳ *67*
ulus *69*
umedvârlıḳ *51*
urmaḳ *99*
uruḳ *90*
uruḳluḳ *58*

uruş *104*
uruşġuçı *84*
uruşķunçı *85*
uruşmaķ *99*
uruşsız *69*
uşaķ *88*
utru *86*
utrudaķı *31*
Uyġur *85*
uyķu *84*
uyķuluġ *40*
uyķuluķ *54*
uyķusızlıķ *59, 69*
uzaķ *88*
uzun *102*
uzunluķ *58*
uzunraķ *67*
üçele ~ üçelesi *19*
üçer *20*
üçev *20*
üçün *61*
üçünçi *62*
üleşmek *99*
ülüş *105*
üpçinlig *40*
ürük *90*
üst *70*
üstümdeki *31*
üykine *28*
üylüg *40*
üzdürme *93*
üzengü *84*
üzülgen *82*
üzüm *92*
valîlıķ *57*
vaṣî‘mulklüg *40*
vaż‘lıġ *40*
vilâyatça *22*
vilâyatlıġ *40*
vîrânlıķ *52*
yadaçı *24*
yadaçılıķ *56*
yafraķ *79*
yaġılıķ *52*
yaġın *102*
yaġlıġ *54*
yaḫşı *86*
yaḫşıġına *28*
yaḫşılıķ *52*
yaḫşıraķ *67*
yaķa[1] *71*
yaķa[2] *72*
yaķasıdaķı *31*
yakcihatlıķ *52*
yaķın *102*
yaķınraķ *67*
yaķķu *83*
yaķmaķ *99*
yalaŋ *20*
yalaŋaç *18*
yalaŋaçlaġuçı *84*
yalġan *82*
yalġuzluķ *52*
yamanlıķ *52*
yamanraķ *67*
yamçı *24*
yamġur *101*
yamġurluġ *40*
yan *102*

yana *71*
yandaş *25*
yanıdaḳı *31*
yanış *105*
yanmaḳ *99*
yaŋaḳ *18*
yaŋı *28*
yaŋla *32*
yapuḳ~yapuġ *90*
yara *72*
yaraġ *77*
yaraġlıġ *40*
yaraġsız *69*
yaraġsızlıḳ *59*
yaralıġ *40*
yaramas *101*
yaramasraḳ *67*
yaraş *105*
yarılġan *82*
yarım *92*
yarmaḳ *100*
yaruḳ *89*
yaruḳluḳ *53*
yasaġan *83*
yasaḳ *89*
yasal *91*
yasamaḳ *99*
yasavul *106*
yassı *103*
yassılıḳ *53*
yassıraḳ *67*
yaşıl *31*
yaşılraḳ *67*
yaşlıġ *40*
yaşurun *61, 86*
yatış *105*
yatmaḳlıḳ *59*
yavuḳ *88*
yavuḳça *22*
yavuḳıdaḳı *31*
yavuḳraḳ *67*
yaylaġ *32*
yaylıġ *40*
yazı *87*
yégülük *54, 84*
yélek *18*
yélge *78*
yélken *74*
yémek *100*
yémiş *69, 92*
yéŋil *91*
yéŋilrek *67*
yérlig *40*
yétmiş *60*
yétmes *101*
yıġaç *26*
yıġaçsız *69*
yıġılış *105*
yıġılmaḳ *99*
yıġın *102*
yıġışturmaḳ *99*
yıġlamaḳ *100*
yıġmaḳ *100*
yıḳılġan *82*
yıḳılmaġan *82*
yıḳmaḳ *100*
yılan *73*
yılḳıran *74*
yıllıḳ *58*

yıraḳ *88*
yıraḳdaḳı *31*
yıraḳlıḳ *58*
yıraḳraḳ *67*
yibérgen *82*
yibérmek *100*
yigitlik *52*
yoġan *74*
yoġanlık *52*
yoḳ *90*
yoḳḳarı *26*
yoḳḳarıḳı *29*
yoḳḳarıraḳ *68*
yol *91*
yolġına *28*
yolluḳ *52*
yolsız *69*
yorunçḳa *103*
yosunluġ *41*
yulduz *25, 91*
yumala- *79*
yumşaḳ *88*
yumşaḳraḳ *68*
yumurtḳa~yumurtġa *78*
yupġa *78*
yupġalıḳ *52*
yügürük *88*
yügürüş *105*
yüklüg *40*
yükünmek *100*
yürek *72*
yüreksiz *69*
yürkütmek *100*
yürügen *82*
yürümek *100*
yürüş *105*
yürüşmek *100*
yüzideki *31*
yüzlüg *41*
ża‘îflıḳ *52*
zabûnluḳ *52*
zabûnraḳ *68*
zahrlıġ *41*
zardça *21*
zârlıḳ *52*
zorlamaḳ *100*
zorraḳ *68*

Ek 2. Kökteş Sözcükler Dizini

Ar. ‘âciz

‘âcizlıḳ

‘âcizraḳ

Ar. ‘âlî

‘âlîraḳ

Ar. ‘ayyâr

‘ayyârlıḳ

Far. âbâdân

âbâdânlıḳ

aç

açlıḳ

aç-

açıl-

açılmaḳ

açı-

açıġ

âdemî-gar (< Ar. âdemî + Far. gar)

âdamîgarlik

Far. âftâba

âftâbaçı

aġ-

aġır

aġrı-

aġrıġ

aġa

aġaça

aġı-

aġız

aġzı

aġzıda

aġzıdaḳı

Âgra

Âgrada

Âgradaḳı

Far. âhasta

âhistaraḳ~âhastaraḳ

Moğ. aḫta (< aḳta)

aḫtaçı

aḫtar-

aḫtarmaḳ

ak

aḳḳına

aḳraḳ

al

alı

alıda

alıdaḳı

al-

alġan

alış

almaḳ

alaḳ

alaçuḳ

altı

altınçı

altmış

Ar. amân

amânlıḳ

Ar. amîr

amîrlıḳ

ana

analıġ

Far. andâm

andâmlıġ

Andicân

Andicânlıġ

ar ~ art

arḳa

arḳası

arḳasıda

arḳasıdaḳı

ar-

ara

aralıḳ

aralıḳda

aralıḳdaḳı

arası

arasıda

arasıdaḳı

arıḳ

ar-

aruḳ

aruḳluḳ

arg

argta

argtaḳı

Moğ. arġadal

arġadallıġ

ars

aslan

art-

artmaḳ

arttur-

artturmaḳ

artuḳ

artuḳraḳ

artuḳsı

artuḳsılıḳ

Far. arzân

arzânlıḳ

Far. ârzû-mand

ârzûmandlıḳ

Ar. asîr

asîrlıḳ

as

ast

***as-**

asıḳ

Far. âsân

âsânlıḳ

âsânraḳ

Far. âsûda

âsûdalıḳ

aş

aşlıġ

aşlıġçı

aşlıġsız

aşlıġsızlıḳ

aş-

aşır-

asru

Ar. ʿâşiḳ

ʿâşiḳlıḳ

Far. âşîyân

âşyânlıġ

Far. âşnâ

âşnâlıḳ

Far. âş-paz

âşpazlıḳ

at

ata-

ataġ

ataġlıġ

atan-

atanġan

atlıġ[1]

at

atla-

atlan-

atlanmaḳ

atlıġ[2]

at-

atım

atış

atışlıġ

atḳu

atmaḳ

ata

atalıġ

Far. âtaş-bâz

âtaşbâzlıḳ

ateke

atekelik

Ar. aṭrâf

aṭrâfı

aṭrâfıda

aṭrâfıdaḳı

Ar. aṭvâr

aṭvârlıġ~atvârluġ

av

avla-

avlaġ

avlamaḳ

Ar. avval

avvalḳı

ay

ayçı

ayçılıḳ

aylıḳ

ay- (< ad-)

ayaḳ

ayır- (< aḍır- < adır-)

ayırġan

ayrı

ayrıl-

ayrılġan

ayrılış

ay-

ayt-

aytḳan

aytıl-

aytılġan

aytma-

aytmaġan

aytmaḳ

Far. ayvân

ayvânlıġ

az

azaġ

azaġlaḳ

azaġlaḳça

azġına

azlıḳ

azraḳ

azraḳça

ba-

baġ

baġla-

baġlaġan

baġlamaḳ

bağı-

bağış

baḳ-

baḳış

baḳışlıġ

baḳmaḳ

baḳmaḳlıḳ

bad-‘ahd (< Far. bad + Ar. ‘ahd)

bad‘ahdlıḳ

bad-ma‘âş (< Far. bad + Ar. ma‘âş)

badma‘âşlıḳ

Far. bad-maza

badmazalıḳ

Far. bad-nâm

badnâmlıḳ

Far. bad-numâ

badnumâlıḳ

bağday

bağdaysız

bağır

bavurçı

bavurçıḫana

bavurçıḫanada

bavurçıḫanadaḳı

bavurçılıḳ

bahadur

bahadurluḳ

Ar. baḫîl

baḫîllıḳ

bar

barça

bar-

barġan

barmaḳ

bas-

basıl-

basılġan~basalġan

basmaḳ

baş

başçı

başḳa

başḳaraḳ

başlıġ[1]

başlıġ[2]

başsız

başsızlıḳ

bat-

batġaḳ

batġaḳlıġ

bég

bégçe

bégim

bégimlik

béglik

bél

bélgü

bélgülüg

Far. berg

berglig

bér-

bérgüçi

bériş

bérmek

béri

bérirek

bérk

bérki-

bérkilgen

bérkit-

bérkitmek

bérkitmeklik

bérklik

béş

béşinçi

béyi- (< beḑü- < bedü-)

béyik

béyikrek

bıç-

buçḳaḳ

bıçaḳ

bış-

bışıġ

bışım

bî-‘aḳl (< Far. bî + Ar. ‘aḳl)

be‘aḳıllık

bî-adâ (< Far. bî + Ar. adâ)

beadâlıḳ

bî-adab (< Far. bî + Ar. adab)

beadablıḳ

bî-adab-âna (< Far. bî + Ar. adab + Far. âna)

beadabânaraḳ

Far. bî-andâm

beandâmraḳ

Far. bî-bunyâd

bebunyâdlıḳ

bî-davlat (< Far. bî + Ar. davlat)

bedavlatlıḳ

Far. bî-dil

bedillik

bî-fâyida (< Far. bî + Ar. fâyida)

befâyidaraḳ

Far. bî-ḫân u mân

beḫânumânlıḳ

bî-ḥaṣil (< Far. bî + Ar. ḥaṣil)

beḥâṣillıḳ

bî-havâ (< Far. bî + Ar. havâ)

behavâraḳ

Bihra

Bheralig

Far. bî-hunar

behunarraḳ

bî-ḥużûr (< Far. bî + Ar. ḥużûr)

beḥużûrluḳ

bî-i‘tidâl (< Far. bî + Ar. i‘tidâl)

bei‘tidâllıḳ

bî-ihtimâm (< Far. bî + Ar. ihtimâm)

beihtimâmlıḳ

bilek

bilekçe

bil-

bildür-

bildürge

bilgen

bilgü

bilgülüg

bilig

bilil-

bililme-

bililmegen

bilim

bilimlig

bilmes

bilmeslik

bî-macal (< Far. bî + Ar. macal)

bemacallıḳ

bî-munâsabât (< Far. bî + Ar. munâsabât)

bemunâsabatlıḳ

bir

bile

birer

birev (< bir+egü)

birin

birkine

Far. bî-rang

berangraḳ

Far. bî-sar

besarlıḳ

bî-ta‘ẓîm (< Far. bî + Ar. ta‘ẓîm)

beta‘ẓîmraḳ

bî-tacriba (< Far. bî + Ar. tacriba)

betacribalıḳ

bî-takalluf (< Far. bî + Ar. takalluf)

betakallufraḳ

bî-ṭâḳat (< Far. bî + Ar. ṭâḳat)

beṭâḳatlıḳ

bî-taraddud (< **Far. bî + Ar. taraddud)**

betaraddudraḳ

Çin. bit (< piet)

biti-

bitil-

bitilgen

bitimek

biz

bizda

bizdaḳı

bo-

boġ-

boġuz

boġ

buġça

bol-

bolġan

bolma-

bolmaġan

bolmaḳ

bolum

bolumsız

olmak

bortaḳ

bortaḳlıḳ

boy

boyluġ

boyun

boz-

boza

Moğ. bökevül

bökevülluḳ

böl-

bölek

bölük

börü-

börk

Far. buland

bulandlıḳ

bulandraḳ

bulu-

bulut

bulutluġ

Far. bunyâd

bunyâdlıġ

bur-

burun

burunḳı

burunraḳ

bus-

busa

buzav (< buzaġu)

buzavlıġ

buz-

buzmaḳ

buzuḳ

buzuḳçı

buzuḳçılıḳ

buzuḳluḳ

buzul-

buzulmaḳ

bük-

bükir-

bükri

büŋ-

müŋüz

büt-

bütün

büt-

bütken

Far. cahângîr

cahângîrlıḳ

Ar. cam‘iyyat

cam‘iyatlıġ

Far. cangal

cangallıġ

Ar. canûb

canûbun

canûbunda

canûbundaḳı

Moğ. cebe

cebelig

cebesiz

Moğ. çerge

cergelig

Moğ. cilav

cilavluġ

cilavsız

Ar. cussa

cussalıġ

Moğ. çaġdavul

çaġdavulluḳ

Far. çâkar

çâkarlik

çap-

çapḳan

çapḳu

çapḳula-

çapḳulaş

çapḳun[1]

çapḳunçı

çapmaḳ

çap-

çapḳun²

Far. çaşma

çaşmalıġ

Far. çâşnî

çaşnîlıġ

çék

çékmen

çék-

çékir-

çékirt-

çévürtke

çér-

çérig

çériglig

çık-

çıḳar-

çıḳarmaḳ

çıḳış

çıḳḳan

çıḳma-

çıḳmaġan

çıḳmaḳ

Moğ. çıray

çıraylıġ

çırma-

çırmaḳ

çırmaḳlıġ

çırmaş-

çırmaşmaḳ

Fars. çihra

çihralig

çoġur

çoġurçuḳ

Moğ. çubrut-

çuburtma

çuġul

çuġulluḳ

Far. çuhra

çuhrasız

çuk-

çuḳur

çuḳurçaḳ

çuḳurraḳ

çup

çupçuḳ

Ar. dâ‘iya

dâ‘iyalıġ

Far. dâmana

dâmanası

dâmanasıda

dâmanasıdaḳı

Far. daranda

darandaraḳ

Far. darbadar

darbadarlıḳ

Far. darîça

darîçalıġ

Moğ. daruġa

daruġalıḳ

Far. darveş

darveşlik

davlat-ḫâh (< Ar. davlat + Far. ḫâh)

davlatḫâhlıḳ

dé-

dégüçi

Far. dast-andâz

dastandâzlıḳ

Dihlî

Dihlîda

Dihlîdaḳı

Far. dil-cûy

dilcûyluḳ

Far. dilîr

dilîrlıḳ

Far. diraḫt

diraḫtlıġ

Far. dîvân

dîvânlıḳ

Far. dost

dostluḳ

Far. duruşt

duruştluḳ

duruştraḳ

Far. duruşt-gûy

duruştgûyraḳ

Far. duşmân

duşmanlıḳ

Far. duşvâr

duşvârlıġ

ég-

égin

égir-

égri

égrilik

ége

égelik

éger

égerlig

ék-

ékin

ékmek

éke

égeç

éki

ékele

ékelesi

ékev (< éki + egü)

ékiley

ékin

ékinçi

ékirer

ékis-

öksü- (< éksü-)

öksük

él

élçi

élçilik

él

élgün

éle-

élt- (< élet-)

éltken

élig

éligim

éligimda

éligimdaḳı

éligle-

éliglemek

ém-

émçek (< émeçek)

émil

émildaş

éŋ

éŋek

én-

éniş

ér-

ürük (< érük)

éri-

érigen

érk

érkek

érk

érklig

ért-

érte

érterek

értesi

éş

éşek

***eş-**

éşit-

éşitkün

éşitkünçi

éşü-

éşik

éşiklig

ét

étek

ét-

étmek

Far. farzand

farzandlıḳ

Ar. favvâra

favvâralıġ

Ar. fażîlat

fażîlatlıġ

ġacır

ġacarçı

Far. gadâ

gadâylıḳ

Ar. ġâfil

ġâfillıḳ

Ar. ġarîb

ġarîblıḳ

Far. girân-cân

girâncânlıḳ

Far. gird

girdraḳ

Far. gol

gollük

golrek

Far. gul

gullüg

Far. gumân

gumânlıġ

Far. gum-râh

gumrâhlıḳ

Ar. ġunça

ġunçaçı

ġunçaçılıḳ

Far. guvâh

guvâhlıḳ

Far. guzar-band

guzarbandlıḳ

Ar. ḫalâṣ

ḫalâṣlıḳ

Far. ḫalvat-nişîn

ḫalvatnişînlıḳ

Far. ḫâm

ḫâmlıḳ

ham-cihat (< Far. ham + Ar. cihat)

hamcihatlıḳ

Far. hamvâr

hamvârlıḳ

hamvârraḳ

ḫan

ḫanım

ḫanlıḳ

Far. ḫ^{v}âr

ḫ^{v}ârlıḳ

Ar. ḫarâb

ḫarâblıḳ

ḫarâbraḳ

Far. ḫarîdâr

ḫarîdârlıḳ

Ar. ḫaṣṣiyyat

ḫâṣṣiyyatlıġ

Ar. havâ

havâlıġ

havâdâr

havâdârlıḳ

Ar. havas

havaslıġ

havassız

hayda-

haydamaḳ

Ar. ḫaysiyyat

haysiyyatlıġ

Far. ḫazân

ḫazânlıġ

ḫidmat-kâr (< Ar. ḫidmat + Far. kâr)

ḫidmatkârlıḳ

Ar. himmat

himmatlıġ

Hindûstân

Hindûstânda

Hindûstândaḳı

Ar. ḥisâb

ḥisâblıġ

Ar. ḥiṣâr

ḥiṣârda

ḥiṣârdaḳı

Ar. ḫizâna

ḫizânalıġ

ḫoş-havâ (< Far. ḫoş + Ar. havâ)

ḫoşhavâlıġ

Far. ḫoş-ḫûy

ḫoşḫuluġ

Far. ḫoş-numâ

ḫoşnumâlıḳ

Far. ḫoş-rang

ḫoşrangraḳ

ḫoş-ṭa‘âm (Far. ḫoş – Ar. ṭa‘âm)

ḫoşṭa‘mlıḳ

Far. ḫoy

ḫoyluġ

Far. ḫûb

ḫûbluḳ

Ḫurâsân

Ḫurâsânlıġ

Far. ḫursand

ḫursandlıḳ

Far. ḫuşk

ḫuşkluḳ

ı

yıġaç

yıġaçsız

ı-

ıd-

yibér- (< ıyıbér- < ıḍıbér- < ıdıbér-)

yibérgen

yibérmek

ılġa-

ılġamaḳ

ılgar

ır

ıra-~yıra-

yıraḳ

yıraḳda

yıraḳdaḳı

yıraḳlıḳ

yıraḳraḳ

ısı-

ısıġ

ısıġlıḳ

ısıġraḳ

ısıt-

ısıtma

Ar. i‘tibar

i‘tibarlıġ

i‘tibârraḳ

Ar. i‘tiḳâd

i‘tiḳâdlıġ

Ar. i‘timâd

i‘timâdlıġ

iç-

içim

içkü

içkülük

içmek

içmeklik

içmes

iç

içi

içide

içideki

içkeri

içkeriki

içki

içkilik

Ar. ihtiyâc

iḥtiyâclıġ

***il**

ilgeri

ilgeriki

ilgerirek

inçke

inçkelik

inçkerek

it

itlig

iz

ize-

izen-

üzengü

ḳabar-

ḳabarçuḳ

Ar. ḳâbiliyyat

ḳâbiliyyatlıġ

Kâbul

Kâbulda

Kâbuldaḳı

ḳaç-

ḳaçḳan

ḳaçmaḳ

Far. kad-ẖudâ

kadẖudâlıḳ

Ar. ḳâḍî

kâḍîlıḳ

ḳaġun

ḳavunçı

Ar. kâhil

kâhillıḳ

ḳal‘a-dâr (< Ar. ḳal‘a + Far. dâr)

ḳal‘adârlıḳ

ḳal‘a-gîr (< Ar. ḳal‘a + Far. gîr)

ḳal‘agîrlıḳ

ḳal-

ḳalġan

kal-

kalın

ḳalınlıḳ

kalı-

ḳalḳ-

ḳalkan

Far. ḳallâş

ḳallâşlıḳ

kalıp

ḳalpaḳ

ḳaltaġay

ḳaltaġaylıḳ

Far. kam

kamlik

kamraḳ

***ḳam-**

ḳamçı

Far. kam-âb

kamâblıḳ

kamâbraḳ

kam-ḥâṣil (< Far. kam + Ar. ḥâṣil)

kamḥâṣilraḳ

kam-iḫtilâṭ (< Far. kam + Ar. iḫtilâṭ)

kamiḫtilâṭlıḳ

ḳan

ḳanlıġ

ḳana

ḳanat

ḳanı

ḳanda

ḳandaḳı

ḳap-

kapa-

ḳapaġan

ḳabal

ḳabaldâr

ḳabaldârlıḳ

ḳapamaḳ

ḳapu

ḳar

ḳarın

ḳar

ḳarlıġ

ḳar

ḳarı

ḳara

ḳarça

ḳararaḳ

ḳaraḳ

ḳaraçu

ḳaraḳlıḳ

ḳaraŋ

ḳarangu

ḳara-

ḳaravul

ḳaravulluḳ

ḳarı

ḳarılıḳ

Tel. ḳarlıġ

ḳarluġaç

Ar. ḳaṣaba

ḳaṣabaça

ḳaş

ḳaşım

ḳaşımda

ḳaşımdaḳı

ḳaşı-

ḳaşuḳ

Far. kâşî-kâr

kâşîkârlıḳ

ḳat-

ḳatmaḳ

ḳatmaḳlıḳ

ḳatıġ

ḳatıl-

ḳatılış

ḳatḳan

ḳat

ḳatla

Ar. ḳavî

ḳavîlıḳ

ḳavur-

ḳavruḳ

ḳayt-

ḳaytal

ḳaytḳan

ḳaz-

ḳazan

ḳazmaḳ

ḳazın-

ḳaznaḳ

ḳaznaḳlıġ

ḳazuḳ

ḳazaḳ

ḳazaḳlıḳ

ké

kéyin

kéyinki

kéyinrek

kéç

kéçe

kéçelik

kéçrek

kéç-

kéçit

kéçken

kéçmek

kéçmeklik

kéçür-

kéçürgen

kéçim

kécimlig

kél-

kélgen

kéliş

kélme-

kélmemek

kélmek

kéltür-

kéltürmek

***kém-**

kömük

kéme

kémeçi

kémede

kémedeki

kémekine

kémesiz

Soğd. kent

kentkine

kentlig

kéŋ

kéŋi-

kéŋir-

kéŋirt-

kégirtek

kéŋlik

kéŋrek

kéŋe-

kéŋeş

képe~köpe

képenek

képeneklig

képeneksiz

kér-

kiriş

kérge-

kérek

kéreklig

kés-

késim

két-

kétken

kétmek

két- (< kert-)

kétmen

kéy- (< keḍ- < kéd-).

kéygen

kéyim

kéymek

ḳıl

ḳıltıḳ

ḳıl-

ḳılıç

ḳılıçlıġ

ḳıl-

ḳılġun

ḳılġunçı

ḳılma-

ḳılmaġan

ḳılmaḳ

ḳır-

ḳıraḳ

ḳıs-

ḳısıḳ

ḳısḳa

ḳısḳalıḳ

ḳısḳaraḳ

ḳış

ḳışḳı

ḳışla-

ḳışlaġ

ḳışlaġlıḳ

ḳışlaġan

ḳışlamaḳ

ḳışlıḳ

ḳıy-

ḳıyıḳ

ḳız

ḳızıl

ḳızılraḳ

***kiçi-**

kiçik~küçük

kiçikkine

kiçiklik

kiçikrek

kiçikrekkine

Ar. kifâyat

kifâyatlıġ

kin

kindik

kindiklig

kir-

kirgen

kirme-

kirmegen

kirmek

kivür- (< kirgür-)

kivürmek

ḳoba

ḳobaraḳ

ḳol

ḳoltuḳ

ḳon-

ḳonal-

ḳonalġa

kop-

ḳopar-

ḳoparmaḳ

ḳopmaḳ

ḳop-

ḳopuz

ḳor

ḳorbegi

ḳorbegilik

ḳorçı

ḳor

ḳoru-

ḳorġan

ḳorġanda

ḳorġandaḳı

ḳorġanlıġ

ḳorḳ-

ḳorḳaḳ

ḳorḳaḳlıḳ

ḳorḳḳu

ḳorḳun-

ḳorḳunç

ḳorḳut-

ḳorḳutmaḳ

ḳoruġ

Far. kor-namak

kornamaklik

ḳoş-

ḳoşmaḳ

koş-

ḳoşuġ

ḳoşul-

ḳoşulmaḳ

ḳov-

ḳavġun

ḳavġunçı

ḳavla- (< kovala-)

ḳavlamaḳ

ḳoy

ḳoyçı

ḳo-

ḳoy- (< ḳoḍ- < ḳod-)

ḳoyġan

ḳoyı

ḳoyıḳı

ḳoyıraḳ

ḳoymaḳ

kö-

köl

***kö-**

kör-

körgen

körme-

körmegen

körmek

körig

körigse-

körset-

körsetküçi

körün-

körünüş

körüş-

körüşmek

köz

közlüg

***kö-**

köş-

köşi-

köşk

köç-

köçken

kömek

kömeksiz

köŋ

köŋlek~köylek

köŋül

köŋlüŋ

köŋlüŋde

köŋlüŋdeki

köŋüllüg

köp

köplük

köprek

köp-

köpür-

köprüg

köt

*köte-

kötel

köter-

kötergen

köterim

köterimlik

ḳul

ḳulaḳ

ḳulluḳ

ḳulluḳçı

ḳur-

ḳurmaḳ

ḳuru-

ḳuruḳ

ḳurut-

ḳurutmaḳ

ḳuş

ḳuşçı

ḳuşçılıḳ

ḳuşġına

ḳuşla-

ḳuşlaġ

Far. kuştî-gîr

kuştîgîrlıḳ

ḳut

ḳutluġ

küç

köçüm

küçle-

küçlet-

küçletmek

küçlüg

Moğ. kükel

kükeldaş

kül-

külegeç

kün

kündüz

künlüg~künlük

küri-

kürek (< kürigek)

küre-

küregen

küy-

küymek

küẕe- (< küde-)

küyev

küyevlük

Lâhûr

Lâhavrluġ

Hint. lakh

laklig

Far. laşkar-kaş

laşkarkaşlik

Far. lavand

lavandlıḳ

Ar. lizzat

lizzatlıġ

lizzatlıġraḳ

ma‘cûn-nâk (< Ar. ma‘cûn + Far. nâk)

ma‘cûnnâklik

Ar. ma‘şûḳ

ma‘şuḳluḳ

Ar. ma‘yûb

ma‘yûbraḳ

maclis-ârây (< Ar. maclis + Far. ârây)

maclisârâlıḳ

Ar. makrûh

makrûhluḳ

Ar. mâl

mâllıġ

mâl-dost (< Ar. mâl + Far. dost)

mâldostlıḳ

mamlakat-dâr (< Ar. mamlakat + Far. dâr)

mamlakatdârlıḳ

Far. mardâna

mardânalıḳ

Marġînân

Marġînânlıġ

Ar. martaba

martabalıġ

Ar. masḫara

masḫaralıḳ

Far. mast

mastlıḳ

Ar. maşaḳḳat

maşaḳḳatlıġ

Ar. maşġul

maşġûlluḳ

Ar. maşhûr

maşhûrraḳ

Ar. mavc

mavclıġ

Far. maza

mazalıġ

Ar. mazhab

mazhablıġ

Far. mihmân-dâr

mihmândârlıḳ

Far. mihr-bân

mihrbânlıḳ

Far. mîr-zâda

mîrzâdalıḳ

Far. miyân-gîr

miyângîrlıḳ

Moğ. molcar

molcarlig

Ar. mollâ

mollâlıḳ

Ar. mu‘tabar

mu‘tabarraḳ

mubârak-bâd (< Ar. mubârak + Far. bâd)

mubârakbâdlıḳ

Muġul

Muġulça

Muġullıḳ

Ar. muḥaṣṣil

muḥaṣṣillıḳ

Ar. muḫtaṣar

muḫtaṣarraḳ

Ar. mulâyim

mulâyimraḳ

mulk-dâr (< Far. mulk + Ar. dâr)

mulkdârlıḳ

mulk-gîr (< Ar. mulk + Far. gîr)

mulkgîrlık

munâfiḳ-şeva (< Ar. munâfiḳ + Far. şeva)

munâfiḳşevaraḳ

Ar. murdâr

murdârlıḳ

Ar. muṣâḥib

muṣâḥiblıḳ

Ar. muṣavvir

muṣavvirlıḳ

Ar. muştâḳ

muştâḳlıḳ

Ar. mutaġallib

mutaġalliblıḳ

Ar. mutahayyir

mutaḥayyirlıḳ

Ar. muzabzib

muzabziblıḳ

Ar. mutamarrid

mutamarridlıḳ

Musalmân (< Ar. müslim + Far. ân)

Musalmânlıḳ

nâ-ham-cihat (< Far. nâ-ham + Ar. cihet)

nâhamcihatlıḳ

Far. nâ-ham-tây

nâhamtâylıḳ

Far. nâ-ham-vâr

nâhamvârlıḳ

Far. nâ-ḫoş

nâḫoşluḳ

Ar. nâkiṣ

nâḳiṣraḳ

Ar. naḳḳâş

naḳḳâşlıḳ

nâ-marbûṭ (< Far. nâ + Ar. marbûṭ)

nâmarbûṭluḳ

Far. nâ-mard

nâmardlıḳ

nâmardraḳ

narı (< aŋaru)

narıraḳ

Far. nâ-sâzkâr

nâsâzgârlıḳ

Navandâk

Navandâklıġ

Far. nâzuk

nâzuklük

nâzukraḳ

né

néçe

namak-ḥarâm (< Far. namak + Ar. ḥarâm)

namakḥarâmlıḳ

Far. nişîb

nişîbrek

Moğ. nöker

nökerlik

oġul

oġulan

oġulluġ

oġur-

oġrı

oġurluḳ

oḳ

oḳda-

oḳdaḳ

oḳla-

oḳlaġan

oḳluġ

oḳu-

oḳuġan

oḳuġun

oḳuġunçı

oḳumaḳ

oḳuş

oltur-

olturġan

olturul-

olturulġan

olturmaḳ

or

orçın

ordu

orta

ortançı

ortası

ortasıda

ortasıdaḳı

orun

or-

orġaḳ

ot

otlaġ

ot

ocaḳ

otun

otunluġ

oy-

oyun

ö-

öz

özge
özgeçe
özgeçerek
özlük

ögür

ögüre-
örgen- (< ögren-)
örgengen

öl

öleŋ

öl-

ölet
ölgen
ölmek
öltür-
öltürgen
öltürgüçi
öltürmek
ölüg
ölüm

Moğ. örgüde-

örgüdemek

öt-

ötken
ötmek
ötüş

öy

üykine
üylüg

Far. pâdişâh

pâdişâhlıḳ

Far. pârça

pârçaġına

Far. past

pastlıḳ
pastraḳ

Far. paşimân

paşimânlıḳ

Far. pur-berg

purbergrek

Far. pur-gard

purgardlıḳ

Far. pur-gûy

purgûyluḳ

Far. puşta

puştalıġ

Ar. ra‘iyyet

ra‘iyyatlıġ

Far. raḫt

raḫtlıġ

Far. rah-zan

rahzanlıḳ

Ar. raḳḳâs

raḳḳâṣlıḳ

Far. râst

râstlıḳ

Far. rang

ranglıġ~ranglig

Far. ravşan

ravşanlıḳ

ravşanraḳ

Far. rezânda

rezândalıḳ

Far. rust

rustluḳ

Far. rûstâ‘î

rûstâ’îlıḳ

rûstâ’îraḳ

sa-

saḳ

saḫla- (< saḳla-)

saḫlamaḳ

saḫlamaḳlıḳ

saḫlamas

saḫlamaslıḳ

san

sana-

sanaḳ

sanaḳlıġ

sanamaḳ

Far. sabz

sabza

sabzalıġ

sabzîkâr

sabzîkârlıḳ

sabzlıḳ

sabzraḳ

saç-

saçıḳ

Ar. ṣafâ

ṣafâlıġ

ṣafâsız

saġrı

saġrıçı

saġrı

saġrılıġ

Ar. ṣâḥib-tacriba

ṣâḥib-tacribalıġ

Ar. sâḳ

sâḳlıġ

saḳal

saḳallıġ~saḳḳallıġ

sal-

salġuçı

salmaḳ

Ar. sallâḫ

sallâḫlıḳ

Far. sâmân

sâmânlıġ

Samarḳand

Samarkandda

Samarkanddaḳı

Samarkandlıġ

sanç-

sançma

Tel. sandıġ

sanduvaç

Far. sang-kâr

sangkârlıḳ

Far. sang-reza

sangrezalig

Far. sang-tarâş

sangtarâşlıḳ

Far. sar-ancâm

sarancâmlıġ

Far. sar-dâr

sardârlıḳ

Far. sar-gardân

sargardânlıḳ

Far. sarḫoş

sarḫoşluḳ

Far. sarkaş

sarkaşlik

***sâr~sâz**

*sârı-~sâzı-

sarıġ

Skr. sart

Sartça

sat-

satḳun

satmaḳ

savu- (< soġu-)

savuḳ

savuḳlıḳ

Far. sâya

sâyalıġ

Far. sâz-vâr

sâzvârlıḳ

sâzvârraḳ

Far. si-berg

si-bergelig

sék-

sékir~ségir

ségri-

ségrit-

ségritme

sékiz

sékizinçi

sém-

sémiz

sémizlüg

sév-

sévgü

sévgülüg

sévin-

sévinç

sıç-

sıçḳan

sıġ-

sıġġu

sıġġusız

sın

sınçı

sınçısız

sınçısızraḳ

sın-

sındır-

sındırul-

sındırulġan

sınuḳ

sid-

sidük

Far. sipah-dâr

sipahdârlıḳ

Far. sipâhî

sipâhîlıḳ

Ar. siyâḳ

siyâḳlıġ

soŋ

soŋḳı

soŋra

sor-

sormaḳ

soy-

soyuḳ

***sö-**

söz

sözle-

sözleş-

sözleşmek

sözlüg

su

suluġ

susız

Ar. ṣuḥbat

ṣuḥbatda

ṣuḥbatdaḳı

ṣuḥbet-ârây (< Ar. ṣuḥbet + Far. ârây)

ṣuḥbatârâylıḳ

Far. sust

sustlıḳ

sustraḳ

Far. sutûn

sutûnluġ

süt

süçi- (< sütsi-)

çüçük

cücüklük

çüçükrek

çüçümen

çüçümenrek

süŋ-

süŋek

sür-

süren

sür-

sürük

Far. şast

şastım

şastımda

şastımdaḳı

Far. şalayan

şalayanlıḳ

Far. şamşîr-bâz

şamşîrbâzlıḳ

Ar. şarîk

şarîklig

Far. şarmanda

şarmandaraḳ

şarr-angez (< Ar. şarr + Far. angez)

şarrangezlik

Far. şikḳdâr

şiḳḳdârlıḳ

Ar. şimâl

şimâlda

şimâldaḳı

Ar. şubha

şubhalıġ

Far. şûḫ

şuḫluḳ

Ar. ta‘aṣṣub

ta‘aṣṣubluġ

Far. tâb

tâblıġ

Ar. tab‘

ṭab‘lıġ

Ar. tabarruk

tabarruklük

Ar. tacriba

tacribalıġ

Ar. tadbîr

tadbîrlıġ

taġ

taġda

taġdaḳı

taġḳına

taḳ-

daġı

tala-

talaġan

talamaḳ

talan

talaş

talaşsız

talat-

talatḳan

Far. talḫ

talḫlıḳ

Ar. tâlib-i ‘ilm

ṭâlib‘ilmlıḳ

tam

tamaġ

tam-

tamġa

Far. tana

tanalıġ

Ar. tangîş

tangîşlıḳ

tanı-

tanıḳ

taŋ

taŋla

taŋlası

tap-

tapıl-

tapılmaḳ

tapḳan

tapmaḳ

tapış-

tapşur-

tapşurmaḳ

tar

tarġına

tarlıḳ

tarraḳ

tar-

tarḳu

Ar. ṭaraf

ṭarafı

ṭarafıda

ṭarafıdaḳı

Ar. ṭarḥ

ṭarḥlıġ

Far. ṭarrâḥ

ṭarrâḥlıḳ

tart-

tartıġ

tart-

tartış

tartḳan

tartḳu

tartmaḳ

taş

taşḳarı

taşḳarıḳı

taşḳarıraḳ

taşḳa

taşḳalıḳ

taşḳı

taş

taşlıġ

Ar. tavahhum

tavahhumluġ

tavış- (< tabış-)

tavusġan

taya-

tayaḳ

té-

til

tilçi

tile-

tilegen

tilek

tilemek

tég-

téggen

tég-

tégir-

tégirme

tégirmen

tégre

télbe

télbelik

télberek

témür

témürlüg

tép-

tépil-

tépilgen

téş-

téşmek

téşük~töşük~tüşük

Far. tez

tezlik

tezrek

tezfahm

tezfahmlıḳ

tıḳ-

tıḳa

tıġıl-

tıġılġan

tıy-

tıymaḳ

***ti-**

tik

tik-

tiken

tikenlig

tikenligrek

tikil-

tikilmek

tikmek

tiş

tiz

Far. tîra

tîraraḳ

Far. tîra-maġz

tîramaġzlıḳ

Far. tîr-andâz

tîrandâzlıḳ

tir-

tirig

tirigley

tiriglik

tiril-

tirilmek

Far. tişna

tişnalıḳ

***to-**

tol-

tolġaḳ

top

topuḳ

töp (< top)

tépe

tépede

tépedeki

toy

toġra-

torġamaḳ (< toġramaḳ)

toġur-

toġrı

toġrıraḳ

toġrısı

toġrısıda

toġrısıdaḳı

***toḳ**

toḳı-

toḳmaḳ

tolġa-

tolġama

tolġamasız

tolġamaḳ

ton

tonluġ

Far. topçaḳ

topçaḳlıġ

***topur**

*****topra-

tofraḳ (< topraḳ)

tök-

tökmek

tökül-

tökülgen

tör

töre ~ törü

törelig

tört

törter

törtünçi

töş

töşe-

töşek

***tu-**

tuġ

tuġçı

tuġluḳ

tuġra

tul-

tulum

tün

tünlük

tuġ

tuġdaḳ

tuġ-

tuġḳan

tuġḳanlıḳ

Yak. tumus

tumşuḳ

tumşuḳluġ

Far. tund

tundluḳ

tundraḳ

tur-

tura

turaḳ

tur-

turġan

turmaḳ

Far. turş

turşġına

turşlıḳ

turşraḳ

tur-

turuş

tuş

tuşluḳ

tut-

tuta

tutam

tutḳan

tutḳun

tutmaḳ

tutul-

tutulġan

tutun-

tutunġan

tuz

tuza-

tuzaḳ

Far. tufak

tufakçi

tüg-

tügme

tügmelig

tük

tüke-

tüken-

tükengen

tükeniş

tüp

tüpi

tüpide

tüpideki

tür

törlüg

Türk

Türkî

Türkîçe

Türkistân

Turkistânlıġ

Türkmen

tüş

tüşçi

tüşçilig

tüş-

tüşken

tüşür-

tüşürgüçi

tüşürmek

tüt-

tütün

tüz

tüzde

tüzdeki

tüze-

tüzel-

tüzelgen

tüzelmek

tüzrek

tüz-

tüzük

u

uyı- (< udı-)

oduġ

oyġan- (< odġan-)

oyġanġan

uyḳu

uyḳuluġ

uyḳuluḳ

uyḳusız

uyḳusızlıḳ

***uç**

üçün

uç-

uçḳan

uçma

uç-

uçmaḳ

ula-

ulaġ

ulaġsız

ulaġsızlıḳ

***ul**

ulus

***ul**

uluġ (< ulluġ)

ulġay-

ulġaymaḳ

uluġḳına

uluġluḳ

uluġraḳ

Far. umed-vâr

umedvârlıḳ

ur-

urmaḳ

uruḳ

uruḳluḳ

uruş

uruşsız

uruş-

uruşġuçı

uruşḳun

uruşḳunçı

uruşmaḳ

uşa- (< uvşa- < uvuşa-)

uşaḳ

utur-

utru

utruda

utrudaḳı

uy-

Uyġur

uz

uza-

uzaḳ

uzun

uzunluḳ

uzunraḳ

üç

üçele

üçelesi

üçer

üçev (< üç + egü)

üçünçi

ül

üle-

üleş-

üleşmek

ül-

ülüş

Moğ. üpçin

üpçinlig

ürküt-

yürkütmek

üz

üst

üstüm

üstümde

üstümdeki

üz-

üzül-

üzülgen

üzüm

üz-~yüz-

üzdür-

üzdürme

Ar. vâlî

valîlıḳ

Ar. vaṣî‘-mulk

vaṣî‘mulklüg

Ar. vaż‘

vaż‘lıġ

Ar. vilâyat

vilâyatça

vilâyatlıġ

Far. vîrân

vîrânlıḳ

ya-

yaġ

yavu- (< yaġu-)

yavuḳ

yavuḳça

yavuḳı

yavuḳıda

yavuḳıdaḳı

yavuḳraḳ

yaḳ-

yaḳış-

yaḫşı

yaḫşıġına

yaḫşılıḳ

yaḫşıraḳ

yaḳa[1]

yaḳası

yaḳasıda

yaḳasıdaḳı

yaḳa²

yaḳın

yaḳınraḳ

yaḳḳu

yan

yaŋaḳ

yandaş

yanı

yanıda

yanıdaḳı

ya-

yas-

yassı

yassılıḳ

yassıraḳ

yaz-

yazı

yat-

yatış

yatmaḳ

yatmaḳlıḳ

***ya-**

yar

yaru-

yaruḳ

yaruḳluḳ

yal

yulduz (< yaltuz)

yada

yadaçı

yadaçılıḳ

yaġ

yaġlıġ

yaġ-

yaġın

yamġur (< yaġmur)

yamġurluġ

yaġı

yaġılıḳ

yaḳ-

yaḳmaḳ

yak-cihat (< Far. yak + Ar. cihat)

yakcihatlıḳ

yal

yalaŋ

yalaŋaç

yalaŋaçla-

yalaŋaçlaġuçı

yalŋuz~ yalġuz (< yalıŋ öz)

yalġuzluḳ

yal-

yalġan

yaman

yamanlıḳ

yamanraḳ

Moğ. yam

yamçı

yan-

yana

yanış

yanmaḳ

***yaŋ**

yaŋı

yaŋla

yap-

yapuḳ~yapuġ

yapur-

yafraḳ (< yapurġaḳ)

yar-

yara

yaralıġ

yarıl-

yarılġan

yarım

yarmaḳ

yara-

yaraġ

yaraġlıġ

yaraġsız

yaraġsızlıḳ

yara-

yaramas

yaramasraḳ

yaraş

yasa-

yasaġan

yasaḳ

yasal

yasamaḳ

yasavul

yaş

yaşıl

yaşılraḳ

yaş

yaşlıġ

yaş-

yaşur-

yaşuru

yaşurun

yay

yayla-

yaylaġ

yay

yaylıġ

yé-

yégü

yégülük

yém

yémiş

yémek

yél˜yal

yélek

yél

*****yélik-

yélken

yél-

yélge

yéŋi-

yéŋil

yéŋilrek

yér

yérlig

yéti

yétmiş

yét-

yétmes

yıġ-

yıġıl-

yıġılış

yıġılmaḳ

yıġın

yıġış-

yıġıştur-

yıġışturmaḳ

yıġmaḳ

yıġla-

yıġlamaḳ

yıḳ-

yıḳıl-

yıḳılġan

yıḳılma-

yıḳılmaġan

yıḳmaḳ

yıl

ılḳı

yılḳır-

yılḳıran

yıllıḳ

yıl

ıldam

ıldamraḳ

yıl-

yılan

yigit

yigitlik

yo-

yol

yolġına

yolluḳ

yolsız

yor- (> yür-)

yoru- (> yürü-)

yorunçḳa

yürügen

yürümek

yürüş

yürüş-

yürüşmek

yürek

yüreksiz

yo-

yoḳ

yoġ-

yoġan

yoġanlık

yoḳ

yoḳḳarı

yoḳḳarıḳı

yoḳḳarıraḳ

yosun

yosunluġ

yum-

yumġaḳ

yumala- (< yumġaḳla-)

yumuş

yumşa-

yumşaḳ

yumşaḳraḳ

yumurt-

yumurtḳa~yumurtġa

yup-

yupġa

yupġalıḳ

yügür-

yügürük

yügürüş

yük

yüklüg

yükün-

yükünmek

yüz

yüzi

yüzide

yüzideki

yüzlüg

Ar. ża‘îf

ża‘îflıḳ

Far. zabûn

zabûnluḳ

zabûnraḳ

Far. zâr

zârlıḳ

Far. zard

zardça

Far. zahr

zahrlıġ

Far. zor

zorla-

zorlamaḳ

zorraḳ

Ek 3. Türetme Ekleri ve Türetilen Sözcükler Dizini

Ek 3.1. Addan Ad Yapım Ekleri

{+A}

kéçe

töre ~ törü

tépe

{+Aç}

égeç

ḳarluġaç

sanduvaç

yalaŋaç

{+AK}

azaġlaḳ

éŋek

érkek

éşek

étek

ḳalpaḳ

ḳulaḳ

tamaġ

yaŋaḳ

yélek

{+ALA}

ékele ~ ékelesi

üçele ~ üçelesi

{+An}

oġlan

{+Aŋ}

öleŋ

yalaŋ

{+Ar, +rAr}

birer

ékirer

törter

üçer

{+Av}

birev

ékev

üçev

{+CA}

aġaça

azaġlaḳça

azraḳça

barça

bégçe

bilekçe

buġça

ḳarça

ḳaṣabaça

Muġulça

néçe

özgeçe

Sartça

Türkîçe

vilâyatça

yavuḳça

zardça

{+CAk}

çuḳurçaḳ

ocaḳ

{+CI}

âftâbaçı

aḫtaçı

aşlıġçı

başçı

bavurçı

buzuķçılıķ

çapķunçı

élçi

ġacarçı

ġunçaçı

ķaraçu

ķavġunçı

ķavunçı

kémeçi

ķorçı

ķoyçı

ķulluķçı

ķuşçı

saġrıçı

sınçısız

tilçi

tufakçi

tuġçı

yadaçı

yamçı

{+çın}

orçın

{+çUK}

alaçuķ

çoġurçuķ

çupçuķ

{+dAk}

oķdaķ

tuġdaķ

{+DAm}

ıldam

{+DAş}

émildaş

kükeldaş

yandaş

{+dIz, +dUz}

kündüz

yulduz

{+GA, +KA}

arķa

başķa

özge

{+GAç}

yıġaç

{+GArU, +KArU}

içkeri

ilgeri

taşķarı

yoķķarı

{+GI, +GU, +KI}

bélgülüg

ılķı

içki

ķaranġu

{+GInA, +KInA}

aķķına

azġına

birkine

kémekine

kentkine

kiçikkine

kiçikrekkine

ķuşġına

pârçaġına

taġķına

tarġına

turşġına

uluġķına

üykine

yaḫşıġına

yolġına

{+GUn, +KUn}

élgün

{+I}

ḳarı

yanı

{+K}

topuḳ

tumşuḳ

{+KI}

Âgradaḳı

aġzıdaḳı

alıdaḳı

aralıḳdaḳı

arasıdaḳı

argtaḳı

arḳasıdaḳı

aṭrâfıdaḳı

avvalḳı

bavurçıḫanadaḳı

bizdaḳı

burunḳı

canûbundaḳı

dâmanasıdaḳı

Dihlîdaḳı

éligimdaḳı

Hindûstândaḳı

ḥiṣârdaḳı

içideki

içkeriki

ilgeriki

Kâbuldaḳı

ḳandaḳı

ḳaşımdaḳı

kémedeki

kéyinki

ḳışḳı

ḳorġandaḳı

ḳoyıḳı

köŋlüŋdeki

ortasıdaḳı

Samarkanddaḳı

soŋḳı

ṣuḫbatdaḳı

şastımdaḳı

şimâldaḳı

taġdaḳı

ṭarafıdaḳı

taşḳarıḳı

taşḳı

tépedeki

toġrısıdaḳı

tüpideki

tüzdeki

utrudaḳı

üstümdeki

yaḳasıdaḳı

yanıdaḳı

yavuḳıdaḳı

yıraḳdaḳı

yoḳḳarıḳı

yüzideki

{+l}

ḳızıl

yaşıl

{+lA}

bile

ḳatla

taŋla

yaŋla

{+lAK, +lAG}

avlaġ

azaġlaḳ

ḳışlaġ

köŋlek~köylek

ḳuşlaġ

otlaġ

yaylaġ

{+lan}

aslan

{+**lAy}**

ékiley

tirigley

{+lIG, +lUG}

analıġ

andâmlıġ

Andicânlıġ

arġadallıġ

âşyânlıġ

ataġlıġ

atalıġ

atışlıġ

atlıġ[1]

atlıġ[2]

aṭvârlıġ~atvârluġ

ayvânlıġ

baḳışlıġ

başlıġ[1]

bélgülüg

berglig

Bheralig

bilgülüg

bilimlig

boyluġ

bulutluġ

bunyâdlıġ

buzavlıġ

cam‘iyatlıġ

cangallıġ

cebelig

cergelig

cilavluġ

cussalıġ

çaşmalıġ

çaşnîlıġ

çériglig

çıraylıġ

çırmaḳlıġ

çihralig

dâ‘iyalıġ

darîçalıġ

diraḫtlıġ

égerlig

érklig

éşiklig

favvâralıġ

faẓîlatlıġ

gullüg

gumânlıġ

ḫâṣṣiyyatlıġ

havâlıġ

havaslıġ

haysiyyatlıġ

ḫazânlıġ

himmatlıġ

ḥisâblıġ

ḫizânalıġ

ḫoşhavâlıġ
ḫoşḫuluġ
ḫoyluġ
Ḫurâsânlıġ
i‘tibarlıġ
i‘tiḳâdlıġ
i‘timâdlıġ
iḥtiyâclıġ
itlig
ḳâbiliyyatlıġ
ḳanlıġ
ḳarlıġ
ḳaznaḳlıġ
kécimlig
kentlig
képeneklig
kéreklig
ḳılıçlıġ
kifâyatlıġ
kindiklig
ḳorġanlıġ
köŋüllüg
közlüg
ḳutluġ
küçlüg
Lâhavrluġ
lizzatlıġ
mâllıġ
Marġînânlıġ
martabalıġ
maşaḳḳatlıġ
mavclıġ
mazalıġ
mazhablıġ
Navandâklıġ
oġulluġ
oḳluġ
otunluġ
puştalıġ
ra‘iyyatlıġ
raḫtlıġ
ranglıġ~ranglig
sabzalıġ
ṣafâlıġ
saġrılıġ
ṣâḥib-tacribalıġ
saḳallıġ~saḳḳallıġ
sâḳlıġ
sâmânlıġ
Samarkandlıġ
sanaḳlıġ
sangrezalig
sarancâmlıġ
sâyalıġ
sévgülüg
si-bergelig
siyâḳlıġ
sözlüg
suluġ
sutûnluġ
şubhalıġ
ta‘aṣṣubluġ
ṭab‘lıġ
tâblıġ
tacribalıġ
tadbîrlıġ
tanalıġ
ṭarḥlıġ
taşlıġ

tavahhumluġ
témürlüg
tikenlig
topçaḳlıġ
törelig
törlüg
tumşuḳluġ
Turkistânlıġ
tügmelig
uluġ
uyḳuluġ
üpçinlig
üylüg
vaṣî‘mulklüg
vaż‘lıġ
vilâyatlıġ
yamġurluġ
yaraġlıġ
yaralıġ
yaşlıġ
yaylıġ
yérlig
yosunluġ

yüklüg
yüzlüg
zahrlıġ
{+lIK, +lUK}
‘âcizlıḳ
‘ayyârlıḳ
âbâdânlıḳ
açlıḳ
âdamîgarlik
amânlıḳ
amîrlıḳ
aralıḳ
artuḳsılıḳ
aruḳluḳ
arzânlıḳ
ârzûmandlıḳ
âsânlıḳ
asîrlıḳ
âsûdalıḳ
ʿâṣiḳlıḳ
aşlıġ
aşlıġsızlıḳ
âşnâlıḳ

âşpazlıḳ
âtaşbâzlıḳ
atekelik
ayçılıḳ
aylıḳ
azlıḳ
bad‘ahdlıḳ
badma‘âşlıḳ
badmazalıḳ
badnâmlıḳ
badnumâlıḳ
bahadurluḳ
baḫîllıḳ
baḳmaḳlıḳ
başlıġ²
başsızlıḳ
batġaḳlıġ
bavurçılıḳ
be‘aḳıllık
beadablıḳ
beadâlıḳ
bebunyâdlıḳ
bedavlatlıḳ

bedillik

bégimlik

béglik

beḫânumânlıḳ

beḥâṣillıḳ

beḥużûrluḳ

bei‘tidâllıḳ

beihtimâmlıḳ

bemacallıḳ

bemunâsabatlıḳ

bérklik

bérkitmeklik

besarlıḳ

betacribalıḳ

beṭâḳatlıḳ

bilmeslik

bortaḳlıḳ

bökevülluḳ

bulandlıḳ

buzuḳçılıḳ

buzuḳluḳ

cahângîrlıḳ

cücüklük

çaġdavulluḳ

çâkarlik

çuġulluḳ

darbadarlıḳ

daruġalıḳ

darveşlik

dastandâzlıḳ

davlatḫâhlıḳ

dilcûyluḳ

dilîrlıḳ

dîvânlıḳ

dostluḳ

duruştluḳ

duşmanlıḳ

duşvârlıġ

égelik

égrilik

élçilik

farzandlıḳ

gadâylıḳ

ġâfillıḳ

ġarîblıḳ

girâncânlıḳ

gollük

gumrâhlıḳ

ġunçaçılıḳ

guvâhlıḳ

guzarbandlıḳ

ḫalâṣlıḳ

ḫalvatnişînlıḳ

hamcihatlıḳ

ḫâmlıḳ

hamvârlıḳ

ḫanlıḳ

ḫarâblıḳ

ḫarîdârlıḳ

havâdârlıḳ

ḫidmatkârlıḳ

ḫoşnumâlıḳ

ḫoşṭa‘mlıḳ

ḫûbluḳ

ḫursandlıḳ

ḫuşkluḳ

ḫvârlıḳ

ısıġlıḳ

içkilik

içkülük
içmeklik
inçkelik
ḳabaldârlıḳ
kadḫudâlıḳ
kâḍîlıḳ
kâhillıḳ
ḳal‘adârlıḳ
ḳal‘agîrlıḳ
ḳalınlıḳ
ḳallâşlıḳ
ḳaltaġaylıḳ
kamâblıḳ
kamiḫtilâṭlıḳ
kamlik
ḳaraḳlıḳ
ḳaravulluḳ
ḳarılıḳ
kâşîkârlıḳ
ḳatmaḳlıḳ
ḳavîlıḳ
ḳazaḳlıḳ
kéçelik
kéçmeklik
kéŋlik
ḳısġalıḳ
ḳışlaġlıḳ
ḳışlıḳ
kiçiklik
ḳorbegilik
ḳorḳaḳlıḳ
kornamaklik
köplük
köterimlik
ḳulluḳ
ḳuşçılıḳ
kuştîgîrlıḳ
künlüg~künlük
küyevlük
laklig
laşkarkaşlik
lavandlıḳ
ma‘cûnnâklik
ma‘şuḳluḳ
maclisârâlıḳ
makrûhluḳ
mâldostlıḳ
mamlakatdârlıḳ
mardânalıḳ
masḫaralıḳ
mastlıḳ
maşġûlluḳ
mihmândârlıḳ
mihrbânlıḳ
mîrzâdalıḳ
miyângîrlıḳ
molcarlig
mollâlıḳ
mubârakbâdlıḳ
Muġullıḳ
muḥaṣṣillıḳ
mulkdârlıḳ
mulkgîrlık
murdârlıḳ
muṣâḥiblıḳ
Musalmânlıḳ
muṣavvirlıḳ
muştâḳlıḳ
mutaġalliblıḳ

mutaḥayyirlıḳ

mutamarridlıḳ

muzabziblıḳ

nâhamcihatlıḳ

nâhamtâylıḳ

nâhamvârlıḳ

nâḫoşluḳ

naḳḳâşlıḳ

namakḥarâmlıḳ

nâmarbûṭluḳ

nâmardlıḳ

nâsâzgârlıḳ

nâzuklük

nökerlik

oġurluḳ

özlük

pâdişâhlıḳ

pastlıḳ

paşimânlıḳ

purgardlıḳ

purgûyluḳ

rahzanlıḳ

raḳḳâṣlıḳ

râstlıḳ

ravşanlıḳ

rezândalıḳ

rûstâ’îlıḳ

rustluḳ

sabzîkârlıḳ

sabzlıḳ

saḫlamaḳlıḳ

saḫlamaslıḳ

sallâḫlıḳ

sangkârlıḳ

sangtarâşlıḳ

sardârlıḳ

sargardânlıḳ

sarḫoşluḳ

sarkaşlik

savuḳlıḳ

sâzvârlıḳ

sémizlüg

sipahdârlıḳ

sipâhîlıḳ

ṣuḥbatârâylıḳ

sustlıḳ

şalayanlıḳ

şamşîrbâzlıḳ

şarîklig

şarrangezlik

şiḳḳdârlıḳ

şuḫluḳ

talḫlıḳ

ṭâlib‘ilmlıḳ

tangîşlıḳ

tarlıḳ

ṭarrâḥlıḳ

taşḳalıḳ

tabarruklük

télbelik

tezfahmlıḳ

tezlik

tîramaġzlıḳ

tîrandâzlıḳ

tiriglik

tişnalıḳ

tonluġ

tuġḳanlıḳ

tuġluḳ

tundluḳ
turşlıḳ
tuşluḳ
tüŋlük
tüşçilig
ulaġsızlıḳ
uluġluḳ
umedvârlıḳ
uruḳluḳ
uyḳuluḳ
uyḳusızlıḳ
uzunluḳ
valîlıḳ
vîrânlıḳ
yadaçılıḳ
yaġılıḳ
yaġlıġ
yaḫşılıḳ
yakcihatlıḳ
yalġuzluḳ
yamanlıḳ
yaraġsızlıḳ
yaruḳluḳ
yassılıḳ
yatmaḳlıḳ
yégülük
yıllıḳ
yıraḳlıḳ
yigitlik
yoġanlık
yolluḳ
yupġalıḳ
ża‘îflıḳ
zabûnluḳ “
zârlıḳ
{+(I, U)m}
bégim
ḫanım
köçüm
{+mAn}
çékmen
çüçümenrek
Türkmen
{+mIş}
altmış
yétmiş
{+(I, U)n¹}
boyun
ḳarın
orun
otun
{+(I, U)n²}
birin birin
birin ékin
üçün
yaşurun
{+nek}
képenek
{+(I)nçI, +(U)nçU}
altınçı
béşinçi
ékinçi
ortançı
sékizinçi
törtünçi
üçünçi
{+rA¹}
soŋra
{+rA²}

tuġra

{+rAK}

‘âcizraḳ

‘âlîraḳ

âhistaraḳ~âhastaraḳ

aḳraḳ

artuḳraḳ

âsânraḳ

azraḳ

başḳaraḳ

beadabânaraḳ

beandâmraḳ

befâyidaraḳ

behavâraḳ

behunarraḳ

berangraḳ

bérirek

beta‘ẓîmraḳ

betakallufraḳ

betaraddudraḳ

béyikrek

bulandraḳ

burunraḳ

çuḳurraḳ

çüçükrek

çüçümenrek

darandaraḳ

duruştgûyraḳ

duruştraḳ

érterek

girdraḳ

golrek

hamvârraḳ

ḫarâbraḳ

ḫoşrangraḳ

ıldamraḳ

ısıġraḳ

i‘tibârraḳ

ilgerirek

inçkerek

kamâbraḳ

kamḥâṣilraḳ

kamraḳ

ḳararaḳ

kéçrek

kéŋrek

kéyinrek

ḳısḳaraḳ

ḳızılraḳ

kiçikrek

ḳobaraḳ

ḳoyıraḳ

köprek

lizzatlıġraḳ

ma‘yûbraḳ

maşhûrraḳ

mu‘tabarraḳ

muḫtaṣarraḳ

mulâyimraḳ

munâfiḳşevaraḳ

nâḳiṣraḳ

nâmardraḳ

narıraḳ

nâzukraḳ

nişîbrek

özgeçerek

pastraḳ

purbergrek

ravşanraḳ

rûstâ’îraḳ

sabzraḳ

sâzvârraḳ

sınçısızraḳ

sustraḳ

şarmandaraḳ

tarraḳ

taşġarıraḳ

télberek

tezrek

tikenligrek

tîraraḳ

toġrıraḳ

tundraḳ

turşraḳ

tüzrek

uluġraḳ

uzunraḳ

yaḫşıraḳ

yaḳınraḳ

yamanraḳ

yaramasraḳ

yassıraḳ

yaşılraḳ

yavuḳraḳ

yéŋilrek

yıraḳraḳ

yoḳḳarıraḳ

yumşaḳraḳ

zabûnraḳ

zorraḳ

{+sI¹}

artuḳsı

{+sI²}

értesi

taŋlası

{+sIz}

aşlıġsızlıḳ

baġdaysız

başsız

bolumsız

cebesiz

cilavsız

çuhrasız

havassız

kémesiz

képeneksiz

kömeksiz

şafâsız

sıġġusız

sınçısız

susız

talaşsız

tolġamasız

uruşsız

uyḳusızlıḳ

yaraġsız

yıġaçsız

yolsız

yüreksiz

{+(I)ş}

ulus

yémiş

{+t}

ast

ḳanat

üst

{+ta, +tu}

orta

ordu

{+tık, +tuk; +dIk}

ķıltıķ

kindik

ķoltuķ

{+yin}

kéyin

Ek 3.2. Eylemden Ad Yapım Ekleri

	{-AK}	**{-am}**
{-A}	ayaķ	tutam
ara	bıçaķ	**{-An}**
boza	bölek	ķalkan
busa	ķaznaķ	ķazan
érte	kégirtek	süren
tégre	képenek	tiken
tıķa	ķıraķ	yılan
tura	ķorķaķ	yılķıran
tuta	süŋek	yoġan
yaķa[1]	turaķ	yélken
yaķa[2]	yürek	**{-At}**
yana	**{-al}**	ölet
yara	ķaytal	**{-(I)ç}**

ḳılıç

ḳorḳunç

sévinç

{-çek}

émçek

{-çı}

ḳamçı

{-çuḳ}

ḳabarçuḳ

{-egeç}

külegeç

{-(I, U)G, -(I, U)K}

açıġ

aġrıġ

ataġlıġ

baġ

bışıġ

bilig

çérig

ısıġ

ḳatıġ

ḳoruġ

ḳoşuġ

köprüg

ḳuruḳ

ölüg

saçıḳ

sarıġ

sürük

tartıġ

tirig

tuġ

ulaġ

{-GA, -KA}

bildürge

çévürtke

ḳısḳa

ḳonalġa

tamġa

yélge

yumurtḳa~yumurtġa

yupġa

{-GAK, -KAK}

batġaḳlıġ

buçḳaḳ

kürek

orġaḳ

tolġaḳ

yafraḳ

yumala-

{-GAn, -KAn}

alġan

atanġan

ayırġan

ayrılġan

aytılġan

aytḳan

aytmaġan

baġlaġan

barġan

basılġan~basalġan

bérkilgen

bilgen

bililmegen

bitilgen

bolġan

bolmaġan

bütken

çapḳan

çıḳḳan
çıḳmaġan
éltken
érigen
ḳaçḳan
ḳalġan
ḳapaġan
ḳatḳan
ḳaytḳan
kéçken
kéçürgen
kélgen
kétken
kéygen
ḳılmaġan
ḳışlaġan
kirgen
kirmegen
ḳorġan
ḳoyġan
köçken
körgen
körmegen
kötergen
küregen
oḳlaġan
oḳuġan
olturġan
olturulġan
oyġanġan
ölgen
öltürgen
örgengen
ötken
sıçḳan
sındırulġan
talaġan
talatḳan
tapḳan
tartḳan
tartḳan
tavusġan
téggen
tépilgen
tıġılġan
tilegen
tökülgen
tuġḳan
turġan
tutḳan
tutulġan
tutunġan
tükengen
tüşken
tüzelgen
uçḳan
üzülgen
yalġan
yarılġan
yasaġan
yıḳılġan
yıḳılmaġan
yibérgen
yürügen

{-GU, -KU}

atḳu
bilgü
çapḳu
içkü

ḳorḳḳu

sévgü

sıġġusız

tarḳu

tartḳu

uyḳu

üzengü

yaḳḳu

yégülük

{-GUçI}

bérgüçi

dégüçi

körsetküçi

öltürgüçi

salġuçı

tüşürgüçi

uruşġuçı

yalaŋaçlaġuçı

{-GUn}

çapḳun[1]

çapḳun[2]

ḳavġun

satḳun

tutḳun

éşitkünçi

ḳılġunçı

oḳuġunçı

uruşḳunçı

{-ġur}

Uyġur

{-I, -U[1]}

asru

ayrı

bükri

dağı

égri

ḳoyı

oġrı

toġrı

utru

yaḫşı

yaşurun

{-I, -U[2]}

ḳapu

yazı

{-Iş, -Uş, -ş}

alış

atışlıġ

ayrılış

bağış

baḳışlıġ

bériş

çapḳulaş

çıḳış

éniş

ḳatılış

kéliş

kéŋeş

kiriş

körünüş

oḳuş

ötüş

talaş

tartış

tiş

turuş

tükeniş

uruş

ülüş

yanış
yaraş
yatış
yığılış
yügürüş
yürüş
{-(I, U)K}
arıḳ
artuḳ
aruḳ
asıḳ
béyik
bölük
börk
buzuḳ
çırmaḳlıġ
çüçük
éşik
ḳaşuḳ
ḳavruḳ
ḳazuḳ
kérek
ḳısıḳ
ḳıyıḳ
kiçik~küçük
kömük
köşk
öksük
saḫlamaḳ
sanaḳlıġ
savuḳ
sınuḳ
sidük
soyuḳ
tanıḳ
tayaḳ
téşük~töşük~tüşük
tik
tilek
tofraḳ
töşek
tuzaḳ
tüzük
uruḳ
uşaḳ
uzaḳ
ürük
yapuḳ~yapuġ
yaraḳ
yaruḳ
yasaḳ
yavuḳ
yıraḳ
yoḳ
yumşaḳ
yügürük
{-l}
ḳabal
köl
kötel
til
yasal
yol
yulduz
yéŋil
{-(I, U)m}
atım
bışım
bilim

bolumsız

içim

késim

kéyim

köterim

ölüm

tulum

üzüm

yarım

yémiş

{-mA}

çuburtma

ısıtma

sançma

ségritme

tégirme

tolġama

tügme

uçma

üzdürme

{-mAK}

açılmaḳ

aḫtarmaḳ

almaḳ

artmaḳ

artturmaḳ

atlanmaḳ

atmaḳ

avlamaḳ

aytmaḳ

baġlamaḳ

baḳmaḳlıḳ

barmaḳ

basmaḳ

bérkitmek

bérmek

bitimek

bolmaḳ

buzmaḳ

buzulmaḳ

çapmaḳ

çıḳarmaḳ

çıḳmaḳ

çırmaşmaḳ

ékmek

éliglemek

étmek

haydamaḳ

ılġamaḳ

içmek

ḳaçmaḳ

ḳapamaḳ

ḳatmaḳlıḳ

ḳavlamaḳ

ḳazmaḳ

kéçmek

kélmek

kélmemek

kéltürmek

kétmek

kéymek

ḳılmaḳ

ḳışlamaḳ

kirmek

kivürmek

ḳoparmaḳ

ḳopmaḳ

ḳorḳutmaḳ

ḳoşmaḳ

ḳoşulmaḳ
ḳoymaḳ
körmek
körüşmek
ḳurmaḳ
ḳurutmaḳ
küçletmek
küymek
oḳumaḳ
olmak
olturmaḳ
ölmek
öltürmek
örgüdemek
ötmek
saḫlamaḳ
salmaḳ
sanamaḳ
satmaḳ
sormaḳ
sözleşmek
talamaḳ
tapılmaḳ
tapmaḳ
tapşurmaḳ
tartmaḳ
téşmek
tıymaḳ
tikilmek
tikmek
tilemek
tirilmek
toḳmaḳ
tolġamaḳ
torġamaḳ
tökmek
turmaḳ
tutmaḳ
tüşürmek
tüzelmek
uçmaḳ
ulġaymaḳ
urmaḳ
uruşmaḳ
üleşmek
yaḳmaḳ
yanmaḳ
yarmaḳ
yasamaḳ
yémek
yıġılmaḳ
yıġışturmaḳ
yıġlamaḳ
yıġmaḳ
yıḳmaḳ
yibérmek
yükünmek
yürkütmek
yürümek
yürüşmek
zorlamaḳ

{-mAn}

kétmen
tégirmen

{-mAs}

bilmeslik
içmes
saḫlamaslıḳ
yaramas
yétmes

{-mur}

yamġur

{-(I, U)n}

burun

bütün

égin

ékin

kalın

oyun

san

talan

tün

tütün

uzun

yaġın

yaḳın

yan

yıġın

{-nçḳa}

yorunçḳa

{-(I, U)r}

aġır

çuḳur

ılgar

{-sı}

yassı

{-(I, U)t}

bulut

kéçit

{-v}

küyev

{-vul, -avul}

ḳaravul

yasavul

{-y}

toy

{-(I, U)z}

aġız

boġuz

ḳopuz

köz

müŋüz

öz

sémiz

söz

tiz